

กระทรวงศึกษาธิการ
Ministry of Education

unicef
for every child

รายงานผลการวิจัยเพื่อทบทวน การสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาไทย

บทคัดย่อ

การวิจัยเพื่อทบทวนการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา (Sexuality Education) ในสถานศึกษาไทยนี้ สํารวจและเก็บข้อมูลจากนักเรียน ครู ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้มีส่วนผลักดันเชิงนโยบายระดับชาติ โดยใช้เครื่องมือการวิจัยที่มีมาตรฐานสากล มุ่งหวังจะให้ข้อมูลสำคัญเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาไทย

งานวิจัยพบว่า สถานศึกษาเกือบทั้งหมดทั้งมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษามีการจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาทั้งในรูปแบบของการบรรจุเพศวิถีศึกษาเป็นสาระการเรียนรู้สำคัญในวิชาอื่น และการจัดให้เป็นวิชาแยก หรือมีการจัดการสอนทั้งสองรูปแบบ

แม้หัวข้อที่สอนจะหลากหลาย แต่พบว่าสถานศึกษาหลายแห่งเน้นสอนเรื่องเพศวิถีจากมุมมองผลกระทบด้านลบของเพศสัมพันธ์มากกว่าการพูดถึงมุมมองด้านบวก และขาดการคิดวิเคราะห์เชิงทัศนคติเกี่ยวกับเพศวิถี กล่าวคือ หัวข้อเกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอดส์ สรีระ รวมถึงพัฒนาการทางเพศ ได้รับการเน้นย้ำมากที่สุด ในขณะที่ ด้านเพศภาวะ สิทธิทางเพศและความเป็นพลเมือง ความหลากหลายทางเพศ ความไม่เท่าเทียมทางเพศ การทำแท้งที่ปลอดภัย การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยระหว่างคู่ที่เป็นเพศเดียวกัน การรังแก และกลั่นแกล้งบุคคลอื่น ได้รับการสอนน้อยกว่าหัวข้ออื่นๆ

ในด้านความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน ยังพบว่านักเรียนมีความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศ งานวิจัยพบว่านักเรียนประเมินตนเองว่ามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคุมกำเนิดและการมีประจำเดือนเป็นอย่างดี แต่มีนักเรียนเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ตอบคำถามแบบปรนัยเกี่ยวกับการมีประจำเดือนและรอบเดือนได้อย่างถูกต้อง การใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินเป็นวิธีคุมกำเนิดหลักที่นักเรียนหญิงที่เคยมีเพศสัมพันธ์แล้วหลายคนกล่าวถึง ขณะที่นักเรียนชายส่วนหนึ่งไม่ต้องการใช้ถุงยางอนามัย ข้อค้นพบนี้ชี้ว่า นักเรียนยังขาดความเข้าใจและความตระหนักเกี่ยวกับการคุมกำเนิด และไม่สามารถสื่อสารต่อเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อชีวิตทางเพศของตน

ในด้านทัศนคติเกี่ยวกับเพศวิถี มีนักเรียนจำนวนมากที่ไม่เห็นด้วยกับความเท่าเทียมทางเพศและสิทธิทางเพศ นักเรียนราวครึ่งหนึ่งคิดว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ในบางกรณี ขณะที่ครูมีทัศนคติที่เห็นด้วยกับความเท่าเทียมทางเพศและปฏิเสธการใช้ความรุนแรงมากกว่านักเรียน แต่ครูส่วนใหญ่ยังคิดว่าการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานของนักเรียนเป็นเรื่องที่ยอมรับไม่ได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูจำนวนหนึ่งปฏิเสธสิทธิทางเพศของนักเรียนในบางประเด็น

ครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนแบบการบรรยายซึ่งอาจไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ และตั้งคำถาม มีครูเพียงส่วนน้อยที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอน (Pedagogy) ผ่านกิจกรรม และพบว่ามีครูมัธยมศึกษาครึ่งหนึ่ง และครูอาชีวศึกษามากกว่าครึ่งที่ระบุว่า ไม่ได้รับการอบรมการสอนเพศวิถีศึกษา โดยครูที่ผ่านการอบรมมีแนวโน้มที่จะสอนครอบคลุมหัวข้อต่างๆ ได้มากกว่า และใช้กิจกรรมในการสอนมากกว่าครูที่ไม่ได้รับการอบรม

ทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าควรมีการสอนเพศวิถีศึกษา แต่เทียบกันแล้วผู้บริหารหลายคนตัดสินใจใช้ทรัพยากรในการเรียนการสอน เช่น ครูผู้สอนและเวลาในการสอนไปกับวิชาอื่นๆ ที่คิดว่าสำคัญมากกว่าเพศวิถีศึกษา

งานวิจัยพบว่า กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายให้มีการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษา โดยบรรจุไว้ทั้งในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาสุขศึกษาและพลศึกษาตั้งแต่ประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา และบรรจุเป็นวิชาเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาอาชีวศึกษา ทั้งนี้ กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีส่วนร่วมสนับสนุนและให้ความสำคัญต่อเรื่องเพศวิถีศึกษา โดยระบุถึงบทบาทของสถานศึกษาในการสอนเพศวิถีศึกษา เพื่อเป็นยุทธวิธีป้องกันการระบาดของเอดส์และการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ สถานศึกษายังต้องการการสนับสนุนเชิงกลไกและทรัพยากรเพื่อให้สามารถจัดการกระบวนการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาได้อย่างเป็นระบบ ตลอดจนต้องมีกลไกติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณหน่วยงานต่างๆ ที่ให้ข้อมูลสำคัญและการสนับสนุนด้านวิชาการตลอดการวิจัยนี้ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) กระทรวงสาธารณสุข (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรมสุขภาพจิต สำนักอนามัยเจริญพันธุ์ กรมอนามัย) และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (โดยเฉพาะ กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมกิจการเด็กและเยาวชน)

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยขอขอบคุณคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการฯ ที่ให้ข้อเสนอแนะด้านวิชาการในการวิจัยนี้ ซึ่งประกอบด้วยองค์กรต่างๆ ได้แก่ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA) สภาประชากร (Population Council) มูลนิธิแพथทูเฮลท์ สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย (สวท.) มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ขอขอบคุณ Ms. Beena Kuttiparambil (Chief HIV/AIDS, Adolescents Development) จากองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ที่เล็งเห็นความสำคัญของการทบทวนการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาไทย ร่วมกันกับภาคีเครือข่ายองค์กรระหว่างประเทศต่างๆ ที่ผลักดันให้การวิจัยนี้เกิดขึ้นและบรรลุผลตามเป้าหมาย โดยให้การสนับสนุนทั้งด้านการจัดการและวิชาการเป็นอย่างดี คุณอุษาลินี ธีวทอง (Consultant, Adolescent and HIV/AIDS Section, UNICEF) ผู้มีส่วนสำคัญที่ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลงด้วยการให้ข้อเสนอแนะและติดตามการดำเนินงานมาตลอดโครงการ ขอขอบคุณ ดร.รังสรรค์ วิบูลย์อุบลวัฒน์ (Education Officer, Education and Child Development, UNICEF) Dr. Devashish Dutta (Youth and Adolescent Development Specialist, UNICEF, regional Adolescent Advisor/EAPRO) และ Ms. Justine Sass (Regional HIV and AIDS Adviser for Asia and the Pacific Chief, HIV Prevention and Health Promotion Unit) และ คุณอัญญา สุวรรณานนท์ (HIV National Programme Office, HIV Prevention and Health Promotion Unit) จาก UNESCO ดร.วาสนา อิมเม (Assistant Representative) และคุณณัฐยา บุญภักดี (National Programme Officer for Young People) จาก UNFPA ซึ่งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินการวิจัย และขอขอบคุณในความร่วมมือของสภาประชากร (Population Council) อันประกอบด้วย Ms. Nicole Haberland, Dr. Kelly Hallman และ Ms. Eva Roca รวมถึงสมาชิกคณะที่ปรึกษา ได้แก่ David Ross, Doortje Braeken, Ishita Chaudhry, Rachel Arinii และ Venkratraman Chandra-Mouli สำหรับการพัฒนาเครื่องมือ ซึ่งได้นำมาปรับใช้กับงานวิจัยในประเทศไทย

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ ดร.สายพันธุ์ ศรีพงษ์พันธุ์กุล (นักวิชาการศึกษานโยบายการพิเศษ และผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการแนะแนว) จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณใน 6 จังหวัด 6 ภูมิภาคทั่วประเทศ รวมถึงที่ปรึกษาอีกหลายท่านๆ จากกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ คุณกรแก้ว ฤณอมกลาง (นักวิชาการศึกษานโยบายการพิเศษและผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม สพฐ.) และ ดร.เกษศิริพันธ์ สุวรรณสุนทร (นักวิชาการศึกษานโยบายการพิเศษ สพฐ.) คุณศราวฑู มาเฉลิม (นักวิชาการศึกษา สอศ.) และคุณอรชดา จิวโฮฮวด (นักวิชาการศึกษานโยบายการ สอศ.) รวมทั้ง ดร.นิตย โรจน์รัตนาวิชัย (ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ) ที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการนำเสนอผลงาน และให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับโครงสร้างและระบบการศึกษาของสถานศึกษาไทย ขอขอบคุณ พญ.พรรณพิมล วิปุลากร (รองอธิบดีกรมสุขภาพจิต) และ นพ.กิตติพงษ์ แซ่เจ็ง (ผู้อำนวยการสำนักอนามัยเจริญพันธุ์ กรมอนามัย) จากกระทรวงสาธารณสุข ที่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขต่อการสนับสนุนนโยบายเพศวิถีศึกษาของประเทศ คุณวราวุธ ชินวรโสภาค (ผู้จัดการโครงการเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษา) และคุณภาวณา เหวียนระวี (ผู้อำนวยการ) จากมูลนิธิแพथทูเฮลท์ (Path2Health foundation) และ คุณวิจิตร ว่องวาริทิพย์ และ ศ.ดร.ศิริพร จิรวินท์กุล นักวิชาการอิสระ ที่ให้ข้อเสนอแนะซึ่งมีส่วนสำคัญในการวิเคราะห์และปรับแก้ให้งานวิจัยนี้มีมุมมองและข้อวิเคราะห์ที่รอบด้านมากขึ้น

การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้จะสำเร็จไม่ได้ หากไม่ได้รับความร่วมมือในการแบ่งปันข้อมูลเป็นอย่างดีจากผู้ให้ข้อมูลทั่วประเทศ (นักเรียน ครู ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเพศวิถีศึกษาทั้งในระดับพื้นที่และประเทศ) ตลอดจนครู ผู้ประสานงานของสถานศึกษาทุกแห่ง จากจังหวัดชลบุรี กาญจนบุรี ร้อยเอ็ด ลำปาง สุราษฎร์ธานี และกรุงเทพมหานคร ที่ทำให้การเก็บข้อมูลเพื่อดำเนินการวิจัยเป็นไปอย่างครบถ้วน รวดเร็วและราบรื่น

สารบัญ

บทคัดย่อ	i
กิตติกรรมประกาศ	ii
คำย่อ	vi
บทนำ	1
คณะวิจัยและหน่วยงานสนับสนุน	2
วัตถุประสงค์	2
ระเบียบวิธีวิจัย	2
นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ	6
ก. ข้อค้นพบ	7
1. การจัดการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาในสถานศึกษามัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา	7
1.1 สัดส่วนของสถานศึกษาไทยที่มีการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา	7
1.2 ลักษณะการจัดเนื้อหาเพศวิถีศึกษาในหลักสูตรสถานศึกษา	7
1.3 ระยะเวลาของการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา	7
1.4 ความครอบคลุมของเนื้อหาเพศวิถีศึกษา	8
1.5 ความแตกต่างของการให้ความสำคัญต่อเนื้อหาเพศวิถีศึกษา	9
1.6 วิธีการสอนเพศวิถีศึกษา	18
1.7 ครูที่สอนเพศวิถีศึกษา	20
1.8 การอบรมครูเพื่อสอนเพศวิถีศึกษา	21
1.9 ความครอบคลุมของเนื้อหาที่สอนโดยครูที่ได้รับการอบรม	21
1.10 วิธีการสอนของครูที่ได้รับการอบรม	22
1.11 วิธีการสอนเพศวิถีศึกษาของครูในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษา “ก้าวอย่างเข้าใจ”	23
1.12 การสอนเพศวิถีศึกษาในแต่ละภูมิภาค	24
1.13 ผลของการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา	24
1.14 วิธีประเมินผลการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา	26
2. ค่านิยมและทัศนคติของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และผู้บริหารสถานศึกษาในเรื่อง เพศและเพศวิถีศึกษา	27
2.1 ทัศนคติของนักเรียนต่อ เพศภาวะ เพศวิถี และความรุนแรงในครอบครัว	27
2.2 ทัศนคติของครูต่อ เพศภาวะ เพศวิถี และความรุนแรงในครอบครัว	28
2.3 ทัศนคติของผู้บริหารสถานศึกษาต่อ เพศวิถี และเพศวิถีศึกษา	28
2.4 ทัศนคติของผู้ปกครองต่อเพศวิถีของวัยรุ่นและการสอนเพศวิถีศึกษา	30
3. ความสำเร็จและความท้าทายในการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา	31
3.1 ปัญหาของการประเมินผลการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา	31
3.2 จุดอ่อนของวิธีการสอนแบบบรรยายและแบบกิจกรรม	31
3.3 ครูไม่ได้รับการอบรมและเวลาในการสอนที่ไม่เพียงพอ	32
3.4 การละเลยการสอนเรื่องเพศภาวะ สิทธิ และอำนาจ	33
3.5 การละเลยการสอนเรื่องความหลากหลายทางเพศ	33
3.6 การสอนเพศวิถีศึกษาจากมุมมองด้านลบ	35
3.7 เพศวิถีศึกษากับการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน	35
3.8 การสอนเพศวิถีศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางเพศของนักเรียนที่หลากหลายในปัจจุบัน	36
3.9 การขาดการสอนเกี่ยวกับการคุมกำเนิดอย่างเพียงพอ	36
3.10 ทัศนคติและโอกาสการศึกษาต่อของนักเรียนที่ตั้งครรภ์	37
3.11 ความรู้สึกไว้ใจและปลอดภัยในชั้นเรียนเพศวิถีศึกษา การจัดชั้นเรียนเพศวิถีศึกษาให้เป็นพื้นที่ปลอดภัย	38

4. บทบาทของนโยบาย กลไกระดับกระทรวงและพื้นที่ ต่อการสอนเพศวิถีศึกษา	39
4.1 การสนับสนุนการสอนเพศวิถีศึกษา ผ่านนโยบาย กฎหมาย และแผนพัฒนาต่างๆ	39
4.2 การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ	39
4.3 การผลักดันการสอนเพศวิถีศึกษาของหน่วยงานภาคีและองค์กรในระดับปฏิบัติ	39
4.4 ข้อจำกัดของกลไกต่างๆ ในระดับกระทรวงและระดับพื้นที่การศึกษา	39

ข. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย **41**

1. เพศภาวะ สิทธิ และอำนาจ: หัวข้อที่จำเป็นต้องสอนแต่ยังไม่ได้รับการสอนอย่างเพียงพอ	41
2. พลังอำนาจของนักเรียนในการเลือกเพศวิถี	41
3. การอบรมครู: ความต่อเนื่องและความยั่งยืนหลังสิ้นสุดโครงการก้าวอย่างเข้าใจ	42
4. การมีหลักสูตรการสอนที่ชัดเจน แต่ขาดระบบการติดตามและประเมินผล	43
5. เป้าหมายการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา	43
6. ผู้ปกครอง: การสื่อสารและความร่วมมือกับโรงเรียนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอนเพศวิถีศึกษา	44

ค. ข้อเสนอแนะ **45**

1. ข้อเสนอแนะระดับชาติ	45
1.1 ด้านการปฏิรูปการศึกษา	45
1.2 ด้านกลไกสนับสนุน	45
2. ข้อเสนอแนะระดับพื้นที่และสถานศึกษา	46
2.1 ด้านนโยบายและหลักสูตรของสถานศึกษา	46
2.2 ด้านครูผู้สอน	46
2.3 ด้านผู้บริหารสถานศึกษา	47

บรรณานุกรม **48**

ภาคผนวก	49
1) แบบสำรวจเพศวิถีศึกษาสำหรับนักเรียน	49
2) แบบสำรวจการสอนเพศวิถีศึกษาสำหรับครู	52
3) ตารางถ่วงน้ำหนัก (Weighting)	56
4) แนวคำถามการสนทนากลุ่มสำหรับนักเรียน	56
5) แนวคำถามสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับผู้ปกครอง	56
6) แนวคำถามสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับครู	57
7) แนวคำถามสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับนักเรียน	57
8) แนวคำถามสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สำหรับผู้อำนวยการโรงเรียน	57
9) แนวคำถามสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง	57
10) แนวคำถามสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สำหรับผู้บริหารการศึกษาระดับประเทศ	58

คณะผู้วิจัย **58**

สารบัญชิตาราง

ตาราง 1	จำนวนนักเรียนตอบแบบสำรวจ (ข้อมูลเชิงปริมาณ) แบ่งตามรูปแบบสถานศึกษา ภูมิภาค และเพศ	3
ตาราง 2	จำนวนกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ	4
ตาราง 3	ลักษณะการจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาจากการสำรวจครู (ร้อยละ)	7
ตาราง 4	ความครอบคลุมของหัวข้อเพศวิถีศึกษาในด้านต่างๆ ที่นักเรียนและครูระบุว่าโรงเรียนมีการเรียนการสอน	8
ตาราง 5	ร้อยละของนักเรียนและครูที่ระบุว่ามีการสอนหัวข้อต่างๆ ในด้าน “บทบาทชายหญิง / เพศภาวะ”	9

ตาราง 6	ร้อยละของนักเรียนและครูที่ระบุว่ามีการสอนหัวข้อต่างๆ ในด้าน “พัฒนาการทางเพศ สุขภาวะทางเพศ และพฤติกรรมทางเพศ”	10
ตาราง 7	ร้อยละของนักเรียนและครูที่ระบุว่ามีการสอนหัวข้อต่างๆ ในด้าน “สิทธิทางเพศ และความเป็นพลเมือง”	12
ตาราง 8	ร้อยละของนักเรียนและครูที่ระบุว่ามีการสอนหัวข้อต่างๆ ในด้าน “ความรุนแรง”	13
ตาราง 9	ร้อยละของนักเรียนและครูที่ระบุว่ามีการสอนหัวข้อต่างๆ ในด้าน “ตัวตนและความสัมพันธ์”	14
ตาราง 10	ร้อยละของนักเรียนและครูที่ระบุว่ามีการสอนหัวข้อสำหรับนักเรียนที่อายุ 15 ปีขึ้นไป	15
ตาราง 11	ร้อยละของนักเรียนและครูที่ระบุถึงวิธีการสอนเพศวิถีศึกษา	19
ตาราง 12	ร้อยละของนักเรียนและครูที่ระบุถึงบุคคลที่สอนเพศวิถีศึกษา (เลือกได้มากกว่าหนึ่งข้อ)	21
ตาราง 13	ความครอบคลุมของหัวข้อเพศวิถีศึกษาด้านต่างๆ ที่ครูระบุว่าโรงเรียนมีการเรียนการสอน (แสดงตัวเลขเป็นร้อยละ) แบ่งตามการเข้ารับการอบรมของครู	22
ตาราง 14	ร้อยละของครูที่ระบุว่าเคยใช้วิธีการสอนเพศวิถีศึกษาวิธีต่างๆ แบ่งตามการเข้ารับการอบรมของครู	22
ตาราง 15	ความครอบคลุมของหัวข้อในเพศวิถีศึกษาด้านต่างๆ ที่ครูระบุว่ามีการสอน (แสดงตัวเลขเป็นร้อยละ) แบ่งตามการเข้าร่วมโครงการฯ	23
ตาราง 16	ความครอบคลุมของหัวข้อในเพศวิถีแต่ละด้านที่นักเรียนในแต่ละภาคระบุว่ามีการสอน (เสนอตัวเลขเป็นอัตราร้อยละ)	24
ตาราง 17	ความครอบคลุมของหัวข้อเพศวิถีศึกษาด้านต่างๆ ที่ครูระบุว่าโรงเรียนมีการเรียนการสอน (แสดงตัวเลขเป็นร้อยละ) แบ่งตามระดับการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา	25
ตาราง 18	ร้อยละของครูที่เคยใช้วิธีการสอนเพศวิถีศึกษาวิธีต่างๆ แบ่งตามระดับการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา	25
ตาราง 19	ร้อยละของครูที่เห็นว่าเพศวิถีศึกษามีประสิทธิภาพปรับเปลี่ยนชีวิตของนักเรียนในด้านต่างๆ	26
ตาราง 20	ทัศนคติของนักเรียนในเรื่องเพศภาวะ เพศวิถี และความรุนแรงในครอบครัว (ร้อยละที่เห็นด้วย)	27
ตาราง 21	ทัศนคติของครูด้านเพศภาวะ เพศวิถี และความรุนแรงในครอบครัว (ร้อยละที่เห็นด้วย)	28
ตาราง 22	ร้อยละของนักเรียนที่เคยมีเพศสัมพันธ์ แบ่งตามอายุและระบบการศึกษา	36
ตาราง 23	ร้อยละของนักเรียนที่เลือกใช้แหล่งข้อมูลเรื่องเพศจากที่ต่างๆ	37

รายการแผนภาพ

แผนภาพ 1	วิธีหลักในการสอนเพศวิถีศึกษา (ข้อมูลจากนักเรียน)	18
แผนภาพ 2	วิธีหลักในการสอนเพศวิถีศึกษา (ข้อมูลจากนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา) แบ่งตามการเข้าร่วมโครงการ “ก้าวอย่างเข้าใจ”	23
แผนภาพ 3	วิธีหลักในการสอนเพศวิถีศึกษา (ข้อมูลจากนักเรียน) แบ่งตามภาค	24
แผนภาพ 4	ตัวตนทางเพศของนักเรียน	34
แผนภาพ 5	ความรู้สึกรู้สึกของนักเรียนขณะเรียนเพศวิถีศึกษา	38

รายการภาพ

กล่อง 1	ภาพวาดของนักเรียนบ่งบอกอะไรเกี่ยวกับหัวข้อเพศวิถีศึกษาที่นักเรียนได้เรียน?	16
กล่อง 2	ภาพวาดของนักเรียนสะท้อนวิธีการเรียนการสอนอย่างไร?	20

กรณีศึกษา

กรณีศึกษา 1	โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ร.ช.ขยายโอกาส) ที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารอย่างเต็มที่ในการจัดการสอนเพศวิถีศึกษา	29
กรณีศึกษา 2	ตัวอย่างการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาอาชีวศึกษาด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย และมีความต่อเนื่อง	33
กรณีศึกษา 3	ประสบการณ์ของนักเรียนมัธยมศึกษาที่ได้เรียนเพศวิถีศึกษาผ่านการสอนแบบกิจกรรม	35

คำย่อ

- กศน. การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
- ฉก.ชน. ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน
- สคส. มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง
- สพฐ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- สพป. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
- สพม. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
- สวก. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
- สวท. สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย
- สสส. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
- สอศ. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
- อศจ. อาชีวศึกษาจังหวัด
- LGBT หญิงรักหญิง ชายรักชาย คนรักสองเพศ และคนข้ามเพศ
- UNESCO องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ
- UNFPA กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ
- UNICEF องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ

บทนำ

เพศวิถีศึกษา (Sexuality Education) ในความหมายของกระทรวงศึกษาธิการ หมายถึง “กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับเพศที่ครอบคลุมพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ การทำงานของสรีระ และการดูแลสุขอนามัย ทัศนคติ ค่านิยม สัมพันธภาพ พฤติกรรมทางเพศ มิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อวิถีชีวิตทางเพศ เป็นกระบวนการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ความคิด ทัศนคติ อารมณ์ และทักษะที่จำเป็นสำหรับบุคคล ที่ช่วยให้สามารถเลือกดำเนินชีวิตทางเพศอย่างเป็นสุขและปลอดภัย สามารถพัฒนาและดำรงความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมีความรับผิดชอบและสมคูล” (ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน, 2558a, หน้า 2) นอกจากนี้ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ให้ความหมายของเพศวิถีศึกษาที่คล้ายกันว่า “การเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเพศและสัมพันธภาพที่เหมาะสมกับวัยและบริบททางวัฒนธรรม ด้วยการให้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจนในเชิงวิทยาศาสตร์โดยปราศจากการตัดสินเชิงคุณค่า” (องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, 2555a, หน้า 2) ซึ่งเนื้อหาของเพศวิถีศึกษาต้องปรับให้เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรม ขณะเดียวกันก็ต้องครอบคลุมหัวข้อหลักๆ ให้ครบ เพื่อให้เพศวิถีศึกษามีคุณภาพและได้มาตรฐานสากลของเพศวิถีศึกษารอบด้าน (Comprehensive Sexuality Education)

แนวทางวิชาการสากลของเพศวิถีศึกษา แบ่งหัวข้อหลักออกเป็น 6 มิติ ได้แก่: 1) ความสัมพันธ์ 2) ค่านิยม ทัศนคติและทักษะ 3) วัฒนธรรม สังคม และสิทธิมนุษยชน 4) พัฒนาการของมนุษย์ 5) พฤติกรรมทางเพศ และ 6) สุขภาพทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์ (องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, 2555b, หน้า 6) นอกจากนี้แล้ว UNFPA ยังนิยามว่า เพศวิถีศึกษาเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนที่ใช้ฐานคิดเรื่องสิทธิในเนื้อหาการสอน ใช้วิธีการสอนแบบให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เน้นย้ำประเด็นเพศภาวะและสร้างความเชื่อมโยงกับบริการด้านสุขภาพต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (UNFPA, 2014) โดยมีหลักการของการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และให้ความสำคัญกับการอบรมครูที่จัดกระบวนการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาเพื่อให้โอกาสทั้งครูและนักเรียนได้ทบทวน ปรับทัศนคติและคุณค่าเรื่องเพศ เพื่อพัฒนาทักษะในการอยู่ร่วมกันในสังคม ทั้งนี้รูปแบบการสอนและกิจกรรมที่ หลากหลายสามารถกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ เช่น การอภิปรายโต้ตอบ, การเล่นบทบาทสมมติ, การสาธิต และการค้นคว้าวิจัยกลุ่ม และอื่นๆ รวมถึงการมอบหมายการบ้าน เป็นต้น (SIECUS, 2004)

งานวิจัยจำนวนมากพบว่า การสอนเพศวิถีศึกษาแบบรอบด้านมีแนวโน้มทำให้เยาวชนมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย ชะลอการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก และมีความรับผิดชอบมากขึ้น มากกว่าการสอนในแบบที่มุ่งเน้นเรื่องการงดเว้นการมีเพศสัมพันธ์เพียงอย่างเดียว (Haberland, 2015; Haberland & Rogow, 2015; UNESCO, 2015) แต่ในทางปฏิบัติ การจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษารอบด้านในบริบทวัฒนธรรมต่างๆ เผชิญความท้าทายหลายด้าน (UNESCO, 2014)

การสอนเพศวิถีศึกษา (ซึ่งก่อนหน้านี้เรียกว่า “เพศศึกษา” หรือชื่ออื่นๆ) เริ่มต้นในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2521 (Thaweessit & Boonmongkon, 2012) โดยบรรจุไว้ในหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการอย่างเป็นทางการครั้งแรกในหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2521 ทั้งในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาอย่างต่อเนื่องในปี พ.ศ. 2525, พ.ศ. 2533 และ พ.ศ. 2543 ตามลำดับ ต่อมากระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ “หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544” โดยแบ่งสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ของการศึกษาขั้นพื้นฐานออกเป็น 8 กลุ่มสาระ โดยเพศศึกษาเป็นเนื้อหาหนึ่งในสาระวิชา “สุขศึกษา และพลศึกษา” สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้บรรจุเพศศึกษาใน *หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551* (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สอศ.) ได้บรรจุเพศวิถีศึกษาเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรของสถานศึกษาอาชีวศึกษาในปี พ.ศ. 2547 (UNESCO, 2014)

ที่ผ่านมาการสอนเพศวิถีศึกษาในประเทศไทยได้รับการพัฒนาทั้งในแง่คุณภาพเนื้อหา มีการขยายพื้นที่ที่จัดการเรียนการสอน และมีการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข รวมถึงองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ เช่น องค์การแพธ (Thaweessit & Boonmongkon, 2012) (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นมูลนิธิแพธทูเฮลท์) ที่ดำเนินโครงการ “ก้าวอย่างเข้าใจ” พ.ศ. 2546-2557 โดยได้รับการสนับสนุนจากกองทุนโลกเพื่อต่อสู้โรคเอดส์ วัณโรคและมาลาเรีย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) พ.ศ. 2556-2558 โครงการโลกหมุนได้ด้วยมือฉันเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต และเพศศึกษาสำหรับนักเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2547-2552 ดำเนินงานโดยสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีร่วมกับสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร (สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี, 2554) ฯลฯ

การเรียนการสอนเรื่องเพศวิถีศึกษา ถูกคาดหวังให้เข้ามาแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ และปัญหาทางสังคม เช่น เรื่องการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และการติดเชื้อเอชไอวีในเยาวชน โดยในปี พ.ศ. 2557 มีแม่วัยรุ่นอายุ 10-19 ปี ให้กำเนิดลูกประมาณ 316 คนต่อวัน ซึ่งเป็นตัวเลขที่ลดลงแล้วจากการคลอดลูกของแม่วัยรุ่น 362 คนต่อวันในปี พ.ศ. 2554 ส่วนการคลอดลูกซ้ำของแม่วัยรุ่นอายุ 15-19 ปี เพิ่มจากร้อยละ 11.3 ในปี พ.ศ. 2553 เป็นร้อยละ 12.8 ในปี พ.ศ. 2557 (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์, 2558) ผลกระทบที่ตามมาจากการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และการเป็นพ่อแม่วัยรุ่นคือผลเสียทางเศรษฐกิจและสังคม เพราะพ่อแม่วัยรุ่นต้องประสบกับอุปสรรคมากมายทางการศึกษา และยังคงเผชิญกับการติตราทางสังคมที่ปรากฏในภาพลักษณ์ด้านลบของ “แม่วัยรุ่น” ในสื่อสาธารณะ และถูกตำหนิตติเตียนจากบุคคลรอบข้างทั้งในบ้าน โรงเรียน และชุมชน สิ่งอันตรายต่อสุขภาพที่สุดสำหรับการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น คือความเสี่ยงที่เพิ่มมากขึ้นจากผลข้างเคียงของการทำแท้งที่ไม่ปลอดภัย (UNFPA, 2013)

การตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวนำไปสู่การประกาศ พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 ใน มาตรา 6 ระบุให้ (1) ให้สถานศึกษาจัดให้มีการเรียนการสอนเรื่องเพศวิถีศึกษาให้เหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียน หรือนักศึกษา (2) จัดหา และพัฒนาผู้สอนให้สามารถสอนเพศวิถีศึกษา และให้คำปรึกษาในเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นแก่นักเรียน หรือนักศึกษา อีกทั้งในมาตรา 5 ยังรับรองสิทธิทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ของวัยรุ่นตั้งแต่สิทธิตัดสินใจ การได้รับข้อมูลความรู้ การรับบริการ สุขภาพและสวัสดิการสังคม อย่างเสมอภาคและไม่ถูกเลือกปฏิบัติ

คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอชไอวี ได้เรียกร้องให้ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา เพื่อหยุดยั้งการถ่ายทอดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ รวมทั้งเอชไอวีด้วย ทั้งนี้ อัตราการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในกลุ่มอายุ 15-24 ปี ได้เพิ่มขึ้นจาก 62.1 ต่อ 100,000 คนในปี พ.ศ. 2551 เป็น 93.2 ต่อ 100,000 คน ในปี พ.ศ. 2555 (คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเอชไอวี, 2557) ส่วนอุบัติการณ์ของการติดเชื้อเอชไอวีพบว่าเป็นพิเศษ (8.8 ต่อ 100) ในกลุ่มเยาวชนชายที่มีเพศสัมพันธ์ กับชายในช่วงอายุ 18-21 ปี (van Griensven et al., 2013)

ขณะที่การจัดการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาเป็นสิทธิด้านการศึกษาและสิทธิอนามัยการเจริญพันธุ์ ที่เด็กและวัยรุ่นทุกคนต้องได้รับ แต่ปัญหา สุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ในเยาวชนไทยยังมีอยู่ค่อนข้างสูง ซึ่งการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาในประเทศไทยได้ดำเนิน การมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทบทวนสถานะของการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ได้ทราบถึงความสำเร็จและช่องว่าง ในการจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา และให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาระดับชาติต่อไป

คณะวิจัยและหน่วยงานสนับสนุน

งานศึกษานี้ดำเนินการโดย ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข สวัสดิการและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นความร่วมมือระหว่าง มหาวิทยาลัยมหิดล องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) กระทรวงศึกษาธิการ โดยได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการจากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) และกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA)

นอกจากนี้ ในการศึกษายังได้รับความร่วมมือจากคณะวิทยาการการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ที่ร่วมพัฒนา เครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ ในส่วนของกิจกรรมที่ให้นักเรียนวาดรูปเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา และความรู้ของตนเอง ที่มีต่อการเรียนเรื่องเพศ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสนทนากลุ่มแบบมีส่วนร่วมของนักเรียน และมีส่วนร่วมในการบรรณาธิการรายงาน ฉบับภาษาอังกฤษ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาทั้งมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา
2. เพื่อศึกษาค่านิยมและทัศนคติของครู ผู้บริหารสถานศึกษา นักเรียน และผู้ปกครองในเรื่องเพศและเพศวิถีศึกษา
3. เพื่อศึกษาและนำเสนอความสำเร็จ ตลอดจนปัญหาในการจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา
4. เพื่อศึกษานโยบายและยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาระดับชาติ

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัย: การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

คณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการ: การศึกษาครั้งนี้มีคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการ ซึ่งได้ประชุมในแต่ละช่วงของการศึกษาเพื่อให้ คำแนะนำเกี่ยวกับเครื่องมือการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย การสุ่มตัวอย่าง และข้อค้นพบ ซึ่งคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการประกอบไปด้วยผู้ แทนจาก สพฐ. สอศ. องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (UNFPA) สภาประชากร (Population Council) และองค์กรภาคประชาสังคมต่างๆ ดังนี้ **สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)** มูลนิธิแพธทูเฮลท์ (Path2Health foundation) สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย (สวท.) ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (สวท.) และมูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.)

พื้นที่การเก็บข้อมูล: การเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา แบ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา 373 แห่ง สังกัดเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา (โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาทั่วไป) และเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (โรงเรียนขยายโอกาส หมายถึงโรงเรียนระดับ ประถมศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 อีกด้วย) และสถานศึกษาอาชีวศึกษา 25 แห่ง จาก 6 ภูมิภาคทั่ว ประเทศ ภูมิภาคละ 1 จังหวัด (ตารางที่ 1) รวมทั้งหน่วยงานของผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาการสอนเพศวิถีศึกษา (เช่น สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา คณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัด (อศจ.) กระทรวงศึกษาธิการ)

กลุ่มตัวอย่าง: กลุ่มตัวอย่างที่ร่วมตอบแบบสอบถามในการวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย

- นักเรียนมัธยมศึกษา (ม.1-6) และอาชีวศึกษา (ปวช. ปี 1-3) ซึ่งมีช่วงอายุระหว่าง 13-19 ปี จำนวน 8,837 คน (ตาราง 1)
- ครูมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา 692 คน (ชาย 354 คน, หญิง 331 คน และครูจำนวน 7 คนที่ระบุว่าเป็นเพศที่สาม)
- กลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มครูและนักเรียน คัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่มหลายขั้นตอน (multi-stage cluster sampling) โดยเริ่มจากการสุ่ม 1 จังหวัดในแต่ละภาค (นอกจากกรุงเทพฯ ที่ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่การวิจัยในภาคกลาง) สุ่มสถานศึกษาในแต่ละจังหวัด (โดยเลือกร้อยละ 43 ของสถานศึกษาแต่ละประเภทของแต่ละจังหวัด) สุ่มห้องเรียนในแต่ละระดับชั้น และสุ่มนักเรียนในแต่ละห้อง จำนวน 6 คน แบ่งเป็นชาย 3 คน หญิง 3 คน
- อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในห้องเรียนบางแห่งมีนักเรียนชายหรือหญิงไม่ครบ 3 คน (โดยเฉพาะในโรงเรียนชายล้วนหรือหญิงล้วน) ในกรณีดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสุ่มนักเรียนจำนวน 6 คนไม่ว่าจะเป็นนักเรียนเพศใดก็ตาม ทำให้จำนวนผู้ให้ข้อมูลนักเรียนหญิงและชายไม่เท่ากันในสถานศึกษาแต่ละประเภท (ตาราง 1)
- ส่วนในกรณีของครู คณะผู้วิจัยเลือกครู 1-2 คน ที่มีประสบการณ์การสอนเพศวิถีศึกษาสูงสุดในแต่ละสถานศึกษา ทั้งนี้ ในตารางข้อมูลต่างๆ ที่นำเสนอในรายงาน ใช้วิธีระบุเพศของกลุ่มตัวอย่างตามเพศกำเนิด แต่ในการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม คณะผู้วิจัยให้นักเรียนระบุตัวตนทางเพศตามเพศภาวะ ไม่ใช่เพศกำเนิด
- กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 307 คน ประกอบด้วยนักเรียน ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง และผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาและส่งเสริมการสอนเพศวิถีศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษา/ระดับอาชีวศึกษาจังหวัดและระดับชาติ (ตาราง 2) ทั้งนี้ ครูที่ใช้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ได้ตอบแบบสอบถามด้วย

ตาราง 1 จำนวนนักเรียนตอบแบบสำรวจ (ข้อมูลเชิงปริมาณ) แบ่งตามรูปแบบสถานศึกษา ภูมิภาค และเพศ

กลุ่มตัวอย่าง	มัธยมศึกษา ม.1 - ม.6 (4,083 คน)	มัธยมศึกษาตอนต้น (ร.ร. ชายยอโกาส) ม.1 - ม.3 (4,305 คน)	อาชีวศึกษา ปวช.1 - ปวช.3 (449 คน)	รวม (8,837 คน)
ภาค				
กลาง (กรุงเทพฯ)	1,418	58	161	1,637
ตะวันออก (กาญจนบุรี)	530	958	54	1,542
ตะวันออก (ชลบุรี)	413	502	72	987
ใต้ (สุราษฎร์ธานี)	614	726	54	1,394
ตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยเอ็ด)	669	1,501	54	2,224
เหนือ (ลำปาง)	439	560	54	1,053
เพศกำเนิด				
ชาย	1,878	2,204	233	4,315
หญิง	2,205	2,101	216	4,522
ตัวตนทางเพศ				
ชาย	1,438	1,735	175	3,348
หญิง	1,985	2,056	203	4,244
กะเทย	55	49	7	111
สาวประเภทสอง	16	26	3	45
ผู้หญิงข้ามเพศ	28	47	3	78
เกย์	96	27	12	135
ชายรักชาย	55	43	3	101
ทอม	65	77	12	154
ผู้ชายข้ามเพศ / แทรนส์แมน	36	61	5	102
ดี	36	24	7	67
เลส (เลสเบี้ยน)	30	19	1	50
หญิงรักหญิง	44	22	4	70
ไบ (ไบเซ็กชวล)	135	85	6	226
อื่นๆ	63	33	7	101

หมายเหตุ * ถึงแม้ว่า ตัวตนทางเพศ เช่น กลุ่มสาวประเภทสอง และคนข้ามเพศ รวมถึงกลุ่มดี เลสเบี้ยน และหญิงรักหญิง สามารถจัดไว้ในตัวตนทางเพศแบบเดียวกันเป็น 2 กลุ่มใหญ่ได้ แต่การแสดงผลข้อมูลในตารางนี้ ต้องการแยกกลุ่มย่อย เพื่อให้เห็นจำนวนนักเรียนที่ระบุตัวตนทางเพศตามคำที่แต่ละคนใช้ต่างกัน

ตาราง 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ประเภท	จำนวน (คน)
การสนทนากลุ่มกับนักเรียน (30 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน)	150
การสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักเรียน	(30)*
การสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างกับครูสอนเพศวิถีศึกษา	70
การสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างกับผู้ปกครอง	30
การสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างกับผู้บริหารสถานศึกษา	30
การสัมภาษณ์ผู้ที่มีบทบาทพัฒนาและส่งเสริมการสอนเพศวิถีศึกษาระดับจังหวัด (สพป. สพม. อศจ.)	18
การสัมภาษณ์ผู้ที่มีบทบาทพัฒนาและส่งเสริมการสอนเพศวิถีศึกษาระดับประเทศ	9
รวม	307

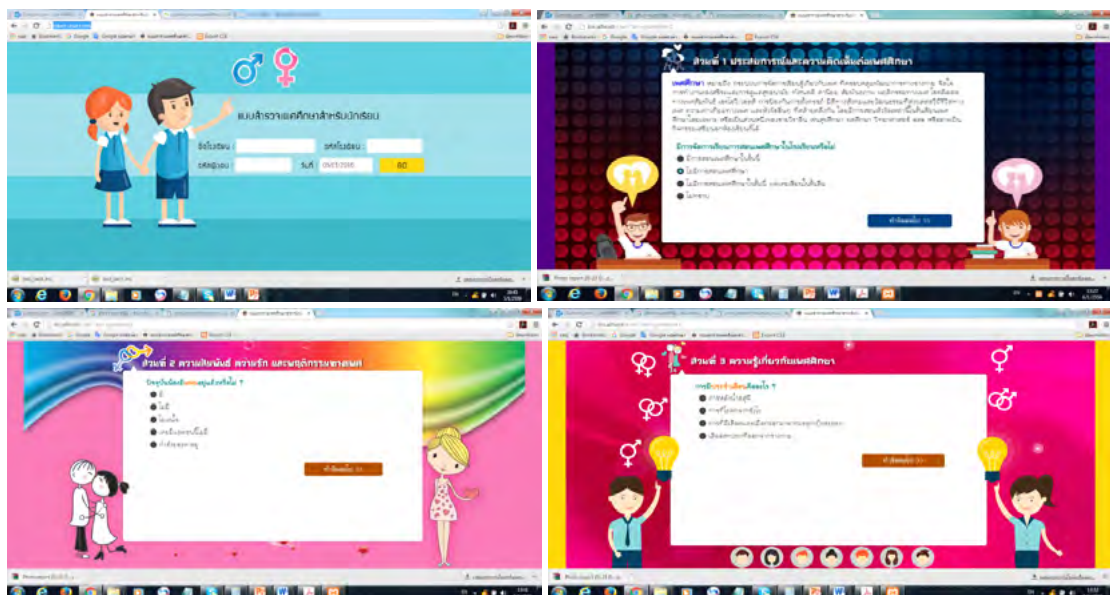
หมายเหตุ *นักเรียน 30 คนเลือกมาจากการสนทนากลุ่ม

เครื่องมือการวิจัย: เครื่องมือการวิจัยได้รับการพัฒนาขึ้นโดย Population Council ประเทศสหรัฐอเมริกา ด้วยการสนับสนุนจากสำนักงานภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกของ UNESCO, UNFPA และ UNICEF เพื่อใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันในการวิจัยทบทวนการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในแต่ละประเทศที่เลือกศึกษา และเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย เครื่องมือเหล่านี้ได้รับการปรับปรุงโดยคณะผู้วิจัยและคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการ โดยประเด็นที่สำรวจเพิ่มเติม คือเรื่องความหลากหลายทางเพศ การรังแกกัน และข้อมูลส่วนบุคคลในเรื่องเพศวิถี

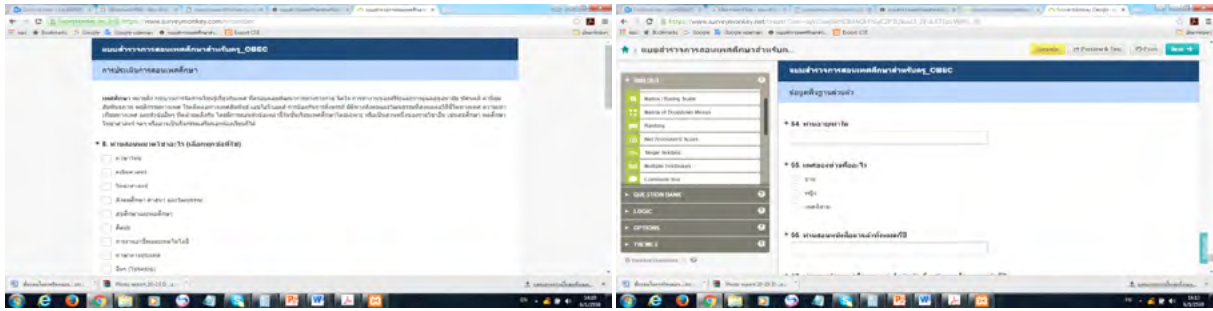
เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามสำหรับนักเรียน และแบบสอบถามสำหรับครู ซึ่งแบบสอบถามสำหรับนักเรียน (ภาพ 1) ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ 1) ประสบการณ์และความคิดเห็นต่อเพศวิถีศึกษา 2) ความสัมพันธ์ ความรัก และพฤติกรรมทางเพศ 3) ความรู้เกี่ยวกับเพศวิถีศึกษา 4) ค่านิยมและทัศนคติ และ 5) ข้อมูลพื้นฐาน สำหรับวัยรุ่นอายุ 15 ขึ้นไป มีชุดคำถามเพิ่มเติมที่ลึกมากขึ้น เช่น มีการสอนเกี่ยวกับภัยป้องกันหลังรับเชื้อเอชไอวีหรือไม่ หรือกฎเกณฑ์ทางสังคมมีผลต่อเรื่องเพศหรือไม่ ฯลฯ โดยแบบสอบถามได้รับการออกแบบไว้บนระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อให้ผู้ตอบรู้สึกเป็นส่วนตัว รักษาความลับได้ในระหว่างการตอบคำถาม และจัดรูปแบบของแบบสอบถามให้เป็นมิตรกับวัยรุ่น เช่น การใช้ภาพเคลื่อนไหว (animation) และภาพการ์ตูน และสามารถใช้ได้ทั้งในระบบออนไลน์และออฟไลน์เพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูลทั้งในสถานการณ์ที่มีและไม่มีอินเทอร์เน็ตที่เสถียรเพียงพอสำหรับการส่งข้อมูลเข้าสู่ฐานข้อมูลออนไลน์

ส่วนแบบสอบถามสำหรับครู (ภาพ 2) นั้นถูกออกแบบให้สามารถตอบได้ทั้งในระบบออนไลน์บนแท็บเล็ต หรือแบบสอบถามบนกระดาษ แล้วแต่ความสะดวกของผู้ตอบ ซึ่งแบบสอบถามครูประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ 1) การสอนเพศวิถีศึกษา 2) ค่านิยมและทัศนคติ และ 3) ข้อมูลพื้นฐาน (ดูภาคผนวก 1 และ 2)

ภาพ 1 ตัวอย่างแบบสอบถามบนคอมพิวเตอร์สำหรับนักเรียน

ภาพ 2 ตัวอย่างแบบสอบถามบนคอมพิวเตอร์สำหรับครู

สำหรับเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มแบบมีส่วนร่วมสำหรับนักเรียน และแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับนักเรียน ครู ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาระดับจังหวัด และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายเพศวิถีศึกษาระดับประเทศ

แนวคำถามสำหรับนักเรียน มีโครงสร้างคำถามอันประกอบด้วย ข้อมูลส่วนตัว การเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษา เช่น บรรยากาศในการเรียนการสอน รายละเอียดและลักษณะการสอนเพศวิถีศึกษา รวมถึงสื่อการเรียนรู้ ตลอดจนพฤติกรรมการทางเพศ และทัศนคติเรื่องเพศของนักเรียน เป็นต้น (ดูภาคผนวก 4 และ 7)

สำหรับการสัมภาษณ์ในกลุ่มครู ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาระดับจังหวัด และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายเพศวิถีศึกษาระดับประเทศ มีประเด็นการจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษา ทัศนคติ เกี่ยวกับเรื่องเพศและนโยบายการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา (ดูภาคผนวก 6, 8, 9 และ 10 แนวคำถามการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารงานเพศวิถีศึกษา)

การเก็บข้อมูล: การเก็บข้อมูลจากนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และผู้บริหารสถานศึกษาจากสถานศึกษาที่เข้าร่วมการวิจัยนี้ เลือกใช้ช่วงเวลาที่จะสะดวกสำหรับสถานศึกษา ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณได้ให้นักเรียนตอบแบบสอบถามบนคอมพิวเตอร์ และให้ครูตอบแบบสอบถามออนไลน์ในแท็บเล็ต หรือแบบสอบถามแบบกระดาษ ส่วนวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากนักเรียน (ซึ่งเป็นนักเรียนคนละกลุ่มกับนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามเชิงปริมาณ) ใช้การสนทนากลุ่มแบบมีส่วนร่วม โดยกระบวนการเริ่มต้นจากการให้นักเรียนวาดรูปในหัวข้อ “ประสบการณ์การเรียนการสอนเรื่องเพศ” ภายในเวลา 15-20 นาที จากนั้นเป็นการพูดคุยเกี่ยวกับรูปที่นักเรียนแต่ละคนวาด และต่อด้วยการสนทนากลุ่มในประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา และการสัมภาษณ์นักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อให้ได้รายละเอียดเพิ่มเติม นอกจากนี้ มีการสัมภาษณ์ครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ปกครองเป็นรายบุคคลเช่นกัน ส่วนกรณีผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาและส่งเสริมการสอนเพศวิถีศึกษา คณะผู้วิจัยได้เข้าไปสัมภาษณ์ในหน่วยงานส่วนกลางในกรุงเทพมหานคร และในแต่ละภูมิภาคด้วย

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการโดยคณะผู้วิจัยจากศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข สวัสดิการและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณดำเนินการโดยศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข สวัสดิการและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และสพฐ.

การวิเคราะห์ข้อมูล: มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา อาทิ จำนวน ค่าเฉลี่ย มัธยฐาน และร้อยละ โดยข้อมูลของนักเรียน วัดผลโดยใช้ค่าร้อยละเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักของนักเรียนในแต่ละภาค ในโรงเรียนมัธยมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น (ร.ร.ขยายโอกาส) และสถานศึกษาอาชีวศึกษา พร้อมทั้งวิเคราะห์นัยสำคัญของสถิติซึ่งมีความแตกต่างระหว่างกลุ่มต่างๆ ด้วย Chi Square หรือ t-test

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในรูปแบบบทสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยใช้โปรแกรม NVivo จัดการข้อมูล ส่วนการวิเคราะห์ภาพวาดของนักเรียน ใช้วิธีการวิเคราะห์แก่นสาระซึ่งต้องให้ความหมายองค์ประกอบต่างๆ ของแต่ละภาพ ลงรหัสภาพ รวบรวมรหัสที่ได้มาเพื่อกำหนดหัวข้อหลัก (Theme) และหัวข้อย่อย (Subtheme) เพื่อสรุปแก่นสาระที่ปรากฏในภาพวาดทั้งหมด

ข้อจำกัดของงานวิจัย: ในการดำเนินงานวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ มีข้อจำกัด ดังนี้

- การวิจัยสำรวจเฉพาะสถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา ไม่ได้สำรวจนักเรียนในระดับประถมศึกษาและอุดมศึกษา
- การวิจัยสำรวจเฉพาะสถานศึกษาของรัฐบาล จึงไม่ครอบคลุมสถานศึกษาเอกชน
- สถานการณ์การเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในพื้นที่ที่นักเรียน หรือครูส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ หรือนับถือศาสนาอื่นๆ ที่ไม่ใช่ศาสนาพุทธ อาจแตกต่างจากภาพรวมที่อภิปรายในรายงานฉบับนี้
- การเก็บข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณ แม้ไม่สามารถเก็บข้อมูลในส่วนของสถานศึกษาสังกัด สพฐ. ได้ครบถ้วนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพราะบางโรงเรียนมีกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กเกินไป และบางโรงเรียนไม่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นช่องทางกรอกแบบสำรวจ แต่ก็สามารถครอบคลุมได้ถึงร้อยละ 90

- การปรับปรุงแบบสอบถามสำหรับครู และนักเรียนเกิดข้อผิดพลาดที่แม้ประเด็นคำถามคล้ายกัน แต่ถ้อยคำที่ใช้ถามถึงหัวข้อที่มีการสอนอาจไม่ตรงกัน
- ในแบบสอบถาม บางหัวข้อถามเฉพาะนักเรียน บางหัวข้อถามเฉพาะครู ซึ่งตารางในรายงานฉบับนี้ที่สรุปข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อที่มีการสอน ระบุคำตอบเฉพาะคำถามที่ทั้งนักเรียนและครูได้ตอบ และในกรณีที่ถ้อยคำของคำถามแตกต่างกัน ตารางจะระบุถ้อยคำที่ใช้ในแบบสอบถามทั้งสองฉบับ

ประเด็นทางจริยธรรมการวิจัย: คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ทบทวนและรับรองโครงการวิจัยนี้แล้ว โดยให้ความสำคัญกับการให้ความยินยอม ความเป็นส่วนตัว และการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล

ระยะเวลาในการศึกษา: ใช้เวลา 7 เดือน ดำเนินการในระหว่างปี พ.ศ. 2558 และ 2559

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

เพศวิถีศึกษา คือการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเพศและความสัมพันธ์ ที่เหมาะกับวัยของผู้เรียนและบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่ครอบคลุมหัวข้อต่างๆ ประกอบด้วย พัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ การทำงานของสรีระ และการดูแลสุขภาพอนามัย ทัศนคติ ค่านิยม สัมพันธภาพ พฤติกรรมทางเพศ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอชไอวี/เอดส์ การป้องกันการตั้งครรภ์ มิติทางสังคม วัฒนธรรมที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตทางเพศ ความเท่าเทียมทางเพศ และหัวข้ออื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน โดยรายงานนี้จะใช้คำว่า “เพศวิถีศึกษา” ตลอดทั้งเล่ม เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 ที่ใช้คำว่าเพศวิถีศึกษา (ไม่ใช่ “เพศศึกษา”) แต่รายงานนี้จะใช้คำว่า “เพศวิถีศึกษารอบด้าน” ในบางแห่ง ในกรณีที่กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาที่ครอบคลุมหัวข้อ และมีวิธีการจัดการเรียนรู้ตรงตามที่กำหนดในแนวทางวิชาการสากลของเพศวิถีศึกษา (องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, 2555a) ดังที่ระบุไว้ข้างต้น

ทัศนคติครูต่อเรื่องเพศ คือ ความรู้สึก ความคิด หรือความเชื่อในเรื่องเพศ ที่ครอบคลุมถึงสิทธิทางเพศ ความเท่าเทียมทางเพศ บรรทัดฐานทางเพศ ที่อาจมีผลต่อการสอนเพศวิถีศึกษาของครู

บริบทเชิงนโยบาย คือ กรอบของนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา จากองค์กรของรัฐ ที่ออกโดย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สถานศึกษา คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ประกอบด้วยโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) โรงเรียนขยายโอกาส (คือ โรงเรียนระดับประถมศึกษาที่ขยายการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) และโรงเรียน (หรือวิทยาลัย) ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ของรัฐที่มีการสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.1-3) ในรายงานนี้ จะใช้คำว่า “สถานศึกษา” เพื่อเรียกแทนโรงเรียนทั้งระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา

ทั้งนี้ การจัด “การศึกษาในระบบ” ของประเทศไทย มีสองระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาซึ่งแบ่งได้อีกสองระดับ คือ มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จัดแยกเป็นอีก 2 ประเภท คือ ประเภทสามัญศึกษา และประเภทอาชีวศึกษา (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

ในรายงานนี้ จะใช้คำว่า “มัธยมศึกษา” เพื่อหมายถึงมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย (ประเภทสามัญศึกษา) และใช้คำว่า “มัธยมศึกษาตอนปลาย” เพื่อหมายถึงมัธยมศึกษาตอนปลายประเภทสามัญศึกษา (มัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6) และใช้คำว่า “อาชีวศึกษา” เพื่อแทนมัธยมศึกษาตอนปลายประเภทอาชีวศึกษา (ปวช. 1-3)

ครู การศึกษานี้มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เมื่อกล่าวถึง “ครู” ในผลการสำรวจเชิงปริมาณ หมายถึงครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด แต่เมื่อกล่าวถึง “ครู” ในผลการสำรวจเชิงคุณภาพ หมายถึงครูผู้สอนเนื้อหาเพศวิถีศึกษา นั่นคือ ครูวิชาสุขศึกษา (ในกรณีครูมัธยมศึกษา) และครูวิชาเพศวิถีศึกษา (ในกรณีครูอาชีวศึกษา) และเมื่อกล่าวถึงครูผู้สอนรายวิชาอื่นๆ ที่ได้ให้สัมภาษณ์ รายงานนี้จะระบุรายวิชาที่ครูสอนอย่างเฉพาะเจาะจง เช่น ครูวิชาสังคมศึกษา ครูวิชาภาษาไทย เป็นต้น นอกจากนี้ เมื่ออ้างอิงถึงคำกล่าวของครู (รวมถึงของนักเรียน ผู้ปกครองและผู้บริหารสถานศึกษา) จะระบุเพศและสังกัดของผู้ให้ข้อมูลไปพร้อมๆ กันด้วย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานและชี้ให้เห็นความเหมือนหรือต่างของสถานศึกษามัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา อย่างไรก็ตาม รายงานนี้จะระบุจังหวัด/ภูมิภาค จำนวนปีที่สอน หรือประสบการณ์การได้รับการอบรมของครูเฉพาะในกรณีที่คุณลักษณะดังกล่าว มีความเชื่อมโยงกับกรณีศึกษาที่หน้านั้น

สิทธิทางเพศ หมายถึง สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่บุคคลสามารถตัดสินใจ และกำหนดวิถีทางเพศของตนเองได้ มีเพศสัมพันธ์ด้วยความสมัครใจและปลอดภัย ปราศจากความรุนแรงและการบังคับ และได้เรียนรู้ เข้าถึงข้อมูลเรื่องเพศ บริการสุขภาพทางเพศ และการอนามัยการเจริญพันธุ์

ตัวตนทางเพศ หมายถึง การระบุและนิยามตนเองว่าเป็นเพศใดและรักชอบเพศใด

Pedagogy หมายถึง วิธีการสอนและรูปแบบการสอนของครูในชั้นเรียน ซึ่งงานวิจัยนี้ใช้คำว่า Pedagogy ในสองความหมายนี้เท่านั้น แต่ไม่ได้หมายรวมถึงความหมายกว้างตามรูปศัพท์นี้ว่า ศาสตร์และศิลป์ของการเป็นครู

ก. ข้อค้นพบ

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถแบ่งข้อค้นพบออกเป็น 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาในสถานศึกษามัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา

งานวิจัยได้สำรวจเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพผ่านกลุ่มตัวอย่างทั้งนักเรียน ครู ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับจังหวัดและระดับชาติ โดยศึกษาถึงรูปแบบการจัดรายวิชาเพศวิถีศึกษา ระยะเวลา วิธีการสอน เนื้อหาการสอน การประเมินการสอน รวมถึงผลของการอบรมครู และผลของการสนับสนุนของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชั้นเรียน ซึ่งข้อค้นพบในส่วนแรกนี้ แบ่งออกเป็น 14 ประเด็น ต่อไปนี้

1.1 สัดส่วนของสถานศึกษาไทยที่มีการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา

ผลสำรวจข้อมูลจากครู ชี้ว่า สถานศึกษาเกือบทั้งหมดมีการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา โดยครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาร้อยละ 99 และครูอาชีวศึกษาร้อยละ 93 กล่าวไว้ในสถานศึกษามีการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา ขณะที่นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามร้อยละ 84-90 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา และร้อยละ 75 ในอาชีวศึกษาระบุว่าสถานศึกษาได้จัดการสอนเพศวิถีศึกษาในปีการศึกษาปัจจุบัน

1.2 ลักษณะการจัดเนื้อหาเพศวิถีศึกษาในหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาจัดการสอนเพศวิถีศึกษาทั้งในแบบวิชาแยกต่างหาก และเป็นสาระการเรียนรู้ในวิชาอื่นๆ พบว่าการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษามัธยมศึกษาและอาชีวศึกษามีความแตกต่างกัน คือ สถานศึกษาอาชีวศึกษาส่วนใหญ่ (ร้อยละ 83.3) สอนเพศวิถีศึกษาเป็นวิชาแยกต่างหากจากวิชาอื่น ในขณะที่ครุร้อยละ 13.3 ระบุว่ามีการสอนเพศวิถีศึกษาทั้งที่เป็นรายวิชาหนึ่งและสอนร่วมกับวิชาอื่น และครูที่เหลือ (จำนวนร้อยละ 3.3) ระบุว่า หัวข้อเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษาถูกนำไปสอนร่วมกับวิชาอื่น นอกจากนี้ ยังพบว่าสถานศึกษาอาชีวศึกษาจำนวน 2-3 แห่ง (จากที่สำรวจทั้งหมด 25 แห่ง) ที่จัดการสอนเพศวิถีศึกษาเป็นประเด็นหนึ่งในวิชาอื่นๆ ด้วย เช่น ในวิชาครอบครัวศึกษา วิชาการป้องกันตัวจากภัยสังคม เป็นต้น ขณะที่ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ครุร้อยละ 23.4 กล่าวว่า เพศวิถีศึกษาถูกสอนเป็นวิชาหนึ่ง แยกต่างหากจากวิชาอื่น และครุร้อยละ 27.9 ระบุว่า เพศวิถีสอนทั้งที่เป็นรายวิชาหนึ่งและสอนร่วมกับวิชาอื่น ในขณะที่ครุจำนวนร้อยละ 48.6 ระบุว่าหัวข้อเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษาถูกนำไปสอนร่วมกับวิชาอื่น (ตาราง 3)

อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจข้อมูลเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์ครูและนักเรียน พบว่า มีโรงเรียนมัธยมศึกษาเพียง 3 แห่งจากที่สำรวจ 24 แห่ง ที่สอนเพศวิถีศึกษาเป็นวิชาแยกต่างหาก ในขณะที่โรงเรียนส่วนใหญ่สอนเป็นประเด็นหนึ่งในวิชาสุขศึกษา มีบางส่วนที่สอดแทรกเพศวิถีศึกษาในวิชาสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย และพระพุทธศาสนา ซึ่งในกรณีของการสอนเป็นรายวิชาแยกนั้น มีโรงเรียนที่สอนเพศวิถีศึกษาในชื่อรายวิชา “เพศศึกษา”

“สุขภาพวัยใส” และในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

นอกจากนี้ ข้อมูลเชิงปริมาณชี้ว่า ในการจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา ครูส่วนใหญ่ (จากผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 692 คน) ตอบว่า มีคู่มือการสอนคิดเป็นร้อยละ 82.2 และมีสื่อการเรียนการสอนร้อยละ 70.2 อย่างไรก็ตามมีครูเพียงร้อยละ 56.4 เท่านั้นที่ตอบว่ามีประมวลรายวิชา

ตาราง 3 ลักษณะการจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาจากการสำรวจครู (ร้อยละ)

ลักษณะการจัดการเรียนการสอน	มัธยมศึกษา (662 คน)	อาชีวศึกษา (30 คน)
เพศวิถีศึกษาสอนเป็นวิชาหนึ่ง แยกต่างหากจากวิชาอื่น	23.4	83.3
สอนทั้งที่เป็นเป็นรายวิชาหนึ่ง และสอนร่วมกับวิชาอื่น	27.9	13.3
หัวข้อเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษาถูกนำไปสอนร่วมกับวิชาอื่น	48.6	3.3

1.3 ระยะเวลาของการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา

จากการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่าสถานศึกษามีระยะเวลาการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาแตกต่างกัน โดยโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวนหนึ่ง ที่สอนเพศวิถีศึกษาเป็นเนื้อหาหนึ่งของวิชาสุขศึกษา สอนเพศวิถีศึกษา 2-4 คาบ จากทั้งหมด 18 คาบ ใน 1 ภาคการศึกษา ระยะเวลาการเรียนการสอนต่อคาบ คือ 40-55 นาที ส่วนโรงเรียนบางแห่งที่สอนเพศวิถีศึกษาเป็นวิชาแยก หรือจัดให้มีเนื้อหาเพศวิถีศึกษาในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ใช้เวลาในการสอนต่อคาบ 50-55 นาที นอกจากนี้ การสอนสอดแทรกเพศวิถีศึกษาในรายวิชาอื่นๆ (วิชาสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย พระพุทธศาสนา และแนะแนว) ใช้เวลาในการสอนเรื่องเพศวิถีเพียง 5-10 นาที ก่อนสอนเนื้อหาในสาระวิชาหลัก

จากการสัมภาษณ์นักเรียนและครูพบว่า ในสถานศึกษาอาชีวศึกษาซึ่งสอนเพศวิถีศึกษาเป็นวิชาแยก มีการสอนทั้งหมด 18-20 คาบ ต่อเทอม ครูให้สัมภาษณ์ว่า ในรายวิชาแยก สามารถสอนได้ในเวลา 45-55 นาที ต่อคาบ ส่วนในกรณีของการสอนเพศวิถีศึกษาเป็นเนื้อหาหนึ่งในวิชาอื่นนั้น มีการสอนเพศวิถีศึกษา 6-13 คาบ ต่อ 1 ภาคการศึกษา ซึ่งใน 1 คาบ มีระยะเวลาการสอน 50-60 นาที¹

1.4 ความครอบคลุมของเนื้อหาเพศวิถีศึกษา

เพศวิถีศึกษาถูกสอนในทุกด้านแต่ไม่ครบทุกหัวข้อ เมื่อแบ่งเนื้อหาเพศวิถีศึกษาเป็นด้านต่างๆ ตามที่แบบสอบถามใช้ถามถึงการเรียนการสอนในหัวข้อต่างๆ นักเรียนและครู ทั้งเพศหญิงและชาย มากกว่าร้อยละ 90 ระบุว่าได้เรียน หรือสอนอย่างน้อย 1 หัวข้อในแต่ละด้าน ต่อไปนี้ 1) เพศภาวะ 2) พัฒนาการ สุขภาพและพฤติกรรมทางเพศ 3) สิทธิทางเพศและความเป็นพลเมือง 4) ความรุนแรง 5) ตัวตนและความสัมพันธ์ และ 6) หัวข้อ สำหรับนักเรียนที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป

อย่างไรก็ตาม สถานศึกษาฯ ยังไม่ได้สอนบางหัวข้อในแต่ละด้าน ดังที่นักเรียนและครูส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีการเรียนการสอนทุกหัวข้อของแต่ละด้าน โดยนักเรียนระบุว่ามีการสอนโดยเฉลี่ยร้อยละ 63-90 ของหัวข้อทั้งหมดในแต่ละด้าน ในขณะที่ครูระบุว่ามีการสอนโดยเฉลี่ยร้อยละ 67-93 ของหัวข้อในแต่ละด้าน (ตาราง 4) ซึ่งด้านที่มีการเรียนการสอนน้อยที่สุดคือ “สิทธิทางเพศและความเป็นพลเมือง”

ตาราง 4 ความครอบคลุมของหัวข้อเพศวิถีศึกษาในด้านต่างๆ ที่นักเรียนและครูระบุว่าโรงเรียนมีการเรียนการสอน (แสดงตัวเลขเป็นร้อยละ)

ด้านของเนื้อหาที่สอน	นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น		นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย		นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ร.ร.ขยายโอกาส)		นักเรียนอาชีวศึกษา		ครู		ทั้งหมด	
	ชาย (842 คน)	หญิง (1,044 คน)	ชาย (886 คน)	หญิง (1,042 คน)	ชาย (2,023 คน)	หญิง (1,984 คน)	ชาย (219 คน)	หญิง (203 คน)	มัธยมศึกษา (662 คน)	อาชีวศึกษา (30 คน)	นักเรียน (8,243 คน)	ครู (692 คน)
บทบาทชายหญิง / เพศภาวะ (5 หัวข้อ)	77.8	80.5	82.5	86.1	79.8	81.9	72.3	79.8	82.6	80.7	81.1	82.5
พัฒนาการทางเพศ สุขภาวะทางเพศ และพฤติกรรมทางเพศ (13 หัวข้อ)	80.5	82.3	85.3	87.3	83.2	85.2	80.0	82.2	86.5	92.6	83.9	86.8
สิทธิทางเพศและความเป็นพลเมือง (4 หัวข้อ)	70.0	69.4	73.2	77.3	71.8	75.9	66.3	65.7	84.6	75.0	72.8	84.2
ความรุนแรง (6 หัวข้อ)	73.6	74.1	80.9	83.1	75.5	78.6	62.5	67.2	70.6	66.7	76.9	70.4
ตัวตนและความสัมพันธ์ (6 หัวข้อ)	84.2	83.4	87.0	90.0	81.5	84.7	80.4	83.4	85.9	77.8	84.5	85.5
หัวข้อที่สอนนักเรียนอายุ 15 ปีขึ้นไป* (10 หัวข้อ)	--	--	81.5 (n = 864)	82.4 (n = 1,023)	--	--	82.4 (n = 210)	70.0 (n = 198)	74.1 (n = 334)	82.7	81.0	74.7

หมายเหตุ. * คำถามนี้ถามเฉพาะนักเรียนที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป และครูที่ตอบว่าสอนเนื้อหาเพศวิถีศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ข้อมูลในข้อนี้จึงระบุเฉพาะในกรณีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและนักเรียนอาชีวศึกษา แต่เนื่องจากมีนักเรียนจำนวนเล็กน้อยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาที่อายุยังไม่ถึง 15 ปี และครูบางส่วนที่สอนนักเรียนที่อายุยังไม่ถึง 15 ปี จำนวนผู้ให้ข้อมูลในข้อนี้จึงต่ำกว่าในข้ออื่นๆ

1 ในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ.2545 (ฉบับปรับปรุง 2546) ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) กำหนดให้สอนวิชา “ครอบครัวศึกษาและความปลอดภัยในชีวิต” หนึ่งคาบ หรือหนึ่งชั่วโมงต่อสัปดาห์ ต่อมาเมื่อปรับหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ.2556 มีความพยายามปรับเวลาเพิ่มเป็นสองคาบต่อสัปดาห์ ซึ่งสถานศึกษาบางแห่งเริ่มสอน 2 คาบต่อสัปดาห์แล้ว แต่ระหว่างรอการอนุมัติหลักสูตร มีผู้บังคับบัญชาระดับสูงกำหนดให้ปรับกลับมาสอนหนึ่งคาบต่อสัปดาห์ เรียกชื่อวิชาว่า วิชาเพศวิถีศึกษา (หมวดทักษะชีวิต)

1.5 ความแตกต่างของการให้ความสำคัญต่อเนื้อหาเพศวิถีศึกษา

เมื่อถามถึงเนื้อหาที่มีการเรียนการสอนทั้ง 6 ด้าน คำตอบที่ได้จากครู และนักเรียนแสดงถึงจุดเน้นที่ต่างกันอย่างมากระหว่างที่ 5-10 ด้านล่าง แสดงร้อยละของนักเรียนและครูในระบบการศึกษาแต่ละประเภทที่ระบุว่าได้เรียน หรือสอนเพศวิถีศึกษาหัวข้อต่างๆ ใน 6 ด้าน ตามลำดับดังนี้

ด้านที่ 1 “บทบาทชายหญิง / เพศภาวะ” (ตาราง 5) ในหัวข้อ “อิทธิพลของสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อออนไลน์ มีผลต่อความคิดเห็นในเรื่องสัมพันธ์ภาพ และเพศวิถี” และ “การยอมรับ และความเข้าใจต่อคนที่มีความหลากหลายทางเพศ เช่น ตู๊ด กะเทย เกย์ ทอม ดี เป็นต้น” พบว่าสัดส่วนของครูที่ตอบว่าได้สอนหัวข้อนี้ มีมากกว่านักเรียนที่ตอบว่าได้เรียนหัวข้อดังกล่าว นอกจากนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า ในสถานศึกษาอาชีวศึกษา นักเรียนหญิงตอบว่าได้เรียนหัวข้อ “ความไม่เท่าเทียม การให้โอกาสที่ไม่เท่ากัน และความรุนแรงที่เกิดจากการทำตามบทบาทชายหญิง” และ “ความรับผิดชอบของทุกคนที่จะยุติความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ” มากกว่านักเรียนชาย ซึ่งอาจจะหมายความว่า ครูในสถานศึกษาอาชีวศึกษาจะเน้นสอนเรื่องเหล่านี้กับนักเรียนหญิงมากกว่านักเรียนชาย

ตาราง 5 ร้อยละของนักเรียนและครูที่ระบุว่ามีการสอนหัวข้อต่างๆ ในด้าน “บทบาทชายหญิง / เพศภาวะ”

หัวข้อ	นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น		นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย		นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ร.ร.ขยายโอกาส)		นักเรียนอาชีวศึกษา		ครู		ทั้งหมด	
	ชาย (842 คน)	หญิง (1,044 คน)	ชาย (886 คน)	หญิง (1,042 คน)	ชาย (2,023 คน)	หญิง (1,984 คน)	ชาย (219คน)	หญิง (203 คน)	มัธยมศึกษา (662คน)	อาชีวศึกษา (30 คน)	นักเรียน (8,243 คน)	ครู (692 คน)
บทบาท โอกาส และความคาดหวังที่แตกต่างกันของชายและหญิง	74.6	76.6	75.9	77.8	84.1	81.0	76.1	85.1	77.0	80.0	79.6	77.2
ความไม่เท่าเทียม การให้โอกาสที่ไม่เท่ากัน และความรุนแรงที่เกิดจากการทำตามบทบาทชายหญิง	69.1	75.6	77.1	82.3	76.0	79.3	62.8	80.7	80.5	66.7	76.7	79.9
ความรับผิดชอบของทุกคนที่จะยุติความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ (นักเรียน)/ เป็นความรับผิดชอบของทุกคนที่จะยุติความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ (ครู)	70.4	75.2	77.7	79.5	79.9	83.7	70.8	80.7	71.6	66.7	78.7	71.4
อิทธิพลของสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อออนไลน์ มีผลต่อความคิดเห็นในเรื่องเพศ (นักเรียน) / อิทธิพลของสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อออนไลน์ มีผลต่อความคิดเห็นในเรื่องสัมพันธ์ภาพ และเพศวิถี (ครู)	75.7	81.9	82.6	87.1	82.9	85.0	81.7	82.2	93.1	96.7	83.0	93.2
การยอมรับ และความเข้าใจต่อคนที่มีความหลากหลายทางเพศ เช่น ตู๊ด กะเทย เกย์ ทอม ดี เป็นต้น	66.3	74.9	68.3	77.6	76.0	80.5	70.2	70.9	86.0	93.3	75.0	86.3

ด้านที่ 2 “พัฒนาการทางเพศ สุขภาวะทางเพศ และพฤติกรรมทางเพศ” (ตาราง 6) ผลสำรวจชี้ว่า นักเรียนและครูเกินร้อยละ 90 กล่าวว่า มีการสอนหัวข้อต่างๆ ในด้านนี้สถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า หัวข้อเหล่านี้ เช่นเรื่อง “อวัยวะสืบพันธุ์” “การตั้งครรรภ์เกิดขึ้นได้อย่างไร” หรือ “โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (การติดต่อ การป้องกัน และการรักษา)” เป็นประเด็นหลักที่ถูกสอนในสถานศึกษาเกือบทุกแห่ง อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากการสำรวจ ครูและนักเรียนชี้ตรงกันว่า ประเด็นสุขภาพที่ละเอียดอ่อน อาทิ วิธี “การทำแท้งปลอดภัย” หรือ “การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยระหว่างคูที่เป็นเพศเดียวกัน” ได้รับการสอนน้อยกว่า

ตาราง 6 ร้อยละของนักเรียนและครูที่ระบุว่ามีการสอนหัวข้อต่างๆ ในด้าน “พัฒนาการทางเพศ สุขภาวะทางเพศ และพฤติกรรมทางเพศ”

หัวข้อ	นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น		นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย		นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ร.ร.ขยายโอกาส)		นักเรียนอาชีวศึกษา		ครู		ทั้งหมด	
	ชาย (842 คน)	หญิง (1,044 คน)	ชาย (886 คน)	หญิง (1,042 คน)	ชาย (2,023 คน)	หญิง (1,984 คน)	ชาย (219คน)	หญิง (203 คน)	มัธยมศึกษา (662คน)	อาชีวศึกษา (30 คน)	นักเรียน (8,243 คน)	ครู (692 คน)
อวัยวะสืบพันธุ์ (นักเรียน) / อวัยวะเพศและระบบสืบพันธุ์ (ครู)	74.6	76.6	87.0	87.7	95.1	94.2	92.7	93.6	94.9	100.0	86.9	94.9
การเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ของเด็กชาย รวมถึงฝืนเป็ยก	69.1	75.6	85.7	86.6	93.2	93.5	92.2	93.1	94.7	100.0	88.0	96.7
การเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์สำหรับเด็กหญิง รวมถึงการมีประจำเดือน	70.4	75.2	87.0	90.1	92.2	96.4	89.9	93.6	96.5	100.0	87.9	96.0
การตั้งครรรภ์เกิดขึ้นได้อย่างไร	75.7	81.9	85.8	88.2	90.5	93.3	92.7	93.1	96.1	93.3	91.9	96.1
โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (การติดต่อ การป้องกัน และการรักษา)	83.8	90.8	88.1	90.8	93.1	96.0	95.0	97.0	96.1	96.7	88.8	91.5
การใช้ถุงยางอนามัยช่วยป้องกันการตั้งครรรภ์ และการติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (นักเรียน) / การใช้ถุงยางอนามัยอย่างถูกต้องและสม่ำเสมอช่วยป้องกันการตั้งครรรภ์ และการติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (ครู)	81.2	86.2	86.7	89.8	88.4	93.6	91.7	93.3	91.1	100.0	77.2	86.1
การใช้ถุงยางอนามัยที่ถูกรวิธี	68.8	69.8	78.0	79.2	79.4	80.0	80.3	82.3	85.5	100.0	81.2	89.6
การคุมกำเนิดด้วยวิธีอื่นๆ นอกจากใช้ถุงยางอนามัย (นักเรียน) / การคุมกำเนิดด้วยวิธีอื่นที่ถูกต้องและสม่ำเสมอนอกจากถุงยางอนามัย ในการช่วยป้องกันการตั้งครรรภ์ (ครู)	70.1	76.2	81.6	85.9	80.8	85.7	83.0	86.7	89.3	96.7	50.3	49.1
การทำแท้งที่ปลอดภัย	44.9	44.9	48.0	51.9	55.7	54.0	31.2	35.1	48.8	56.7	85.8	94.1
เชื้อเอชไอวี การติดต่อ การป้องกัน และการรักษา	78.9	84.6	82.9	88.4	86.6	87.7	87.7	91.6	93.8	100.0	76.6	87.9
โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และเอชไอวี ไม่สามารถสังเกตได้จากรูปลักษณ์ภายนอก	70.0	72.5	77.5	80.8	77.5	78.9	71.2	75.9	87.5	96.7	82.2	88.3
การไม่มีเพศสัมพันธ์เป็นวิธีป้องกันการตั้งครรรภ์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์	73.0	80.1	78.4	84.6	84.0	86.7	78.1	77.8	88.2	90.0	62.6	62.3
การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยระหว่างคูที่เป็นเพศเดียวกัน	57.2	57.6	59.0	61.9	65.5	68.1	53.4	55.0	61.8	73.3	86.9	94.9

ในการสัมภาษณ์ครูและนักเรียนทั้งมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาระบุตรงกับข้อมูลเชิงปริมาณว่า การสอนเกี่ยวกับร่างกาย อวัยวะ สืบพันธุ์ ประจำเดือน การตั้งครรภ์ การคุมกำเนิด และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เป็นประเด็นหลักของการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา ดังที่ครูมัธยมศึกษา เพศหญิงคนหนึ่งให้คำจำกัดความเพศวิถีศึกษาว่าเป็นเรื่องของ “เพศหญิง-ชาย, คุณสมบัติหญิง-ชาย, การวางตัว, เพศสัมพันธ์, โรคติดต่อ, การตั้งครรภ์”

อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ครูพบว่าเรื่องการทำแท้งที่ปลอดภัยและการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยระหว่างคู่ที่เป็นเพศเดียวกันถูกสอนน้อยมาก ครูและนักเรียนที่ให้สัมภาษณ์ระบุว่า ในชั้นเรียนมักมีคำถามถึงผลกระทบด้านลบที่ตามมาจากการทำแท้ง คือ เป็นอันตรายถึงชีวิตถือเป็นการฆ่า และเป็นบาป จากทัศนคติเชิงศีลธรรมดังกล่าวอาจมีส่วนทำให้ครูละเลยที่จะอธิบายข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับการทำแท้งที่ปลอดภัย เช่น คำพูดของครูมัธยมศึกษา เพศหญิง คนหนึ่งที่กล่าวว่า “...ก็สอนเรื่องหลักธรรมด้วย สอนให้เข้าใจว่าทำแท้งแล้วจะเป็นกกรรมกบฏเวียน ตัวเองทำแท้ง แล้วอนาคตจะสอนลูกหลานยังไง ต่อไปลูกสาวตัวเองก็จะเป็นเหมือนแม่หรือเปล่าก็ไม่รู้” ทัศนคติเชิงศีลธรรมและการตัดสินเชิงคุณค่าของครูข้างต้น ทำให้นักเรียนรู้สึกอายของครูต่อการทำแท้ง และหากมีนักเรียนที่กำลังกังวลเรื่องตั้งครภ์ไม่พร้อม หรือ เคยผ่านประสบการณ์การทำแท้งมาแล้วอาจทำให้รู้สึกถูกตีตรา ไม่กล้าขอความช่วยเหลือและปรึกษาครูอีกด้วย นอกจากนี้ ครูบางส่วนอาจให้ความรู้ทางกฎหมายที่ไม่ชัดเจน เช่น มีครูส่วนหนึ่งบอกว่าการทำแท้งถือว่าผิดกฎหมายเสมอ ทั้งในประเทศไทย การยุติการตั้งครภ์สามารถทำได้โดยไม่ผิดกฎหมายในหลายกรณี

ในการสัมภาษณ์ครู พบว่า มีครูบางคนที่พยายามสอนเกี่ยวกับการทำแท้งที่ปลอดภัยเพื่อลดความเสี่ยงต่อสุขภาพของนักเรียน แม้ตัวครูเองไม่เห็นด้วยกับการกระทำดังกล่าวก็ตาม เช่น ความเห็นของครูอาชีวศึกษา เพศชายว่า “ควรคิดถึงสิทธิเด็กที่จะเกิดมา แต่ถ้านักเรียนมีความจำเป็นต้องทำแท้งจริงๆ ก็แนะนำให้ปรึกษาแพทย์ในการทำแท้งที่ปลอดภัยให้”

นอกจากนี้ การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยระหว่างคู่ที่เป็นเพศเดียวกัน เป็นอีกหัวข้อหนึ่งที่ได้รับการสอนน้อยมาก จากการสัมภาษณ์ครูชี้ว่า หัวข้อนี้จะกล่าวขึ้นมาในชั้นเรียนก็ต่อเมื่อมีนักเรียนตั้งคำถามเพื่อให้ครูอธิบาย โดยครูหลายท่านให้ข้อมูลที่คล้ายกันว่า มักมีนักเรียนชายตั้งคำถามเกี่ยวกับประเด็นนี้อย่างตรงไปตรงมา เช่น “ครูครับ อัดถั่วดำคืออะไร” “อาจารย์รู้ไหมว่าผู้หญิงกับผู้หญิงเอากันยังไง” ซึ่งครูทั้งมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษามองว่า มีนักเรียนเพียงส่วนน้อยที่ถามด้วยความอยากรู้ ส่วนมากก็คำตอบอยู่แล้ว แต่ถามเพราะ “เป็นพวกเด็กก่อกวน อยากก่อกวนชั้นเรียน” “ต้องการแกล้งเพื่อนที่เป็นตุ๊ด” ข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ว่า เมื่อผู้สอนไม่คิดว่าการตั้งคำถามในลักษณะดังกล่าวเป็นเรื่องที่ต้องให้คำตอบที่ชัดเจน ครูมีวิธีหลีกเลี่ยงการอธิบาย โดยใช้วิธีโยนคำถามกลับไปให้นักเรียนอื่นๆ ตอบ หรือ “ถามกลับไปเลย ว่าเธอคิดว่าเค้าทำกันยังไงละ ครูไม่ได้เป็นแบบนั้น ครูไม่รู้หรอก” (ครูมัธยมศึกษา เพศหญิง) ส่วนครูมัธยมศึกษา เพศชาย อีกคนหนึ่งใช้วิธีตอบคำถามด้วยการเรียกให้นักเรียนชายที่รักเพศเดียวกัน 2 คน มาแสดงท่าทางการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายหน้าชั้นเรียน โดยครูกล่าวว่า “แค่ให้ออกมาทำสนุกๆ เฉยๆ ครับ เห็นเด็กในห้องก็หัวเราะกัน ผมไม่ได้ตั้งใจจะสอนวิชาการ” ด้วยตัวอย่างวิธีการที่ครูใช้ลักษณะนี้ มีเจตนาที่จะสร้างความสนุกสนานในชั้นเรียน แต่อาจไม่ได้ให้ข้อมูลที่ชัดเจนว่า การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยระหว่างคู่เพศเดียวกันทำได้อย่างไร และอาจทำให้เกิดการล้อเลียนเพื่อนที่รักเพศเดียวกันอีกด้วย

ด้านที่ 3 “สิทธิทางเพศ และความเป็นพลเมือง” (ตาราง 7) พบว่าหัวข้อ “การสัมผัสที่ดี (กอด จับ) ที่แสดงถึงความรู้สึกห่วงใย ความรัก หรือความรู้สึกที่ดีต่อกัน” มีการสอนน้อยกว่าหัวข้ออื่นๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่าครูสอนเพศวิถีศึกษาด้านลบเป็นหลัก โดยเน้นความเสี่ยงต่างๆ ของเพศวิถี ทั้งนี้ครูให้เหตุผลที่หลากหลาย เช่น ครูเกรงว่าการสอนเพศวิถีศึกษาด้านบวกจะส่งเสริมให้นักเรียนมีกิจกรรมทางเพศ และการเตือนถึงความอันตรายมีความสำคัญมากกว่าการสอนทั้งแง่บวกและลบ ครูทั้งมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาสะท้อนประสบการณ์การสอนที่สอดคล้องกันคือ เน้นเนื้อหาแง่ลบที่รุนแรงเรื่องเพศ(สัมพันธ์) โดยครูจะไม่กล่าวหรือสอนแง่บวกด้านบวกเลย เพราะคิดว่าความรุนแรงทางเพศไม่เหมาะสมกับวัยของนักเรียน เช่น ครูพยาบาลเพศหญิงในสถานศึกษาอาชีวศึกษา เชื่อว่า “ต้องทำให้นักเรียนเห็นว่าหากมีอะไรกันแล้วจะส่งผลกระทบได้บ้าง เช่น จะทำให้พ่อแม่เสียใจ ถ้าท้อง ต้องไปทำแท้ง ก็อาจจะติดเชื้อรุนแรงถึงตายได้ เราต้องพยายามพูดให้สุดโต่ง ให้เด็กกลัว”

เหตุผลอีกประการหนึ่งคือ ครูหลายคนทั้งในสถานศึกษามัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาต่างมองว่า ไม่จำเป็นต้องสอนเพศวิถีศึกษาด้านบวก เพราะเป็นเรื่องที่นักเรียนจะต้องไปเรียนรู้เอง เช่น ครูอาชีวศึกษา เพศหญิงคนหนึ่ง กล่าวว่า “ไม่ต้องสอนเรื่องความสุขทางเพศหรอก เด็กรู้ดีอยู่แล้ว” แม้ครูส่วนหนึ่งเห็นด้วยว่าควรสอนมุมบวกเรื่องเพศ แต่ไม่ได้สอนเพราะไม่อยู่ในหลักสูตร ดังที่ครูมัธยมศึกษา เพศหญิงกล่าวว่า ประเด็นนี้ “ไม่มีอยู่ในหลักสูตรว่าต้องสอน”

ตาราง 7 ร้อยละของนักเรียนและครูที่ระบุว่ามีการสอนหัวข้อต่างๆ ในด้าน “ลัทธิทางเพศ และความเป็นพลเมือง”

หัวข้อ	นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น		นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย		นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาส		นักเรียนอาชีวศึกษา		ครู		ทั้งหมด	
	ชาย (842 คน)	หญิง (1,044 คน)	ชาย (886 คน)	หญิง (1,042 คน)	ชาย (2,023 คน)	หญิง (1,984 คน)	ชาย (219 คน)	หญิง (203 คน)	มัธยมศึกษา (662คน)	อาชีวศึกษา (30 คน)	นักเรียน (8,243 คน)	ครู (692 คน)
การแต่งงานในวัยเด็ก และการตั้งครุภักในวัยรุ่นส่งผลด้านลบ	66.8	69.8	72.7	79.5	75.8	80.0	66.7	69.8	89.3	90.0	74.9	89.3
การรังแก และกลั่นแกล้งต่อบุคคลอื่น โดยเฉพาะบุคคลที่เป็นตุ๊ด เกย์ กะเทย ทอม ดี เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน	58.3	59.1	57.8	63.7	66.8	71.8	50.0	47.8	71.3	50.0	63.9	70.4
การสัมผัสที่ดี (กอด จูบ) ที่แสดงถึงความรู้สึกห่วงใย ความรัก หรือความรู้สึกที่ดีต่อกัน	58.6	56.2	61.0	64.6	63.7	65.8	66.1	63.1	66.0	89.3	62.6	67.1
การสัมผัสที่ไม่เหมาะสม เช่น การมีเพศสัมพันธ์ที่อีกฝ่ายไม่ต้องการ เป็นการล่วงละเมิดทางเพศ	72.8	79.9	79.2	82.6	80.9	85.8	82.6	82.3	84.9	86.7	81.2	85.0

อย่างไรก็ตาม มีครูอีกส่วนหนึ่งที่พยายามสอนประเด็นเชิงกายภาพของเพศสัมพันธ์ เช่น ครูเพศหญิงผู้สอนวิชาแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา สอนว่า “*ความรื่นรมย์จากเพศสัมพันธ์ เป็นการปลดปล่อยอารมณ์ทางเพศเท่านั้น*” ถึงแม้ว่า มีครูเพียงไม่กี่คนที่ใช้วิธีการสอนโดยให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น เพื่อวิเคราะห์ทั้งด้านบวกและลบของเพศสัมพันธ์ แต่ครูบางคนพยายามสร้างพื้นที่ให้นักเรียนช่วยกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านบวกของเพศสัมพันธ์ เช่น ครูอาชีวศึกษาเพศหญิงคนหนึ่งให้เหตุผลว่า “*...เรื่องทุกอย่างมี 2 แง่ เราต้องสอนรอบด้าน ต้องให้เด็กแลกเปลี่ยนและคิดวิเคราะห์...*”

จากตาราง 7 หัวข้อ “การรังแก และกลั่นแกล้งต่อบุคคลอื่น โดยเฉพาะบุคคลที่เป็นตุ๊ด เกย์ กะเทย ทอม ดี เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน” มีการสอนน้อยที่สุด ข้อมูลจากนักเรียนและครูอาชีวศึกษากล่าวตรงกันว่า หัวข้อนี้มีการสอนน้อยที่สุดเทียบกับหัวข้ออื่น (ร้อยละ 48-50) และครูอาชีวศึกษายังสอนน้อยกว่าครูมัธยมศึกษาซึ่งสอนเรื่องนี้ร้อยละ 70

เมื่อพิจารณาข้อมูลเชิงคุณภาพจากนักเรียนในสถานศึกษาหลายแห่ง พบว่า การสอนเพศวิถีศึกษายังไม่ครอบคลุมประเด็นความหลากหลายทางเพศมากนัก ไม่ว่าในแง่ใด โดยครูเน้นเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเรียนมากกว่า

แม้ว่าข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูระบุว่า หัวข้อนี้มีสอนในสถานศึกษาบางแห่ง แต่ใช้วิธีการสอนแบบการบรรยาย มีสถานศึกษาที่สอนผ่านกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนเข้าใจความหลากหลายทางเพศอยู่น้อยมาก พบในสถานศึกษา 1-2 แห่งจากสถานศึกษา 49 แห่งที่ได้สัมภาษณ์ครูและนักเรียนเท่านั้น และเนื้อหาการบรรยายบางส่วนเน้นที่การกล่าวตักเตือน โดยครูหลายคนมักตักเตือนนักเรียนที่เป็นตุ๊ด เกย์ กะเทย ทอม ดี ให้แสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น ครูอาชีวศึกษา เพศชาย คนหนึ่งมักสอนนักเรียนที่รักเพศเดียวกันหรือคนข้ามเพศว่า “*อย่าแสดงออกมากเกินไป*” อย่างไรก็ตาม มีครูที่บอกให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางเพศ ดังที่ครูมัธยมศึกษา เพศหญิง คนหนึ่งกล่าวว่า “*เรื่องเพศที่สาม ก็พูดให้นักเรียนยอมรับเพื่อน ให้เค้าเข้าใจว่าไม่ใช่เรื่องของการเบียดเบียนทางเพศนะ แต่เป็นเรื่องของระดับฮอร์โมนในร่างกาย*”

ในการสัมภาษณ์ครู แม้ครูเห็นความจำเป็นของการสอนไม่ให้รังแกนักเรียนที่รักเพศเดียวกัน แต่พบว่าครูมีฐานคิดที่จำกัดเรื่องความเท่าเทียมทางเพศ และขาดความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศที่รอบด้านโดยไม่เหมารวม เช่น ครูอาชีวศึกษา เพศชาย คนหนึ่งอธิบายว่า “*พวกผู้ชายชอบแกล้งตุ๊ด ผมจะพูดตลอดว่า อย่าแกล้งเพื่อน เค้าอ่อนแอ เค้าน่าสงสาร ร่างกายไม่ได้เป็นอย่างไรก็อยากเป็น เราต้องสงสารเค้า*”

ด้านที่ 4 “ความรุนแรง” (ตาราง 8) การวิจัยพบว่า หัวข้อ “การรังแกต่อเด็กนักเรียนที่เป็น หรือถูกเข้าใจว่าเป็น ตุ๊ด กะเทย เกย์ ทอม ดี เป็นต้น” มีการเรียนการสอนน้อยกว่าหัวข้ออื่น และอีกหัวข้อหนึ่งที่มีการสอนน้อยคือ “*เหยื่อของความรุนแรงทางเพศ อาจเป็นเด็กชายได้เช่นกัน*”

ตาราง 8 ร้อยละของนักเรียนและครูที่ระบุว่ามีการสอนหัวข้อต่างๆ ในด้าน “ความรุนแรง”

หัวข้อ	นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น		นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย		นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ร.ร.ขยายโอกาส)		นักเรียนอาชีวศึกษา		ครู		ทั้งหมด	
	ชาย (842 คน)	หญิง (1,044 คน)	ชาย (886 คน)	หญิง (1,042 คน)	ชาย (2,023 คน)	หญิง (1,984 คน)	ชาย (219คน)	หญิง (203 คน)	มัธยมศึกษา (662คน)	อาชีวศึกษา (30 คน)	นักเรียน (8,243 คน)	ครู (692 คน)
ความรุนแรงที่เกิดจากความไม่เสมอภาคทางเพศเป็นสิ่งผิด เช่น ความรุนแรงต่อภรรยา-สามี-คู่รัก การข่มขืน การล่วงละเมิดทางเพศ	71.8	76.6	82.8	84.9	80.5	80.6	77.1	77.3	79.0	70.0	79.8	78.6
ช่องทางความช่วยเหลือ เมื่อเผชิญความรุนแรง และความรุนแรงที่เกิดจากความไม่เสมอภาคทางเพศ (นักเรียน) / วิธีการหรือช่องทางความช่วยเหลือ เมื่อเผชิญความรุนแรง และความรุนแรงที่เกิดจากความไม่เสมอภาคทางเพศ (ครู)	70.6	76.2	79.3	82.2	79.9	79.5	72.6	75.0	78.5	66.7	78.3	78.0
หน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลในการแจ้งหรือร้องเรียน เมื่อเกิดการล่วงละเมิดทางเพศ และความรุนแรงที่เกิดจากความไม่เสมอภาคทางเพศ	70.2	73.9	78.8	82.5	79.5	82.0	67.4	76.8	77.5	56.7	78.4	76.6
เหยื่อของความรุนแรงทางเพศ อาจเป็นเด็กชายได้เช่นกัน	67.6	70.6	73.6	76.6	71.0	77.8	59.4	58.4	81.3	63.3	72.6	80.5
ความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ เช่น การโพสต์ข้อความด่า การส่งข้อความคุกคามทางเพศ การแอบถ่ายหรือแชร์คลิปโดยไม่ยินยอม เป็นต้น	68.7	74.2	77.3	81.2	76.8	81.7	62.1	72.9	85.6	73.3	77.0	85.1
การรังแกต่อเด็กนักเรียนที่เป็นหรือถูกเข้าใจว่าเป็น ตืด กะเทย เกย์ ทอมดี้ เป็นต้น	59.0	57.1	70.9	74.0	65.8	70.5	44.0	49.0	75.8	60.0	65.7	75.1

ตาราง 9 ร้อยละของนักเรียนและครูที่ระบุว่ามีการสอนหัวข้อต่างๆ ในด้าน “ตัวตนและความสัมพันธ์”

หัวข้อ	นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น		นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย		นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ร.ร.ขยายโอกาส)		นักเรียนอาชีวศึกษา		ครู		ทั้งหมด	
	ชาย (842 คน)	หญิง (1,044 คน)	ชาย (886 คน)	หญิง (1,042 คน)	ชาย (2,023 คน)	หญิง (1,984 คน)	ชาย (219คน)	หญิง (203 คน)	มัธยมศึกษา (662คน)	อาชีวศึกษา (30 คน)	นักเรียน (8,243 คน)	ครู (692 คน)
การแสดงออกถึงมิตรภาพ ความรัก และความสนใจทางเพศ (นักเรียน) / วิธีการต่างๆ ในการแสดงออกถึงมิตรภาพ ความรัก และความสนใจทางเพศ (ครู)	77.5	81.4	80.7	85.0	84.0	83.8	89.0	85.6	83.7	86.7	82.9	83.8
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีทั้งที่ดีและไม่ดี	78.5	82.2	81.1	85.3	85.0	88.7	85.3	87.2	89.9	73.3	84.6	89.2
เพื่อนมีอิทธิพลต่อเรา ทั้งทางบวกและทางลบ	73.6	81.2	81.6	86.7	80.3	85.4	85.8	82.3	93.4	80.0	82.1	92.8
การเข้าใจและแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเองในเรื่องเพศ	75.2	77.9	80.0	82.6	81.1	82.2	75.7	79.3	85.0	80.0	80.2	84.8
สิ่งที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในเรื่องเพศ เช่น เพื่อน ครอบครัว และสื่อต่างๆ	78.6	81.4	82.4	87.2	81.3	88.3	77.1	87.7	87.6	76.7	83.6	87.1
การเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และจะสามารถวางแผนรูปแบบความสัมพันธ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในช่วงชีวิตได้	69.6	73.8	76.8	80.6	77.1	80.3	69.7	77.8	75.8	70.0	76.9	75.6

ด้านที่ 5 “ตัวตนและความสัมพันธ์” (ตาราง 9) มีการครอบคลุมแต่ละหัวข้อไม่แตกต่างกันมากนัก โดยนักเรียนประมาณร้อยละ 70-80 ระบุว่าแต่ละหัวข้อได้รับการสอน แต่หัวข้อที่เห็นได้ว่าถูกกล่าวถึงน้อยที่สุดคือ “การเข้าใจและแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเองในเรื่องเพศ” และ “การเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และจะสามารถวางแผนรูปแบบความสัมพันธ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในช่วงชีวิตได้”

ด้านที่ 6 “เนื้อหาสำหรับนักเรียนอายุ 15 ปีขึ้นไป” (ตาราง 10) พบว่านักเรียนร้อยละ 70-80 ระบุว่า มีการสอนหัวข้อต่างๆ เป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นหัวข้อ “ท่าของการมีเพศสัมพันธ์ไม่มีผลต่อความเสี่ยงในการตั้งครรภ์ หรือการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ที่ทั้งครูและนักเรียนระบุว่า เรื่องนี้สอนน้อยกว่าหัวข้ออื่นๆ จากการสัมภาษณ์ครูพบว่า ครูพยายามหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงรูปแบบการมีเพศสัมพันธ์โดยสิ้นเชิง ซึ่งการละเลยหัวข้อดังกล่าวทำให้การสอนเรื่องความเสี่ยงของการตั้งครรภ์หรือการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ไม่ชัดเจนและไม่รอบด้าน

ตาราง 10 ร้อยละของนักเรียนและครูที่ระบุว่ามีการสอนหัวข้อสำหรับนักเรียนที่อายุ 15 ปีขึ้นไป

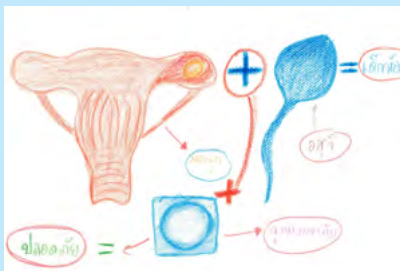
หัวข้อ	นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย		นักเรียนอาชีวศึกษา		ครู		ทั้งหมด	
	ชาย (864 คน)	หญิง (1,023 คน)	ชาย (210 คน)	หญิง (198 คน)	มัธยมศึกษา (334 คน)	อาชีวศึกษา (30 คน)	นักเรียน (2,295 คน)	ครู (364 คน)
ความเท่าเทียมกันทางเพศส่งผลให้ทั้งชายหญิงสามารถตัดสินใจได้อย่างเท่าเทียมกันในเรื่องเพศ (พฤติกรรมทางเพศ และการวางแผนครอบครัว)	79.6	83.4	80.6	77.2	85.3	66.7	81.2	83.8
การคุมกำเนิดรูปแบบต่างๆ มีประสิทธิภาพ ประโยชน์ และผลข้างเคียงที่แตกต่างกัน	80.8	85.0	85.7	89.4	93.1	96.7	83.9	93.4
ท่าของการมีเพศสัมพันธ์ไม่มีผลต่อความเสี่ยงในการตั้งครรภ์ หรือการติดเชื้อติดต่อทางเพศสัมพันธ์	57.9	56.2	58.6	44.9	46.1	36.7	56.1	45.3
ลักษณะอาการของการตั้งครรภ์ และวิธีการตรวจสอบการตั้งครรภ์	75.5	83.1	84.8	81.3	83.5	93.3	80.2	84.3
การรู้สถานการณ์การติดเชื้อเอชไอวี และวิธีการตรวจหาเชื้อเอชไอวี เช่น การตรวจเลือด	78.8	82.1	86.7	80.7	86.8	93.3	81.2	87.4
ยาป้องกันหลังได้รับเชื้อเอชไอวี (post-exposure prophylaxis (PEP) หรือการรักษาด้วยยาต้านไวรัสระยะสั้นที่ช่วยลดโอกาสการรับเชื้อเอชไอวี	65.1	64.3	50.5	55.1	48.5	46.7	62.5	48.4
สถานที่และวิธีการเข้ารับบริการสุขภาพเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ รวมถึงสถานบริการเพื่อป้องกันและดูแลรักษาเมื่อติดเชื้อเอชไอวีและ/หรือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่นๆ	72.8	74.0	67.1	62.8	74.9	80.0	71.9	75.3
กฎหมาย กฎ และระเบียบต่างๆ ในประเทศ ที่มีผลต่อสุขภาพทางเพศ และอนามัยเจริญพันธุ์ของวัยรุ่น	74.1	76.2	67.1	69.7	58.4	43.3	74.0	57.1
การเลือกปฏิบัติต่อผู้ที่มีเชื้อเอชไอวีนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง	68.5	72.0	66.2	61.9	81.4	86.7	69.3	81.9
กฎเกณฑ์ทางสังคม และอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน มีผลต่อการตัดสินใจทางเพศ และพฤติกรรมทางเพศ	78.3	83.3	75.8	77.8	82.9	73.3	80.3	82.1

นอกจากนี้ หัวข้อที่เกี่ยวกับเอชไอวี ได้แก่ “การเลือกปฏิบัติต่อผู้ที่มีเชื้อเอชไอวีนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง” และ “ยาป้องกันหลังได้รับเชื้อเอชไอวี (post-exposure prophylaxis (PEP) หรือการรักษาด้วยยาต้านไวรัสระยะสั้น ที่ช่วยลดโอกาสการรับเชื้อเอชไอวี” ก็ถูกสอนน้อยกว่าหัวข้ออื่นๆ ข้อมูลนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบเชิงคุณภาพที่ได้ ทั้งจากการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน และข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ภาพวาดของนักเรียน (กล่อง 1) ว่า สถานศึกษามีแนวโน้มที่จะเน้นสอนเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์มากกว่าประเด็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ซึ่งครูอาชีวศึกษา เพศชายคนหนึ่ง ให้เหตุผลของการเน้นเรื่องนี้ (ไม่ว่าด้วยการงดเว้นการมีเพศสัมพันธ์ และการใช้วิธีคุมกำเนิดต่างๆ) ว่าเป็นเพราะเพศวิถีศึกษา “...มีจุดประสงค์หลักๆ ไม่กี่ข้อ หนึ่งก็คือ การตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร คือเพศสัมพันธ์ไม่พร้อม...”

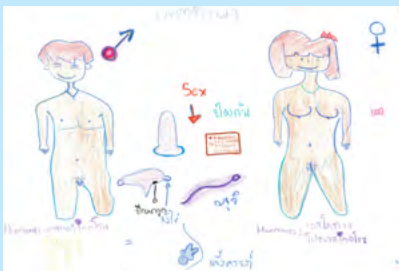
กล่อง 1 ภาพวาดของนักเรียนบ่งบอกอะไรเกี่ยวกับหัวข้อเพศวิถีศึกษาที่นักเรียนได้เรียน?

ภาพวาดของนักเรียนให้มุมมองที่แตกต่างต่อหัวข้อการสอนเพศวิถีศึกษา โดยในแบบสอบถามได้ถามนักเรียนเพียงว่า แต่ละประเด็น มีสอนหรือไม่ (ไม่ถามว่าหัวข้อใดบ้างที่ถูกเน้น และหัวข้อใดบ้างที่ไม่ถูกเน้น) ขณะที่โจทย์ที่คณะผู้วิจัยให้กับนักเรียนที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มแบบมีส่วนร่วมคือ ให้อวดอะไรก็ได้ที่เกี่ยวกับการเรียนเพศวิถีศึกษา ดังนั้น โจทย์ดังกล่าวเป็นโจทย์ปลายเปิดที่นักเรียนตีความอย่างไรก็ได้ แต่ก็ปรากฏว่านักเรียนส่วนใหญ่เลือกวาดภาพที่เกี่ยวกับหัวข้อที่นักเรียนได้เรียนในวิชาเพศวิถีศึกษา หรือวิชาที่บูรณาการเนื้อหาด้านเพศวิถีศึกษาเข้าไป เช่น สุขศึกษา ซึ่งด้านล่างจะอธิบายผลการวิเคราะห์หัวข้อการสอนที่ปรากฏในภาพวาด โดยระบุจำนวนภาพที่มีแต่ละองค์ประกอบในวงเล็บ

สตรีระ การเจริญพันธุ์ และการเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ เป็นเนื้อหาที่ปรากฏในภาพบ่อยๆ ซึ่งน่าจะบ่งบอกว่า หัวข้อเหล่านี้ถูกเน้นไว้ในการสอนเพศวิถีศึกษา เห็นจากภาพร่างกายเปลือยเพศหญิง (30) หรือเพศชาย (26) ภาพองคชาต (34) รังไข่/มดลูก (24) ช่องคลอด (20) อสุจิ (16) เต้านม (7) และเซลล์ไข่ (3) รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของร่างกายเมื่อเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ เช่น การมีขนขึ้นตามจุดต่างๆ ของร่างกาย (13) หรือในบางภาพ ประจำเดือน (4) หรือผื่นเปื่อย (1) ซึ่งทั้งภาพมักประกอบด้วยสถานการณ์การสอนในห้องเรียนที่มีกระดานดำ ภาพร่างกายชายหญิง หรือภาพอวัยวะต่างๆ

ภาพวาด 1: อวัยวะการเจริญพันธุ์ของผู้หญิง อสุจิ และถุงยางอนามัย

ภาพวาด 2: ร่างกาย สัญลักษณ์การเจริญพันธุ์ของเพศชายและหญิงซึ่งแสดงเป็นคู่ การคุมกำเนิด และการตั้งครรภ์ ฯลฯ

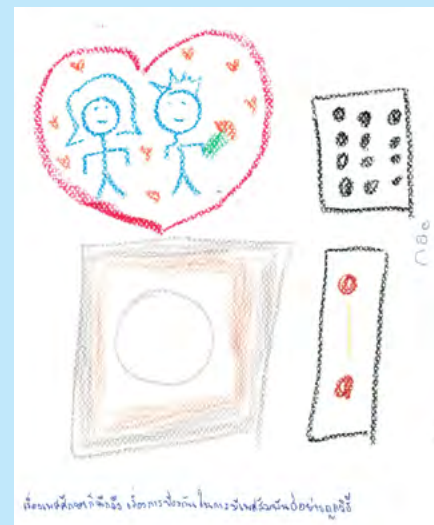

ภาพวาด 3: ห้องเรียนเพศวิถีศึกษา

การป้องกันการตั้งครรภ์หรือการติดเชื้อ เป็นหัวข้อที่สองที่พบบ่อย เห็นได้จากภาพถุงยางอนามัย (72) ซึ่งนักเรียนอาจจะวาดให้เป็นวีรชน หรือเพื่อนของมนุษย์ที่ยิ้มแย้ม ภาพยาคุมกำเนิดก็พบบ่อยเช่นเดียวกัน ทั้งยาคุมกำเนิดที่ต้องกินเป็นประจำ (30) และยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน (15) แต่ภาพวิธีคุมกำเนิดอื่นๆ พบน้อย เช่น ห่วงอนามัย (2) หรือการทำหมัน (1) มีภาพบางส่วนสะท้อนถึงทัศนคติเรื่องการรักนวลสงวนตัว (3) ซึ่งนักเรียนคนหนึ่งวาดภาพเชิงล้อถึงแนวคิดที่เชื่อเรื่องพรหมจรรย์ รวมถึงมีภาพที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกฎระเบียบของโรงเรียนที่ห้ามมีแฟน (3) ทีมวิจัยมีข้อสังเกตว่า เรื่องราวบางส่วนแม้ไม่พบในภาพวาดของนักเรียน แต่กลับปรากฏชัดในการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก เช่น ที่นักเรียนบอกว่า เรื่องการรักนวลสงวนตัวค่อนข้างถูกเน้นในโรงเรียนจำนวนมาก และโรงเรียนหลายๆ แห่งก็มีกฎระเบียบที่ห้ามไม่ให้เด็กมีแฟน แต่เรื่องราวเหล่านี้เป็นเรื่องนามธรรม จึงไม่ค่อยปรากฏในภาพวาด

ภาพวาด 4: การคุมกำเนิดในฐานะการต่อสู้กับสิ่งร้ายที่อาจเกิดจากการมีเพศสัมพันธ์

ภาพวาด 5: คู่รัก ยาคุมปกติ ยาคุมฉุกเฉิน และถุงยางอนามัย

ผลกระทบทางลบจากการมีเพศสัมพันธ์ โดยเฉพาะการตั้งครรภ์ในวัยเรียน (27) ปรากฏค่อนข้างบ่อยในภาพวาด แต่ผลกระทบทางลบอื่นๆ ปรากฏน้อยกว่า ได้แก่ การทำแท้ง (6) เอชไอวี/เอดส์ (7) โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่นๆ (2) การคลอดลูกที่ติดเชื้อเอชไอวี (2) ความรุนแรงทางเพศ (2) หรือการลาออกจากโรงเรียนก่อนจบการศึกษา (1) ซึ่งโดยรวมสอดคล้องกับคำพูดของนักเรียนส่วนใหญ่ที่ว่า ทางโรงเรียนจะกังวลและเน้นเรื่องการตั้งครรภ์มากกว่าการติดต่อทางเพศสัมพันธ์ นอกจากนี้แล้ว ภาพวาดเหล่านี้ยังสะท้อนว่า นักเรียนได้เรียนเกี่ยวกับผลกระทบจากการมีเพศสัมพันธ์ แต่สิ่งที่ไม่ปรากฏในภาพคือ ถ้านักเรียนตั้งครรภ์ในวัยเรียน หรือสงสัยว่าติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์แล้ว นักเรียนจะจัดการปัญหาเหล่านี้ได้อย่างไร

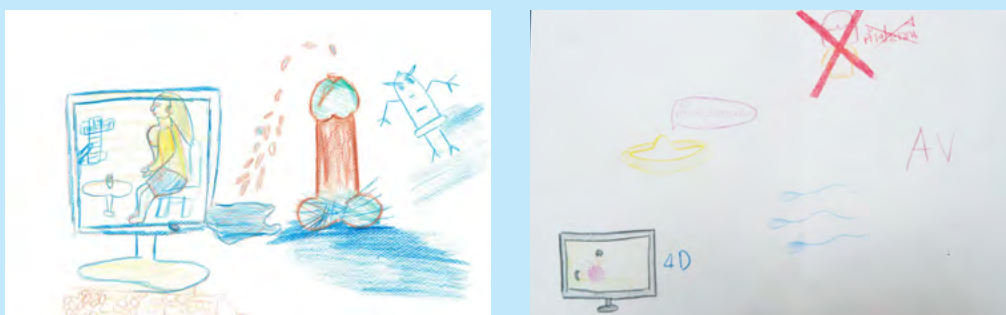
ภาพวาด 6-7: ผลกระทบทางลบจากการมีเพศสัมพันธ์ : การมีลูก หรือการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์

บรรทัดฐานรักต่างเพศ สมมุติฐานที่ว่าความต้องการทางเพศ กามกึ่ง และตัวตนทางเพศ ล้วนเป็นแบบรักต่างเพศ ถูกสะท้อนในภาพวาด โดยครึ่งหนึ่ง (75) ของภาพวาดทั้งหมดมีคู่หญิงชาย โดยอาจเป็นภาพนักเรียนหญิงชายจับมือกัน หรือมีสัญลักษณ์ของหญิงชาย และยังมีภาพแสดงกามกึ่งระหว่างหญิงชาย (18) มีภาพวาดเพียง 5 ใบเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ (ในจำนวนนี้มี 3 ภาพที่แสดงกิจกรรมทางเพศที่ไม่ใช่แบบรักต่างเพศ) นักเรียนที่วาดประเด็นเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศกล่าวว่า ไม่ได้วาดเพราะได้เรียนประเด็นดังกล่าว แต่วาดด้วยเหตุผลอื่นๆ ซึ่งโดยรวมชี้ว่า ภายใต้การสอนเพศวิถีศึกษาแบบปัจจุบัน นักเรียนยังอยู่ในสภาพแวดล้อมกระแสหลักของบรรทัดฐานรักต่างเพศ

ภาพวาด 8-9: คู่หญิงชาย อวัยวะเพศชาย และการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย

ประเด็นที่ไม่ปรากฏหรือปรากฏน้อยมาก ได้แก่เรื่อง ความหลากหลายทางเพศ (5) การยินยอมกันในเรื่องเพศ (4) ความหุนหันพลันแล่นของทั้งสองฝ่าย (3) อารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ (4) ยาเสพติดและสุรา (3) การคุกคาม หรือล่วงละเมิดทางเพศ (2) บทบาทของสื่อออนไลน์ในเรื่องเพศ (2) ความเท่าเทียมกันในกิจกรรมทางเพศ (3) และการค้าประเวณี (1)

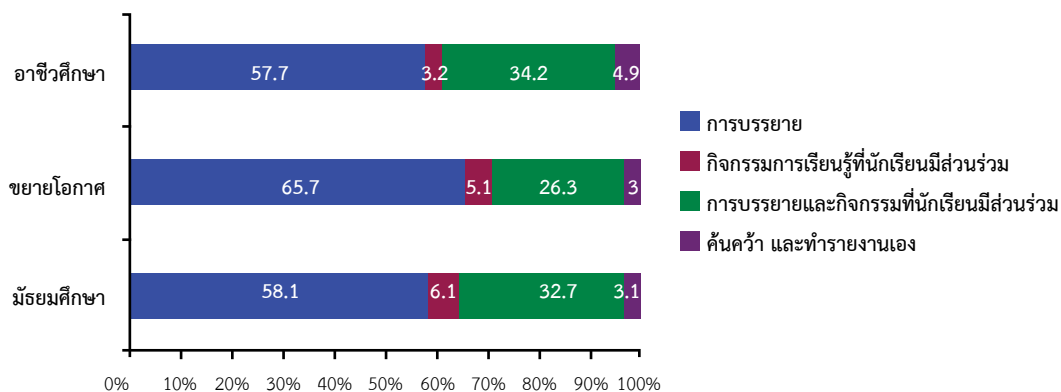

ภาพวาด 10-11: ตัวอย่างประเด็นที่พบน้อย: สื่อโป๊และการค้าประเวณี

1.6 วิธีการสอนเพศวิถีศึกษา

วิธีที่ใช้ในการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา ส่วนใหญ่ใช้วิธีการบรรยาย มีนักเรียนเกินครึ่งระบุว่า การบรรยายคือวิธีหลักในการสอนเพศวิถีศึกษา ขณะที่นักเรียนประมาณร้อยละ 26-34 ระบุว่า วิธีการสอนใช้ทั้งการบรรยายควบคู่ไปกับการสอนผ่านกิจกรรม มีนักเรียนส่วนน้อยมากที่ระบุว่า สถานศึกษาใช้กิจกรรมเป็นวิธีหลักในการสอนเพศวิถีศึกษา (แผนภาพ 1) ทั้งในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยทั่วไป โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ร.ร.ขยายโอกาส) และสถานศึกษาอาชีวศึกษา ซึ่งภาพวาดของนักเรียนสะท้อนให้เห็นเช่นเดียวกัน (กล่อง 2)

แผนภาพ 1 วิธีหลักในการสอนเพศวิถีศึกษา (ข้อมูลจากนักเรียน)

เมื่อพิจารณาผลการสำรวจด้านวิธีการสอน (ตาราง 11) พบว่านักเรียนและครูเกินร้อยละ 80 ระบุว่า ใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย ซึ่งถือได้ว่าเป็นวิธีการสอนที่ใช้มากที่สุดในการสอนเพศวิถีศึกษา ขณะที่นักเรียนต่ำกว่าครึ่งหนึ่งและครูในสัดส่วนที่สูงกว่านักเรียนเล็กน้อยระบุว่า มีวิธีการสอนแบบกิจกรรม เช่น การอภิปรายในชั้นเรียน การระดมความคิดเห็น ฯลฯ นักเรียนจำนวนน้อยกว่าร้อยละ 20 ยังกล่าวถึงวิธีการสอนอีกหลายรูปแบบ เช่น การเล่นเกมแบบทบทวน การเล่นเกม และกิจกรรมที่ต้องอาศัยการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก (เช่น คลินิก ร้านค้า ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ประกอบการ) ที่น่าสังเกตคือ ครูอาชีวศึกษาถึง 3 ใน 4 ระบุว่า มีการสาธิตการใช้ถุงยางอนามัย แต่นักเรียนต่ำกว่า 1 ใน 4 ระบุว่าได้เรียนด้วยวิธีนี้ การสำรวจยังพบว่า การสาธิตการใช้ถุงยางอนามัยมีการเรียนการสอนน้อยที่สุดในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ร.ร.ขยายโอกาส)

ตาราง 11 ร้อยละของนักเรียนและครูที่ระบุถึงวิธีการสอนเพศวิถีศึกษา

วิธีการสอน	นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น		นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย		นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ร.ร.ขยายโอกาส)		นักเรียนอาชีวศึกษา		ครู		ทั้งหมด	
	ชาย (842 คน)	หญิง (1,044 คน)	ชาย (886 คน)	หญิง (1,042 คน)	ชาย (2,023 คน)	หญิง (1,984 คน)	ชาย (219 คน)	หญิง (203 คน)	มัธยมศึกษา (662 คน)	อาชีวศึกษา (30 คน)	นักเรียน (8,243 คน)	ครู (692 คน)
การบรรยาย	88.7	89.9	90.3	89.8	86.6	85.3	91.3	82.3	93.5	93.3	87.7	93.5
การอภิปรายในชั้นเรียน	42.8	50.3	52.3	56.1	38.9	41.4	51.1	47.5	64.4	56.7	45.5	64.0
การทำงานเป็นกลุ่มย่อย	37.9	43.7	48.0	53.8	25.8	25.9	43.6	41.6	58.9	63.3	36.1	59.1
การระดมความคิด	32.9	35.4	41.0	45.4	27.7	24.8	42.0	35.1	58.9	66.7	32.7	59.2
การเล่นบทบาทสมมติ	15.9	18.8	17.0	18.9	11.5	13.9	14.2	12.9	23.9	30.0	15.1	24.1
การฉายวิดีโอ	23.8	23.9	31.8	35.8	20.9	21.2	24.2	23.6	57.7	50.0	24.9	57.4
การเล่าเรื่อง	46.0	46.4	44.5	48.8	41.4	43.4	58.9	42.4	61.8	60.0	44.7	61.7
การเล่นละคร (รวมถึงละครสั้น)	8.6	10.2	9.5	13.4	9.8	6.2	5.0	5.4	10.6	3.3	9.0	10.3
เกม	12.7	11.3	16.3	15.3	10.7	7.7	8.7	12.3	16.2	26.7	11.4	16.6
กิจกรรมที่นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นว่า “เห็นด้วย” หรือ “ไม่เห็นด้วย” กับข้อ ความต่างๆ จากนั้นอภิปรายเป็นกลุ่ม	25.4	30.6	30.1	32.6	18.6	27.9	31.1	29.2	30.5	36.7	26.7	30.8
กิจกรรมฝึกการแก้ปัญหา	19.1	23.5	22.2	24.4	14.2	19.5	21.5	17.3	26.6	23.3	19.6	26.4
ใบงาน	47.9	54.7	56.2	53.7	36.7	38.8	58.3	56.2	68.7	56.7	45.9	68.2
การเยี่ยมชมร้านที่จำหน่ายถุงยางอนามัย	1.4	1.0	3.3	1.5	2.4	1.0	3.2	2.0	2.6	6.7	1.8	2.7
การเยี่ยมชมคลินิก (สถานที่ให้บริการด้านสุขภาพ)	2.1	1.7	3.6	2.3	3.5	2.6	2.3	1.0	4.8	3.3	2.7	4.8
กล่องคำถาม	7.7	6.2	9.4	8.3	6.7	5.2	8.7	3.9	5.6	20.0	6.9	6.2
สายด่วน หรือเบอร์โทรศัพท์ที่ให้คำปรึกษาเรื่องเพศ	7.1	8.1	7.6	7.7	6.7	4.9	6.4	3.0	10.1	0.0	6.6	9.7
การสาธิตการใช้ถุงยางอนามัย	15.7	20.4	26.1	29.5	11.0	13.3	23.7	16.3	38.7	76.7	17.7	40.3
การวัดความรู้	29.6	35.9	33.9	35.7	19.5	25.6	37.4	33.5	48.2	80.0	28.5	49.6
การพบและพูดคุยกับผู้เชี่ยวชาญ	9.3	7.1	13.8	11.3	6.1	10.4	8.2	6.9	16.6	13.3	9.1	16.5
กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนพูดคุยกับพ่อแม่ ผู้ปกครองเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียน	8.8	11.7	14.1	14.2	7.4	11.6	9.2	10.4	14.8	16.7	10.8	14.9
ทำรายงานด้วยตนเอง	20.9	25.5	29.7	30.9	16.6	18.2	28.8	28.1	48.3	60.0	22.4	48.8
วิธีอื่นๆ	0.5	0.3	0.3	0.4	0.2	0.9	0.0	1.0	2.3	3.3	0.5	2.3

หมายเหตุ: ■ แสดงถึงวิธีที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 กล่าวถึง
 ■ แสดงถึงวิธีที่ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 20-80 กล่าวถึง
 ■ แสดงถึงวิธีที่ผู้ให้ข้อมูลต่ำกว่าร้อยละ 20 ได้กล่าวถึง

กล่อง 2 ภาพวาดของนักเรียนสะท้อนวิธีการเรียนการสอนอย่างไร?

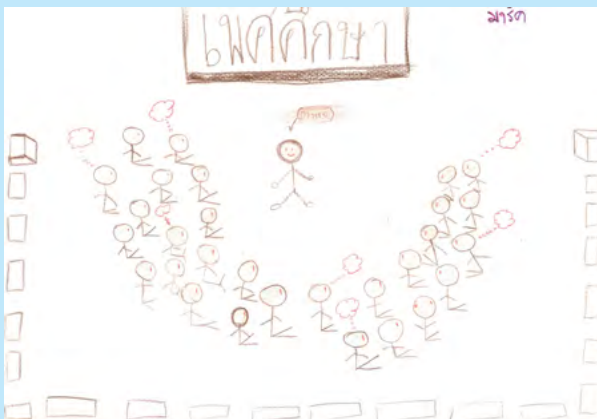
ภาพวาดของนักเรียนประมาณ 1 ใน 3 (45 ใบ) มีภาพ **ห้องเรียน** โดยมี **กระดานดำ** (35 ใบ) และ **ครูที่กำลังบรรยายอยู่** (29) ในภาพวาด ครูยืนอยู่หน้าห้อง ถือไม้เรียว และวาดให้ตัวครูมีขนาดใหญ่กว่านักเรียนอย่างชัดเจน ซึ่งอาจสะท้อนความแตกต่างในบทบาทและอำนาจระหว่างครูและนักเรียน แต่ก็มีภาพบางส่วนที่สะท้อนวิธีการเรียนการสอนอื่นๆ เช่น **การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่างๆ** (7 ใบ) **การตอบใบงาน** (6 ใบ) และ **การเรียนรู้ผ่านแกนนำนักเรียน** (1 ใบ) นอกจากนี้ มีภาพวาด 10 ใบที่มี **อุปกรณ์การเรียนการสอนอื่นๆ** เช่น **ถุขยงอนามัย** หรือ **โมเดลที่ใช้ในการสาธิตสรีระของร่างกายมนุษย์** และยังมีภาพที่สะท้อนบรรยากาศในขณะที่เรียน โดยมีภาพวาด 12 ใบที่แสดง **นักเรียนที่มีส่วนร่วม** และ 7 ใบที่แสดง **นักเรียนที่ไม่ใส่ใจการเรียน** (เช่น นอนหลับ หัวเราะ หรือคุยนอกเรื่องกัน) โดยรวมแล้ว ภาพส่วนใหญ่ที่แสดงถึงวิธีการสอน ฉายภาพของการสอนด้วยวิธีการบรรยาย ขณะที่กิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ ปรากฏในภาพวาดน้อยกว่าอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบในแบบสำรวจที่นักเรียนส่วนใหญ่ระบุว่า การบรรยายเป็นวิธีการสอนหลักในการเรียนเนื้อหาเพศวิถีศึกษา

ภาพวาด 12: ครูตัวใหญ่บรรยายหน้ากระดานดำ นักเรียนตัวเล็กนั่งกับที่

ภาพวาด 13: ครูบรรยายหน้ากระดานดำ นักเรียนใส่ใจบ้าง หลับบ้าง หัวเราะบ้าง

ภาพวาด 14: ครูเป็นศูนย์กลางของการสอนเพศวิถีศึกษา

ภาพวาด 15: การเรียนผ่านกิจกรรมนอกห้องเรียน

1.7 ครูที่สอนเพศวิถีศึกษา

ในการสำรวจพบว่า ครูสุขศึกษาและครูพลศึกษา มีบทบาทในการสอนเพศวิถีศึกษามากที่สุด (ตาราง 12) โดยในโรงเรียนมัธยมศึกษา ทั้งนักเรียนและครูเกินร้อยละ 90 ระบุว่าครูสุขศึกษาสอนเพศวิถีศึกษา ในขณะที่ ครูมัธยมศึกษา ร้อยละ 40-56 ระบุว่าครูพยาบาล ครูประจำชั้น ครูวิทยาศาสตร์ ครูแนะแนว และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีบทบาทในการสอนเพศวิถีศึกษาด้วย นอกจากนี้ มีนักเรียนมัธยมศึกษา เพียงร้อยละ 2 ถึง ต่ำกว่าร้อยละ 9 ที่ระบุว่า ครูสังคมศึกษา ครูคณิตศาสตร์ ครูภาษาไทย ครูภาษาต่างประเทศ หรือผู้เชี่ยวชาญภายนอกสถานศึกษา มีบทบาทในการสอนเพศวิถีศึกษา

ส่วนในอาชีวศึกษา ครูร้อยละ 87 และนักเรียนร้อยละ 61-63 ระบุว่า ครูพลศึกษาสอนเพศวิถีศึกษา ในขณะที่ ครูและนักเรียนเพียงร้อยละ 3-13 เท่านั้นที่ระบุว่า ครูพยาบาล ครูประจำชั้น ครูวิทยาศาสตร์ ครูแนะแนวและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีส่วนสอนเพศวิถีศึกษา นอกจากนี้ มีนักเรียนอาชีวศึกษาในสัดส่วนที่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ระบุว่า ครูสังคมศึกษา ครูคณิตศาสตร์ ครูภาษาไทย หรือภาษาต่างประเทศ หรือผู้เชี่ยวชาญภายนอกสถานศึกษา มีบทบาทสอนเพศวิถีศึกษา

ตาราง 12 ร้อยละของนักเรียนและครูที่ระบุถึงบุคคลที่สอนเพศวิถีศึกษา (เลือกได้มากกว่าหนึ่งข้อ)

	นักเรียน มัธยมศึกษา		นักเรียนขยายโอกาส		นักเรียนอาชีวศึกษา		ครู		ทั้งหมด	
	ชาย (1,729 คน)	หญิง (1,957 คน)	ชาย (2,024 คน)	หญิง (1,984 คน)	ชาย (218 คน)	หญิง (203 คน)	มัธยมศึกษา (662 คน)	อาชีวศึกษา (30 คน)	นักเรียน (8,815 คน)	ครู (692 คน)
ครูสุขศึกษา	93.2	93.7	93.0	92.9	77.5	77.8	91.1	33.3	92.4	88.6
ครูพลศึกษา	49.1	44.9	58.0	53.8	63.0	61.6	77.5	86.7	52.1	77.9
ครูสังคมศึกษา	5.0	4.9	8.6	8.5	3.7	3.4	21.0	23.3	6.7	21.1
ครูภาษาไทย	2.6	2.8	6.5	6.3	1.8	0.5	14.0	13.3	4.5	14.0
ครูภาษาต่างประเทศ	1.3	1.3	2.1	2.2	0.9	0.5	9.7	6.7	1.7	9.5
ครูวิทยาศาสตร์	14.6	17.2	17.5	22.6	5.0	6.4	43.2	13.3	17.4	41.9
ครูคอมพิวเตอร์	2.8	2.0	2.6	3.0	0.0	0.0	10.3	3.3	2.5	10.0
ครูคณิตศาสตร์	1.8	1.1	3.5	3.6	1.8	3.4	10.3	10.0	2.5	10.3
ครูศิลปะ	1.7	1.1	3.1	3.5	0.0	0.5	9.2	6.7	2.3	9.1
ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา	20.8	21.7	18.4	23.3	9.6	12.9	56.2	10.0	20.5	54.2
ครูพยาบาล / ครูอนามัย	26.6	27.4	18.1	20.9	10.1	6.9	40.2	13.3	22.3	39.0
ครูพิเศษจากชุมชนหรือองค์กรอื่น	7.2	7.3	4.8	7.3	6.0	2.0	10.6	6.7	6.5	10.4
เจ้าหน้าที่สาธารณสุข	24.1	25.5	15.6	21.3	12.8	8.4	41.2	3.3	20.9	39.6
เพื่อน	12.0	13.5	6.1	6.4	7.3	8.4	5.3	6.7	9.3	5.3
ครูแนะแนว							51.1	3.3		49.0
อื่น ๆ	3.2	3.3	1.2	1.9	2.3	1.5	3.6	13.3	2.3	4.0

หมายเหตุ. แบบสำรวจของนักเรียนไม่ได้ถามถึงครูแนะแนว

1.8 การอบรมครูเพื่อสอนเพศวิถีศึกษา

ครูมัธยมศึกษาทั้งหญิงและชายประมาณครึ่งหนึ่งระบุว่าไม่ได้รับการอบรมสำหรับการสอนเพศวิถีศึกษา ส่วนครูอาชีวศึกษาเพศชายเพียงร้อยละ 28 และครูอาชีวศึกษาเพศหญิง เพียงร้อยละ 36 ที่ระบุว่าเคยได้รับการอบรม ในกลุ่มครูมัธยมศึกษาที่ได้รับการอบรม มีจำนวนเกินร้อยละ 80 ที่ได้รับการอบรมก่อนเริ่มสอนเพศวิถีศึกษา และร้อยละ 50 ได้รับการอบรม 16 ชั่วโมงขึ้นไป ในกลุ่มครูอาชีวศึกษา พบว่ามีครูเพียงร้อยละ 57 ที่ได้รับการอบรมก่อนเริ่มสอนเพศวิถีศึกษา และร้อยละ 50 ได้รับการอบรม 23 ชั่วโมงขึ้นไป

1.9 ความครอบคลุมของเนื้อหาที่สอนโดยครูที่ได้รับการอบรม

ผลสำรวจชี้ชัดว่า ครูที่ได้รับการอบรมสอนครอบคลุมหัวข้อต่างๆ ของเพศวิถีศึกษาในหลายด้านมากกว่าครูที่ไม่ได้รับการอบรม โดยการวิเคราะห์ด้วย t-test (ตาราง 13) พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเชิงสถิติในหลายด้านระหว่างครูที่ไม่ได้รับการอบรมกับครูที่ได้รับการอบรม 1-17 ชั่วโมง แต่ไม่พบความแตกต่างระหว่างครูที่ได้รับการอบรมน้อย (1-17 ชั่วโมง) กับครูที่ได้รับการอบรมมาก (18 ชั่วโมงขึ้นไป หรือสูงกว่า) มัธยฐานของจำนวนชั่วโมงที่ครูได้รับการอบรม ซึ่งค่ามัธยฐานคือ 18 ชั่วโมง

ตาราง 13 ความครอบคลุมของหัวข้อเพศวิถีศึกษาด้านต่างๆ ที่ครูระบุว่าโรงเรียนมีการเรียนการสอน (แสดงตัวเลขเป็นร้อยละ) แบ่งตามการเข้ารับการอบรมของครู

ด้านของเนื้อหาที่สอน	ไม่ได้รับการอบรม (347 คน)	ได้รับการอบรม 1-17 ชั่วโมง (193 คน)	ได้รับการอบรม 18 ชม. ขึ้นไป (152 คน)
บทบาทชายหญิง / เพศภาวะ	79.5	83.4	84.0
พัฒนาการทางเพศ สุขภาวะทางเพศ และพฤติกรรมทางเพศ	84.2	89.9*	88.5
สิทธิทางเพศและความเป็นพลเมือง	81.3	87.7*	86.2
ความรุนแรง	65.7	77.0*	72.8
ตัวตนและความสัมพันธ์	83.3	88.9*	86.4
หัวข้อเรื่องที่สอนนักเรียนอายุ 15 ปีขึ้นไป	69.9	75.0	80.7

หมายเหตุ: * แตกต่างจากกลุ่มที่ไม่ได้รับการอบรมโดยมีนัยสำคัญเชิงสถิติในระดับ $p < 0.05$

1.10 วิธีการสอนของครูที่ได้รับการอบรม

ครูที่ได้รับการอบรมใช้วิธีการสอนแบบกิจกรรมที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่ไม่ได้รับการอบรม ทั้งนี้ ครูที่ได้รับการอบรม 18 ชั่วโมงขึ้นไป (เท่ากับหรือมากกว่าค่ามัธยฐานของจำนวนชั่วโมงการอบรม) ใช้วิธีการสอนแบบกิจกรรมในหลากหลายรูปแบบ มากกว่าครูที่ได้รับการอบรมเพียง 1-17 ชั่วโมง (ต่ำกว่ามัธยฐาน) ซึ่งพบนัยสำคัญเชิงสถิติในหลายประการเมื่อวิเคราะห์ด้วย Chi-Square (ตาราง 14) ความแตกต่างดังกล่าวเห็นได้ชัดเจนมากในกรณีการสาธิตการใช้ถุงยางอนามัย ที่พบว่าครูที่ไม่ได้รับการอบรมเพียงร้อยละ 29.1 ตอบว่าใช้วิธีการนี้ ขณะที่ครูที่ได้รับการอบรม 18 ชั่วโมงขึ้นไปเกินครึ่ง (ร้อยละ 58.6) ตอบว่าเคยใช้วิธีสาธิตถุงยางในการสอนเพศวิถีศึกษา

ตาราง 14 ร้อยละของครูที่ระบุว่าเคยใช้วิธีการสอนเพศวิถีศึกษาวิธีต่างๆ แบ่งตามการเข้ารับการอบรมของครู

วิธีการสอน	ไม่ได้รับการอบรม (347 คน)	ได้รับการอบรม 1-17 ชั่วโมง (193 คน)	ได้รับการอบรม 18 ชม. ขึ้นไป (152 คน)
การบรรยาย	94.2	92.7	92.8
การอภิปรายในชั้นเรียน	62.0	62.7	70.4
การทำงานเป็นกลุ่มย่อย	51.9	61.7*	72.4**
การระดมความคิด	52.4	61.1	72.4**
การเล่นบทบาทสมมติ	24.5	31.1	40.8
การฉายวิดีโอ	49.6	60.1*	71.7**
การเล่าเรื่อง	58.2	62.7	68.4
การเล่นละคร (รวมถึงละครสั้น)	7.2	10.4	17.1
เกม	11.0	17.6*	28.3**
กิจกรรมที่นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นว่า “เห็นด้วย” หรือ “ไม่เห็นด้วย” กับข้อความต่างๆ จากนั้นอภิปรายเป็นกลุ่ม	25.1	32.6	41.4
กิจกรรมฝึกการแก้ปัญหา	20.5	28.0*	38.2**
ใบงาน	66.3	70.5	69.7
การเยี่ยมชมร้านที่จำหน่ายถุงยางอนามัย	0.9	2.9	7.2**
การเยี่ยมชมคลินิก (สถานที่ให้บริการด้านสุขภาพ)	2.6	6.2*	7.9
กล่องคำถาม	3.2	7.3*	11.8
สายด่วน หรือเบอร์โทรศัพท์ที่ให้คำปรึกษาเรื่องเพศ	6.6	13.0*	12.5
การสาธิตการใช้ถุงยางอนามัย	29.1	46.1*	58.6**
การวัดความรู้	47.0	52.8	51.3
การพบและพูดคุยกับผู้เชี่ยวชาญ	11.5	17.6*	26.3
กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนพูดคุยกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง เกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียน	10.4	20.7*	17.8
ทำรายงานด้วยตนเอง	48.4	48.2	50.7
วิธีอื่นๆ	2.3	2.1	2.6

หมายเหตุ: * แตกต่างจากกลุ่มที่ไม่ได้รับการอบรมโดยมีนัยสำคัญเชิงสถิติในระดับ $p < 0.05$.

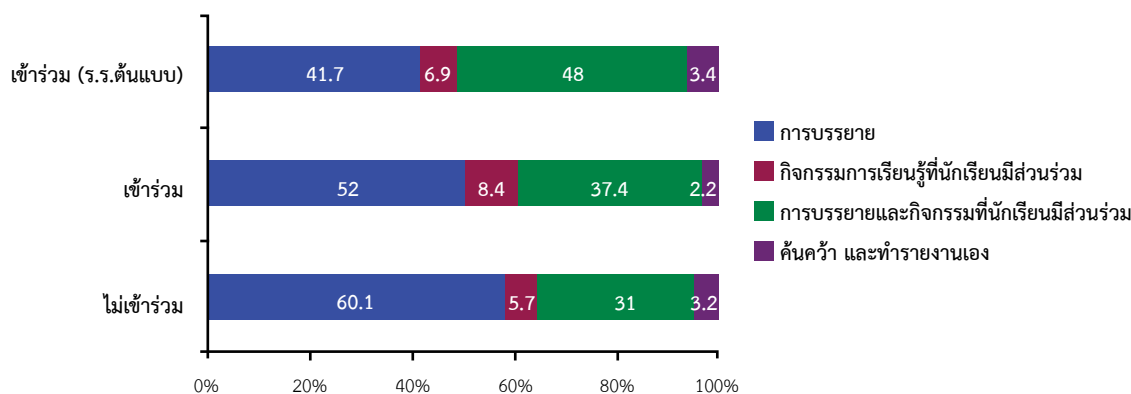
** แตกต่างจากกลุ่มที่ได้รับการอบรม 1-17 ชั่วโมงโดยมีนัยสำคัญเชิงสถิติในระดับ $p < 0.05$.

1.11 วิธีการสอนเพศวิถีศึกษาของครูในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษา “ก้าวอย่างเข้าใจ”

ในการสำรวจครั้งนี้ มีโรงเรียนมัธยมศึกษา (ไม่รวมสถานศึกษาอาชีวศึกษา) ที่เข้าร่วมโครงการ “ก้าวอย่างเข้าใจ” จำนวน 12 แห่ง (จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพทั้งหมด 24 แห่ง)

เมื่อพิจารณาเฉพาะนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เคยเป็นเป้าหมายหลักของโครงการฯ พบว่า นักเรียนในโรงเรียนที่เคยเข้าร่วมโครงการฯ และนักเรียนในโรงเรียนต้นแบบ ต่างระบุว่า มีการใช้วิธีการเรียนการสอนแบบกิจกรรมที่นักเรียนมีส่วนร่วมมากกว่านักเรียนในโรงเรียนที่ไม่เคยเข้าร่วมโครงการฯ นักเรียนในโรงเรียนต้นแบบมี สัดส่วนที่ระบุถึงการใช้วิธีการสอนแบบกิจกรรมมากที่สุด² กล่าวคือ นักเรียนกลุ่มนี้ระบุว่า มีการเรียนการสอนแบบกิจกรรมที่นักเรียนมีส่วนร่วมร้อยละ 6.9 รวมทั้งแบบบรรยายและแบบกิจกรรมที่นักเรียนมีส่วนร่วมถึงร้อยละ 48 ในขณะที่มีสัดส่วนการเรียนแบบบรรยายต่ำที่สุดคือร้อยละ 41.7 (แผนภาพ 2)

แผนภาพ 2 วิธีหลักในการสอนเพศวิถีศึกษา (ข้อมูลจากนักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา) แบ่งตามการเข้าร่วมโครงการ “ก้าวอย่างเข้าใจ”

ตาราง 15 ความครอบคลุมของหัวข้อในเพศวิถีศึกษาแต่ละด้าน ที่ครูระบุว่ามีการสอน (แสดงตัวเลขเป็นร้อยละ) แบ่งตามการเข้าร่วมโครงการฯ

ด้านของเนื้อหาที่สอน	เข้าร่วม (ต้นแบบ) (207 คน)	เข้าร่วม (459 คน)	ไม่เข้าร่วม (3,151 คน)
บทบาทชายหญิง / เพศภาวะ	77.3	77.7*	82.7
พัฒนาการทางเพศ สุขภาวะทางเพศ และพฤติกรรมทางเพศ	82.5	81.6*	84.4
สิทธิทางเพศและความเป็นพลเมือง	67.9	67.4*	73.6
ความรุนแรง	67.6**	73.4*	79.4
ตัวตนและความสัมพันธ์	83.0	82.2*	86.6
หัวข้อเรื่องที่สอนนักเรียนอายุ 15 ปีขึ้นไป	79.4 (n = 135)	74.9* (n = 323)	82.1 (n = 2,062)

หมายเหตุ: *แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเชิงสถิติในระดับ $p < 0.05$ จากโรงเรียนที่ไม่เคยเข้าร่วมโครงการก้าวอย่างเข้าใจ.

**แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเชิงสถิติในระดับ $p < 0.05$ จากโรงเรียนต้นแบบ

ตามข้อมูลจากนักเรียน (ตาราง 15) ครูในโรงเรียนที่ไม่เคยเข้าร่วมโครงการฯ สอนครอบคลุมจำนวนหัวข้อในด้านต่างๆ ได้มากที่สุด และการวิเคราะห์ด้วย t-test พบว่าความแตกต่างระหว่างการครอบคลุมหัวข้อต่างๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเชิงสถิติในทุกด้านระหว่างโรงเรียนที่เคยเข้าร่วมโครงการฯ และที่ไม่เคยเข้าร่วมโครงการฯ จากการสัมภาษณ์ครูพบว่า การใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนมีส่วนร่วม ต้องใช้เวลาสอนแต่ละหัวข้อมากกว่าการสอนแบบบรรยาย ภายใต้อเวลาที่จำกัดการสอนด้วยกิจกรรม จึงอาจทำให้ครอบคลุมเนื้อหาได้น้อยกว่าการสอนแบบบรรยาย

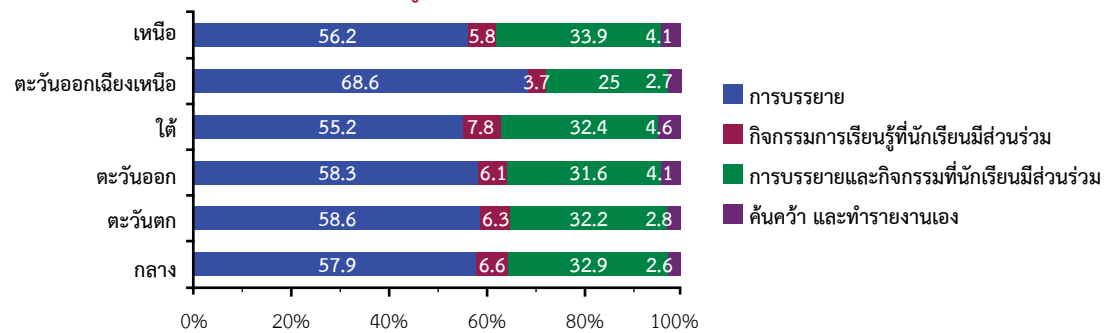
2 เภทท์การคัดเลือกโรงเรียน “ต้นแบบ” ของโครงการ “ก้าวอย่างเข้าใจ” ประกอบด้วย 1) สถานศึกษามีนโยบายบรรจุเพศวิถีศึกษาในหลักสูตรสถานศึกษา และมีบุคลากรรับผิดชอบงานเพศวิถีศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานด้วย 2) สถานศึกษาจัดการเรียนรู้เพศวิถีศึกษา ให้นักเรียนทุกคนได้เรียนอย่างน้อย 16 ชั่วโมงต่อ 1 เทอม และมีการนิเทศติดตาม (Coaching) ทั้งจากภายในและภายนอกสถานศึกษา 3) ครูผู้จัดการเรียนรู้ได้ผ่านการอบรมเกี่ยวกับองค์ความรู้เรื่องเพศวิถี การพัฒนาเยาวชนเชิงบวกและการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญ

วิธีการสอนของครูที่เข้าร่วมโครงการฯ มักมีวิธีการและสื่อการสอนที่หลากหลาย ซึ่งทำให้นักเรียนได้เรียนรู้เนื้อหาผ่านกิจกรรม มีโอกาสฝึกคิดวิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนในชั้นเรียน เช่น “กิจกรรมตุ๊กตาล้มลุก” “กิจกรรมขอซื้อความปลอดภัย” และ “กิจกรรมไขความรู้เรื่องเอดส์: QOR” ฯลฯ³ ซึ่งแต่ละกิจกรรมอาจต้องใช้เวลาการเรียนการสอนมากกว่า 2 คาบเรียน และหลายกิจกรรมยังต้องให้นักเรียนทำนอกเวลาเรียนด้วย

1.12 การสอนเพศวิถีศึกษาในแต่ละภูมิภาค

การสำรวจพบความแตกต่างเล็กน้อยระหว่าง 6 จังหวัด (สุ่มเลือกเพียงหนึ่งจังหวัดต่อภาค ยกเว้นกรุงเทพฯ ที่เลือกแบบเจาะจง) ในด้านหัวข้อที่สอนและวิธีการสอน โดยจังหวัดที่พบว่ามียุทธศาสตร์ที่ใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดคือ สุราษฎร์ธานี (ภาคใต้) ขณะที่จังหวัดที่มีสถานศึกษาใช้การบรรยายเป็นหลักมากที่สุดคือ ร้อยเอ็ด (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ดังที่เห็นจากแผนภาพที่ 3 อย่างไรก็ตาม สถานศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการสอนครอบคลุมหัวข้อต่างๆ ของเพศวิถีศึกษามากที่สุดในทุกด้าน (ตาราง 16) ซึ่งก็ชี้ให้เห็นว่า เมื่อสถานศึกษามีเวลาสำหรับการสอนเพศวิถีศึกษาจำกัด สถานศึกษาต้องเลือกว่าจะเน้นใช้วิธีการเรียนการสอนแบบกิจกรรมที่นักเรียนมีส่วนร่วม หรือจะเน้นให้ครอบคลุมหัวข้อต่างๆ ใหม่มากที่สุด

แผนภาพ 3 วิธีหลักในการสอนเพศวิถีศึกษา (ข้อมูลจากนักเรียน) แบ่งตามภาค

ตาราง 16 ความครอบคลุมของหัวข้อในเพศวิถีแต่ละด้านที่นักเรียนในแต่ละภาคระบุว่ามีการสอน (เสนอตัวเลขเป็นอัตราร้อยละ)

ด้านของเนื้อหาที่สอน	เหนือ (1,000 คน)	ตะวันออกเฉียงเหนือ (2,064 คน)	ใต้ (1,284 คน)	ตะวันออก (939 คน)	ตะวันตก (1,453 คน)	กลาง (1,530คน)
บทบาทชายหญิง / เพศภาวะ	80.4	83.1	80.9	78.2	82.6	78.8
พัฒนาการทางเพศ สุขภาวะทางเพศ และ พฤติกรรมทางเพศ	84.0	86.1	81.7	80.7	84.7	82.4
สิทธิทางเพศและความเป็นพลเมือง	70.8	77.7	73.3	68.4	73.6	67.2
ความรุนแรง	74.5	79.6	77.0	72.6	76.3	75.0
ตัวตนและความสัมพันธ์	82.4	86.1	85.0	81.3	85.1	82.7
หัวข้อเรื่องที่สอนนักเรียนอายุ 15 ปีขึ้นไป	78.2	83.4	78.7	76.1	81.9	79.4

1.13 ผลของการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา

การสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษามีผลต่อการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา ข้อมูลเชิงปริมาณชี้ว่า ครูที่ระบุว่าผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนการสอนเพศวิถีศึกษาอย่างเต็มที่ มีการสอนที่ครอบคลุมหัวข้อต่างๆ มากกว่าครูที่ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ได้สนับสนุนเต็มที่หรือไม่สนับสนุนเลย (ตาราง 17) การสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา มีผลต่อความครอบคลุมของเนื้อหา อย่างมีนัยสำคัญเชิงสถิติในระดับ $p < 0.05$ ในทุกกรณี (t-test)

นอกจากนี้ ครูที่เห็นว่าผู้อำนวยการให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ยังใช้วิธีการเรียนการสอนที่หลากหลายกว่าด้วย (ตาราง 18) ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวมีนัยสำคัญเชิงสถิติในกรณีส่วนใหญ่ (วิเคราะห์ด้วย Chi-Square)

3 “กิจกรรมตุ๊กตาล้มลุก” เป็นกิจกรรมที่สะท้อนเรื่อง “ความไว้วางใจ” ซึ่งมีผลต่อการพูดคุยเรื่องเพศ และใช้เป็นกิจกรรมสร้างข้อตกลงที่เอื้อต่อการเรียนรู้ หรือจัดอบรมเรื่องเพศ “กิจกรรมขอซื้อความปลอดภัย” สร้างสถานการณ์จำลองให้นักเรียนอาสาสมัครซื้ออุปกรณ์คุมกำเนิดที่ร้านค้าในชุมชน ส่วนกิจกรรม QOR ย่อมาจากคำว่า “Quantity, Quality and Route of Transmission” (ปริมาณ คุณภาพ และช่องทางการติดต่อของเชื้อเอชไอวี) เป็นกิจกรรมวิเคราะห์ความเสี่ยงของการติดเชื้อเอชไอวีจากพฤติกรรมต่างๆ รายละเอียดเพิ่มเติมกิจกรรมเหล่านี้ ระบุไว้ในคู่มือจัดการเรียนรู้เพศวิถีศึกษา ค้นหารายละเอียดได้ที่ <http://www.teenpath.net/content.asp?ID=1007>

ตาราง 17 ความครอบคลุมของหัวข้อเพศวิถีศึกษาด้านต่างๆ ที่ครูระบุว่าโรงเรียนมีการเรียนการสอน (แสดงตัวเลขเป็นร้อยละ) แบ่งตามระดับการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา

ด้านของเนื้อหาที่สอน	สนับสนุนอย่างเต็มที่ (521 คน)	สนับสนุนแต่ไม่ค่อยเต็มที่ (78 คน)	ไม่สนับสนุน (10 คน)	ไม่แน่ใจ (92 คน)
บทบาทชายหญิง / เพศภาวะ	75.5	76.9	72.0	70.4
พัฒนาการทางเพศ สุขภาวะทางเพศ และพฤติกรรมทางเพศ	88.5	84.8	85.4	78.7
สิทธิทางเพศและความเป็นพลเมือง	87.1	82.1	60.0	72.3
ความรุนแรง	74.0	65.6	62.9	55.6
ตัวตนและความสัมพันธ์	88.4	82.3	63.3	74.8
หัวข้อเรื่องที่สอนนักเรียนอายุ 15 ปีขึ้นไป	77.5 (n = 272)	68.1 (n = 42)	60.0 (n = 2)	59.6 (n = 48)

ตาราง 18 ร้อยละของครูที่เคยใช้วิธีการสอนเพศวิถีศึกษาวิธีต่างๆ แบ่งตามระดับการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา

วิธีการสอน	สนับสนุนอย่างเต็มที่ (521 คน)	สนับสนุนแต่ไม่ค่อยเต็มที่ (78 คน)	ไม่สนับสนุน (10 คน)	ไม่แน่ใจ (92 คน)
การบรรยาย	93.6	89.7	100.0	95.7
การอภิปรายในชั้นเรียน	66.0	65.4	70.0	51.1
การทำงานเป็นกลุ่มย่อย	62.1*	53.8	40.0	48.9
การระดมความคิด	61.9*	47.4	50.0	55.4
การเล่นบทบาทสมมติ	32.4*	26.9	0.0	21.7
การฉายวิดีโอ	60.5*	51.3	50.0	45.7
การเล่าเรื่อง	63.7	55.1	20.0	60.9
การเล่นละคร (รวมถึงละครสั้น)	11.5	10.3	0.0	4.3
เกม	18.8*	10.3	0.0	12.0
กิจกรรมที่นักเรียนได้แสดงความเห็นว่า “เห็นด้วย” หรือ “ไม่เห็นด้วย” กับข้อความต่างๆ จากนั้นอภิปรายเป็นกลุ่ม	34.0*	20.5	0.0	25.0
กิจกรรมฝึกการแก้ปัญหา	29.7*	15.4	10.0	19.6
ใบงาน	71.7*	55.1	40.0	63.0
การเยี่ยมชมร้านที่จำหน่ายยางอนามัย	3.3	1.3	0.0	1.1
การเยี่ยมชมคลินิก (สถานที่ให้บริการด้านสุขภาพ)	6.1*	2.6	0.0	0.0
กล่องคำถาม	6.6	1.3	10.0	7.6
สายด่วน หรือเบอร์โทรศัพท์ที่ให้คำปรึกษาเรื่องเพศ	11.1*	6.4	0.0	5.4
การสาธิตการใช้ยางอนามัย	42.4	38.5	10.0	33.7
การวัดความรู้	51.6	43.6	10.0	47.8
การพบและพูดคุยกับผู้เชี่ยวชาญ	18.9*	14.1	0.0	6.5
กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนพูดคุยกับพ่อแม่ ผู้ปกครองเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียน	16.6*	10.3	0.0	10.9
ทำรายงานด้วยตนเอง	52.7*	43.6	10.0	35.9
วิธีอื่นๆ	2.3	1.1	0.0	3.3

หมายเหตุ. * แตกต่างจากครุกลุ่มอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญเชิงสถิติในระดับ $p < 0.05$

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูชี้ว่า ครูที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร มักได้เข้ารับการอบรมการสอนเพศวิถีศึกษา พร้อมกับได้รับสื่อการสอนที่หลากหลาย สถานศึกษาจัดงบประมาณสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรจากภายนอกเข้ามาให้ความรู้ และจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเพิ่มเติมด้วย ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ครูพยายามสอนให้ครอบคลุมหัวข้อสำคัญ และใช้วิธีการสอนที่นักเรียนมีส่วนร่วม โดยสถานศึกษาเหล่านี้มักจัดอยู่ในกลุ่มโรงเรียนต้นแบบ

ครูในโรงเรียนต้นแบบคนหนึ่งเห็นว่า การสอนเพศวิถีศึกษามีประสิทธิผล และเป็นไปในทิศทางใดขึ้นอยู่กับผู้บริหาร “ถ้าผู้บริหารไม่เปิดไฟเขียวให้สอน เราก็ไม่กล้าสอนนะครับ เพราะว่าเราต้องเปิดหลักสูตร เอาหลักสูตรมาให้ฝ่ายบริหารดู ฝ่ายบริหารของโรงเรียนนี้เป็นตัวกำหนดทิศทางทั้งหมด” ครูคนดังกล่าวเห็นว่า การได้รับการอบรมเป็นผลจากการสนับสนุนของผู้บริหาร และอธิบายเพิ่มเติมว่า “ทุกวันนี้...เราเสนออะไรไป เขาก็เห็นด้วยกับเราหมด แต่ว่าเราจะต้องเป็นฝ่ายเสนอ ท่านจะไม่เสนอเรา แต่เราต้องการอะไร...ทางฝ่ายบริหารก็ โอเค” จากการสัมภาษณ์พบว่า ครูคนนี้สอนโดยใช้กิจกรรมหลายรูปแบบเพื่อให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ ควบคู่กับการสอนแบบบรรยาย

ในขณะที่ ผู้บริหารสถานศึกษาบางแห่งที่ไม่ให้การสนับสนุน มักประสบปัญหาในการสอน ดังครูมัธยมศึกษา เพศหญิง ระบุว่า “ผ.อ.ไม่ค่อยใส่ใจ ไม่เห็นความสำคัญกับการสอนเพศศึกษา เพราะเขาเน้นวิชาการมากกว่า...อีกอย่างคือมันไม่อยู่ในการประเมินด้วย” ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่าครูท่านนี้ เน้นสอนแบบบรรยายและมีสอนแบบกิจกรรมน้อย โดยครูชี้ว่า การขาดอุปกรณ์และสื่อต่างๆ เป็นอุปสรรคสำคัญ ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่พบในสถานศึกษาอื่นๆ เช่นเดียวกัน

1.14 วิธีประเมินผลการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา

ผลการสำรวจ (ตาราง 11) ชี้ให้เห็นว่า นักเรียนเพียงร้อยละ 20-37 ระบุว่า การเรียนการสอนเพศวิถีศึกษามีการวัดความรู้ ซึ่งค่อนข้างแตกต่างจากข้อมูลที่ได้รับจากครู โดยครูมัธยมศึกษาร้อยละ 48.2 และครูอาชีวศึกษาร้อยละ 80 ระบุว่ามีการวัดความรู้ โดยครูเกือบทั้งหมดให้สัมภาษณ์ว่า ใช้วิธีวัดความรู้ของนักเรียนด้วยวิธีการสอบกลางภาคและปลายภาค (ในการสอบวิชาสุขศึกษากรณีโรงเรียนมัธยมศึกษา และในวิชาเพศวิถีศึกษาในกรณีอาชีวศึกษา) รวมทั้งเก็บคะแนนจากใบงาน การเข้าเรียน และการมีส่วนร่วมในห้องเรียน

นอกจากนี้ ครูส่วนหนึ่งประเมินว่า การสอนของตัวเองมีประสิทธิผลซึ่งเห็นได้จากการที่นักเรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและรู้สึกไว้วางใจมาขอคำปรึกษาเรื่องเพศเป็นการส่วนตัวกับครู ขณะที่ครูอีกส่วนหนึ่งประเมินความสำเร็จของการสอนจากการที่นักเรียนไม่ตั้งครรภ์ หรือลาออกก่อนสำเร็จการศึกษา

จากการสำรวจความคิดเห็นของครูว่าเพศวิถีศึกษามีส่วนช่วยให้นักเรียนจัดการปัญหาได้มีประสิทธิภาพเพียงไร (สำหรับข้อมูลที่แยกเพศและระบบการศึกษา ดูข้อมูลในตาราง 19) พบว่า ครูมองว่าเพศวิถีศึกษาสามารถช่วยให้เยาวชนหลีกเลี่ยงการติดเชื้อเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่นๆ ได้มากถึงร้อยละ 95.2 และสามารถหลีกเลี่ยงการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ได้ ร้อยละ 94 ทั้งยังมองว่าสามารถลดการเลือกปฏิบัติทั้งของตนเองและของผู้อื่น ลดการล้อเลียน รังแกได้ถึงร้อยละ 89.5 นอกจากนี้ ครูร้อยละ 86.1 ยังเห็นว่าเพศวิถีศึกษามีส่วนส่งเสริมความเท่าเทียมกันในความสัมพันธ์แบบคูรััก นอกจากนี้ ครูร้อยละ 84.3 เชื่อว่า เพศวิถีศึกษาช่วยชะลอการมีเพศสัมพันธ์

จากข้อมูลอาจสรุปได้ว่า รูปแบบประเมินผลการสอนเพศวิถีศึกษายังไม่ชัดเจน และยังไม่เป็นระบบที่คงที่ในทุกสถานศึกษา

ตาราง 19 ร้อยละของครูที่เห็นว่าเพศวิถีศึกษามีประสิทธิภาพปรับเปลี่ยนชีวิตของนักเรียนในด้านต่างๆ

ทัศนคติของครู	มัธยมศึกษา		อาชีวศึกษา		ทั้งหมด	
	ชาย (336 คน)	หญิง (320 คน)	ชาย (18 คน)	หญิง (11 คน)	นักเรียน (656 คน)	ครู (29 คน)
ช่วยให้เยาวชนหลีกเลี่ยงการติดเชื้อไวรัสและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่นๆ	94.6	94.1	100.0	100.0	94.4	100.0
ช่วยให้เยาวชนหลีกเลี่ยงการตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์	92.0	94.4	94.4	100.0	93.1	96.6
ช่วยให้เยาวชนชะลอการมีเพศสัมพันธ์	82.1	84.4	77.8	72.7	83.2	75.9
ช่วยให้เยาวชนมีความสัมพันธ์แบบคูรัักซึ่งทั้งสองฝ่ายมีความเท่าเทียมกัน	83.0	84.4	88.9	72.7	83.7	82.8
ช่วยให้ลดการเลือกปฏิบัติของตนเองและของผู้อื่น ลดการล้อเลียน รังแกโดยอาศัยเหตุจากความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น รสนิยมทางเพศ อัตลักษณ์ของเพศภาวะ	88.4	88.1	83.3	72.7	88.3	79.3

2. ค่านิยมและทัศนคติของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และผู้บริหารสถานศึกษาในเรื่อง เพศและเพศวิถีศึกษา

งานวิจัยนี้ศึกษาค่านิยมและทัศนคติของนักเรียนและครู โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ส่วนการสำรวจค่านิยม และทัศนคติของผู้ปกครองและผู้บริหารสถานศึกษา ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเท่านั้น ข้อค้นพบส่วนนี้ มุ่งทำความเข้าใจทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างในประเด็นเพศภาวะ เพศวิถี ความรุนแรงในครอบครัว และความคิดเห็นต่อการสอนเพศวิถีศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ต่อไปนี้

2.1 ทัศนคติของนักเรียนต่อ เพศภาวะ เพศวิถี และความรุนแรงในครอบครัว

ข้อค้นพบจากการสำรวจทัศนคติของนักเรียน พบว่านักเรียนจำนวนมากยังคงเห็นด้วยกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัวในบางสถานการณ์ และยังไม่ยอมรับสิทธิทางเพศของบุคคลกลุ่มต่างๆ (ตาราง 20) เช่น นักเรียนร้อยละ 25-57 คิดว่า “ในครอบครัว ผู้ชายควรมีสิทธิมีเสียงในเรื่องสำคัญๆ มากกว่าผู้หญิง” ในขณะที่ ร้อยละ 28-41 คิดว่า “สามีมีสิทธิทุบตีภรรยาหากภรรยาไม่เชื่อสัจต่อบุตรสามี” และร้อยละ 13-50 คิดว่า “ความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ที่มีเพศเดียวกันเป็นสิ่งผิด”

ทัศนคติข้างต้น นับเป็นผลสะท้อนของการสอนเพศวิถีศึกษาที่ให้ความสำคัญน้อยต่อเนื้อหาเชิงสังคม รวมทั้งวิธีการสอนแบบบรรยายที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงคิดวิเคราะห์ และไม่ได้ทบทวนผลจากทัศนคติเชิงลบต่อเพศวิถีในด้านต่างๆ

เมื่อเปรียบเทียบทัศนคติระหว่างนักเรียนกลุ่มต่างๆ พบว่า สัดส่วนนักเรียนที่สนับสนุนความเท่าเทียมระหว่างเพศและสิทธิทางเพศ รวมทั้งการปฏิเสธการใช้ความรุนแรงในครอบครัว พบสูงที่สุดในกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาเพศหญิง และต่ำที่สุดในนักเรียนชายที่สังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ร.ร.ขยายโอกาส) จากการสัมภาษณ์พบว่า นักเรียนในสถานศึกษาหลายแห่งยังมีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยกับความเท่าเทียมระหว่างเพศ เช่น ในการเริ่มต้นความสัมพันธ์ หรือสัมพันธ์ทางเพศ นักเรียนหญิงหลายคนมีทัศนคติว่าผู้ชายต้องเป็นฝ่ายเริ่มต้นความสัมพันธ์ก่อน หลายคนยังเชื่อว่าผู้หญิงไม่ควรแสดงออกในเรื่องเพศเพราะทำให้เสียศักดิ์ศรี ดังที่นักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กล่าวไว้ว่า “ผู้หญิงเริ่มก่อนเป็นผู้หญิงที่แรด”

นอกจากนี้ ยังพบว่านักเรียนให้คำอธิบายซ้ำๆ กันว่า การทำแท้งเป็นการกระทำที่ผิด เพราะเป็นการทำบาปและอาจได้รับผลกระทบที่รุนแรง “ก็ถ้ามีแล้วก็ควรเลี้ยง ไม่ควรฆ่าเค้า” นักเรียนหญิง ปวช. ปี 2 คนหนึ่งกล่าว

ตาราง 20 ทัศนคติของนักเรียนในเรื่องเพศภาวะ เพศวิถี และความรุนแรงในครอบครัว (ร้อยละที่เห็นด้วย)

ทัศนคติของนักเรียน	มัธยมศึกษาตอนต้น		มัธยมศึกษาตอนปลาย		มัธยมศึกษาตอนต้น (ร.ร.ขยายโอกาส)		อาชีวศึกษา		ทั้งหมด (8,243 คน)
	ชาย (842 คน)	หญิง (1,044 คน)	ชาย (886 คน)	หญิง (1,042 คน)	ชาย (2,023 คน)	หญิง (1,984 คน)	ชาย (219 คน)	หญิง (203 คน)	
ในครอบครัว ผู้ชายควรมีสิทธิมีเสียงในเรื่องสำคัญๆ มากกว่าผู้หญิง	54.2	34.5	47.1	24.8	57.0	36.6	37.3	25.5	42.5
การตั้งใจเรียนในโรงเรียนเป็นเรื่องสำคัญต่อเด็กผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิง	44.6	30.9	35.8	26.7	47.1	30.7	31.8	22.2	36.0
เด็กผู้หญิงควรมีสิทธิตัดสินใจด้วยตนเองว่าจะแต่งกับใครและเมื่อใด	64.3	68.6	70.1	73.9	66.1	64.0	68.5	75.0	67.4
ภรรยาไม่สามารถปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์กับสามีได้ เพราะเป็นหน้าที่	38.9	23.5	32.8	22.0	42.2	29.7	24.5	13.0	31.7
ไม่มีเหตุใดเลยที่สามีมีสิทธิทุบตีภรรยา	52.6	54.6	60.2	66.7	45.8	47.1	54.5	66.7	52.8
สามีมีสิทธิทุบตีภรรยาหากภรรยาไม่เชื่อสัจต่อบุตรสามี	32.3	36.1	31.9	27.9	38.7	40.8	41.2	28.2	35.9
สามีมีสิทธิทุบตีภรรยาหากภรรยาทำอาหารไม่ไหว	10.0	3.9	6.0	3.4	8.8	2.5	3.9	0.0	5.5
ความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ที่มีเพศเดียวกันเป็นสิ่งผิด	42.2	26.3	35.8	21.4	49.8	33.6	28.2	12.6	35.6
วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์กันโดยที่ยังไม่แต่งงานนั้นไม่ผิด หากว่าทั้งสองฝ่ายรักกันและมีการป้องกันการตั้งครรภ์หรือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์	58.8	44.9	62.8	51.4	57.8	51.4	65.7	59.5	54.7
เด็กหญิงหรือเด็กชายสามารถแต่งงานเมื่อมีอายุน้อยกว่า 18 ปีได้หากพ่อแม่หรือผู้ปกครองทั้ง 2 ฝ่ายยินยอม	52.3	50.2	63.1	56.5	60.8	50.6	69.1	61.1	56.1
ฉันมั่นใจว่าฉันสามารถยืนกรานและต่อรองที่จะใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งเมื่อมีเพศสัมพันธ์	62.3	53.8	66.6	65.4	64.2	58.3	62.7	66.7	61.7

2.2 ทักษะคิของครูต่อ เพศภาวะ เพศวิถี และความรุนแรงในครอบครัว

จากการสำรวจทัศนคติของครู (ตาราง 21) พบว่า โดยรวมครูมีทัศนคติที่สนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศ และเห็นว่าผู้หญิงควรมีสิทธิต่างๆ เท่าเทียมกับผู้ชาย ทั้งยังปฏิเสธการใช้ความรุนแรงในครอบครัวในทุกกรณี

นอกจากนี้ ยังพบว่า กลุ่มครูที่ได้รับการอบรมมีสัดส่วนที่มองว่า “เพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นไม่ใช่เรื่องผิดหากมีการคุมกำเนิด” สูงกว่าครูที่ไม่ได้รับการอบรม คิดเป็นร้อยละ 38 ต่ร้อยละ 25

เมื่อเปรียบเทียบทัศนคติระหว่างครูกับนักเรียนในเรื่องการยอมรับ “เพศสัมพันธ์โดยไม่แต่งงานของวัยรุ่นที่รักกันและมีการป้องกัน” พบว่า ครูเห็นด้วยกับเรื่องนี้ (ร้อยละ 31-45) น้อยกว่านักเรียน (ร้อยละ 45-66) นอกจากนี้ ครูร้อยละ 9 – 29 ยังเชื่อว่าความสัมพันธ์ทางเพศกับคนเพศเดียวกันเป็นสิ่งที่ไม่ดีอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ในภาพรวม ครูมีทัศนคติที่สอดคล้องกับค่านิยมของเพศวิถีศึกษารอบด้าน (ที่ส่งเสริมความเท่าเทียม สิทธิทางเพศ และการไม่ใช้ความรุนแรง) มากกว่าทัศนคติของนักเรียน ซึ่งช่องว่างนี้อาจสะท้อนปัญหาในการจัดการเรียนการสอนที่ใช้การบรรยายเป็นวิธีหลักในการสอน แทนที่จะใช้กิจกรรมที่นักเรียนมีส่วนร่วม อันมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนทบทวนทัศนคติของตน

ตาราง 21 ทัศนคติของครูด้านเพศภาวะ เพศวิถี และความรุนแรงในครอบครัว (ร้อยละที่เห็นด้วย)

ทัศนคติของครู	มัธยมศึกษา		อาชีวศึกษา		ทั้งหมด (685 คน)
	ชาย (336 คน)	หญิง (320 คน)	ชาย (18 คน)	หญิง (11 คน)	
ในครอบครัว ผู้ชายควรมีสิทธิมีเสียงในเรื่องสำคัญๆ มากกว่าผู้หญิง	19.9	13.1	11.1	0.0	16.2
การตั้งใจเรียนในโรงเรียนเป็นเรื่องสำคัญต่อเด็กผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิง	13.1	11.2	0.0	9.1	11.8
เด็กผู้หญิงควรมีสิทธิตัดสินใจด้วยตนเองว่าจะแต่งกับใครและเมื่อใด	59.2	64.1	77.8	72.7	62.2
ภรรยาไม่สามารถปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์กับสามีได้เพราะเป็นหน้าที่	14.9	13.4	11.1	9.1	14.0
ไม่มีเหตุใดเลยที่สามีมีสิทธิทุตีภรรยา	86.6	92.5	88.9	90.9	89.5
สามีมีสิทธิทุตีภรรยาหากภรรยาทำอาหารไหม้	0.9	0.3	0.0	0.0	0.6
สามีมีสิทธิทุตีภรรยาหากภรรยาไม่ซื้อสตัยต่อสามี	14.0	9.1	11.1	9.1	11.5
ความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ที่มีเพศเดียวกันเป็นสิ่งผิด	29.2	24.1	11.1	9.1	26.0
วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์กันโดยที่ยังไม่แต่งงานนั้นไม่ผิด หากว่าทั้งสองฝ่ายรักกัน และมีการป้องกันการตั้งครรภ์ หรือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์	32.1	30.9	44.4	45.5	32.1
เด็กหญิง หรือเด็กชายสามารถแต่งงานเมื่อมีอายุอย่างน้อย 18 ปีได้หากพ่อแม่ หรือผู้ปกครองทั้ง 2 ฝ่ายยินยอม	40.5	37.2	50.0	27.3	39.0

หมายเหตุ: ตารางนี้รวมข้อมูลจากข้อคำถามสองชุดในแบบสอบถาม โดยไม่รวมข้อมูลจากครู 7 คนที่ระบุตัวตนว่าเป็น “เพศที่สาม” เนื่องจากมีจำนวนน้อยเกินไปที่จะวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ

2.3 ทัศนคติของผู้บริหารสถานศึกษาต่อ เพศวิถี และเพศวิถีศึกษา

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษามีกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 31 คน (ผู้ชาย 23 คน ผู้หญิง 8 คน) โดยแบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษา 25 คน (ผู้ชาย 18 คน ผู้หญิง 7 คน) และผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา 6 คน (ผู้ชาย 5 คน ผู้หญิง 1 คน) พบว่า ทัศนคติของผู้บริหารสถานศึกษามักจะยึดถือกรอบของวัฒนธรรมไทย และสิ่งที่ผู้บริหารรับรู้ว่าจะเหมาะสมกับวัยเป็นหลัก ทั้งนี้ ผู้บริหารหลายคนต้องการให้นักเรียนประพฤติและแต่งกายตรงตามเพศกำเนิด รวมทั้งเชื่อว่านักเรียนมีแฟนในช่วงวัยรุ่นเป็นสิ่งที่ไม่ดี เพราะไม่เหมาะสมกับวัย

ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาคนหนึ่ง กล่าวถึงการจัดการสอนเพศวิถีศึกษา ซึ่งสะท้อนทัศนคติของผู้บริหารส่วนใหญ่ว่า เพศวิถีศึกษามีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียนสามารถป้องกันตัวเองได้อย่างปลอดภัย และอยู่ห่างจากวิถีชีวิตทางเพศที่ผู้บริหารสถานศึกษามองว่าเป็น “วิถีชีวิตที่ยังไม่ถึงเวลาที่เหมาะสม” นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษามีกรอบคิดอยู่บนฐานของระบบคุณค่าในเรื่องเพศว่า การเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาควรเป็นเรื่องการสอนให้ดำรงตนอยู่ในกรอบของวัฒนธรรมไทย การประพฤติตนให้อยู่ในกรอบของคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งต้องสอดคล้องกับค่านิยมของเพศวิถีศึกษา แต่ฐานคิดเหล่านี้ รวมถึงกฎระเบียบโรงเรียนที่สร้างขึ้นบนฐานของทัศนคติดังกล่าว ยังไม่สอดคล้องกับค่านิยมของเพศวิถีศึกษาที่เน้นสิทธิของในการกำหนดวิถีชีวิตทางเพศ ที่สำคัญ อาจไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางเพศและสภาพแวดล้อมที่วัยรุ่นส่วนหนึ่งกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน

ข้อมูลเชิงคุณภาพยังชี้ว่า ผู้บริหารบางส่วนให้ความสำคัญกับการจับตาพฤติกรรมการณ์มีแผนของนักเรียนเป็นหลัก และเน้นย้ำให้นักเรียนมีพฤติกรรมและสัมพันธภาพทางเพศที่ “เหมาะสม” เพื่อลดปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยเรียน มากกว่าการมีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการสอนเพศวิถีศึกษา ดังที่ครูมัธยมศึกษาเพศชาย คนหนึ่งกล่าวว่า “ไม่ชัดเจนว่า ผ.อ.ต้องการให้เราสอนเพศศึกษาอย่างไร แล้วก็ไม่ได้มีการเจาะกลุ่มเด็กแต่ละกลุ่มว่าจะต้องสอนอะไร สอนต่างกันยังไง”

จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาโดยมากมีความเข้าใจอย่างจำกัดในเรื่องเพศภาวะ สิทธิ และความสัมพันธ์เชิงอำนาจทัศนคติของผู้บริหารทั้งในสถานศึกษามัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาในเรื่องเพศวิถีศึกษายังขาดมุมมองเรื่องเพศภาวะ สิทธิทางเพศและความสัมพันธ์เชิงอำนาจของหญิงชาย และบางส่วนยังมองว่านักเรียนส่วนใหญ่ในสถานศึกษาไม่มีปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น รวมทั้งนักเรียนที่เป็นหญิงรักหญิง ชายรักชาย คนรักสองเพศ หรือคนข้ามเพศ (LGBT) ก็ไม่ประสบปัญหาเรื่องเพศในสถานศึกษาและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปลอดภัยและมีความสุข

ผู้บริหารสถานศึกษาหลายแห่งให้คำอธิบายซ้ำๆ กันว่า การสอนเพศวิถีศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ และนักเรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับพัฒนาการทางร่างกาย การอยู่ร่วมกัน สัมพันธภาพระหว่างหญิงชาย วิธีการใช้ชีวิตให้ปลอดภัยจากการตั้งครรภ์ไม่พร้อมและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การวางตัวให้เหมาะสมกับบทบาทและช่วงวัย ทั้งยังเป็นเรื่องการใช้ชีวิตทางเพศและทักษะชีวิต ดังที่ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาคนหนึ่งแสดงทัศนะว่า “เพศศึกษาเป็นเรื่องธรรมดาของชีวิต โยงทุกเรื่องของร่างกาย สัมพันธภาพ การมีครอบครัว น่าจะเป็นเรื่องการสร้างความตระหนักให้รู้การป้องกัน ปฏิบัติตัวได้ รู้จักว่าจะอะไรเสี่ยง”

อย่างไรก็ดี งานวิจัยนี้พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาหลายแห่งยังให้ความสำคัญกับการสอนเพศวิถีศึกษาน้อยกว่าวิชาอื่นๆ ดังผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาบางท่านระบุว่า ถึงแม้การสอนเพศวิถีศึกษาจะสำคัญ แต่ผู้บริหารต้องเลือกจัดลำดับความสำคัญของการสอนเรื่องต่างๆ ซึ่งในหลายกรณีพวกเขาเห็นว่าการสอนเพศวิถีศึกษามีความสำคัญน้อยกว่าวิชาอื่นๆ จึงอาจเลือกใช้งบประมาณ และเวลาการทำงานของคุณครูไปในเรื่องอื่นๆ มากกว่า ขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาส่วนใหญ่เชื่อว่า การสอนเพศวิถีศึกษาไม่สำคัญมากนักเพราะนักเรียนเคยเรียนเพศวิถีศึกษามาก่อนเข้ามาเรียนในวิทยาลัยแล้ว และเชื่อมั่นว่าไม่มีปัญหาวัยรุ่นตั้งครรภ์ไม่พร้อมในสถานศึกษา หรือหากนักเรียนตั้งครรภ์ก็ไม่เป็นปัญหาใหญ่นัก เพราะนักเรียนมีความเป็นผู้ใหญ่และสามารถรับผิดชอบตัวเองได้แล้ว ดังนั้น เพศวิถีศึกษาจึงเป็นวิชาที่ได้รับความสนใจค่อนข้างน้อย ดังที่ผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งกล่าวว่า “เรา...ให้ความสำคัญกับความสำเร็จด้านการสอนการอาชีพมากกว่า เพราะการทำให้เด็กจบไปแล้วมีงานทำเป็นเป้าหมายหลักของผู้บริหาร ซึ่งการสอนเรื่องเพศวิถีศึกษา มันเป็นเรื่องเล็กน้อยเลยมีการบริหารจัดการเหมือนเรื่องทั่วๆ ไป อีกอย่างคือ ตอนนี้เรื่องเพศ ก็ไม่เห็นว่าจะมีวิกฤต หรือมีปัญหาอะไรที่ชัดเจน”

จากการวิจัยเชิงคุณภาพ พบกรณีศึกษาที่น่าสนใจเกี่ยวกับการสนับสนุนการสอนเพศวิถีศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ร.ร.ขยายโอกาส) แห่งหนึ่งในภาคตะวันตก ผู้บริหารคนนี้ไม่เพียงเห็นความสำคัญของการสอนและสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาสื่อการสอนเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมให้ครูได้รับการอบรมเพื่อพัฒนาวิธีการสอนเพศวิถีศึกษาในชั้นเรียนด้วย

กรณีศึกษา 1: โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ร.ร.ขยายโอกาส) ที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารอย่างเต็มที่ในการจัดการสอนเพศวิถีศึกษา

โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ร.ร.ขยายโอกาส) แห่งหนึ่งในภาคตะวันตก เป็นโรงเรียนขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 844 คน ผู้บริหารของสถานศึกษาแห่งนี้ให้ความสำคัญและสนับสนุนการสอนเพศวิถีศึกษาอย่างเต็มที่ โดยมองว่าครูต้องทำหน้าที่เสมือนพ่อแม่ในการสอน และให้ความรู้เกี่ยวกับเพศวิถีศึกษาสำหรับนักเรียน

โรงเรียนแห่งนี้ ส่งเสริมให้ครูทุกคนมีบทบาทในการกำหนดนโยบายและวางแผนการสอนเพศวิถีศึกษา ทำให้การเรียนการสอนเพศวิถีศึกษามีอยู่ในทุกวิชา โดยสอนสอดแทรกในทุกชั้นเรียน รวมถึงในกิจกรรมต่างๆ ไม่เพียงเฉพาะในวิชาสุขศึกษาเท่านั้น

นอกจากนี้ ผู้บริหารฯ ยังให้ความสำคัญกับการส่งครูไปอบรมเพื่อพัฒนาการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูมีทัศนคติที่เปิดกว้าง มีเทคนิคการสอนที่ดี และเพื่อให้นักเรียนมีความสุขกับการเรียนและสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

“ครูเพศศึกษาควรมีทัศนคติ เปิดใจกว้าง ยอมรับความหลากหลาย เป็นคนตลกบ้างก็ดี ใจกว้าง ทำตัวเหมือนพ่อ เหมือนพี่ ความเป็นครู บทบาทในการเป็นที่ปรึกษา ให้การแนะแนวเด็กเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ครูต้องมีความรักต่อลูกศิษย์ มีจิตวิญญาณความเป็นครู”

นอกจากนี้ ผู้บริหารท่านนี้ยังมีแนวคิดที่เน้นเรื่องสิทธิของนักเรียน โดยกำหนดทิศทางให้ครูสอนเพศวิถีศึกษาบนฐานของสิทธิทางเพศ ความเท่าเทียม และการป้องกันการล่วงละเมิดทางเพศในรูปแบบต่างๆ นอกจากนี้ด้านการเรียนการสอน โรงเรียนนี้ยังมีนโยบายรับนักเรียนที่ตั้งครรภ์จากโรงเรียนอื่นเพื่อให้สามารถมาศึกษาต่อได้ โดยนักเรียนจะได้รับการดูแล ช่วยเหลือและรักษาความลับ เพื่อให้ นักเรียนสามารถเรียนได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพอีกด้วย โรงเรียนแห่งนี้ยังพยายามจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์ สื่อการสอนต่างๆ เพื่อสนับสนุนการสอน ถึงแม้ว่าจะไม่มีงบประมาณสำหรับเรื่องนี้โดยเฉพาะก็ตาม

ข้อมูลเชิงปริมาณชี้ว่า ครูอาชีพศึกษาร้อยละ 80 และครูมัธยมศึกษาร้อยละ 73.7 ตอบในแบบสอบถามว่าได้รับการสนับสนุนการสอน จากผู้บริหารอย่างเต็มที่ ในการสัมภาษณ์ครูผู้สอนเพศวิถีศึกษาพบว่า การได้รับการสนับสนุนคือ การที่ผู้บริหารไม่ได้ขัดขวางการสอนเพศ วิถีศึกษา ทั้งยังเปิดโอกาสให้มีหน่วยงานจากภายนอกเข้ามาอบรมครูและนักเรียนเกี่ยวกับอนามัยเจริญพันธุ์ และเรื่องเพศในแง่มุมต่างๆ เป็นครั้งคราว ซึ่งอาจจะเป็นการสนับสนุนในระดับสูงสุดที่ครูเหล่านี้รับรู้ว่าเป็นไปได้ แต่สิ่งที่ครูยังขาดคือ การสนับสนุนด้านสื่อการเรียน การสอน เวลาการสอนที่เพียงพอ และโอกาสการได้รับการอบรมอย่างเพียงพอ

2.4 ทศนคติของผู้ปกครองต่อเพศวิถีของวัยรุ่นและการสอนเพศวิถีศึกษา

การสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน มีกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 31 คน เป็น บิดา 7 คน และมารดา 24 คน โดยแบ่งเป็น ผู้ปกครองนักเรียน มัธยมศึกษา 24 คน (บิดา 4 คน มารดา 20 คน) และผู้ปกครองนักเรียนอาชีวศึกษา 7 คน (บิดา 3 คน มารดา 4 คน) โดยผู้ปกครองกลุ่ม ตัวอย่างมีอาชีพที่หลากหลาย เช่น ข้าราชการครู เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐ รับจ้างทั่วไป เกษตรกร แม่บ้าน และเจ้าของกิจการส่วนตัว บางคนมีตำแหน่งเสริมอื่นๆ เช่น กรรมการผู้ปกครองของโรงเรียน อาสาสมัครชุมชน ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีพื้นเพเป็นคนในชุมชนและทำงาน ในจังหวัด ผู้ปกครองเกือบทั้งหมดได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีผู้ปกครองกลุ่มเล็กๆ ที่เรียนจบระดับปริญญา

จากข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ว่าผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจความคิดเห็นนักเรียนที่ร้อยละ 80 เชื่อว่าผู้ปกครองของเห็นด้วยกับการเรียนเพศวิถีศึกษา โดยมีผู้ปกครองหลายคนเห็นว่าสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการสอนเพศวิถีศึกษามากๆ กับวิชาอื่น ด้วยเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยเรียน ผู้ปกครองหลายคนจึง คาดหวังให้เด็กมีความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิดเพื่อป้องกันตนเอง

อย่างไรก็ตาม มีผู้ปกครองส่วนหนึ่งที่มีข้อสงสัยว่า การสอนเพศวิถีศึกษาอาจจะชี้โพรงให้กระรอก และไม่เห็นด้วยกับการสอนสาดิต การใส่ถุงยางอนามัยกับอวัยวะเพศปลอม แต่ควรเน้นการบรรยายอย่างเดียว คุณแม่คนหนึ่งกล่าวเหตุผลข้อนี้ว่า “ถ้ามีอุปกรณ์จะเหมือน ไปใช้น้ำเด็ก” แต่โดยรวมแล้วยังคงยืนยันว่าควรมีการสอนเพศวิถีศึกษา ดังคุณแม่อีกคนหนึ่งยืนยันว่าการสอนเพศวิถีศึกษาอาจเป็น “ดาบสองคม อาจทำให้อยากลอง แต่สอนก็ติจะดีทำให้เด็กรู้จักป้องกันตัว”

อย่างไรก็ดี ผู้ปกครองอีกส่วนหนึ่งคิดว่าการสอนเพศวิถีศึกษาไม่ได้ชี้โพรงให้กระรอก และคิดว่าควรควบคุมเพศสัมพันธ์ในเด็กนักเรียน เป็นไปได้ยาก จึงควรสอนวิธีการคุมกำเนิดเพื่อให้นักเรียนรู้จักป้องกันตัวเอง และทราบถึงผลกระทบที่จะตามมาจากการมีเพศสัมพันธ์ ดัง คุณแม่ท่านหนึ่งเชื่อว่า “สอนด้วยรูปปลอมจะดีกว่า เป็นการให้รู้จักให้ป้องกัน แม่ว่านะ เด็กสมัยนี้มันทันสมัยนะ มันรู้เรื่องทุกอย่าง ให้รู้จัก ป้องกัน เราจะได้อุ่นใจมากกว่า”

จากทัศนคติของผู้ปกครอง จะเห็นได้ว่าผู้ปกครองมองการสอนเพศวิถีศึกษาว่ามีความสำคัญ ในฐานะวิชาที่สอนเกี่ยวกับการคุมกำเนิด และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และสอนเพื่อให้นักเรียนรู้จักป้องกันตัวไม่ให้ “พลาด” เพื่อจะได้ไม่ “เสียอนาคต” อันเป็นคำที่ผู้ปกครองมัก ใช้อธิบายนักเรียนที่มีเพศสัมพันธ์ หรือตั้งครรภ์ในวัยเรียน สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ปกครองยังขาดความเข้าใจในความหมายของเพศวิถีศึกษา ที่มีความรอบด้าน หัวข้อในการสอนเพศวิถีศึกษาที่ผู้ปกครองคิดว่าควรสอนนักเรียนจึงยังติดอยู่กับเรื่องเหล่านี้ มากกว่าเรื่องเพศภาวะ สิทธิ และความเท่าเทียมระหว่างเพศ ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้ปกครองส่วนใหญ่มองว่ามีความจำเป็นน้อยกว่า เพราะเห็นว่านักเรียนไม่ได้มีปัญหา ด้านสิทธิและความเท่าเทียมทางเพศ และเชื่อว่าสังคมไทยมีความเท่าเทียมกันระหว่างเพศทั้งชาย หญิง และกลุ่ม LGBT อยู่แล้ว ดังที่ผู้ ปกครองคนหนึ่งให้เหตุผลว่า “ไม่ต้องสอนเพราะคิดว่าลูกน่าจะรู้อยู่แล้ว”

3. ความสำเร็จและความท้าทายในการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา

จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ พบทั้งความสำเร็จและความท้าทายของการจัดการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาไทย ในแง่ของความสำเร็จที่สามารถส่งเสริมให้เกิดความต่อเนื่องได้นั้น คือการที่นักเรียนส่วนใหญ่มีโอกาสได้เรียนเพศวิถีศึกษา (ถึงแม้ว่าการสอนยังไม่ครอบคลุมประเด็นที่สำคัญ เช่น เพศภาวะ สิทธิทางเพศ และโครงสร้างอำนาจทางสังคมก็ตาม) ดังที่นักเรียนและครูยืนยันว่า มีการสอนเพศวิถีศึกษาทั้งในสถานศึกษาส่วนใหญ่ที่ร่วมในงานวิจัย ไม่ว่าจะ เป็นวิชาแยกต่างหาก หรือเป็นสาระหนึ่งในวิชาอื่นๆ หรือทั้งสองแบบก็ตาม มีนักเรียนเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ตอบว่าไม่ได้เรียนเพศวิถีศึกษา ซึ่งพวกเขาอาจเพียงไม่ทราบว่าเนื้อหาที่เรียนมานั้นเรียกว่า เพศวิถีศึกษา (ในกรณีมัธยมศึกษา เพศวิถีศึกษามีเนื้อหาส่วนใหญ่อยู่ในวิชาสุขศึกษาพลศึกษา และสอดแทรกในวิชาอื่นๆ เช่น วิทยาศาสตร์ ฯลฯ) หรืออาจจะอยู่ในระดับชั้นที่ยังไม่มีการจัดการเรียนการสอน (ในกรณีนักเรียนอาชีวศึกษาที่จะเรียนเพศวิถีศึกษาเพียงเทอมเดียวภายใน 3 ปี)

นอกจากนี้ การสอนเพศวิถีศึกษาเป็นวิชาแยกต่างหากและเป็นสาระการเรียนรู้หนึ่งในวิชาอื่นๆ มีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกัน การสอนเพศวิถีศึกษาเป็นวิชาแยกต่างหาก ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการสอนหลักในสถานศึกษาอาชีวศึกษา เปิดโอกาสให้มีการสอนแต่ละประเด็นในเชิงลึก มีรายละเอียดและมีเวลาสำหรับการสอนแบบกิจกรรม อย่างไรก็ตาม นักเรียนอาชีวศึกษาจะได้เรียนเพศวิถีศึกษาเพียง 1 เทอม ใน 3 ปี เท่านั้น นักเรียนจึงไม่ได้เรียนเพศวิถีศึกษาอย่างต่อเนื่อง ไม่ตอบสนองต่อพัฒนาการตามวัยและเนื้อหาอาจจะไม่ครบถ้วน เพราะเวลาเรียนจำกัด หรือมีกิจกรรมอื่นๆ มาแทรกในเทอมนั้นๆ

ในขณะที่ โรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่สอนเพศวิถีศึกษาเป็นสาระหนึ่งในวิชาสุขศึกษาเป็นหลัก และในวิชาอื่นๆ ด้วย เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาแนะแนว กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน วิชาสังคมศึกษา วิชาภาษาไทย วิชาพระพุทธศาสนา การจัดการเรียนการสอนรูปแบบนี้ ทำให้นักเรียนได้เรียนอย่างต่อเนื่องในทุกๆระดับชั้น ซึ่งจากการสัมภาษณ์ครูและนักเรียนพบว่า เนื้อหาเพศวิถีศึกษาถูกสอนในวิชาสุขศึกษา 2-5 หัวข้อ ต่อภาคการเรียน ข้อดีคือ ทำให้นักเรียนได้พบครูทุกภาคการศึกษา แต่ข้อจำกัดคือ ครูเน้นการสอนแบบบรรยายมากกว่าแบบกิจกรรม เพราะครูจำเป็นต้องสอนเนื้อหาอื่นๆ ในวิชาสุขศึกษาด้วย เวลาการสอนเพศวิถีศึกษาจึงไม่พอที่จะสอนแบบกิจกรรมที่ต้องใช้เวลาสอนแต่ละหัวข้อนานกว่า

อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า มีโรงเรียนมัธยมศึกษา 3 แห่ง จาก 24 แห่งที่สำรวจ ที่จัดให้เพศวิถีศึกษาเป็นวิชาแยกที่เรียกว่า “รายวิชาเพิ่มเติม” หรือจัดอยู่ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรือในกิจกรรมแนะแนว ซึ่งนักเรียนจะได้เรียนเนื้อหาเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษาตลอดทั้งเทอมและต่อเนื่องทุกปีการศึกษา การสอนในรูปแบบนี้ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้เพศวิถีศึกษาเพิ่มเติม นอกเหนือจากรายวิชาสุขศึกษา และทำให้ครูมีเวลาสอนโดยใช้กิจกรรม อันถือเป็นปัจจัยสนับสนุนให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกการคิดวิเคราะห์มากขึ้น

การวิจัยนี้ยังพบความท้าทายที่ต้องพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 11 ด้าน ต่อไปนี้

3.1 ปัญหาของการประเมินผลการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา

ข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ว่า สถานศึกษาให้ความสำคัญกับการวัดความรู้ของนักเรียนในรูปแบบการตอบข้อสอบปรนัยและอัตนัย รวมถึงการเก็บคะแนนจากใบงานและการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม วิธีการทดสอบเหล่านี้ไม่สามารถวัดได้ว่า นักเรียนสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้หรือไม่ และนักเรียนมีทักษะที่จำเป็นต่อการจัดการความเสี่ยงในชีวิตทางเพศ หรือสามารถคิดวิเคราะห์อย่างรอบด้านได้หรือไม่

3.2 จุดอ่อนของวิธีการสอนแบบบรรยายและแบบกิจกรรม

ในสถานศึกษาส่วนใหญ่ กระบวนการสอนเพศวิถีศึกษาทั้งแบบบรรยายและกิจกรรมยังไม่เอื้อให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ ข้อมูลการสนทนากลุ่มกับนักเรียนชี้ว่า การสอนแบบบรรยายซึ่งเป็นวิธีหลักที่ครูส่วนใหญ่ใช้ ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายและขาดความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในชั้นเรียน จากการสัมภาษณ์ครูยืนยันว่า ครูมักใช้การบรรยายตามบทเรียนและให้นักเรียนทำใบงานตอบคำถาม วิธีนี้ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในชั้นเรียนน้อย สอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณทั้งในกลุ่มนักเรียนและครูที่ระบุว่า การบรรยายเป็นวิธีหลักในการสอนเพศวิถีศึกษา

อย่างไรก็ดี จากการสำรวจพบว่า นักเรียนเกือบครึ่งหนึ่งระบุว่าเคยเรียนเรื่องเพศวิถีศึกษาด้วยวิธีการที่เน้นการมีส่วนร่วม เช่น การระดมความคิด การทำงานเป็นกลุ่มย่อย การอภิปรายในชั้นเรียนก็ตาม แต่กิจกรรมที่ใช้ก็ยังไม่เอื้อให้นักเรียนคิดวิเคราะห์เท่าใด และไม่ทำให้นักเรียนรู้สึกมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างแท้จริง ครูมัธยมศึกษาหลายคนให้สัมภาษณ์ว่า ในการระดมสมองจะมีนักเรียนจำนวนไม่มากนักที่แสดงความคิดเห็น ครูมัธยมศึกษา เพศชาย คนหนึ่งเล่าถึงการสอนที่สาธิตการใส่ถุงยางอนามัยกับอวัยวะเพศปลอม ว่าสร้างความอึดอัดใจให้กับนักเรียนบางกลุ่มในชั้นเรียนสุขศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในขณะที่ ครูอาชีวศึกษา เพศหญิง คนหนึ่งกล่าวว่า กิจกรรมแลกเปลี่ยน (ที่จำลองสถานการณ์การแพร่ระบาดของเอชไอวี) และกิจกรรมอื่นๆ ไม่สามารถทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมได้ทุกคน และครูไม่สามารถดำเนินกิจกรรมจนจบได้ตามเวลาเรียน

3.3 ครูไม่ได้รับการอบรมและเวลาในการสอนที่ไม่เพียงพอ

ผลสำรวจครูชี้ว่า ครูที่สอนเพศวิถีศึกษาจำนวนครึ่งหนึ่งไม่มีโอกาสเข้ารับการอบรมการสอนเพศวิถีศึกษา ทำให้ขาดความรู้เรื่องเพศวิถี ไม่ได้ทบทวนทัศนคติและค่านิยมของตัวเอง และขาดทักษะจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบที่นักเรียนมีส่วนร่วม และทำให้ครูจำนวนมากสอนตามแบบเรียนและสรุปทเรียนด้วยทัศนคติส่วนตัวมากกว่าการให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ด้วยตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน

ตัวอย่างหนึ่งจากครูมัธยมศึกษา เพศหญิง คนหนึ่งที่ยังไม่เคยเข้ารับการอบรมคนหนึ่ง ให้สัมภาษณ์ถึงการสอนให้นักเรียนหญิงรักนวลสงวนตัว ผ่านกิจกรรมในชั้นเรียนที่ให้นักเรียนชายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้หญิงที่มีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน ปรากฏว่ามีนักเรียนชายประมาณครึ่งหนึ่งของชั้นเรียนไม่ยอมรับพฤติกรรมดังกล่าวของผู้หญิง ครูจึงสรุปบทเรียนว่า “พวกเธอ(นักเรียนหญิง) ก็ลองคิดดูแล้วกัน ว่าอนาคตต้องทำด้วยังไรให้ผู้ชายยอมรับ” อย่างไรก็ตาม เมื่อมีนักเรียนชายตั้งคำถามว่า “ครูว่ามีผู้หญิงซิงๆ (ไม่เคยมีเพศสัมพันธ์) ก่อนแต่งงานจริงหรือครับ” ครูคนเดียวกันก็ตอบว่า “เธอพูดถูกผู้หญิง ไม่ให้เกียรติผู้หญิง” สถานการณ์ในห้องเรียนที่เกิดขึ้นนี้ทำให้เห็นว่า การเรียนการสอนที่กระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์อาจทำได้ยาก หากครูยังไม่ได้รับการอบรมเพื่อทบทวนทัศนคติเรื่องเพศ และไม่มีเทคนิคการสอนที่ดีพอ

นอกจากนี้ ถึงแม้ว่าครูหลายคนพยายามจัดการสอนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม แต่ก็มักพบกับข้อจำกัดด้านเวลาการสอนที่ไม่เพียงพอ (เฉลี่ย 30-45 นาที ต่อ 1 คาบเรียน โดยทั่วไป 1 คาบเรียนมี 50 นาที) ทำให้ครูไม่สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้แบบกิจกรรมได้ครบตามแผนที่วางไว้

ครูผู้สอนเพศวิถีศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวนมากเห็นว่า เวลาในการสอนที่ไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถสอนแบบกิจกรรมได้ จึงต้องใช้วิธีการบรรยายเป็นหลัก ในขณะที่ สถานศึกษาอาชีวศึกษา มีครูบางส่วนเชื่อว่าระยะเวลาเท่าที่มีเพียงพอสำหรับการสอน ดังที่ ครูอาชีวศึกษา เพศหญิง คนหนึ่งกล่าวว่า “ก็ดีนะ เร็วขึ้น เราลดกิจกรรม เราทำสื่อขึ้นมา ให้ดูวิดีโอ เรื่องวัยรุ่น รักๆ ใคร่ๆ มีเพศสัมพันธ์แล้วให้เขาคิดวิเคราะห์ ส่วนใหญ่ให้ดูสื่อ แล้วก็วิเคราะห์ข้อมูล แล้วก็ตอบคำถาม ก็ต้องรวบรัดแหละ”

อย่างไรก็ตาม ครูอาชีวศึกษาส่วนหนึ่งที่ใช้การสอนแบบกิจกรรมเป็นหลักเห็นว่า การลดเวลาเหลือเพียง 1 ชั่วโมง จากเดิม 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ทำให้สอนแบบกิจกรรมได้ไม่เต็มที่นัก เพราะใน 1 ชั่วโมง ครูต้องตัดเวลาที่นักเรียนเดินมาที่ห้องเรียนและการเช็คชื่อซึ่งเสียเวลาไปมาก ในขณะที่ ครูอาชีวศึกษา เพศชาย อีกท่านหนึ่งเสริมว่า “กิจกรรมอีกเยอะ ที่จะให้เด็กทำ 1 ชั่วโมงไม่พอจริงๆ ครับ คือเราตัดกิจกรรมบางส่วน พอเด็กเข้ากิจกรรมระดมความคิดไม่ทันไร หมดคาบแล้ว ยังไม่ทันสรุปอะไรเลย พอให้มาต่อสัปดาห์หน้า มันก็ไม่ต่อเนื่องกันครับ”

การอบรมครูเรื่องการสอนเพศวิถีศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสอนอย่างมีคุณภาพ ครูที่ได้รับการอบรมการสอนเพศวิถีศึกษา เช่น จากโครงการก้าวอย่างเข้าใจ จาก สพฐ. หรือ สอศ. หรือจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด เป็นต้น ระบุว่า ประโยชน์สูงสุดที่พวกเขาได้รับจากการอบรม คือ เทคนิคการสอนที่ทำให้นักเรียนเข้าใจและจดจำบทเรียนได้ง่าย การปรับทัศนคติของตนเองให้เอื้อต่อการสอนเพศวิถีศึกษา ความครอบคลุมของหัวข้อที่จำเป็นต่อการสอน รวมถึงความรู้ใหม่เกี่ยวกับร่างกาย อนามัยเจริญพันธุ์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และเอดส์ อย่างไรก็ตาม มีครูกลุ่มเล็กๆ ที่ได้รับการอบรมจากโครงการก้าวอย่างเข้าใจ แล้วเห็นว่าการอบรมโดยโครงการฯ ไม่ช่วยส่งเสริมการสอนของตนเลย เพราะกิจกรรมที่ได้อบรมมาไม่สามารถประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนจริงได้ และการอบรมดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีเพศสัมพันธ์มากเกินไป ซึ่งครูในกลุ่มนี้ชี้ว่าการอบคิดดังกล่าวไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการสอนเพศวิถีศึกษาสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

นอกจากนี้ มีกรณีศึกษาจากครูเพศวิถีศึกษาในภาคเหนือ 2 กรณี ที่ใช้วิธีทำกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วม กระตุ้นให้นักเรียนคิดวิเคราะห์และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ สิ่งที่ทำให้ครูทั้งสองคนนี้มีแนวทางการสอนต่างจากครูคนอื่นๆ คือการได้รับการอบรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้ครูมีฐานความถนัดนักเรียนมีศักยภาพในการคิดวิเคราะห์ จึงพยายามสอนให้นักเรียนมีทักษะ ทั้งในการจัดการเรื่องความสัมพันธ์ อนามัยเจริญพันธุ์ การตรวจสอบทัศนคติของตนเองและสังคมในเรื่องเพศ เป็นต้น

กรณีศึกษา 2: ตัวอย่างการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาอาชีวศึกษาด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย และมีความต่อเนื่อง

วิทยาลัยอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งในภาคเหนือ มีนักเรียนทั้งหมดประมาณ 3,000 คน และมีครูที่สอนเพศวิถีศึกษา 3 คน เป็นครูผู้หญิง 1 คนและครูผู้ชาย 2 คน ครูที่เข้าร่วมการสัมภาษณ์ คือ ครูผู้ชาย 2 คน ได้แก่ครู ก. และครู ข.

ในอดีต ครูทั้งสองได้เข้าอบรมโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าในมาอย่างต่อเนื่อง จึงมีวิธีการสอนที่ใช้กิจกรรมเป็นส่วนใหญ่ และใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น อุปกรณ์การคุมกำเนิด โมเดลอวัยวะเพศปลอม ภาพยนตร์ขนาดสั้น ฯลฯ ครูทั้ง 2 คน อธิบายว่า กิจกรรมที่ใช้ในทุกภาคการศึกษาคือ กิจกรรมตุ๊กตาล้มลุก, QQR, แลกน้ำ, วันครอบครัว, ขอชื่อความปลอดภัย, และการสาธิตการใส่ถุงยางอนามัยกับอวัยวะเพศปลอม ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมให้นักเรียนแกนนำสื่อสารกับชุมชนโดยตรงเพื่อให้ความรู้เรื่องการคุมกำเนิด และสาธารณสุขจังหวัดก็ให้ความร่วมมือกับวิทยาลัยในการเข้ามาอบรมนักเรียนอีกด้วย

นอกจากการสอนจะมุ่งเน้นให้นักเรียนรู้จักทักษะการปฏิเสธและต่อรอง การซื้อถุงยางอนามัย การคุมกำเนิดวิธีต่างๆ รวมทั้งมีกิจกรรมที่ให้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับทัศนคติของสังคมเกี่ยวกับเรื่องเพศและเพศวิถี ผ่านกิจกรรมหลากหลายรูปแบบทั้งในและนอกห้องเรียนแล้ว ครูทั้งสองยังสอนเกี่ยวกับด้านบวกของเรื่องเพศ เช่น อธิบายจุดสัมผัสของเพศหญิงและเพศชาย มีการสอบแบบปฏิบัติโดยให้นักเรียนทดลองใส่ถุงยางอนามัยกับอวัยวะเพศปลอม รวมถึงให้ทำภาพยนตร์สั้นเกี่ยวกับประเด็นเรื่องเพศตามอัยศัย ที่สำคัญคือ ในท้ายบทเรียนของทุกคาบ ครูทั้งสองจะไม่สรุปบทเรียน แต่ให้นักเรียนเป็นผู้สรุปและแสดงความคิดเห็น ในกรณีที่ครูเป็นผู้สรุป ก็จะเป็นการสรุปจากข้อวิเคราะห์ของชั้นเรียน ดังที่ครู ก. กล่าวว่า “ผมจะไม่สรุปประเด็นเหล่านั้นอีกที่ครับ คือ เด็กได้แสดงความคิดเห็น ว่าข้อนี้ผิดถูกอย่างไร ให้เด็กคิดเอง เมื่อเกิดเหตุการณ์จริงๆ เด็กจะได้รู้และสามารถป้องกันตัวเองได้”

นอกจากนี้ ครูทั้งสองยังเชื่อมั่นว่าการสอนเพศวิถีศึกษาไม่เป็นการชี้โพรงให้กระรอก ดังที่ครู ก. กล่าวว่า “นำดลกครับ เอาจริงๆ นะ เด็กบางคนรู้มากกว่าตัวผมอีกนะครับ ถ้าคิดว่าชี้โพรงให้กระรอก วิชาอื่นก็ชี้โพรงได้ คือผมถามว่า เวลาเด็กมีอะไรกัน เด็กต้องมาเรียนวิชาเพศศึกษาก่อนหรือครับ ถึงจะมีอะไรได้ ก็เปล่าเลยครับ” ครูทั้ง 2 คนนี้เชื่อมั่นในความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ดังที่ครู ก. กล่าวว่า “ผมว่านักเรียนมีวุฒิภาวะ มีศักยภาพในการตัดสินใจเลือกทางเดินชีวิต 100 เปอร์เซ็นต์ หน้าที่เราแค่บ่มเพาะแล้วก็ให้ความรู้เด็กเท่านั้น...” ซึ่งฐานคิดและการสอนในรูปแบบนี้ ครูทั้งสองเชื่อว่าสามารถลดปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นได้ ดังที่ครู ข. วิเคราะห์ว่า “แต่ก่อนนักเรียนท้องเยอะมาก ในปีๆ หนึ่ง 50-60 คน ปีเดียวนะ ช่วงหลังๆ เหลือแค่ 10 กว่าคนเองครับ” อย่างไรก็ตามในการสอนแบบกิจกรรม ครูทั้งสองยังประสบปัญหาเพราะเคยมีเวลาถึง 2 ชั่วโมงต่อคาบเรียน แต่ในปัจจุบันถูกลดเหลือเพียง 1 ชั่วโมง

3.4 การละเลยการสอนเรื่องเพศภาวะ สิทธิ และอำนาจ

ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการศึกษานี้ชี้ตรงกันว่า การเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาไทยให้ความสำคัญกับประเด็นเพศภาวะ สิทธิ และอำนาจค่อนข้างน้อย ในขณะที่การสอนในประเด็นการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นมักถูกเน้นจากมุมแคบ นั่นคือสอนโดยให้ความสำคัญกับการงดเว้นการมีเพศสัมพันธ์และการคุมกำเนิด แต่ละเลยความสำคัญของเรื่องบทบาททางเพศภาวะและอำนาจการกดทับระหว่างเพศที่จะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับอำนาจต่อรอง เช่น การต่อรองของผู้หญิงให้ฝ่ายชายใช้ถุงยางอนามัย การไม่ให้ความสำคัญกับหัวข้อดังกล่าว อาจทำให้นักเรียนไม่ได้เรียนรู้ที่จะต่อรอง และอาจนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย

นอกจากนี้ บริบทของค่านิยมในสังคมและครอบครัวมีผลต่อพฤติกรรมทางเพศของนักเรียนด้วยเช่นกัน ดังที่นักเรียนชายไม่กล้าซื้อถุงยางอนามัยเพราะอาย และต้องปิดบังการมีเพศสัมพันธ์ของตัวเองไม่ให้ครอบครัวรู้ ดังนั้น การจะถามความรู้เรื่องเพศจากผู้ปกครองจึงเป็นไปได้ยาก จากการศึกษาพบว่านักเรียนเลือกที่จะถามพ่อแม่เกี่ยวกับเรื่องเพศเพียงร้อยละ 11-31 เท่านั้น (ตาราง 23)

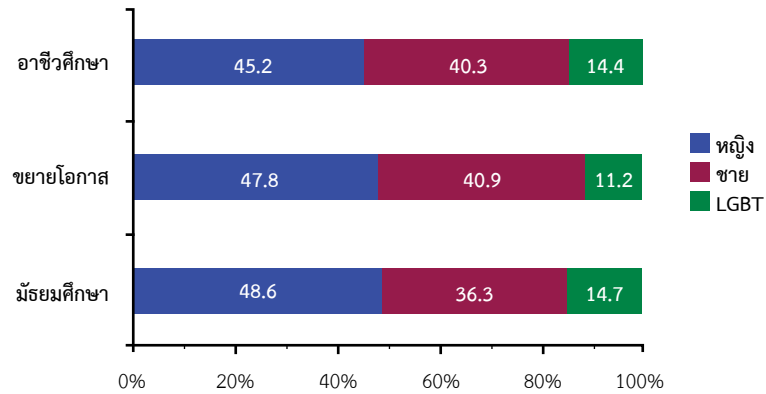
การวิจัยเชิงคุณภาพยังชี้ว่า การสอนเกี่ยวกับเพศภาวะมักเน้นการบรรยายสั่งสอนให้นักเรียนประพฤติตนตามเพศกำเนิดและตามความคาดหวังของสังคม ดังที่ครูมักเน้นย้ำให้นักเรียนชายให้เกียรตินักเรียนหญิง และนักเรียนหญิงต้องระวังพฤติกรรมให้เรียบร้อย ซึ่งวิธีและเนื้อหาการสอนดังกล่าวไม่ใช่แนวทางการสอนที่ช่วยส่งเสริมความเท่าเทียมและสิทธิทางเพศตามความหมายของเพศวิถีศึกษารอบด้าน

3.5 การละเลยการสอนเรื่องความหลากหลายทางเพศ

การสำรวจนักเรียนพบว่าประมาณร้อยละ 10-15 ระบุว่าตัวเองมีตัวตนทางเพศในลักษณะหญิงรักหญิง ชายรักชาย คนรักสองเพศ หรือคนข้ามเพศ (LGBT) ดังที่เห็นจากแผนภาพ 4 และตาราง 1 เรื่องการนิยามตัวตน แต่ข้อค้นพบจากการสำรวจนักเรียนและครู รวมทั้งข้อค้นพบเชิงคุณภาพ ชี้ให้เห็นว่า การเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาปัจจุบันยังละเลยประเด็นความหลากหลายทางเพศ (เช่น เพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยสำหรับคู่เพศเดียวกัน และการรังแกนักเรียนกลุ่ม LGBT) การขาดการสอนเรื่องนี้ อาจเพราะครูขาดทักษะและความรู้ในเนื้อหาและวิธีการสอนเรื่องความหลากหลายทางเพศ ทำให้สอนประเด็นนี้ในแง่ลบและเป็นไปตามทัศนคติกระแสหลักในสังคมเท่านั้น ซึ่งมีกตอกย้ำความเข้าใจผิด การตีตรา ความไม่เท่าเทียม และความรุนแรง สิ่งนี้อาจเป็นผลมาจากการที่ คู่มือตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาในปี พ.ศ. 2551 ยังใช้คำว่า “เบี่ยงเบนทางเพศ” ในการกล่าวถึงความหลากหลายทางเพศ ซึ่งอาจนำไปสู่การตีตราให้นักเรียนกลุ่มรักเพศเดียวกันและคนข้ามเพศได้ อีกส่วนหนึ่งอาจเป็นผลจากการอบรม หรือกิจกรรมสนับสนุนครูเพศวิถีศึกษาที่ยังขาดความละเอียดอ่อนต่อประเด็นความหลากหลายทางเพศ

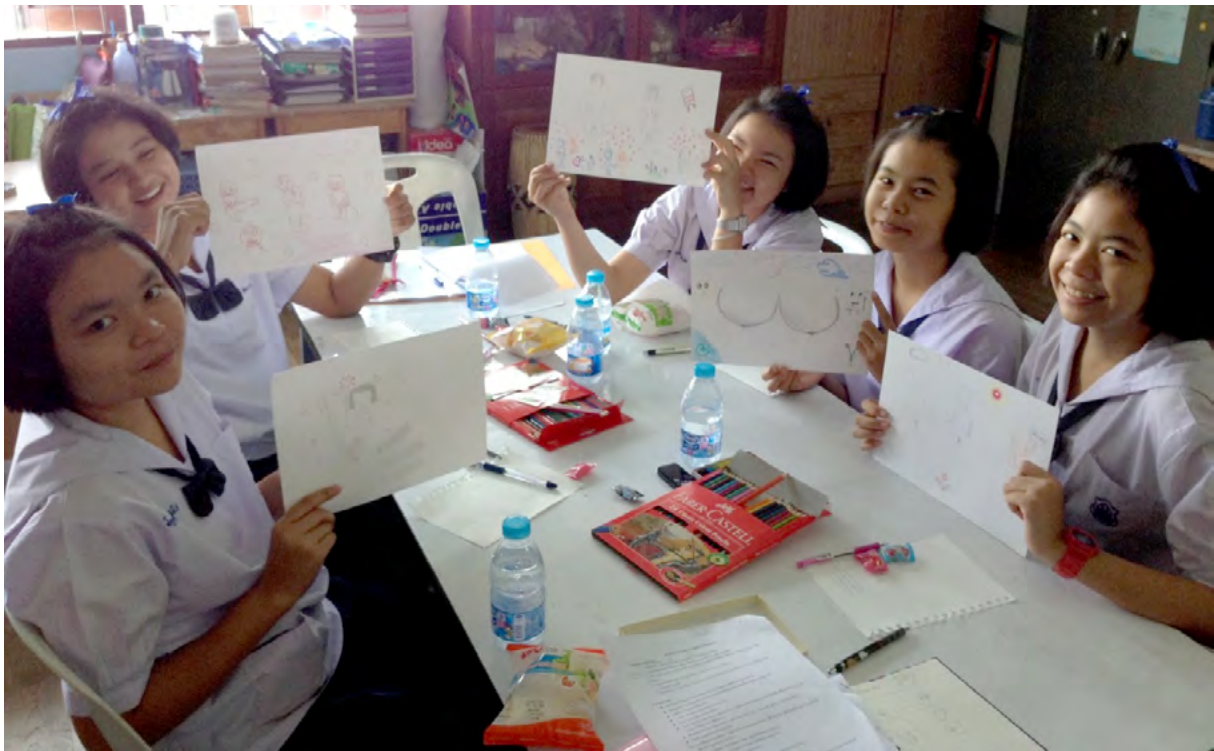
4 สืบค้นเพิ่มเติมได้ที่ คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศศึกษา ประกอบการจัดการเรียนรู้วิชาเพศศึกษา รหัสวิชา 2000-1612 ในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ.2545 (ปรับปรุง พ.ศ.2546) จาก <http://www.teenpath.net/data/module/00011/>

แผนภาพ 4 ตัวตนทางเพศของนักเรียน

นอกจากนี้ การสอนเรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยมักเน้นสอนเฉพาะคู่ชายหญิง ทำให้นักเรียนที่มีเพศสัมพันธ์กับคู่เพศเดียวกันนั้นไม่ได้รับความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง จากการที่อุบัติการณ์ของการติดเชื้อเอชไอวีมีสูงมากในกลุ่มเยาวชนชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย (van Griensven et al., 2013) ก็ชี้ว่านักเรียนควรได้รับการศึกษาเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยในลักษณะที่รอบด้านมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม จากการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า มีกรณีศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศและสิทธิทางเพศทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียนและจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งการจัดการสอนเพศวิถีศึกษาโดยสถานศึกษาแห่งนี้ทำให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่ยอมรับความหลากหลายทางเพศ พร้อมทั้งมีความกล้าและความสามารถที่จะแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นดังกล่าวได้อีกด้วย

กรณีศึกษา 3 : ประสบการณ์ของนักเรียนมัธยมศึกษาที่ได้เรียนเพศวิถีศึกษาผ่านการสอนแบบกิจกรรม

โรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในภาคเหนือเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนทั้งหมด 335 คน โรงเรียนนี้เข้าโครงการก้าวอย่างอง่างเข้าใจ และได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียน “ต้นแบบ” เพศวิถีศึกษาจึงถูกบรรจุไว้ในวิชาสุขศึกษาและในรายวิชาเพิ่มเติม “เพศศึกษา” ในการสอน ครูผู้สอนได้รับการอบรมจากโครงการฯ และมีสื่อการสอนที่หลากหลาย ทำให้สามารถจัดกิจกรรมให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ทำใบงาน ดูสื่อ VDO และใช้สื่อการเรียนรู้อื่นๆ เช่น ฤกษ์งามยามดี ยาคุมชนิดต่างๆ เป็นต้น

ถึงแม้ว่า ในห้องเรียน ครูยังมีการเน้นย้ำเรื่องการวางตัว จารีตประเพณี และการเน้นทักษะการปฏิเสธเหมือนสถานศึกษาอื่นๆ แต่ นอกห้องเรียน โรงเรียนมีกิจกรรมต่างๆ เช่น การเดินรณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โดยให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมและมีครูเป็นที่ปรึกษา พร้อมทั้งมีหน่วยงานภายนอกมาอบรมนักเรียน เช่น การอบรมเรื่อง Stop Teen Mom ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย เป็นต้น นอกจากนี้ นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างยังมีแหล่งเรียนรู้อื่นๆ เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศและสิทธิทางเพศ เช่น ในซีรีส์วัยรุ่นต่างๆ นิยายวาย (มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับชายรักชาย) ภาพยนตร์ขนาดสั้นในอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวกับเรื่องเพศวิถีศึกษา เป็นต้น การสอนลักษณะนี้สนับสนุนให้นักเรียนเข้าใจความหลากหลายทางเพศและสิทธิทางเพศ

จากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนที่สนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วม ทำให้นักเรียนไม่เพียงเข้าใจรสนิยมทางเพศที่หลากหลาย แต่ยังสามารถในการอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจประเด็นดังกล่าวด้วย ดังตัวอย่างความคิดเห็นของนักเรียนว่า “ไม่ว่าจะเป็น หญิง-หญิง หรือ ชาย-ชาย ความรักไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพศ แต่ขึ้นอยู่กับความรักมากกว่า...” และ “...การที่จะมีเซ็กส์แบบไหนถือเป็นรสนิยม เซ็กส์ 3 ไม่ใช่โรคจิต...” นอกจากนี้ นักเรียนยังมีความเข้าใจในเรื่องความเท่าเทียมทางเพศ ดังนี้ “ผู้หญิงและผู้ชายมีสิทธิที่จะดูแล ปกป้องตัวเอง ผู้หญิงจะไปซื้อถุงยางอนามัยหรือพกถุงก็ได้ ไม่ใช่ความผิดหรือแปลก”

การที่นักเรียนสามารถเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศและสิทธิทางเพศ จนสามารถถ่ายทอดออกมาได้นั้น สิ่งสำคัญมาจากการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีในห้องเรียน สร้างทัศนคติที่ดี และฝึกให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ซึ่งมีส่วนทำให้นักเรียนสามารถต่อยอดความคิด และเมื่อผนวกรวมกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ นอกห้องเรียนแล้ว นักเรียนจึงสามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และมีความละเอียดอ่อนต่อความหลากหลายทางเพศและสิทธิทางเพศด้วย

3.6 การสอนเพศวิถีศึกษาจากมุมมองด้านลบ

จากการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า ในทัศนะของผู้บริหารและครู (รวมถึงผู้ปกครอง) เกือบทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่าง คิดว่า เพศวิถีศึกษา มีความสำคัญในแง่การหยุดยั้งสัมพันธ์ทางเพศของวัยรุ่นและป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยเรียน ประเด็นนี้จึงมักถูกเน้นย้ำในการสอน เพราะครูทั้งในสถานศึกษามัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาเห็นความจำเป็นของการชี้ให้นักเรียนเห็นผลกระทบที่ร้ายแรงของการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนที่อาจจะเกิดขึ้น ซึ่งในการสอนได้จัดให้นักเรียนอภิปรายในประเด็นเหล่านี้ และบรรยายโดยครูผู้สอนด้วย อย่างไรก็ตาม มีครูเพียงไม่กี่คนที่ไม่นับสอนอันตรายของเพศสัมพันธ์ แต่ชี้ให้นักเรียนเห็นว่าความรู้วิถีทางเพศและเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตตามช่วงวัย และสอนให้นักเรียนคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับประเด็นเรื่องเพศอื่นๆ ทั้งแง่ลบและบวก

นอกจากนี้ เนื้อหาของตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางปี พ.ศ. 2551 ยังกำหนดให้มีการสอนเกี่ยวกับผลกระทบด้านลบของเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ตั้งแต่การวิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยงที่อาจนำไปสู่เพศสัมพันธ์ (เช่น การพบกับเพื่อนที่เป็นเพศตรงข้ามหลังเลิกเรียน) จนถึง การพิจารณาผลกระทบทางลบจากการมีเพศสัมพันธ์ (เช่น การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น หรือการติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์) และอาจจะวิเคราะห์ไปถึงผลกระทบระยะยาว เช่น การต้องลาออกจากโรงเรียนและการ “เสียอนาคต” ซึ่งสอนควบคู่ไปกับการสอนทักษะการปฏิเสธและการคุมกำเนิดรูปแบบต่างๆ ดังนั้น ด้วยสองปัจจัยหลัก คือ ทัศนคติของครูและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ทำให้การสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาส่วนใหญ่ ไม่ได้สอนจากมุมมองด้านลบ สิ่งนี้ทำให้นักเรียนไม่ได้รับการฝึกให้คิดอย่างรอบด้าน ทำให้มองไม่เห็นทางเลือกในการใช้ชีวิตทางเพศที่มีโอกาสอยู่นอกกรอบของสิ่งที่ถูกสอนในชั้นเรียน

3.7 เพศวิถีศึกษากับการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน

นักเรียนส่วนใหญ่ทั้งในสถานศึกษามัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา ได้เรียนเพศวิถีศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง นักเรียนส่วนใหญ่จึงเข้าใจว่าตัวเองมีความรู้ความเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับเรื่องเพศและอนามัยเจริญพันธุ์เป็นอย่างดี ดังผลการวิจัยระบุว่า ร้อยละ 90 ของนักเรียนคิดว่าตนเองเข้าใจวิธีการคุมกำเนิดและวิธีการใช้ถุงยางอนามัย ในขณะที่นักเรียนร้อยละ 70-80 คิดว่าสามารถหาถุงยางอนามัยได้หากต้องการใช้ ส่วนนักเรียนหญิงที่มีประจำเดือนแล้วร้อยละ 80 คิดว่าตัวเองมีความรู้เพียงพอเกี่ยวกับประจำเดือน อย่างไรก็ตาม เมื่อประเมินความรู้เกี่ยวกับประจำเดือนและรอบเดือน นักเรียนทั้งหญิงและชายเพียงร้อยละ 19-30 เท่านั้นที่ให้คำตอบที่ถูกต้องว่า “การมีประจำเดือนคืออะไร” หรือ “ช่วงเวลาใดของรอบเดือนที่เด็กหญิงมีโอกาสตั้งครรภ์หากมีเพศสัมพันธ์” การศึกษาครั้งนี้จึงชี้ว่า นักเรียนยังไม่สามารถทำความเข้าใจเนื้อหาเพศวิถีศึกษาได้เป็นอย่างดีและไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

3.8 การสอนเพศวิถีศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางเพศของนักเรียนที่หลากหลายในปัจจุบัน

นับเป็นความท้าทายของการสอนเพศวิถีศึกษาในปัจจุบันที่ต้องคำนึงถึงวิถีชีวิตทางเพศของนักเรียนที่มีประสบการณ์ทางเพศและรสนิยมทางเพศที่หลากหลายมากขึ้น ในการสำรวจวิถีชีวิตทางเพศของนักเรียนพบว่า นักเรียนร้อยละ 50 มีแฟนในรอบปีที่ผ่านมาและร้อยละ 9-26 มีกิ๊กในรอบปีที่ผ่านมา เมื่อพิจารณาถึงประสบการณ์การมีเพศสัมพันธ์ พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาประมาณร้อยละ 0-37 และนักเรียนอาชีวศึกษา ประมาณร้อยละ 21-58 เคยมีเพศสัมพันธ์แล้ว ขึ้นอยู่กับอายุของนักเรียน (ตาราง 22)

ตาราง 22 ร้อยละของนักเรียนที่เคยมีเพศสัมพันธ์ แบ่งตามอายุและระบบการศึกษา

อายุ	มัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย		มัธยมศึกษาตอนต้น (ร.ร.ขยายโอกาส)		อาชีวศึกษา	
	ชาย (1,876 คน)	หญิง (2,207 คน)	ชาย (2,158 คน)	หญิง (2,147 คน)	ชาย (232 คน)	หญิง (217 คน)
13	5.4	0.0	4.0	0.7	--	--
14	3.6	2.3	2.2	6.3	--	--
15	8.2	4.5	8.4	5.3	--	--
16	12.6	8.5	17.1	14.5	25.0	23.5
17	20.7	12.7	37.1	6.9	21.4	33.8
18	26.4	14.3	--	--	48.6	26.4
19	31.7	20.0	--	--	57.7	45.3

หมายเหตุ: ข้อมูลของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ร.ร.ขยายโอกาส) ที่อายุเกิน 17 ปีไม่รวมในตารางเนื่องจากกลุ่มนี้ไม่มีคนที่ตอบแบบสอบถาม

จากการสัมภาษณ์นักเรียนที่เล่าประสบการณ์ชีวิตของตัวเอง และของเพื่อนที่มีแฟน หรือมีเพศสัมพันธ์แล้ว พบว่านักเรียนโดยมากคิดว่า การมีแฟนและเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นเป็นเรื่องปกติ แต่ควรคุมกำเนิด หรือ อย่างที่นักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คนหนึ่งกล่าวว่า “แรดๆ ได้แต่อย่าท้อง” ในขณะที่ กลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาก็ไม่ถือว่าการตั้งครรภ์ก่อนสำเร็จการศึกษาเป็นปรากฏการณ์ที่ผิดปกติ อย่างที่นักเรียนชาย ปวช. ปี 2 ให้สัมภาษณ์ว่า “มีอะไรกันเป็นเรื่องธรรมดาครับที่ บางคนก็แต่งงาน มีลูกแล้ว เยอะครับ” หรือในกรณีของความสัมพันธ์ทางเพศของคนที่รักเพศเดียวกันก็พบบ่อย ดังที่ นักเรียนชาย ปวช.ปี 2 อีกคน กล่าวว่า “ที่เป็นเกย์ก็มีเยอะครับที่ บางคนก็มีแฟนแล้ว อยู่หอกับแฟนก็มีครับ”

ดังนั้น การเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาจึงมีความท้าทายที่จะทำอย่างไรให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางเพศของนักเรียนทั้งที่ยังไม่มีประสบการณ์ทางเพศ หรือยังไม่สนใจเรื่องเพศ และนักเรียนที่มีประสบการณ์ทางเพศแล้ว รวมถึงนักเรียนที่มีความหลากหลายทางเพศด้วย จากการวิจัยพบว่าสถานศึกษาหลายแห่งยังเน้นย้ำการห้ามการมีเพศสัมพันธ์ โดยให้ความสำคัญกับทักษะการปฏิเสธ และคำนึงถึงเพศวิถีที่จำกัดในมิติหญิงชายเท่านั้น แต่ละเลยคู่เพศเดียวกัน

3.9 การขาดการสอนเกี่ยวกับการคุมกำเนิดอย่างเพียงพอ

การศึกษาพบว่า นักเรียนบางส่วนมีเพศวิถีที่ไม่ปลอดภัยต่อสุขภาพ เช่น การรับประทานยาคุมฉุกเฉินหลังจากมีเพศสัมพันธ์แทบทุกครั้ง และการใช้วิธีการหลั่งนอกเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ ซึ่งถือเป็นวิธีที่เสี่ยงต่อการตั้งครรภ์และเสี่ยงต่อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โดยนักเรียนบางส่วนไม่รู้ผลเสียจากพฤติกรรมดังกล่าว และเป็นไปได้ว่านักเรียนใช้ข้อมูลที่ได้จากแหล่งอื่นนอกจากที่ได้เรียนจากโรงเรียน สอดคล้องกับคำตอบแบบสอบถามของนักเรียนที่ว่า นักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 90 เรียนรู้เรื่องเพศจากอินเทอร์เน็ต ในขณะที่ร้อยละ 38-55 เรียนรู้จากเพื่อน (ตาราง 23) ซึ่งอาจจะเป็นความรู้ที่ไม่ถูกต้อง

ข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ว่า การค้นหาความรู้จากนอกห้องเรียนเป็นผลมาจากการที่นักเรียนไม่สามารถเรียนรู้วิธีการคุมกำเนิดในห้องเรียนได้อย่างจริงจัง และลึกซึ้งเพียงพอที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และข้อมูลเชิงปริมาณ (ตาราง 11) ก็ชี้ให้เห็นว่า นักเรียนเพียงร้อยละ 11-30 เคยเห็นการสาธิตเกี่ยวกับถุงยางอนามัยในโรงเรียน จึงอาจจะขาดทักษะและความมั่นใจในการใช้ถุงยางอนามัย

ตาราง 23 ร้อยละของนักเรียนที่เลือกใช้แหล่งข้อมูลเรื่องเพศจากที่ต่างๆ

แหล่งข้อมูล	มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย		มัธยมศึกษาตอนต้น (ร.ร.ขยายโอกาส)		อาชีวศึกษา		ทั้งหมด (8,837 คน)
	ชาย (1,876 คน)	หญิง (2,207 คน)	ชาย (2,158 คน)	หญิง (2,147 คน)	ชาย (232 คน)	หญิง (217 คน)	
อินเทอร์เน็ต	90.8	91.8	90.6	90.5	89.3	94.4	91.0
ภาพยนตร์	51.9	46.3	48.9	37.6	60.1	44.4	46.3
โทรทัศน์	56.7	59.7	57.1	56.1	47.6	54.6	57.1
วิทยุ	9.1	7.8	10.6	9.8	6.4	5.6	9.2
หนังสือ	53.1	57.7	52.2	60.3	59.2	53.7	55.9
หนังสือการ์ตูน	22.5	23.4	19.9	14.5	21.9	22.2	20.1
หนังสือนิตยสาร	13.3	21.2	11.4	13.8	12.9	21.8	15.1
เพื่อน	45.3	48.5	37.9	38.6	54.5	54.6	43.1
พี่น้อง	15.2	21.0	10.4	17.5	18.5	26.4	16.4
พ่อแม่ / ผู้ปกครอง	17.4	30.9	10.8	26.6	18.0	28.7	21.7
อื่นๆ	1.0	0.7	0.9	1.8	0.4	1.8	1.1

หมายเหตุ: ■ แสดงถึงวิธีที่ผู้ให้ข้อมูลมากกว่าร้อยละ 80 กล่าวถึง
 ■ แสดงถึงวิธีที่ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 20-80 กล่าวถึง และ
 ■ แสดงถึงวิธีที่ผู้ให้ข้อมูลต่ำกว่าร้อยละ 20 ได้กล่าวถึง

ข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ตรงกับข้อมูลเชิงปริมาณว่า นักเรียนในสถานศึกษาหลายแห่งยังขาดความรู้เกี่ยวกับอนามัยเจริญพันธุ์ โดยเฉพาะการคุมกำเนิด เช่น นักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งรับประทานยาคุมกำเนิดแบบฉุกเฉินบ่อยๆ อธิบายว่า “รู้มาจากเพื่อนข้างนอก... กิน 1 เม็ด ก่อนมีอะไรกัน 5 นาที และ 1 เม็ดหลังมีอะไรกัน 5 นาที แต่ที่หนูทำคือ กินพร้อมกัน 2 เม็ดหลังมีอะไรกัน เพราะบางทีก็ลืมกิน” หรือกรณีนักเรียนชายก็มีจำนวนมากที่ไม่ได้ใช้ถุงยางอนามัยอย่างสม่ำเสมอ ดังที่นักเรียนชาย ปวช. ปี 2 กล่าวว่า “มีก็ใช้ ไม่มีก็ไม่ใช้ บางทีก็ใช้วิธีปล่อนอกเอา”

ข้อมูลนี้ชี้ว่า นักเรียนยังต้องการการสอนที่ตรงกับความสนใจและตอบใจให้ได้ชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงได้ เช่น นักเรียนหญิงมัธยมศึกษาปีที่ 4 กล่าวว่า “อยากให้ครูเค้าตอบคำถามที่มันละเอียดเวลาที่เรายากรู้อะไรจริงๆ อย่างนี้ค่ะ...ครูสอนอาจจะอยู่ในห้อง ไม่กล้าถามก็ไปค้นอินเทอร์เน็ตเอง” และนักเรียนอีก 2 คน ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ 1 ให้ความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการสอนว่า “อยากให้สอนลึกๆ มีอธิบาย ตัวอย่างทำให้ดู และให้ทดลองปฏิบัติเอง” โดย “ไม่ควรเรียนแบบเดิมๆ จำเจ คือ จดๆ จำๆ ไม่เข้าหัว ควรปฏิบัติ” รวมถึงเนื้อหาที่นักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 คนหนึ่งกล่าวว่า อยากให้สอนเรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยสำหรับคนรักเพศเดียวกันด้วย

3.10 ทศนคติและโอกาสการศึกษาต่อของนักเรียนที่ตั้งครรภ์

นักเรียนที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อมยังประสบปัญหาการเรียนต่อในสถานศึกษาเดิมขณะตั้งครรภ์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า ในทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษา รวมทั้งครูและผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นว่า ควรให้นักเรียนที่ตั้งครรภ์พักการศึกษา เพราะการอนุญาตให้มาเรียนหนังสือต่ออาจทำให้สถานศึกษาเสียภาพลักษณ์ เพื่อนนักเรียนอาจมีพฤติกรรมเลียนแบบ และมีข้อกังวลว่า การเรียนขณะตั้งครรภ์อาจเป็นอันตรายต่อร่างกายของแม่และลูก รวมทั้งนักเรียนอาจถูกเพื่อนล้อเลียน ทำให้เกิดความอับอาย ดังนั้น ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองจึงคิดว่าควรให้นักเรียนกลับมาเรียนหลังคลอดลูก หรือให้ศึกษาต่อผ่านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) แทน ในขณะที่ครูมัธยมศึกษาบางส่วนเห็นแย้งว่า ควรให้โอกาสนักเรียนศึกษาต่อให้จบในสถานศึกษาเดิม โดยสั่งงานให้ทำที่บ้าน

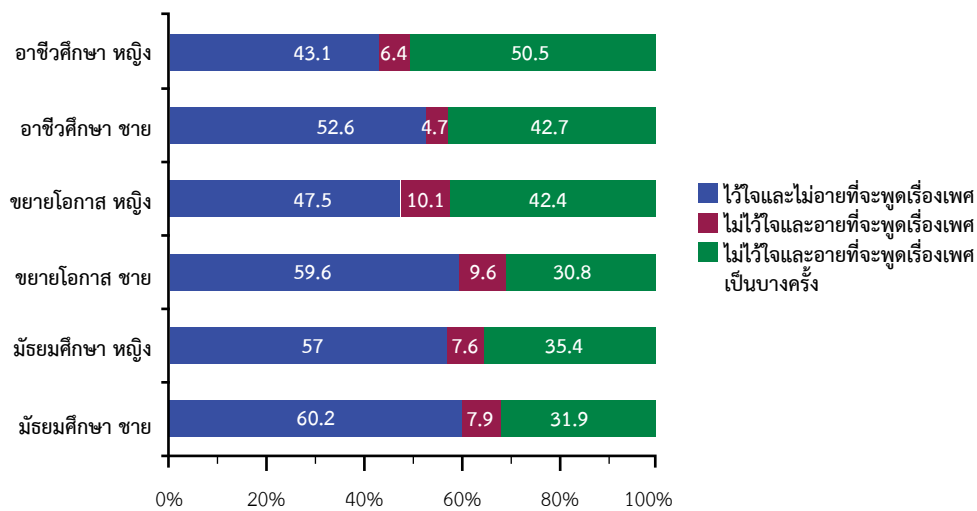
ด้านผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา รวมถึงครูและผู้ปกครองส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับการอนุญาตให้นักเรียนที่ตั้งครรภ์มาเรียนหนังสือได้ เพราะคิดว่าการมีครอบครัวของนักเรียนในวิทยาลัยเป็นเรื่องที่ยอมรับได้และไม่น่าจะถูกเพื่อนล้อเลียน

การวิจัยเชิงคุณภาพชี้ว่า นักเรียนมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาเกือบทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่าง เห็นด้วยกับการให้นักเรียนที่ตั้งครรภ์มาเรียนหนังสือ เพราะเป็นการให้โอกาสเพื่อนได้สำเร็จการศึกษาพร้อมกัน อย่างไรก็ตาม มีนักเรียนบางส่วนที่ไม่เห็นด้วย เพราะเกรงว่าเพื่อนที่ตั้งครรภ์อาจถูกล้อเลียนและนินทา ในขณะที่มีนักเรียนมัธยมศึกษาเพียงกลุ่มเล็กๆ ที่ไม่ต้องการให้นักเรียนที่ตั้งครรภ์มาเรียนหนังสือเพราะเป็นห่วงชื่อเสียงของโรงเรียน

3.11 ความรู้สึกไวใจและปลอดภัยในชั้นเรียนเพศวิถีศึกษา การจัดชั้นเรียนเพศวิถีศึกษาให้เป็นพื้นที่ปลอดภัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า นักเรียนทั้งเพศหญิงและเพศชายร้อยละ 50 รู้สึกไม่ไวใจ อายและไม่สะดวกใจขณะเรียนเพศวิถีศึกษาหรือไม่กล้าพูดเรื่องเพศในชั้นเรียนหรือตลอดเวลา สัดส่วนของนักเรียนที่รู้สึกเช่นนี้ พบมากเป็นพิเศษในกลุ่มนักเรียนหญิงทั้งในอาชีวศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (ร.ร.ขยายโอกาส) ดังที่แสดงในแผนภาพ 5

แผนภาพ 5 ความรู้สึกของนักเรียนขณะเรียนเพศวิถีศึกษา

ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่า ในกระบวนการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในประเทศไทย ครูบางส่วนยังขาดทักษะการจัดกิจกรรมในห้องเรียนให้นักเรียนรู้สึกปลอดภัย และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เรื่องเพศวิถีศึกษา การสัมภาษณ์นักเรียนชี้ว่า หลายครั้งครูมีท่าทีที่ไม่เป็นกันเอง ทำให้นักเรียนจำนวนมากไม่กล้าตั้งคำถามหรือตอบคำถามในชั้นเรียน และยังไม่สะดวกใจที่จะขอคำปรึกษาจากชั้นเรียนด้วย นักเรียนทั้งหญิงและชายยังรายงานว่า วิธีการสอนของครูที่สอนตามหนังสือเรียนทำให้พวกเขาไม่กล้าตั้งคำถามเรื่องเพศที่อยู่นอกเหนือบทเรียน นอกจากนี้ ครูหลายคนยังใช้ทัศนคติส่วนตัวในการสอน ดังนั้น เมื่อนักเรียนตั้งคำถามที่เป็นเรื่องเพศในชีวิตประจำวัน นักเรียนมักถูกครูด่าทอน หรือต้อนตัดสินว่าเป็นเด็กที่หมกมุ่นเรื่องเพศ มีประสบการณ์ทางเพศ และถูกจัดให้อยู่ในเด็กกลุ่มเสี่ยง เป็นต้น

นอกจากนี้ จากการสนทนากลุ่มกับนักเรียนพบว่า การจัดชั้นเรียนให้ทุกเพศได้เรียนรวมกัน ยังทำให้นักเรียนเกิดความเขินอายเมื่อต้องเรียนเกี่ยวกับหัวข้อเรื่องเพศของ “เพศตรงข้าม” อีกด้วย ความไม่ไวใจและความอายของนักเรียนอาจเกิดจากการล้อเลียนกันที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ดังนั้นครูจึงต้องมีทักษะในการอธิบายให้นักเรียนเข้าใจถึงความรุนแรงจากการล้อเลียนเพื่อน การสำรวจพบว่า นักเรียนร้อยละ 73.2 ตอบว่ามีการแซว หรือล้อเลียนขณะเรียน ในจำนวนนี้ตอบว่าครูห้ามการล้อเลียนบางครั้งถึงร้อยละ 55.2 ในขณะที่นักเรียนอีกร้อยละ 40 ตอบว่าครูห้ามทุกครั้ง และมีนักเรียนร้อยละ 4.8 ที่ตอบว่าครูไม่ห้ามการล้อเลียน และจากงานวิจัยเชิงคุณภาพพบเช่นกันว่า ในชั้นเรียนมักมีการล้อเลียน แต่ครูบางส่วนเข้าใจว่าเป็นเรื่องธรรมดา จึงปล่อยให้เกิดการล้อเลียนในชั้นเรียนเพศวิถีศึกษาจนกลายเป็นเรื่องปกติ

อีกปัญหาที่พบคือ บรรยากาศในชั้นเรียนไม่เป็นมิตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อกลุ่มนักเรียนที่รักเพศเดียวกันซึ่งอ่อนไหวต่อการถูกหยอกล้อ จึงทำให้นักเรียนกลุ่มนี้ในสถานศึกษาหลายแห่งไม่กล้าถามและแสดงความคิดเห็น เพราะกลัวโดนเพื่อนล้อเลียน ปรากฏการณ์นี้อาจตีความได้เช่นกันว่า การสอนแบบให้นักเรียนมีส่วนร่วมกับกิจกรรมในชั้นเรียนยังไม่ประสบความสำเร็จนักเมื่อนักเรียนถึงครึ่งหนึ่งยังไม่รู้สึกสะดวกใจกับการเรียน และบรรยากาศในชั้นเรียนก็อาจไม่เป็นมิตรพอ

4. บทบาทของนโยบาย กลไกระดับกระทรวงและพื้นที่ ต่อการสอนเพศวิถีศึกษา

จากการวิจัยนี้พบว่า นโยบายและกลไกต่างๆ ในระดับกระทรวง รวมถึงการผลักดันของหน่วยงานภาคีและองค์กรต่างๆ มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนและพัฒนาให้เกิดการจัดการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนี้

4.1 การสนับสนุนการสอนเพศวิถีศึกษา ผ่านนโยบาย กฎหมาย และแผนพัฒนาต่างๆ

ในระดับชาติ มีกฎหมาย นโยบาย และแผนพัฒนาต่างๆ ที่สนับสนุนการสอนเพศวิถีศึกษา ซึ่งนโยบายระดับชาติในหลายๆ ด้านระบุชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทของสถานศึกษาในการจัดการสอนเพศวิถีศึกษา เช่น มติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2553 ที่ระบุให้กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่มีสถานศึกษาในสังกัดร่วมกับองค์กรต่างๆ จัดการเรียนการสอนเพศศึกษาและจัดให้มีระบบรองรับการแก้ปัญหาเด็กนักเรียนนักศึกษาที่ตั้งครรภ์ในระหว่างที่ยังเรียนอยู่ แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ, 2555) ซึ่งระบุยุทธศาสตร์หลักเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนทุกคนได้รับความรู้และมีทักษะชีวิตเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษา อนามัยเจริญพันธุ์ และชีวิตครอบครัว นโยบายและยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์แห่งชาติ พ.ศ. 2557-2559 และยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2560-2569 (ฉบับร่างเมื่อวันที่ 31 ก.ค. 2559) ของกระทรวงสาธารณสุข รวมถึงล่าสุด มีพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 ซึ่งระบุให้สถานศึกษาดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น โดยการจัดให้มีการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาให้เหมาะสมกับช่วงวัย

4.2 การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินนโยบายที่เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา โดยกำหนดให้สอนเพศวิถีศึกษาเป็นวิชาแยกต่างหากในสถานศึกษาอาชีวศึกษา และบรรจุหัวข้อการสอนเพศวิถีศึกษาไว้ในหลักสูตรวิชาต่างๆ รวมทั้งสุขศึกษา พลศึกษา และสังคมศึกษา ฯลฯ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในฐานะที่เป็นหลักสูตรเกี่ยวกับการส่งเสริมประสบการณ์ชีวิตอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 จนถึงปัจจุบัน และได้พัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษามาโดยตลอด จนกระทั่งล่าสุด กระทรวงศึกษาธิการ โดย สพฐ. ร่วมกับภาคีเครือข่ายมีการสร้างคู่มือการพัฒนาเพศวิถีศึกษา โดยระบุเนื้อหาที่ชัดเจนในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับช่วงวัย รวมทั้งมีวิธีการจัดการเรียนการสอนและวิธีการประเมินอีกด้วย

4.3 การผลักดันการสอนเพศวิถีศึกษาของหน่วยงานภาคีและองค์กรในระดับปฏิบัติ

หน่วยงานภาคีและองค์กรในระดับปฏิบัติผลักดันให้มีการสอนเพศวิถีศึกษาในระดับพื้นที่และระดับสถานศึกษา ซึ่งช่วยพัฒนาครูผู้สอนและหลักสูตรการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษารอบด้านขึ้นในสถานศึกษานำร่องทั่วประเทศ และยังมีกลไกการรณรงค์ให้เกิดการสนับสนุนจากผู้บริหารการศึกษาระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา/สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัด และระดับกระทรวง รวมถึงการสนับสนุนจากชุมชนในการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษารอบด้าน ตัวอย่างเช่น การจัดอบรมเกี่ยวกับการสอนการป้องกันการตั้งครรภ์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล โรงพยาบาลหรือสำนักงานสาธารณสุขอำเภอและจังหวัด ตลอดจนจัดอบรมเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษา หรือความปลอดภัยในชีวิตจากองค์กรส่วนท้องถิ่น สถานีตำรวจ ซึ่งความร่วมมือกันของภาคีเครือข่ายดังกล่าวทำให้การสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาไทยมีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้ยังพบข้อจำกัดของกลไกต่างๆ ทั้งในระดับกระทรวงและระดับพื้นที่ ซึ่งจะนำเสนอต่อไป

4.4 ข้อจำกัดของกลไกต่างๆ ในระดับกระทรวงและระดับพื้นที่การศึกษา

แม้ที่ผ่านมาจะมีการปรับปรุงและพัฒนานโยบายการจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาให้ชัดเจนมากขึ้น และมีองค์กรภาคี หน่วยงาน และองค์กรในระดับปฏิบัติที่สนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนการสอนแล้ว แต่กลไกต่างๆ ทั้งในระดับกระทรวงและระดับพื้นที่การศึกษายังมีข้อจำกัดบางประการในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. กลไกการติดตามและสนับสนุนเพื่อกระตุ้นให้สถานศึกษาสอนเพศวิถีศึกษาอย่างจริงจังทั่วประเทศ ยังมีปัญหา เนื่องจากเพศวิถีศึกษาไม่ได้รับความสำคัญเท่ากับวิชาอื่นๆ ในส่วน สพฐ. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (สวก.) ซึ่งมีนโยบายและบทบาทส่งเสริมวิชาการการเรียนการสอนกลุ่มสาระวิชาต่างๆ ให้ความสำคัญกับกลุ่มสาระวิชาสร้างความรู้ด้านวิชาการมากกว่าสาขาวิชาส่งเสริมประสบการณ์ชีวิตเช่นเพศวิถีศึกษา

เจ้าหน้าที่ระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการคนหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า สวก.แทบจะไม่มีนโยบายเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษาโดยตรง เพราะตามนโยบายที่อิงจากผลคะแนนโอเน็ตของนักเรียน ทำให้กระทรวงศึกษาธิการเน้นเป้าหมายไปที่วิชาหลัก เช่น คณิตศาสตร์ซึ่งนักเรียนมีคะแนนต่ำ และวิชาภาษาไทย ที่ต้องแก้ปัญหาเรื่องการอ่านออกเขียนได้ให้แก่ นักเรียน

สิ่งนี้สะท้อนถึงช่องว่างในการจัดสมดุลเนื้อหาการเรียนรู้อันหลักสูตรแต่ละระบบการศึกษา ซึ่งช่องว่างดังกล่าวในระดับโครงสร้างกระทรวง ส่งผลในสองแง่มุม

1.1 ทำให้การผลักดันศึกษานิเทศก์ในเขตพื้นที่การศึกษาทั้งสพม. และสพป. ซึ่งมีภารกิจติดตามและประเมินผลการสอนเพศวิถึศึกษา ดำเนินการได้ไม่เต็มที่ เพราะ มีการให้ความสำคัญกับการสังเกตการณ์การสอนรายวิชาอื่นๆ มากกว่า ดังนั้น การทำงานของศึกษานิเทศก์ ที่เกี่ยวกับเพศวิถึศึกษาจึงจำกัดอยู่ที่การจัดอบรมครูผู้สอน ซึ่งมักเป็นการอบรมเนื้อหาการสอน และไม่ครอบคลุมวิธีการสอน (Pedagogy) ซึ่งสำคัญมากต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม จากที่โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจซึ่งทำงานร่วมกับศึกษานิเทศก์ ในระดับเขตพื้นที่การศึกษาหลายส่วนนั้น พบว่าศึกษานิเทศก์เหล่านี้มีบทบาทสนับสนุนการจัดอบรมเตรียมความพร้อมครูผู้สอนเพศวิถึศึกษา ร่วมกับบุคลากรจากหน่วยงานด้านสาธารณสุขและมูลนิธิแพชทูเฮลท์ เช่น การชี้แจงมาตรฐานและตัวชี้วัดด้านเพศวิถึศึกษาในกลุ่มสาระสุขศึกษา พลศึกษา และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และนำการจัดเพศวิถึศึกษาในโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ฯลฯ รวมถึงได้ลงนิเทศติดตามสถานศึกษา และการสอนของครูหลังการอบรมอีกด้วย ดังคำพูดของตัวแทนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) คนหนึ่งที่กล่าวว่า ศึกษานิเทศก์มีงานสังเกตการณ์การเรียนการสอนในทุกโรงเรียน เทอมละ 2 ครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเข้าไปดูการเรียนการสอนวิชาหลัก แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการสังเกตการณ์การสอนเนื้อหาเพศวิถึศึกษา

1.2 การที่เพศวิถึศึกษาไม่ได้รับความสำคัญ ทำให้การประสานงานระหว่างหน่วยงาน ทั้งในระดับกระทรวง ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับจังหวัดยังขาดความชัดเจน กล่าวคือ กลไกที่เป็นหน่วยงานสำคัญในระดับกระทรวงอย่างศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน (ฉก.ชน.) ซึ่งมีบทบาทในการผลิตและเผยแพร่เอกสารคู่มือต่างๆ รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดการประชุมชี้แจงแก่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่เกี่ยวข้อง และสวท. ไม่สามารถประสานงานเพื่อขับเคลื่อนและผลักดันนโยบายการจัดการเรียนการสอนเพศวิถึศึกษาได้ เป็นระบบ เป็นทางการ และต่อเนื่อง ทั้งในเชิงการออกแบบวิธีการสอนและเนื้อหาซึ่งนำ 6 มิติของเพศวิถึศึกษารอบด้านเข้าไปไว้ในหลักสูตร และยังขาดการเน้นย้ำประเด็นเพศภาวะ สิทธิและความสัมพันธ์เชิงอำนาจอีกด้วย ดังที่เจ้าหน้าที่ระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการท่านหนึ่ง กล่าวว่า สวท. และฉก.ชน. ไม่ได้ประชุม หรือปรึกษาหารือเกี่ยวกับเพศวิถึศึกษา เพราะทางสำนักฯ ไม่มีกลุ่มงานที่รับผิดชอบด้านนี้โดยตรง

2. เพศวิถึศึกษายังขาดงบประมาณเพื่อสนับสนุนการสอนโดยตรง และใน “คู่มือการปฏิบัติราชการตามคำรับรองการปฏิบัติราชการ” (กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร, 2559) ไม่มีการระบุรูปแบบการประเมินการเรียนการสอนเพศวิถึศึกษาของครูและนักเรียนที่ชัดเจน แต่มีการเน้นในวิชาอื่น เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ แม้จะเน้นกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของนักเรียน ก็เป็นเพียงเรื่องโภชนาการและการออกกำลังกาย ไม่ใช่สุขภาพทางเพศ (กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร, 2559) สิ่งนี้ทำให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แต่ละแห่งได้รับเพียงหนังสือ “แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศศึกษา” (ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน, 2558b) จาก สพฐ. จากนั้น ศึกษานิเทศก์เป็นผู้รับหน้าที่แจกจ่ายให้สถานศึกษา ส่วนกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษามีหน้าที่ประสานงานและจัดประชุมครูและผู้บริหารสถานศึกษาในเรื่องหลักสูตรแกนกลาง เพื่อสนับสนุนให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดทำหลักสูตรของตนเอง โดยอิงตามตัวชี้วัด และคำอธิบายในหมวดกลุ่มสาระ อย่างไรก็ตาม เมื่อยังไม่มีการสนับสนุนด้านงบประมาณและเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน การผลักดันเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเพศวิถึศึกษาจึงยังไม่มีประสิทธิภาพที่ชัดเจนนัก ดังที่ผู้สัมภาษณ์จากกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวว่า “100 เปอร์เซ็นต์ งบประมาณออกเขียนได้ พอคณิตศาสตร์เด็กคิดเลขไม่เป็น ก็ไปคณิตศาสตร์ กว่าจะมาถึงกลุ่มสาระวิชาด้านเพศวิถึศึกษา ต้องรอไปอีกนานแค่ไหนไม่รู้”

3. ในส่วนของ สอศ. แม้ สอศ. จะเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เพศวิถึศึกษาว่ามีความจำเป็นต่อการใช้ชีวิต แต่ลำดับความสำคัญขอวิชาเพศวิถึศึกษายังเป็นรองวิชาสายอาชีพต่างๆ ตัวแทนคณะกรรมการการ อศจ. เชื่อว่า การสนับสนุนให้นักเรียนสำเร็จการศึกษา และสามารถประกอบอาชีพได้ตามความตั้งใจ คือเป้าหมายหลักของสถานศึกษาอาชีพศึกษา ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารอศจ. พบว่า ในที่ประชุมระดับจังหวัด มักไม่มีผู้ยกประเด็นเกี่ยวกับเพศวิถึศึกษาขึ้นมากถียง ดังผู้บริหาร อศจ. ท่านหนึ่งกล่าวว่า “ไม่เคยมีการตั้งประเด็นปัญหาการเรียนการสอนเพศวิถึศึกษาในที่ประชุม การเรียนการสอน ให้ความสำคัญไปตามหลักสูตรที่ให้อสอนตามปกติไม่มีการพูดอะไรเป็นพิเศษ” เนื่องจากเพศวิถึศึกษา จัดเป็นวิชาสามัญที่ สอศ. อาจให้ความสำคัญน้อยกว่าวิชาฝึกทักษะอาชีพที่เป็นจุดเน้น จึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามีแนวโน้มที่จะมองการสอนเพศวิถึศึกษาเป็นประเด็นรอง โดยไม่ได้ตระหนักว่า เพศวิถึของนักเรียนปัจจุบันเป็นปัญหาที่วิกฤต เมื่อเปรียบเทียบกับการทำงานให้วิชาต่างๆ ที่ช่วยเพิ่มทักษะอาชีพและส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสในการทำงาน

เมื่อเพศวิถึศึกษาไม่ได้รับความสำคัญเท่าวิชาอื่นๆ จึงทำให้การนิเทศการสอนยังทำได้ไม่ทั่วถึง การวิจัยพบว่า มีเพียงสถานศึกษา บางแห่งเท่านั้นที่มีการประเมินการสอนวิชาเพศวิถึศึกษา เนื่องจากส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการประเมินวิชาสายอาชีพมากกว่า องค์กรที่ทำงานประเมินการสอนวิชาเพศวิถึศึกษาเป็นการเฉพาะคือ โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ ร่วมกับผู้ประสานงานในหน่วยศึกษานิเทศก์ แต่ก็ไม่ประเมินการสอนเฉพาะกับครูที่เข้าร่วมโครงการเท่านั้น

4. นอกจากนี้ ทั้งสพฐ. และสอศ. ยังขาดกลไกในการพัฒนาความรู้และศักยภาพครูอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมทักษะการสอนเพศวิถึศึกษาที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งยังไม่มีครูสนับสนุนด้านสื่อการเรียนรู้ หรือส่งเสริมให้มีการสื่อสารในกลุ่มครูเพศวิถึศึกษา ผู้บริหารในระดับสถานศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษา/ระดับจังหวัดและระดับกระทรวง เพื่อสร้างโอกาสในการถกเถียงและแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเพศวิถึศึกษา ดังที่ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) คนหนึ่ง แสดงความคิดเห็นว่า หลักสูตรการสอนเพศวิถึศึกษายังไม่เอื้อให้นักเรียนได้เรียนรู้เพิ่มเติมที่ ครูที่สำเร็จการศึกษาด้านสุขศึกษาโดยตรงยังมีน้อย ควรต้องสนับสนุนให้ครูผู้สอนเพศวิถึศึกษาได้รับการอบรม ซึ่งปัจจุบัน ครูที่ได้รับการอบรมยังมีจำนวนไม่มากและเป็นการอบรมที่ไม่ต่อเนื่อง รวมถึงสื่อการเรียนการสอนยังมีไม่พร้อมอีกด้วย

ข. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเพื่อทบทวนการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษามัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาใน 6 ภาคของประเทศไทยครั้งนี้ ชี้ให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่ได้เรียนเพศวิถีศึกษา แต่เนื้อหาที่ได้เรียนไม่ได้ครอบคลุมหัวข้อที่เกี่ยวข้อง ประเด็นที่เป็นหัวใจของเพศวิถีศึกษา คือ เพศภาวะ อำนาจ สิทธิทางเพศ ความเท่าเทียมและความหลากหลายทางเพศยังถูกละเลย และยังขาดมุมมองเรื่องเพศวิถีในเชิงบวก สถานศึกษาบางแห่งพยายามใช้วิธีการสอนที่ผสมผสาน ทั้งการบรรยายและกิจกรรม แต่การทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนได้อย่างแท้จริงและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อให้นักเรียนรู้สึกสบายใจและกล้าตั้งคำถามในชั้นเรียนยังเป็นความท้าทายสำคัญ ในบางกรณี นักเรียนจึงไม่สามารถนำความรู้เรื่องเพศวิถีศึกษาจากชั้นเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ปัญหาเหล่านี้มีที่มาหลากหลาย เช่น ครูขาดทักษะการจัดกระบวนการเรียนรู้ และครูเองก็ไม่มีโอกาสได้รับการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้และแนวทางการสอน เวลาการสอนที่จำกัด ไม่เอื้อให้สอนทุกหัวข้อโดยใช้กิจกรรม การขาดสื่อการเรียนรู้ และการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษายังมีข้อจำกัด เป็นต้น

1. เพศภาวะ สิทธิ และอำนาจ: หัวข้อที่จำเป็นต้องสอนแต่ยังไม่ได้มีการสอนอย่างเพียงพอ

ผลการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณชี้ให้เห็นว่า หัวข้อเกี่ยวกับเพศภาวะ สิทธิ และอำนาจได้รับการเน้นย้ำน้อยกว่าประเด็นเชิงชีววิทยา หรือที่เกี่ยวกับการป้องกันการตั้งครรภ์โดยตรง อาจเพราะสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นมากที่สุด

อย่างไรก็ตาม การเปรียบเทียบผลการดำเนินแผนงานด้านเพศวิถีศึกษาจากประเทศต่างๆ พบว่า การสอนเรื่องเพศภาวะและอำนาจมีผลสำคัญต่อชีวิตของนักเรียน กล่าวคือ ร้อยละ 80 ของแผนงานที่สอนเกี่ยวกับเพศภาวะและอำนาจ ได้ผลในการลดการตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์และลดจำนวนการติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เทียบกันแล้ว แผนงานซึ่งไม่ครอบคลุมประเด็นเพศภาวะและอำนาจ สามารถลดการตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์และลดการติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้เพียงร้อยละ 17 ข้อมูลนี้ชี้ว่า การสอนเกี่ยวกับเพศภาวะและอำนาจช่วยส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนให้สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ชีวิตของตนเอง เสริมสร้างให้เห็นคุณค่าและอำนาจในตัวเอง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตและมีอำนาจต่อรองเรื่องเพศมากขึ้น (Haberland, 2015)

ดังนั้น การไม่ให้ความสำคัญกับประเด็นเพศภาวะ สิทธิ และอำนาจเท่าที่ควร เป็นช่องว่างสำคัญในการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาไทย ซึ่งอาจจะอธิบายเหตุผลว่า เหตุใดนักเรียนไทยจึงยังไม่สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ในห้องเรียนเพศวิถีศึกษาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เท่าที่ควร และทำไมอัตราการตั้งครรภ์และการติดต่อทางเพศสัมพันธ์ รวมถึงเอชไอวี ยังคงสูงอยู่ในเยาวชนไทย

2. พลังอำนาจของนักเรียนในการเลือกเพศวิถี

นักเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการคุมกำเนิดได้จากหลายแหล่ง ทั้งในการเรียนการสอนในชั้นเรียน ตำราเรียน ข่าวสารทางอินเทอร์เน็ต ข้อมูลจากเพื่อนหรือรุ่นพี่ อย่างไรก็ตาม แม้การเข้าถึงข้อมูลสามารถทำได้สะดวกและรวดเร็ว แต่ยังมีข้อกังขาว่า กระบวนการเรียนรู้จะส่งเสริมให้นักเรียนมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการคุมกำเนิด และนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้หรือไม่ และแหล่งข้อมูลต่างๆ รวมถึงการสอนในชั้นเรียน สามารถให้ข้อมูลที่เพียงพอ พร้อมทั้งอธิบายข้อดีและข้อเสียของวิธีการคุมกำเนิดแต่ละวิธีหรือไม่ ข้อสำคัญคือ ในการเรียนรู้ของนักเรียน แหล่งเรียนรู้และผู้สอนได้ปลูกฝังให้นักเรียนตระหนักถึงสิทธิและอำนาจของตนเองในการต่อรองกับคู่อุปสรรคเพื่อใช้วิธีการคุมกำเนิดหรือไม่ ซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพจากงานวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาไทยยังคงละเลยประเด็นนี้ แต่เน้นให้ป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยเรียนด้วยการงดเว้นการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนเป็นหลัก

การสอนในเชิงให้งดเว้นการมีเพศสัมพันธ์ พบได้ในหลายประเทศทั่วโลก (Kirby, Laris, & Rolletti, 2007) และแต่ละสังคมมีความคาดหวังว่านักเรียนจะสามารถเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง และสามารถนำไปใช้ได้จริงเมื่อถึงเวลาต้องใช้เท่านั้น (ซึ่งคาดหวังว่าไม่ใช่ในช่วงวัยเรียน) และยังมองว่านักเรียนไม่ควรแสดงพฤติกรรม “ชู้สาว” ที่ผู้ใหญ่มองว่าไม่เหมาะสมในที่สาธารณะ ซึ่งเป็นเรื่องที่สถานศึกษาไม่อาจในการลงโทษได้ (กฎกระทรวงกำหนดความประพฤติของนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2548) จะเห็นได้ว่า การที่สถานศึกษาจำนวนมากเน้นให้นักเรียนหลีกเลี่ยงการมีเพศสัมพันธ์เป็นการสอนที่ไม่ได้มีฐานคิดมาจากเรื่องสิทธิทางเพศและเพศภาวะ แต่อยู่บนฐานคิดที่นักเรียนยังต้องพึ่งพาอาศัยครอบครัว จึงไร้อำนาจในการตัดสินใจ (ทรงวิทย์ แก้วศรี, 2528)

ดังนั้น จากการสัมภาษณ์นักเรียนพบว่า นักเรียนที่มีเพศสัมพันธ์ ไม่ว่าจะกับเพื่อนหรือคนรัก มักถูกสังคมจัดประเภทให้อยู่ในกลุ่มเด็กนักเรียนที่มีความเสี่ยง หลุดจากรอบการควบคุม จึงถูกลงโทษทางสังคมบางอย่าง เช่น การถูกตัด คณะแนวความประพฤติ ขาดโอกาสได้เรียนต่อ หรืออาจถูกผู้ปกครองตัดเงินค่าใช้จ่ายรายวัน เป็นต้น นักเรียนจึงต้องพยายามปกปิดเพศวิถีของตนเอง และเมื่อต้องปกปิด จึงพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 90 เลือกที่จะค้นหาข้อมูล หรือเรียนรู้วิถีทางเพศต่างๆ จากอินเทอร์เน็ต ข้อมูลบางส่วนที่นักเรียนได้เรียนรู้จึงอาจไม่ถูกต้อง

การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางเพศกับเพื่อนๆ ก็มีส่วนสำคัญในเพศวิถีของนักเรียนเช่นกัน ซึ่งงานวิจัยเชิงทดลอง (Gardner & Steinberg, 2005) พบว่า เพื่อนมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจ หรือการสร้างพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนมากที่สุด โดยเพื่อนมีอำนาจชักจูงให้วัยรุ่นตัดสินใจเข้ากลุ่มและมีพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ป้องกัน และในกลุ่มเพื่อนจะแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง รวมถึงเลียนแบบพฤติกรรมเสี่ยงของกันและกัน ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ ทำให้วัยรุ่นอยู่ในภาวะแวดล้อมที่ไม่ดี และอาจมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพทางเพศอีกด้วย จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มในงานวิจัยครั้งนี้ พบว่านักเรียนบางส่วนที่มีเพศสัมพันธ์แล้วเลือกวิธีการคุมกำเนิดด้วยการหลั่งนอกและการกินยาคุมฉุกเฉินมากกว่าการใช้ถุงยางอนามัย มีบางกรณีใช้ยาคุมฉุกเฉินโดยที่ไม่รู้วิธีใช้ และหลายกรณีที่รู้ว่ายาคุมชนิดนี้อันตรายเมื่อใช้เป็นประจำแต่ก็ยังใช้ ซึ่งทางเลือกนี้อาจเกิดขึ้นเพราะนักเรียนไม่กล้าซื้อถุงยางอนามัยเพราะอายสายตาของชุมชน และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนหญิงไม่มีอำนาจต่อรองกับคูให้ใช้ถุงยางอนามัยแต่ก็จำเป็นต้องหาวิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์

ดังนั้น ยิ่งในสถานการณ์ที่เพศวิถีของนักเรียนมีความเสี่ยงในลักษณะต่างๆ นั้น ก็ยังมีความจำเป็นต้องเร่งแก้ไขและให้ความสำคัญ โดยปรับการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาให้นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์และประยุกต์ใช้ได้จริง ต้องสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติของผู้ใหญ่ต่อเรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น ทัศนคติเชิงสังคมต่อถุงยางอนามัย รวมถึงการเปิดพื้นที่ให้วัยรุ่นสามารถเข้าถึงถุงยางอนามัยได้สะดวกมากขึ้น

3. การอบรมครู: ความต่อเนื่องและความยั่งยืนหลังสิ้นสุดโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ

งานวิจัยนี้ นอกจากทบทวนการสอนเพศวิถีศึกษาในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศแล้ว การวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพยังสำรวจความต่อเนื่องและยั่งยืนของเพศวิถีศึกษาหลังสิ้นสุดโครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจไปพร้อมๆ กันด้วย

โครงการเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษา หรือก้าวอย่างอย่างเข้าใจ ดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 และสิ้นสุดในปี พ.ศ. 2557 มีเป้าหมายเพื่อสร้างความยั่งยืนของกระบวนการจัดการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาในระบบการศึกษา ในงานศึกษาหลายชิ้นที่ประเมินและทบทวนการสอนเพศวิถีศึกษาของครูภายใต้โครงการฯ ซึ่งจัดทำโดย มลฤดี ลาพิมลและคณะ (2551) ชะนวนทอง ธนสุกาญจน์ และคณะ (2555) และองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO, 2014) พบว่า โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจมีศักยภาพสูงในการส่งเสริมการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และยังดำเนินงานครอบคลุมสถานศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศถึง 43 จังหวัด โดยมีบุคลากรที่ดำเนินการตั้งแต่ องค์กรภาคประชาสังคม กระทรวงศึกษาธิการ ครูในโรงเรียน อาจารย์วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย (UNESCO, 2014) นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายและการประเมินติดตามการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาอย่างต่อเนื่องในช่วงการดำเนินโครงการอีกด้วย

งานวิจัยนี้พบว่า โครงการฯ ยังไม่ประสบความสำเร็จในการทำให้กลไกการจัดการศึกษาทั้งในส่วนกลาง (สพฐ., สอศ.) ส่วนภูมิภาค (เขตพื้นที่ อศจ.) และส่วนปฏิบัติ (สถานศึกษา) สามารถขับเคลื่อนให้เพศวิถีศึกษามีความต่อเนื่องในสถานศึกษาระดับต่างๆ ได้ ทั้งในแง่ความยั่งยืนของความรู้ของครูเกี่ยวกับเนื้อหาเพศวิถีศึกษาที่ควรสอนและในแง่ของการปรับทัศนคติของครูที่สอนเพศวิถีศึกษา

ในแง่ทัศนคติ ยังพบว่า ครูที่ผ่านการอบรมหลายคน ยังมองเรื่องเพศวิถีด้วยอคติ เช่น ประเด็นการยุติการตั้งครรภ์ การรักษานวลสงวนตัวของผู้หญิง หรือมองความหลากหลายทางเพศว่าเกิดจากความผิดปกติของร่างกายและจิตใจหรือการเลี้ยงดู มากกว่าจะเป็นเรื่องของรสนิยมส่วนตัว ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของมลฤดี ลาพิมลและคณะ (2551) ซึ่งชี้ว่าครูบางคนที่ได้รับการอบรมยังมีระบบความเชื่อเดิมซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ส่วนตัว เช่น มองเรื่องเพศในแง่ลบ และให้หลักศีลธรรมมาเสริมอคติเรื่องเพศ

สิ่งเหล่านี้ยังเป็นความท้าทายของการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา โดยเฉพาะการสอนเรื่องเพศภาวะ สิทธิ ความเท่าเทียม การเปลี่ยนมุมมองเรื่องเพศให้เป็นเรื่องธรรมชาติ การมองเรื่องเพศในด้านบวก และการตระหนักในศักยภาพของเด็กในการคิดวิเคราะห์ ซึ่งประเด็นเหล่านี้ไม่ได้รับการเน้นย้ำในการสอนของครูที่ผ่านการอบรมจำนวนหนึ่ง แต่เนื้อหาหลักยังคงเน้นการสอนนักเรียนให้หลีกเลี่ยงการมีเพศสัมพันธ์ ทักษะการปฏิเสธ และการป้องกันการตั้งครรภ์มากกว่า ซึ่งมลฤดี ลาพิมล และคณะ (2551) วิเคราะห์ว่า แม้การอบรมได้เน้นย้ำเรื่องสิทธิและเพศภาวะและความเท่าเทียมทางเพศ แต่การอบรมไม่ได้ตั้งคำถามกับที่มาของชุดความคิดที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของครู (มลฤดี ลาพิมล และคณะ, 2551)

อย่างไรก็ดี การวิจัยครั้งนี้เปิดโอกาสให้เปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนที่เคยเข้าร่วมโครงการฯ และไม่เข้าร่วมโครงการฯ เมื่อเปรียบเทียบแล้วพบว่าโรงเรียนมัธยม ที่เคยเข้าร่วมโครงการฯ ยังคงใช้วิธีการเรียนการสอนที่ใช้กิจกรรมต่างๆ มากกว่าโรงเรียนที่ไม่เคยเข้าร่วมโครงการฯ ในแง่นี้ อาจกล่าวได้ว่า โครงการฯ มีผลการดำเนินงานที่ค่อนข้างยั่งยืน และสามารถพัฒนาครูจำนวนหนึ่งให้มีศักยภาพในการสอนเพศวิถีศึกษาอย่างรอบด้าน โดยมีความเข้าใจในเนื้อหา และมีเครื่องมือในการพัฒนาครู (ได้แก่ คู่มือการเรียนการสอน) ซึ่งมีเนื้อหาการสอนที่ครอบคลุม 6 มิติของเพศวิถีศึกษารอบด้านและมีวิธีการสอนที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง อันเป็นการเรียนผ่านกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนสามารถเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง

นอกจากนี้ ดังที่โครงการฯ ได้ริเริ่มกิจกรรมให้โรงเรียนอบรมผู้ปกครองเรื่องเพศวิถีศึกษา เพื่อให้พ่อแม่และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสอน (UNESCO, 2014) แต่จากการวิจัยนี้แทบไม่ปรากฏการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวในกลุ่มสถานศึกษาที่เข้ารับการอบรม ปัญหาหนึ่ง

ที่สำคัญคือ เรื่องความต่อเนื่อง เช่น เมื่อครูเพศวิถีศึกษาที่เข้ารับการอบรมย้ายโรงเรียน หรือเกษียณอายุราชการ มักไม่ได้ส่งต่อหลักคิดและเทคนิคการสอนให้ครูที่มาสอนแทน ซึ่งเป็นปัญหาเดียวกันที่สะท้อนไว้ในงานวิจัยของ ชะนวนทอง ธนสุกาญจน์ และคณะ (2555)

4. การมีหลักสูตรการสอนที่ชัดเจน แต่ขาดระบบการติดตามและประเมินผล

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 จัดทำโดยสพฐ. (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ให้แนวทางที่ชัดเจนเกี่ยวกับการสอนเพศวิถีศึกษา โดยบรรจุเนื้อหาการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ประกอบด้วย สาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ โดยยึดตัวชี้วัดมาตรฐานสาระการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ (ศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน, 2558a) และเน้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาเป็นหลัก โดยกำหนดให้สอนต่อเนื่องในทุกระดับชั้นตามแนวทางของ Sexuality Information and Education Council of the United States (SIECUS, 2004) ที่แบ่งเนื้อหาการสอนเพศวิถีศึกษาออกเป็น 6 มิติ คือ 1) พัฒนาการทางเพศ 2) สุขภาวะทางเพศ 3) พฤติกรรมทางเพศ 4) สัมพันธภาพระหว่างบุคคล 5) ทักษะส่วนบุคคล 6) สังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ หลักสูตรยังกำหนดประเด็นพัฒนาการทางเพศให้มีการสอนที่เหมาะสมกับวัยและเน้นความทันสมัย เน้นการแก้ปัญหาทางเพศของวัยรุ่น เพื่อชะลอการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกในกลุ่มที่ยังไม่พร้อม

กระทรวงศึกษาธิการยังนำประเด็นปัญหาในการจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษามากำหนดมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานเพศวิถีศึกษาในประเทศไทย (ชะนวนทอง ธนสุกาญจน์ และคณะ, 2555) ทำให้การเรียนการสอนในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานชัดเจนระดับหนึ่ง สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาได้ประกาศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ให้มีการสอนวิชาเพศวิถีศึกษาโดยเฉพาะ โดยบรรจุเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรทางการที่นักเรียนทุกคนจะต้องเรียนก่อนสำเร็จการศึกษา (UNESCO, 2014) หลักสูตรเหล่านี้ทำให้การจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในประเทศไทยชัดเจนและถือเป็นนโยบายที่ทุกหน่วยงานต้องดำเนินการ ครอบคลุมสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาของภาครัฐทุกแห่ง

อย่างไรก็ดี ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ชี้ว่าปัญหายังเป็นเรื่องของการขาดความชัดเจนในแง่ของระบบการประเมินผล ติดตามและการนิเทศก์การสอน ทำให้ครูบางส่วนไม่สามารถสอนตามหลักสูตรที่กำหนดได้ เนื่องจากขาดความรู้ที่จะประยุกต์ใช้ ไม่มีทักษะในการจัดการเรียนการสอนตามแผนกิจกรรม ทำให้การสอนเพศวิถีศึกษายังมีข้อจำกัด ดังนั้น การจัดอบรมเพื่อให้ครูเห็นความสำคัญของการเรียนการสอนแบบกิจกรรม และทำระบบการติดตามประเมินผลที่กำหนดมาตรฐาน ตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน จะสามารถลดข้อจำกัดของการสอนเพศวิถีศึกษาได้ในระดับหนึ่ง ดังนั้นการจัดให้มีกลไกและหน่วยงานกลางในกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อรับผิดชอบในการขับเคลื่อนนโยบายและกำกับคุณภาพของการดำเนินจัดการเรียนรู้ของทุกระบบการศึกษา โดยจัดให้เกิด การกำกับติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานในระดับสถานศึกษาอย่างแท้จริง จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2558)

5. เป้าหมายการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา

การวิจัยพบว่า เป้าหมายของเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาไทยมีตัวประเมินหลักอยู่ที่การลดการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น แต่ละเลยความสำคัญของการสอนเกี่ยวกับเพศภาวะ สิทธิ และอำนาจ ที่เป็นเช่นนี้เพราะจุดเริ่มต้นการพัฒนาเพศวิถีศึกษาอย่างเป็นระบบในระบบการศึกษา คือการลดจำนวนผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในกลุ่มประชากรวัยเจริญพันธุ์ และสถานการณ์ท้องในวัยรุ่น และปัจจุบัน พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 ยังยืนยันเป้าหมายเดิมของเพศวิถีศึกษาที่เน้นการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น สิ่งนี้ทำให้หลักสูตรการสอนเน้นเนื้อหาแนวป้องกัน แต่ยังขาดมิติอันเป็นรากฐานสำคัญ คือการสอนเรื่องการเคารพสิทธิและความเท่าเทียมทางเพศ จึงอาจเรียกได้ว่า เพศวิถีศึกษาของไทย คือการเรียนการสอนเพื่อการแก้ปัญหาเฉพาะด้าน ซึ่งไม่ตรงกับหลักการของเพศวิถีศึกษารอบด้านที่ว่า ต้องเป็นการสอน “ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิและให้ความสำคัญกับเพศภาวะ...ซึ่งครอบคลุมมากกว่าการมุ่งเน้นที่การป้องกันการตั้งครรภ์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” (UNFPA, 2557, หน้า 6)

ไม่เพียงเท่านั้น การวิจัยยังพบว่านโยบายระดับกระทรวงก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการสอนในเรื่องเพศภาวะ สิทธิ และอำนาจ กล่าวคือ ในการกำหนดตัวชี้วัดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) โดยสวก. ตัวชี้วัดต่างๆ ครอบคลุมพัฒนาการทางเพศของมนุษย์ สุขภาวะทางเพศ พฤติกรรมทางเพศ สัมพันธภาพ ทักษะส่วนบุคคล ทักษะชีวิต แต่ไม่ปรากฏมิติและตัวชี้วัดประเด็นเกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม และสิทธิ

ดังนั้น เพื่อแก้ปัญหาเพศวิถีศึกษาที่ยังไม่รอบด้าน ผู้วางนโยบายในระดับกระทรวงจึงควรตั้งคำถามกับกรอบคิดใหญ่ต่อเพศวิถีศึกษาว่า ถ้าเพียงการสอนเพศวิถีศึกษาเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะด้าน อาจไม่เพียงพอที่จะทำให้เยาวชนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจในเรื่องความสัมพันธ์และเรื่องเพศ การสอนเพศวิถีศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับการสอนเรื่องความเท่าเทียม สิทธิทางเพศ เพศภาวะ อันเป็นการบ่มเพาะทัศนคติที่สามารถช่วยป้องกันดูแลปัญหาตั้งแต่ต้นเหตุ อย่างไรก็ตาม สิ่งนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่องจากระดับกระทรวงลงมาสู่ครู และผู้บริหารสถานศึกษาให้จัดการเรียนการสอนในหัวข้อดังกล่าว

6. ผู้ปกครอง: การสื่อสารและความร่วมมือกับโรงเรียนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอนเพศวิถีศึกษา

ผลการวิจัยชี้ชัดว่า นักเรียนเลือกที่จะไม่ปรึกษาพ่อแม่เมื่อมีข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องเพศ แต่จะสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตและสอบถามจากเพื่อนแทน ดังนั้น ผู้ปกครองที่มีลูกวัยรุ่นจึงกังวลเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของลูก เพราะไม่ได้พูดคุยกันอย่างเปิดเผยเรื่องนี้ แม่พ่อแม่จะมีอิทธิพลและบทบาทอย่างมากต่อพฤติกรรมทางเพศของลูก (Kinsman et al., 2000) โดยผู้ปกครองจะถ่ายทอดบรรทัดฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่ตัวเองยึดถือต่อลูก (องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, 2555a) ในขณะเดียวกัน แม้งานวิจัยนี้จะพบว่า พ่อแม่ส่วนใหญ่สนับสนุนการสอนเพศวิถีศึกษา แต่การขาดการสื่อสารกับสถานศึกษาว่าควรสอนเนื้อหาวิชาอะไรบ้าง ทำให้พ่อแม่บางส่วนยังกังวลว่าเพศวิถีศึกษาอาจกระตุ้นให้ลูกมีเพศสัมพันธ์เร็วขึ้น ดังนั้น การสื่อสาร การให้ความรู้และปรับทัศนคติผู้ปกครองโดยสถานศึกษา นอกจากจะส่งเสริมให้ผู้ปกครองเปิดใจที่จะสนทนาเรื่องเพศกับลูกได้มากขึ้นแล้ว ยังส่งผลต่อการสอนเพศวิถีศึกษาในสองประเด็นต่อไปนี้

ประการแรก การสื่อสารทำให้โรงเรียนรับรู้ ว่า ผู้ปกครองต้องการให้สอนเพศวิถีศึกษาอย่างไร ซึ่งผู้ปกครองและครูอาจเข้าใจคลาดเคลื่อนต่อทัศนคติของกันและกัน ดังผลการวิจัยเชิงคุณภาพระบุว่า ครูบางส่วนกังวลว่าพ่อแม่จะต่อต้านหากสอนวิธีการคุมกำเนิดในชั้นเรียน ครูจึงไม่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาส่วนนี้ แต่ในอีกด้านหนึ่ง ผู้ปกครองบางส่วนกลับเห็นด้วยกับการสอนหัวข้อนี้ และยังต้องการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในชั้นเรียนด้วย ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Eisenberg, Bernat, Bearinger & Resnick (2008) ที่สำรวจความเห็นของผู้ปกครองต่อเพศวิถีศึกษาในรัฐมินนิโซตา สหรัฐอเมริกา โดยชี้ให้เห็นว่า เนื้อหาที่ถูกสอนในชั้นเรียนซึ่งเน้นสอนแบบห้ามเป็นหลัก (Abstinence-based approach) ไม่ตรงกับความคิดเห็นของผู้ปกครองที่ต้องการให้มีการสอนเพศวิถีศึกษาแบบรอบด้าน ครอบคลุมทั้งเรื่องเพศสัมพันธ์ ความรับผิดชอบที่จะเลี้ยงลูก การป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และการสอนการคุมกำเนิดควบคู่ไปกับการสอนแบบห้าม แม้ในกรณีผู้ปกครองที่เคร่งศาสนา หรือมีแนวคิดทางการเมืองแบบอนุรักษนิยมก็ยังสนับสนุนการสอนในหัวข้อเหล่านี้ (ซึ่งข้อค้นพบของทั้งการวิจัยครั้งนี้และของ Eisenberg et al. (2008) พบว่ามีผู้ปกครองเพียงกลุ่มเล็กๆ เท่านั้นที่ต้องการให้ครูเน้นสอนแบบห้ามและไม่เห็นด้วยกับการสอนแบบรอบด้าน รวมทั้ง หัวข้อการคุมกำเนิด) งานวิจัยนี้ยังพบว่าพ่อแม่มีข้อกังขาว่า การสอนที่เน้นแบบห้ามอาจไม่เหมาะสมกับนักเรียนซึ่งมีเพศวิถีที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

ประการที่สอง การสื่อสารกับผู้ปกครอง นอกจากจะช่วยลดความกังวลของพ่อแม่ต่อการสอนเพศวิถีศึกษาได้แล้ว ยังอาจทำให้สถานศึกษาได้รับความร่วมมือในการส่งเสริมการสอนด้วย กล่าวคือ การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมจะทำให้ผู้ปกครองได้สื่อสารเกี่ยวกับเรื่องเพศกับลูกมากขึ้น ซึ่งกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพ เช่น การกำหนดให้นักเรียนสร้างบทสนทนาเกี่ยวกับพ่อแม่ในหัวข้อต่างๆ ที่ครูกำหนด (องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, 2555a, หน้า 13-14) อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพของงานวิจัยนี้พบว่า กิจกรรมลักษณะนี้พบน้อยมากในสถานศึกษาทุกภูมิภาคที่สำรวจ

การพัฒนาการสอนเพศวิถีศึกษาอาจเกิดขึ้นได้ยาก หากผู้ปกครองและครูมีความเข้าใจไม่ตรงกัน จึงอาจกล่าวได้ว่า การขาดการสื่อสารและความร่วมมือจากผู้ปกครอง อาจมีผลให้ครูสอนได้ไม่เต็มที่ และผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงคือเยาวชนนั่นเอง ในทางตรงกันข้าม การสื่อสารระหว่างผู้ปกครองกับสถานศึกษาอย่างเป็นทางการและต่อเนื่อง สามารถช่วยให้การสอนเพศวิถีศึกษาอย่างรอบด้านเป็นไปได้ ทั้งอาจเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว อันเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยลดปัญหาอนามัยเจริญพันธุ์ของวัยรุ่นด้วย

ค. ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้พบความท้าทายเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะของงานวิจัยนี้จึงประมวลจากข้อค้นพบและความเห็นจากผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเชิงนโยบาย ผู้กำหนดทิศทางนโยบายเพศวิถีศึกษา และผู้ขับเคลื่อนประเด็นเพศวิถีศึกษา อีกส่วนคือ ข้อเสนอแนะจากการประชุมร่วมกับคณะกรรมการที่ปรึกษางานวิจัย อันประกอบด้วย UNICEF, UNESCO, UNFPA., สพฐ. และสอศ. จำนวนทั้งหมด 6 ครั้ง ข้อเสนอแนะได้แบ่งออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะระดับชาติ

ข้อเสนอแนะระดับชาติแบ่งออกเป็นด้านการปฏิรูปการศึกษาและด้านกลไกสนับสนุน ดังนี้

1.1 ด้านการปฏิรูปการศึกษา

1) การปฏิรูปการศึกษาที่กำลังดำเนินอยู่ ซึ่งเน้นการมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการและวิชาชีพเป็นสำคัญนั้น ควรต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ ตั้งคำถามและแสดงความคิดเห็นในทุกสาระการเรียนรู้ รวมถึงเพศวิถีศึกษาด้วย

2) จากการวิจัยที่พบว่ามีการสอนเน้นเรื่องการคุมกำเนิด สรีระและการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอ็ดส์เพื่อแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยเรียนเป็นหลัก กระทรวงศึกษาธิการจึงควรทบทวนนโยบายเพื่อขยายเป้าหมายของเพศวิถีศึกษา เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ โดยควรให้ความสำคัญกับการสอนเกี่ยวกับเพศภาวะ สิทธิทางเพศ โครงสร้างอำนาจของสังคม การเคารพสิทธิของผู้อื่นและการมีทัศนคติที่สนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศและความหลากหลายทางเพศ ขณะเดียวกัน หน่วยงานและกระทรวงอื่นๆ ที่มีบทบาทสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องเพศวิถีและสุขภาวะทางเพศของเยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษา ควรตระหนักถึงเรื่องเพศภาวะและสิทธิทางเพศ เช่นเดียวกัน ซึ่งในการสอนให้นักเรียนมีความละเอียดอ่อนในเรื่องเพศภาวะและสนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศนั้น หน่วยงานและกระทรวงเหล่านี้ควรผลักดันให้เกิดแผนงานและออกแบบกิจกรรมที่อยู่บนพื้นฐานแนวคิดเรื่องเพศภาวะและสิทธิทางเพศ

3) ควรปรับปรุงการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาในหลักสูตรแกนกลางของ สพฐ. โดยเพิ่มเนื้อหาที่จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้มากขึ้น โดยเฉพาะในประเด็นเพศภาวะ อำนาจ สิทธิทางเพศ ความหลากหลายและความเท่าเทียมทางเพศ ความรุนแรง การล่วงละเมิดทางเพศและการรังแกกันในสถานศึกษาและพื้นที่ออนไลน์ รวมถึงส่งเสริมการสอนเรื่องเพศในเชิงบวกด้วย

4) เพศวิถีศึกษาในหลักสูตรสถานศึกษาควรสอนควบคู่ไปกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่จะสามารถสร้างความมั่นใจและทักษะการสื่อสารร่วมกัน เพื่อทบทวนและเปลี่ยนแปลงค่านิยม และบรรทัดฐานทางสังคมในเรื่องเพศ โดยเฉพาะความไม่เท่าเทียมทางเพศ (sexual/gender inequality) ที่ปิดกั้นศักยภาพและโอกาสของผู้เรียนต่อการเรียนรู้ และความสามารถในการดูแลสุขภาพทางเพศของตนเอง

5) เพศวิถีศึกษาถูกคาดหวังให้เข้ามาแก้ปัญหาใหญ่ของสังคมไทย ทั้งด้านการศึกษาและเรื่องเพศ ดังนั้น เพศวิถีศึกษาควรมีพื้นที่หลักในหลักสูตรแกนกลางของการศึกษาขั้นพื้นฐาน และควรเพิ่มเวลาการสอนให้มากขึ้น เพื่อให้การเรียนการสอนมีเนื้อหาที่ครอบคลุมหัวข้อที่หลากหลาย และสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้แบบกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วมและคิดวิเคราะห์ได้อย่างเต็มที่

6) กระทรวงศึกษาธิการควรจัดให้มีคณะกรรมการที่เชี่ยวชาญด้านเพศภาวะ เพศวิถี สิทธิทางเพศ และอนามัยเจริญพันธุ์ เพื่อทำหน้าที่กลั่นกรองเอกสารและตำราเรียนที่เกี่ยวข้องกับเพศวิถีศึกษา และแนะนำการปรับปรุงแก้ไขเอกสารและตำราดังกล่าว

7) ควรปรับปรุงตัวชี้วัดและการประเมินผลการเรียนเพศวิถีศึกษา โดยควรให้ความสำคัญกับการวัดความสามารถในทักษะการคิดวิเคราะห์และการนำความรู้ไปใช้ของนักเรียน ทั้งเรื่องเพศภาวะ สิทธิทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ โดยการสอนของครูควรกระตุ้นให้นักเรียนตั้งคำถาม คิดวิเคราะห์ ซึ่งครูอาจนำเสนอกรณีศึกษาในชั้นเรียน แล้วให้คะแนนนักเรียนจากการตั้งคำถามและคิดวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ นอกจากนั้น ในการให้คะแนนจิตพิสัย ซึ่งแต่เดิมพิจารณาจากการเข้าเรียนและพฤติกรรมในชั้นเรียน ควรเปลี่ยนเป็นการประเมินจากพัฒนาการด้านทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนในการตั้งคำถามและคิดวิเคราะห์ในชั้นเรียน

1.2 ด้านกลไกสนับสนุน

1) กระทรวงศึกษาธิการควรพิจารณาให้การจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาเป็นภารกิจหลักของกระทรวงที่ต้องกำหนดภารกิจและนโยบายที่ชัดเจน โดยควรกำหนดกลไกสนับสนุนให้เพศวิถีศึกษาเป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาดำเนินการได้จริงสำหรับผู้เรียนทุกระดับชั้นและครบทั้ง 6 มิติ รวมถึงจัดให้มีกลไกติดตามประเมินผลการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

2) กระทรวงศึกษาธิการควรระบุหน่วยงานภายในเพื่อดูแลเพศวิถีศึกษาเป็นการเฉพาะ พร้อมทั้งทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ทั้งนี้ควรมีการจัดงบประมาณสำหรับเพศวิถีศึกษาด้วย

3) ควรมีกลไกเชิงบูรณาการระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมทั้งหน่วยงานภายในกระทรวงศึกษาธิการที่จะให้การจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นทั้งในและนอกสถานศึกษา โดยกระทรวงต่างๆ อาจแบ่งความรับผิดชอบ ดังต่อไปนี้

- กระทรวงศึกษาธิการควรทำหน้าที่ประสานความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง รวมถึงชุมชนด้วย
- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงวัฒนธรรมควรให้มีบทบาทในการสื่อสารเรื่องเพศวิถีศึกษา เช่น จัดทำสื่อการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ ให้เป็นอีกช่องทางทางการเรียนเพศวิถีศึกษาสำหรับนักเรียน และอาจเป็นช่องทางใหม่ในการอบรมครูเพศวิถีศึกษาด้วย โดยสื่อดังกล่าวควรทำหน้าที่ ไม่เพียงให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และทันต่อสถานการณ์เกี่ยวกับเรื่องเพศ แต่ต้องสามารถช่วยให้ผู้เรียนทบทวนทัศนคติของตน เพื่อลดอคติและการตีตราเกี่ยวกับเรื่องเพศด้วย

4) ในการเตรียมครู สถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตวิชาชีพครูควรบรรจุเพศวิถีศึกษาในหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ โดยสถาบันเหล่านี้ต้องสอนเกี่ยวกับเพศภาวะ เพศวิถี สิทธิทางเพศ และโครงสร้างอำนาจรูปแบบต่างๆ รวมถึงอำนาจที่มากับเพศภาวะ พร้อมทั้งวิธีการสอนเนื้อหาเหล่านี้ด้วย

2. ข้อเสนอแนะระดับพื้นที่และสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะระดับพื้นที่และสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านนโยบายและหลักสูตรของสถานศึกษา

1) ควรร่วมมือและสนับสนุนการทำงานระหว่างหน่วยงานระดับจังหวัดและพื้นที่ เช่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ให้มีบทบาทและภารกิจในการร่วมจัดอบรม การพัฒนาครูผู้สอนเพศวิถีศึกษา สร้างความตระหนักแก่ผู้บริหารสถานศึกษาให้เห็นความสำคัญของเพศวิถีศึกษา รวมทั้งติดตามประเมินผล และสนับสนุนสื่อการสอนเพศวิถีศึกษาอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง

2) ควรมีระบบการช่วยเหลือ สนับสนุน หรือระบบพี่เลี้ยงในสถานศึกษา (โค้ชชิ่ง) เพื่อส่งเสริมทักษะการสอนเพศวิถีศึกษา และสร้างขวัญกำลังใจให้กับครูผู้สอน รวมทั้งการให้คำปรึกษา หรือมอบรางวัลแก่ครูผู้สอนและสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาได้ดี

3) ควรสนับสนุนให้มีภาคีเครือข่ายระดับพื้นที่ระหว่างสถานศึกษา สถานบริการสาธารณสุข หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคประชาสังคม และธุรกิจเอกชนเพื่อสนับสนุนการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และมีกิจกรรมพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษา

2.2 ด้านครูผู้สอน

1) ในการเตรียมครูเพศวิถีศึกษา ควรจัดอบรมเพื่อให้ครูได้ทบทวนทัศนคติและอคติเรื่องเพศ โดยควรเน้นความสำคัญของเรื่องเพศภาวะและสิทธิทางเพศ และส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน รวมทั้งกำหนดระยะเวลาการอบรมครูอย่างน้อย 18 ชั่วโมง หรือ 3 วัน เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มสอนเพศวิถีศึกษา ดังที่พบในงานวิจัยว่า ครูที่ผ่านการอบรมมากกว่า 18 ชั่วโมงสามารถสอนได้ครอบคลุมเนื้อหาเพศวิถีศึกษารอบด้านและสอนโดยใช้กิจกรรมได้มากกว่าครูที่ผ่านการอบรมน้อยกว่า นอกจากนี้ ควรมีการอบรมต่อยอดความรู้และเสริมประสบการณ์ที่ต่อเนื่อง พร้อมกับมีการติดตามสนับสนุนให้คำแนะนำและกำลังใจครูผู้สอน เพื่อกระตุ้นให้การสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) จากผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนเพศวิถีศึกษาส่วนใหญ่คือ ครูสุขศึกษา ในลำดับรองลงมาคือ ครูพลศึกษา ซึ่งโดยมากยังคงมีการสอนแบบบรรยายมากกว่าแบบกิจกรรม ดังนั้น ด้วยจำนวนนักเรียนที่มากและมีความต้องการทั้งด้านความรู้และคำปรึกษาที่ต่างกัน ทั้งเนื้อหาการสอนมีความหลากหลาย ดังนั้น การสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาอาจจัดเป็นกลุ่มครูผู้สอนที่นอกเหนือจากครูสุขศึกษา พลศึกษา โดยเป็นครูที่สอนวิชาอื่นๆ ที่ได้ผ่านการอบรมเพศวิถีศึกษา และช่วยสอนกันเป็นทีมต่อหนึ่งระดับชั้น หรือจัดเป็นกิจกรรมฐานการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องแก่นักเรียนทุกระดับชั้น

3) ครูผู้สอนเพศวิถีศึกษาควรสอนจากมุมมองเชิงสิทธิมนุษยชน โดยมุ่งสอนไม่ให้นักเรียนละเมิดสิทธิของผู้อื่น และเน้นการให้ความรู้ที่ครอบคลุมครบ 6 มิติ ของเพศวิถีศึกษารอบด้านและเน้นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ โดยผู้สอนควรเชื่อมั่นในศักยภาพของผู้เรียนที่จะตัดสินใจเลือกวิถีชีวิตทางเพศด้วยตนเอง

4) เรื่องเพศควรถูกสอนจากมุมมองที่เปิดกว้าง โดยครูควรสอนให้นักเรียนเห็นทางเลือกของการมีหรือไม่มีความสัมพันธ์และสัมพันธ์ภาพทางเพศรูปแบบต่างๆ ตลอดจนผลกระทบที่ตามมาจากการตัดสินใจเลือก เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักการวิเคราะห์อย่างรอบคอบและรอบด้าน

5) ครูควรประเมินความรู้เรื่องเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ของนักเรียนในชั้นเรียนเพศวิถีศึกษาและเร่งแก้ไขความเข้าใจผิดในประเด็นต่างๆ เช่น การใช้ถุงยางอนามัยจะทำให้ความสุขทางเพศลดลง การใช้ยาคุมฉุกเฉินที่ไม่ถูกต้อง การผ่าไฟแดง (การมีเพศสัมพันธ์ระหว่างมีประจำเดือน) และการหลั่งนอกไม่ทำให้ท้อง ผลเสียของการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง เป็นต้น ทั้งนี้ ควรแก้ไขความเข้าใจผิดของครูในประเด็นเหล่านี้ด้วย

6) ครูควรห้ามการล้อเลียนในชั้นเรียนเพศวิถีศึกษาทุกครั้ง พร้อมทั้งให้เหตุผลของการห้าม โดยอธิบายบนฐานคิดของเรื่องสิทธิและความเท่าเทียมทางเพศ ทั้งนี้ ครูควรได้รับการอบรมทักษะการจัดการชั้นเรียนในสถานการณ์ต่างๆ รวมทั้งการจัดกิจกรรมให้นักเรียนรู้เรื่องสิทธิและเคารพสิทธิผู้อื่น

7) ในการสอน ครูควรลดอคติของตนเองต่อนักเรียนที่มีประสบการณ์ทางเพศ หรือตั้งครมภ์ในวัยรุ่น โดยระมัดระวังการใช้คำพูดที่ตีตรา หรือด่าทอตัดสิน เช่น หลีกเลี่ยงการเรียกนักเรียนกลุ่มนี้ว่า “นักเรียนที่พลาด” หรือ “นักเรียนที่ไม่รักกันवलสงวนตัว” และไม่ควรเรียกคนรักเพศเดียวกันว่า “รักร่วมเพศ” หรือ “เบี่ยงเบนทางเพศ” อีกด้วย เพราะคำเหล่านี้ล้ำสมัยและมีลักษณะตีตรา

2.3 ด้านผู้บริหารสถานศึกษา

1) ควรมีนโยบายกระตุ้นให้ผู้บริหารสถานศึกษาเห็นความสำคัญของเพศวิถีศึกษา โดยกระทรวงศึกษาธิการอาจเน้นไปที่การสนับสนุนผู้บริหารสถานศึกษา และครูให้จัดกระบวนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และเน้นการสอนในหัวข้อเพศภาวะสิทธิทางเพศ โครงสร้างอำนาจของสังคม การเคารพสิทธิของผู้อื่น และการมีทัศนคติที่สนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศและความหลากหลายทางเพศ

2) ควรสร้างความเข้าใจของบุคลากรในสถานศึกษาและเครือข่ายผู้ปกครอง เพื่อให้เกิดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการสอนเพศวิถีศึกษา ผ่านการประชุมอบรมบุคลากรและผู้ปกครองในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

3) ควรมีเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อสนับสนุนการสอนเพศวิถีศึกษา ได้แก่ มีกิจกรรมสนับสนุนช่วยเหลือระหว่างโรงเรียน การศึกษาดูงาน การประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ครูผู้สอน เป็นต้น

4) ควรสนับสนุนให้ผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมกันจัดทำนโยบายเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาโดยจัดทำเป็นแผนงานรายปีและแผนระยะยาว รวมทั้งมีการรายงานให้ผู้บริหารระดับจังหวัด ภาคีเครือข่ายและชุมชนทราบ

5) ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการจัดอบรมครูให้เข้าใจและมีทักษะการสอนเพศวิถีศึกษา และสามารถบูรณาการเพศวิถีศึกษากับวิชาและกิจกรรมที่มาจากนโยบายอื่นๆ เช่น อาเซียนศึกษา ซึ่งสามารถเชื่อมโยงเพศวิถีศึกษากับเรื่องสังคมวัฒนธรรม การเคารพสิทธิความหลากหลาย ในขณะที่ โครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล⁵ อาจเชื่อมกับเพศวิถีศึกษาในแง่กระบวนการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนทดลองลงมือทำ คิดวิเคราะห์ และกล้าแสดงออก ฯลฯ นอกจากนี้ กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตยังสามารถสอนเพศวิถีศึกษาในมิติที่ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักและรักตนเอง เข้าใจและเคารพความแตกต่าง ด้วยกระบวนการคิดวิเคราะห์ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้และแก้ปัญหาเรื่องเพศ และมีทัศนคติที่ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ พัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีสัมพันธ์ภาพที่ยั่งยืนและสามารถทำงานเป็นทีมได้

5 “โครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล หรือ World-Class Standard School ดำเนินการโดยกระทรวงศึกษาธิการตั้งแต่ พ.ศ.2553 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก (World citizen) มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเทียบเท่ามาตรฐานสากล และมีระบบบริหารจัดการที่มีคุณภาพ โดยโครงการนี้รองรับใน 500 โรงเรียนทั่วประเทศ” รายละเอียดเพิ่มเติม โปรดอ่าน “แนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล ฉบับปรับปรุง” โดยสำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย กระทรวงศึกษาธิการ (2555)

บรรณานุกรม

ภาษาอังกฤษ

- Eisenberg, M. E., Bernat, D. H., Bearinger, L. H., & Resnick, M. D. (2008). Support for comprehensive sexuality education: Perspectives from parents of school-age youth. *Journal of Adolescent Health, 42*(4), 352-359.
- Gardner, M., & Steinberg, L. (2005). Peer influence on risk taking, risk preference, and risky decision making in adolescence and adulthood: An experimental study. *Developmental Psychology, 41*, 625-635. doi: 10.1037/0012-1649.41.4.625
- Haberland, N. (2015). The case for addressing gender and power in sexuality and HIV education: A comprehensive review of evaluation studies. *International Perspectives on Sexual and Reproductive Health 41*(1), 31-42.
- Haberland, N., & Rogow, D. (2015). Sexuality education: Emerging trends in evidence and practice. *Journal of Adolescent Health, 56*, 515-521.
- Kinsman, J., Nyanzi, S., & Pool, R. (2000) Socialising influences and the value of sex: The experience of adolescent school girls in rural Masaka, Uganda. *Culture, Health and Sexuality, 2*, 151-166.
- Kirby, D. B., Laris, B. A., & Rollieri, L. A. (2007). Sex and HIV education programs: Their impact on sexual behaviors of young people throughout the world. *Journal of Adolescent Health, 40*, 206-217. <http://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2006.11.143>
- SIECUS. (2004). Guidelines for comprehensive sexuality education: Kindergarten to 12th grade. Meadville, PA: Author. Retrieved from http://www.siecus.org/_data/global/images/guidelines.pdf
- Thaweesit, S. & Boonmongkon, P. (2012). Pushing the boundaries: The challenge of sexuality education in Thailand. In S. Thanenthiran (Ed.), *Reclaiming & redefining rights. Thematic studies series 1: Sexuality & Rights Asia* (pp. 44-53). Kuala Lumpur, Malaysia: Asian-Pacific Resource & Research Center for Women (ARROW).
- UNESCO. (2013). Measuring the education sector response to HIV and AIDS: Guidelines for the construction and use of core indicators. Paris, France: Author.
- UNESCO. (2014). Comprehensive sexuality education: The challenges and opportunities of scaling-up. Paris, France: Author. Retrieved from <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002277/227781E.pdf>
- UNESCO. (2015). Emerging evidence, lessons and practice in comprehensive sexuality education. A global view. Paris, France: Author. Retrieved from <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002357/235707e.pdf>
- UNFPA. (2014). UNFPA operational guidance for comprehensive sexuality education. Retrieved from <http://gcc.unfpa.org/sites/arabstates/files/pub-pdf/UNFPAOperationalGuidanceforCSE-FinalWEBVersion.pdf>
- UNFPA. (2013). Motherhood in childhood: Facing the challenge of adolescent pregnancy. New York, NY: Author. Retrieved from <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/EN-SWOP2013-final.pdf>
- van Griensven, F., Thienkrua, W., McNicholl, J., Wimsontate, W., Chaikummao, S., Chorwattana, W. ... & Akarasewi, P. (2013). Evidence of an explosive epidemic of HIV infection in a cohort of men who have sex with men in Thailand, *AIDS, 27*, 825-832.

ภาษาไทย

- กฎกระทรวงกำหนดความประพฤติของนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2548. (2549, 6 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 123 ตอนที่ 1 ก.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ผู้เขียน.
- กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2558). แบบรายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในวัยรุ่น ปีงบประมาณ 2559-2560. เข้าถึงจาก dcy.go.th/webnew/upload/news/news_th_20151512013446_1.docx
- กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร. (2559). คู่มือการปฏิบัติราชการตามคำรับรองการปฏิบัติราชการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ. (2557). แนวทางการดำเนินงานเพศวิถีศึกษาโดยกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ: การให้ความสำคัญแก่สิทธิมนุษยชนและเพศภาวะ. เข้าถึงจาก: http://country.office.unfpa.org/thailand/drive/CSE_UNFPA_Jan-2016.pdf
- คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในประเทศไทยในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ครอบคลุมปี พ.ศ. 2557 (ฉบับย่อ ไทย-อังกฤษ). นนทบุรี: ศูนย์อำนวยการบริหารจัดการปัญหายาเสพติดแห่งชาติ, กรมควบคุมโรค, กระทรวงสาธารณสุข. เข้าถึงจาก: http://namc.ddc.moph.go.th/namc/document/documenty/1-GARP/2014/2014FinalThai_summary_report.pdf
- ชวนทอง อนุสุกาญจน์, มณฑา เก่งการพานิช และ ชวีญเมือง แก้วคำเกิง. (2555). โครงการวิจัยประเมินผลการจัดการเรียนรู้เพศศึกษาของครูในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: ภาควิชาศึกษาศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์, คณะสาธารณสุขศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ทรวิชัย แก้วศรี (บก.). (2528). มหาชาติเวสสันดรชาดก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มรินทร์การพิมพ์.
- พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในวัยรุ่น พุทธศักราช 2559. (2559, 31 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 133 ตอนที่ 30ก. หน้า 1-9.
- มติคณะรัฐมนตรี เรื่อง ยุทธศาสตร์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดแห่งชาติ พ.ศ. 2557-2559. (2556, 8 ตุลาคม) เข้าถึงจาก: http://www.cabinet.soc.go.th/soc/Program2-3.jsp?top_ser=99309001
- มลฤดี ลาพิมล, พิมพ์วัลย์ บุญมงคล, ศรีนยา สิงห์ทองวรรณ, อุไรรัตน์ หน้ำใหญ่ และ ธนภูมิ สามัคคีคารมย์. (2551). วาทกรรมเรื่องเพศในหลักสูตรศึกษาแนวใหม่ : มุมมอง การต่อรอง และการประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างเสริมความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส).
- ศูนย์เฝ้าระวังคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน. (2558a). การพัฒนาเพศศึกษาในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศูนย์เฝ้าระวังคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน. (2558b). แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพศศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2557). สถิติการศึกษาประจำปี 2557. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ. เข้าถึงจาก: <http://www.mis.moe.go.th/images/content/statistic-books/statistics2557.pdf>
- สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ. (2557). รวมมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2553: ร่วมฝ่าวิกฤตความไม่เป็นธรรม นำสังคมสู่สุขภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. เข้าถึงจาก: <http://www.sem100library.in.th/medias/b5179.pdf>
- สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี. (2554). โครงการโลกหมุนได้ด้วยมือฉัน: ทักษะชีวิต / เพศศึกษาสำหรับวัยรุ่นตอนต้น. เข้าถึงจาก: <http://www.apsw-thailand.org/Article%20t3.html>
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2553). ระบบการศึกษาไทย. เข้าถึงจาก: http://www.bic.moe.go.th/newth/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=category&id=130%3Aasean&Itemid=294
- สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ. (2555). แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ด้านสิทธิเด็ก เพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งประเทศไทย ฉบับผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. เข้าถึงจาก: <http://tdri.or.th/books/8626/>
- สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2555). แนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. เข้าถึงจาก: http://spbk1.sesao1.go.th/rs56_v1.pdf
- สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์. (2558). Fact Sheet วัยรุ่น วัยเรียนกับอนามัยการเจริญพันธุ์. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข. เข้าถึงจาก: <http://th.anamai.moph.go.th/download/pdf/FactSheet-%20OK.pdf>
- สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์. (2559, 31 กรกฎาคม). ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในวัยรุ่น พ.ศ. 2558-2569 (ฉบับร่าง). กรุงเทพฯ: กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ. (2555a). แนวทางเชิงวิชาการสากลของเพศวิถีศึกษา: การใช้ข้อมูลเชิงหลักฐานสำหรับโรงเรียน ครู และผู้ให้ความรู้ด้านสุขภาพ เล่ม 1 หลักการและเหตุผลของเพศวิถีศึกษา. ปารีส, ฝรั่งเศส. เข้าถึงจาก: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001832/183281tha.pdf>
- องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ. (2555b). แนวทางเชิงวิชาการสากลของเพศวิถีศึกษา: การใช้ข้อมูลเชิงหลักฐานสำหรับโรงเรียน ครู และผู้ให้ความรู้ด้านสุขภาพ เล่ม 2 หัวข้อเรื่องและวัตถุประสงค์การเรียนรู้. ปารีส, ฝรั่งเศส. เข้าถึงจาก: http://th.healthclearinghouse.unesco.org/sites/default/files/media/content/migrated/user/pdf/2012/Guidance_Sex_Vol_2_21June.pdf

ภาคผนวก

1) แบบสำรวจเพศวินศึกษาสำหรับนักเรียน

ชื่อโรงเรียน: รหัสโรงเรียน:

รหัสผู้ตอบ: วันที่ เดือน พ.ศ.

เพศวินศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับเพศ ที่ครอบคลุมพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ การทำงานของอวัยวะและการดูแลสุขภาพอนามัย,ทัศนคติ ค่านิยม สัมพันธภาพ พฤติกรรมทางเพศ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เอชไอวี/เอดส์ การป้องกันทางเพศสัมพันธ์ มีดีทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตทางเพศ ความเท่าเทียมทางเพศ และหัวข้ออื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน โดยมีการสอนหัวข้อเหล่านี้ในชั้นเรียนเพศวินศึกษา โดยเฉพาะ หรือเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาอื่น เช่น สุขศึกษา พลศึกษา วิทยาศาสตร์ ฯลฯ หรืออาจเป็น กิจกรรมเสริมนอกห้องเรียนก็ได้

ส่วนที่ 1 ประสบการณ์และความคิดเห็นต่อเพศวินศึกษา

1. มีการจัดการเรียนการสอนเพศวินศึกษาในโรงเรียนหรือไม่
 - () มีการสอนเพศวินศึกษาในชั้นนี้
 - () ไม่มีการสอนเพศวินศึกษา (ข้ามไปข้อที่ 33)
 - () ไม่มีการสอนเพศวินศึกษาในชั้นนี้ แต่เคยเรียนในชั้นอื่น () ไม่ทราบ (ข้ามไปข้อที่ 33)

2. ในชั้นนี้เองได้เรียนเพศวินศึกษาหรือไม่

- () เรียน (ตอบข้อ 2.1)

2.1 นื่องเรียนเพศวินศึกษา บ่อยแค่ไหน

- () ทุกวัน
- () หนึ่งครั้งต่อสัปดาห์
- () สองถึงสามครั้งต่อสัปดาห์
- () หนึ่งครั้งต่อเดือน
- () สองถึงสามครั้งต่อเดือน
- () หนึ่งถึงสามครั้งต่อเดือน
- () ไม่เรียน (ตอบข้อ 2.2 และ 2.3)

2.2 นื่องเรียนเพศวินศึกษาครั้งสุดท้ายครั้งสุดท้าย

ระบุชั้น.....

2.3 นื่องได้เรียนบ่อยแค่ไหน

- () ทุกวัน
- () หนึ่งครั้งต่อสัปดาห์
- () สองถึงสามครั้งต่อสัปดาห์
- () หนึ่งครั้งต่อเดือน
- () สองถึงสามครั้งต่อเดือน
- () หนึ่งถึงสามครั้งต่อเดือน

3. การเรียนการสอนเพศวินศึกษาแต่ละครั้ง ใช้เวลานานที่

ระบุ _____ นาที

4. ในคาบที่สอนเพศวินศึกษา นื่องได้เข้าเรียนหรือไม่

- () เข้าเรียนทุกครั้ง
- () เข้าเรียนบางครั้ง
- () ไม่เคยเข้าเรียน

5. ใครเป็นผู้สอนเพศวินศึกษา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () ครูสุขศึกษา
- () ครูพลศึกษา
- () ครูสังคมศึกษา
- () ครูภาษาไทย
- () ครูภาษาต่างประเทศ
- () ครูวิทยาศาสตร์
- () ครูคอมพิวเตอร์
- () ครูคณิตศาสตร์
- () ครูศิลปะ
- () ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา
- () ครูพยาบาล / ครูอนามัย
- () ครูพิเศษจากชุมชน หรือองค์กรอื่น
- () เจ้าหน้าที่สาธารณสุข
- () เพื่อน
- () อื่นๆ ระบุ _____

6. การจัดชั้นเรียนเพศวินศึกษาเป็นอย่างไร

- () แยกเรียนชายหญิง (ข้ามไปตอบคำถามข้อ 8)
- () ชายหญิงเรียนรวมกัน () บางหัวข้อเรียนแยก บางหัวข้อเรียนรวมกัน
- () อื่น ๆ ระบุ

7. นื่องคิดว่านักเรียนชาย หรือนักเรียนหญิงมีส่วนร่วม ในคาบเรียนเพศวินศึกษามากกว่ากัน

- () นักเรียนชาย
- () นักเรียนหญิง
- () เท่ากัน

8. นื่องไว้ใจและไม่อาย ที่จะพูดเรื่องเพศในคาบเรียนเพศวินศึกษาหรือไม่

- () ใช่
- () ไม่ใช่
- () ไม้ไว้ใจและอายเป็นบางครั้ง

9. ในคาบเรียนเพศวินศึกษา มีนักเรียนบางคนแซว หรือล้อเลียนเพื่อนๆ ในขณะที่เรียนบ้างหรือไม่

- () มี
- () ไม่มี (ข้ามไปตอบคำถามข้อที่ 11)

10. เมื่อมีการแซวหรือล้อเลียนกันเกิดขึ้นในคาบเรียนเพศวินศึกษา ครูผู้สอนได้ห้ามหรือไม่

- () ห้ามทุกครั้ง
- () ห้ามบางครั้ง
- () ไม่ห้ามเลย

11. ในคาบเรียนเพศวินศึกษา นักเรียนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมากกว่าวิชาอื่นหรือไม่

- () มากกว่าวิชาอื่น
- () น้อยกว่าวิชาอื่น
- () เท่ากับวิชาอื่น

12. นื่องเห็นว่า ครูที่สอนเพศวินศึกษามีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการสอน

- () มั่นใจที่จะสอน
- () ไม่ค่อยมั่นใจที่จะสอน
- () ไม่มีมั่นใจ เชน อาย ไม่กล้าสอน

13. ความรู้สึกของครูที่สอนเพศวินศึกษา ในหัวข้อต่อไปนี้เป็นอย่างดี

หัวข้อการสอน	มั่นใจที่จะสอน	ไม่ค่อยมั่นใจที่จะสอน	ไม่มีใจ เชน อาย ไม่กล้าสอน	ไม่มีการสอนในหัวข้อนี้
การเจริญเติบโตทางร่างกายของวัยรุ่น อวัยวะเพศ ระบบสืบพันธุ์ และการตั้งครรภ์				
การคุมกำเนิด และการใช้ถุงยางอนามัย				
สัมพันธภาพทางเพศ (การจับกัน การเป็นแฟน ความรัก และการใช้ชีวิตคู่)				
กฎเกณฑ์ทางสังคมเกี่ยวกับความเป็นชายหญิง และความเท่าเทียมทางเพศ (โอกาส บทบาท และความคาดหวังของชายหญิง)				
ความหลากหลายทางเพศ (ตุ๊ด กะเทย เกย์ ทอม ดี)				
ความรุนแรง เช่น การบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ การข่มขืน เพศสัมพันธ์ที่อีกฝ่ายไม่ต้องการ				

14. ครูมีท่าทีที่หลีกเลี่ยงที่จะไม่พูดถึงเรื่องเพศที่นักเรียนอยากรู้หรือไม่

- () ไม่มี
- () มี, ระบุหัวข้อ.....

15. การสอนเพศวินศึกษาส่วนใหญ่ใช้วิธีใด

- () การบรรยาย
- () กิจกรรมการเรียนรู้ที่นื่องมีส่วนร่วม เช่น การเล่นเกม
- () การบรรยาย และมีกิจกรรมที่นื่องมีส่วนร่วม
- () ค้นคว้า และทำรายงานเอง

16. ในคาบเรียนเพศวินศึกษา ที่นื่องได้เข้าเรียน มีการเรียนการสอนเรื่องบทบาทชายหญิง ในหัวข้อใดต่อไปนี้หรือไม่

หัวข้อ	มีการสอน	ไม่มีการสอน	ไม่แน่ใจว่ามีหรือไม่มี
บทบาท โอกาส และความคาดหวัง ที่แตกต่างกันของชายและหญิง			
ความไม่เท่าเทียม การให้ออกาสที่ไม่เท่ากัน และความรุนแรงที่เกิดจากการกำหนดบทบาทชายหญิง			
ความรับผิดชอบของทุกคนที่จะยุติความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ			
อิทธิพลของสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อออนไลน์ มีผลต่อความคิดเห็นในเรื่องเพศ			
การยอมรับ และความเข้าใจต่อคนที่มีความหลากหลายทางเพศ เช่น ตุ๊ด กะเทย เกย์ ทอม ดี เป็นต้น			

17. ในคาบเรียนเพศวินศึกษาที่นื่องได้เข้าเรียน มีการเรียนการสอนเรื่องพัฒนาการทางเพศ สุขภาพทางเพศ และพฤติกรรมทางเพศ ในหัวข้อใดต่อไปนี้หรือไม่

หัวข้อ	มีการสอน	ไม่มีการสอน	ไม่แน่ใจว่ามีหรือไม่มี
อวัยวะสืบพันธุ์			
การเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ของเด็กชาย รวมถึงฝันเปียก			
การเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์สำหรับเด็กหญิง รวมถึงการมีประจำเดือน			
การตั้งครรภ์เกิดขึ้นได้อย่างไร			
โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (การติดต่อ การป้องกัน และการรักษา)			
การใช้ถุงยางอนามัยช่วยป้องกันการตั้งครรภ์ และการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์			
การใช้ถุงยางอนามัยที่ถูกต้อง			
การคุมกำเนิดด้วยวิธีอื่นๆ นอกจากใช้ถุงยางอนามัย			
การทำแท้งที่ปลอดภัย			
เชื้อเอชไอวี การติดต่อ การป้องกัน และการรักษา			
โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และเอชไอวี ไม่สามารถสังเกตได้จากรูปลักษณะภายนอก			
การไม่มีเพศสัมพันธ์เป็นวิธีป้องกันการตั้งครรภ์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์			
การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยระหว่างคูที่เป็นเพศเดียวกัน			

18. ในคาบเรียนเพศวิถีศึกษาที่น้องได้เข้าเรียน มีการเรียนการสอนเรื่องสิทธิทางเพศ และความเป็นพลเมือง ในหัวข้อใดต่อไปนีหรือไม่มี

หัวข้อ	มีการสอน	ไม่มีการสอน	ไม่แน่ใจว่ามีหรือไม่มี
วิธีปฏิเสกรามีเพศสัมพันธ์ที่ตนเองไม่ต้องการ และสิทธิของบุคคลในการมีเพศสัมพันธ์			
การแต่งงานในวัยเด็ก และการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นส่งผลด้านลบ			
การดูถูกและรังเกียจต่อบุคคลอื่นเกิดขึ้นได้อย่างไร และผลเสียที่ตามมา			
การรังแก และกลั่นแกล้งต่อบุคคลอื่น โดยเฉพาะบุคคลที่เป็นผู้ด้อย ภัย เกษ ภัย โทรม ดี เป็นภาระเมื่อดูแลสิทธิมนุษยชน			
การสัมผัสที่ดี (กอด จับ) ที่แสดงถึงความรักห่วงใย ความรัก หรือความรู้สึกที่ดีต่อกัน			
การสัมผัสที่ไม่เหมาะสม เช่น การมีเพศสัมพันธ์ที่อีกฝ่ายไม่ต้องการ เป็นการล่วงละเมิดทางเพศ			

19. ในคาบเรียนเพศวิถีศึกษาที่น้องได้เข้าเรียน มีการเรียนการสอนเรื่องความรุนแรง ในหัวข้อใดต่อไปนีหรือไม่มี

หัวข้อ	มีการสอน	ไม่มีการสอน	ไม่แน่ใจว่ามีหรือไม่มี
ความรุนแรงที่เกิดจากความไม่เสมอภาคทางเพศเป็นสิ่งที่ผิด เช่น ความรุนแรงต่อภรรยา-สามี-คู่รัก การข่มขืน การล่วงละเมิดทางเพศ			
ช่องทางการขอความช่วยเหลือ เมื่อเผชิญความรุนแรง และความรุนแรงที่เกิดจากความไม่เสมอภาคทางเพศ			
หน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคล ในการแจ้งหรือร้องเรียน เมื่อเกิดการล่วงละเมิดทางเพศ และความรุนแรงที่เกิดจากความไม่เสมอภาคทางเพศ			
เหยื่อของความรุนแรงทางเพศ อาจเป็นเด็กชายได้เช่นกัน			
ความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ เช่นการโพสต์ข้อความต่ำ การส่งข้อความคุกคามทางเพศ การแอบถ่ายหรือแชร์คลิปโดยไม่ยินยอม เป็นต้น			
การรังแกในเด็กนักเรียน เช่น คำพูด ล้อเลียน การผลัก ต่อย และ ถีบ เป็นต้น			
การรังแกต่อเด็กนักเรียนที่เป็นหรือถูกเข้าใจว่าเป็น ผู้ด้อย ภัย เกษ โทรม ดี เป็นต้น			

20. ในคาบเรียนเพศวิถีศึกษาที่น้องได้เข้าเรียน มีการเรียนการสอนเรื่องตัวตนและความสัมพันธ์ ในหัวข้อใดต่อไปนีหรือไม่มี

หัวข้อ	มีการสอน	ไม่มีการสอน	ไม่แน่ใจว่ามีหรือไม่มี
การแสดงออกถึงมิตรภาพ ความรัก และความสนใจทางเพศ			
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีทั้งที่ดีและไม่ดี			
เพื่อนมีอิทธิพลต่อเราทั้งทางบวกและทางลบ			
การเข้าใจและแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเองในเรื่องเพศ			
สิ่งที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในเรื่องเพศ เช่น เพื่อน ครอบครัว และสื่อต่างๆ			
การเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และจะสามารถวางแผนรูปแบบความสัมพันธ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในช่วงชีวิตได้			

21. น้องอายุเท่าไร
 12 ปี (ข้ามไปตอบข้อ 23)
 13 ปี (ข้ามไปตอบข้อ 23)
 14 ปี (ข้ามไปตอบข้อ 23)
 15 ปี
 16 ปี
 17 ปี
 18 ปี
 19 ปี

22. ในคาบเรียนเพศวิถีศึกษาที่น้องได้เข้าเรียน มีการเรียนการสอนในหัวข้อใดต่อไปนี้หรือไม่ (สำหรับนักเรียนที่ตอบในข้อ 21 วายอายุ 15-19 เท่านั้น)

หัวข้อ	มีการสอน	ไม่มีการสอน	ไม่แน่ใจว่ามีหรือไม่มี
ความเท่าเทียมทางเพศ ทำให้ชายหญิงสามารถตัดสินใจเรื่องเพศ และการวางแผนครอบครัวได้เท่าๆกัน			
การคุมกำเนิดรูปแบบต่างๆ มีประสิทธิภาพ ประโยชน์ และผลข้างเคียงที่แตกต่างกัน			
ท่าของการมีเพศสัมพันธ์ไม่มีผลต่อความเสี่ยงในการตั้งครรภ์ หรือการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์			
ช่วงใดของรอบเดือนที่ผู้หญิงมีโอกาสดังครรภ์มากที่สุด			
ลักษณะ อาการของการตั้งครรภ์ และวิธีการตรวจ สอบการตั้งครรภ์			
การรู้สัดการณ์ติดเชื้อเอชไอวี และวิธีการตรวจหาเชื้อเอชไอวี เช่น การตรวจเลือด			
ยาป้องกันหลังได้รับเชื้อเอชไอวี (post-exposure prophylaxis (PEP) หรือการรักษาด้วยยาต้านไวรัสระยะสั้นที่ช่วยลดโอกาสการรับเชื้อเอชไอวี			
สถานที่และวิธีการเข้ารับบริการสุขภาพเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ รวมถึงสถานบริการเพื่อป้องกันและดูแลรักษาเมื่อติดเชื้อเอชไอวีและ/หรือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่นๆ			
กฎหมาย กฎ และระเบียบต่างๆ ในประเทศ ที่มีผลต่อสุขภาพทางเพศ และอนามัยเจริญพันธุ์ของวัยรุ่น			
การเลือกปฏิบัติต่อผู้ที่มีเชื้อเอชไอวีนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง			
กฎเกณฑ์ทางสังคม และอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน มีผลต่อการตัดสินใจทางเพศ และพฤติกรรมทางเพศ			

23. น้องมี หรือเคยมีหนังสือเรียนสำหรับการเรียนเพศวิถีศึกษาหรือไม่
 มี
 ไม่มี (ข้ามไปตอบข้อ 25)

24. หนังสือเรียนดังกล่าวเรียกว่าอะไร ระบุชื่อหนังสือ.....

25. วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ครูเคยใช้/ ใช้อยู่ในคาบเรียนเพศวิถีศึกษา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- การบรรยาย
- การอภิปรายในชั้นเรียน
- การทำงานเป็นกลุ่มย่อย
- การระดมความคิด
- การเล่นบทบาทสมมติ
- การฉายวิดีโอ
- การเล่าเรื่อง
- การเล่นละคร (รวมถึงละครสั้น)
- เกม
- กิจกรรมที่นักเรียนได้แสดงความเห็นว่า “เห็นด้วย” หรือ “ไม่เห็นด้วย” กับข้อความต่างๆ จากนั้นอภิปรายเป็นกลุ่ม
- กิจกรรมฝึกการแก้ปัญหา
- ใบงาน
- การเยี่ยมชมร้านที่จำหน่ายถุงยางอนามัย
- การเยี่ยมชมคลินิก (สถานที่ให้บริการด้านสุขภาพ)
- กล้องคำถาม
- สายด่วน หรือหมายเลขโทรศัพท์ที่ให้คำปรึกษาเรื่องเพศ
- การสาธิตการใช้ถุงยางอนามัย
- การวัดความรู้ / การสอบ
- การพบและพูดคุยกับผู้เชี่ยวชาญ
- กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนพูดคุยกับพ่อแม่ ผู้ปกครองเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียน
- ค้นคว้า ทำรายงานด้วยตนเอง
- อื่นๆ ระบุ.....

26. ในคาบเรียนเพศวิถีศึกษาที่มีการสอนทักษะหัวข้อต่อไปนี้ น้องได้แสดงบทบาทสมมติ หรือทำกิจกรรมที่น้องได้มีส่วนร่วมหรือไม่

หัวข้อ	ได้แสดง/มีส่วนร่วม	ไม่ได้แสดง/ไม่มีส่วนร่วม
การปฏิเสกรามีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ต้องการ		
การยืนยันและต่อรองที่จะใช้ถุงยางอนามัย หรือวิธีการคุมกำเนิดต่างๆ		

27. น้องคิดว่า พ่อแม่ หรือผู้ปกครองเห็นด้วยหรือไม่ ที่น้องได้เรียนเพศวิถีศึกษา
 เห็นด้วย
 ไม่เห็นด้วย
 ไม่ทราบ

28. พ่อ หรือแม่เคยคุยเรื่องนี้กับน้องหรือไม่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 การมีประจำเดือน (สำหรับเพศหญิง) จะเกิดขึ้นเมื่อไหร่ เกิดขึ้นเพราะเหตุใด ถ้ามีประจำเดือนแล้วควรทำอย่างไร
 ผื่นเปื่อย (สำหรับเพศชาย) คืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร
 เพศสัมพันธ์ คืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร
 ถุงยางอนามัย และวิธีคุมกำเนิดแบบอื่นๆ
 อื่นๆ ระบุ.....
 ไม่เคยคุยเรื่องเพศแบบนี้เลย
29. (สำหรับเพศหญิง) น้องมีประจำเดือนหรือยังและ น้องมีความรู้เพียงพอเกี่ยวกับประจำเดือนหรือไม่ ว่าเกิดขึ้นเมื่อใด มีแล้วจะต้องทำอย่างไร
 มีประจำเดือนแล้ว และมีความรู้เพียงพอ
 มีประจำเดือนแล้ว แต่ไม่มีความรู้เพียงพอ
 ยังไม่มีประจำเดือน แต่มีความรู้เพียงพอ
 ยังไม่มีประจำเดือน และยังไม่มีความรู้เพียงพอ
 เป็นเพศชาย
30. น้องเคยพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัวคนใด เกี่ยวกับเรื่องที่เราเรียนในคาบเรียนเพศวิถีศึกษา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 กับแม่
 กับพ่อ
 กับพี่สาว หรือน้องสาว
 กับพี่ชาย หรือน้องชาย
 กับสมาชิกในครอบครัวคนอื่น ๆ
 ไม่เคยคุยกับสมาชิกในครอบครัวเลย
31. ในคาบเรียนเพศวิถีศึกษา น้องได้เรียนรู้ข้อมูลใหม่ๆ บ้างหรือไม่
 ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเรื่องใหม่
 บางเรื่องเป็นข้อมูลใหม่
 ไม่มีเรื่องใหม่เลย
32. นอกจากในคาบเรียนเพศวิถีศึกษา น้องมีแหล่งข้อมูลเรื่องเพศวิถีศึกษาอื่นๆ คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 อินเทอร์เน็ต
 ภาพยนตร์
 โทรทัศน์
 วิทยุ
 หนังสือ
 หนังสือการ์ตูน
 หนังสือนิตยสาร
 เพื่อน
 พี่ชาย-พี่สาว / น้องชาย-น้องสาว
 พ่อแม่ / ผู้ปกครอง
 อื่น ๆ ระบุ

ส่วนที่ 2 ความสัมพันธ์ ความรัก และพฤติกรรมทางเพศ

33. ปัจจุบันน้องมีแฟนอยู่แล้วหรือไม่
 มี
 ไม่มี
 ไม่แน่ใจ
 เคยมีแต่ตอนนี้ไม่มี
 กำลังมองหาอยู่
34. ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา น้องมีแฟนหรือไม่
 ไม่มี
 มี จำนวน _____ คน
 ระบุเพศของแฟน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 กะเทย / สาวประเภทสอง / ผู้หญิงข้ามเพศ
 เกย์ / ชายรักชาย
 หอม
 ผู้ชายข้ามเพศ / แทรนส์แมน
 ดี
 เลส / หญิงรักหญิง
 โບชาย (ผู้ชายที่ชอบมากกว่าหนึ่งเพศ)
 โບหญิง (ผู้หญิงที่ชอบมากกว่าหนึ่งเพศ)
 หญิง
 ชาย
35. ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา น้องมีกิ๊กหรือไม่
 ไม่มี
 มี จำนวน _____ คน
 ระบุเพศของกิ๊ก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 กะเทย / สาวประเภทสอง / ผู้หญิงข้ามเพศ
 เกย์ / ชายรักชาย
 หอม
 ผู้ชายข้ามเพศ / แทรนส์แมน
 ดี
 เลส / หญิงรักหญิง
 โບชาย (ผู้ชายที่ชอบมากกว่าหนึ่งเพศ)
 โບหญิง (ผู้หญิงที่ชอบมากกว่าหนึ่งเพศ)
 หญิง
 ชาย
36. น้องเคยมีเพศสัมพันธ์หรือไม่
 เคย
 ไม่เคย (ข้ามไปตอบข้อ 46)
37. น้องมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก เมื่ออายุเท่าไร ระบุอายุ.....ปี

38. ครั้งแรกที่น้องมีเพศสัมพันธ์ คู่ของน้องเป็นเพศอะไร
 กะเทย
 สาวประเภทสอง
 ผู้หญิงข้ามเพศ
 เกย์
 ชายรักชาย
 หอม
 ผู้ชายข้ามเพศ / แทรนส์
 ดี
 เลส
 หญิงรักหญิง
 โບ
 หญิง
 ชาย
39. ครั้งแรกที่น้องมีเพศสัมพันธ์ คู่ของน้องอายุเท่าไร ระบุอายุ.....ปี
40. ครั้งแรกที่น้องมีเพศสัมพันธ์ น้องยินยอมหรือไม่
 ยินยอม
 ไม่ยินยอม
41. ครั้งแรกที่น้องมีเพศสัมพันธ์ น้องได้ใช้ถุงยางอนามัยหรือไม่
 ใช่
 ไม่ใช่
42. ครั้งล่าสุดที่น้องมีเพศสัมพันธ์ น้องได้ใช้ถุงยางอนามัยหรือไม่
 ใช่
 ไม่ใช่
43. ในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา น้องกับคู่อื่นๆเคยใช้ถุงยางอนามัยบ้างหรือไม่
 ไม่เคยใช้ (เพราะ _____)
 ใช้เป็นบางครั้ง (เพราะ _____)
 ใช้ทุกครั้ง (เพราะ _____)
 ไม่เคยมีเพศสัมพันธ์ในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา
44. น้องเคยให้ หรือได้รับสิ่งของ หรือโอกาส เช่น โทรศัพท์มือถือ เงินทอง เสื้อผ้า กระเป๋า เกรด หรือโอกาสในการศึกษา เพื่อแลกกับการมีเพศสัมพันธ์หรือไม่
 ไม่เคย
 เคยเป็นผู้ให้เงินทอง สิ่งของ โอกาสต่างๆ ฯลฯ
 เคยเป็นผู้ได้รับเงินทอง สิ่งของ โอกาสต่างๆ ฯลฯ
 เคยเป็นทั้งผู้ให้และผู้ได้รับเงินทอง สิ่งของ โอกาสต่างๆ ฯลฯ
45. น้องเคยนัดเจอคู่อื่นผ่านอินเทอร์เน็ต หรือแอปพลิเคชันเพื่อมีเพศสัมพันธ์หรือไม่
 เคย มากกว่า 1 ครั้ง
 เคย นานกว่า 1 ครั้ง
 ไม่เคย

ส่วนที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับเพศวิถีศึกษา

46. การมีประจำเดือนคืออะไร
 การหลั่งน้ำอสุจิ
 การที่ไข่ตกจากรังไข่
 การที่มีเลือดและเมือกออกมาจากมดลูกเป็นระยะๆ
 เลือดตกปรกที่ออกจากร่างกาย
47. ผู้หญิงที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก โดยไม่ได้ใช้วิธีการป้องกันมีโอกาสตั้งครรภ์ได้หรือไม่
 ได้
 ไม่ได้
 ไม่ทราบ
48. ช่วงเวลาใดของรอบเดือน ที่เด็กหญิงมีโอกาสตั้งครรภ์หากมีเพศสัมพันธ์
 กลางรอบเดือน
 ระหว่างที่มีประจำเดือน
 วันที่หยุดประจำเดือน
 ก่อนการมีประจำเดือน
 มีโอกาสตั้งครรภ์ได้ตลอดเวลา
 ไม่ทราบ
49. น้องรู้จักวิธีการคุมกำเนิดแบบใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 ถุงยางอนามัย
 ห่วงอนามัย
 ยาคุมกำเนิด
 ยาฉีดคุมกำเนิด
 ยาฝังคุมกำเนิด
 ผ่าครอบปากมดลูก
 ถุงอนามัยสำหรับผู้หญิง
 การนับวัน
 การหลังภายนอก
 การใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน
 วิธีโบราณ
 การทำหมัน
 อื่นๆ ระบุ
50. หากน้องต้องการถุงยางอนามัย จะหาได้จากที่ไหนบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 โรงพยาบาล
 สถานอนามัย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล / รพ.สต.
 คลินิก เอกชน
 โรงเรียน
 เจ้าหน้าที่ระดับชุมชน
 ร้านขายยา

- () โบสถ์ (คริสต) หรือ วัด
- () ร้านค้า
- () เพื่อน
- () อื่นๆ ระบุ.....
- () ไม่รู้ว่าจะไปหาจากที่ใด

51. หากน้องต้องการใช้ถุงยางอนามัย จะสามารถหาถุงยางอนามัยได้หรือไม่
 () ได้
 () ไม่ได้
 () ไม่แน่ใจ

52. น้องเข้าถึงแหล่งข้อมูลเรื่องเพศจากแหล่งข้อมูลใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 () อินเทอร์เน็ต
 () ภาพยนตร์
 () โทรทัศน์
 () วิทยุ
 () หนังสือ
 () หนังสือการ์ตูน
 () หนังสือนิตยสาร
 () เพื่อน
 () พี่ชาย-พี่สาว / น้องชาย-น้องสาว
 () พ่อแม่ / ผู้ปกครอง
 () อื่นๆ ระบุ

ส่วนที่ 4 คำนิยมและทัศนคติ

คำถามต่อไปนี้ไม่มีคำตอบถูกผิด ดังนั้นขอให้ตอบตามความเห็นของตนเอง

53. น้องเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย หรือไม่แน่ใจ เกี่ยวกับข้อความดังต่อไปนี้

หัวข้อ	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
ในครอบครัว ผู้ชายควรมีสิทธิตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ มากกว่าผู้หญิง			
การตั้งใจเรียนหนังสือในโรงเรียนเป็นเรื่องสำคัญต่อเด็กชายมากกว่าเด็กหญิง			
เด็กหญิงควรมีสิทธิตัดสินใจด้วยตนเองว่าจะแต่งงานกับใครและเมื่อใด			
ความสัมพันธ์ทางเพศกับเพศเดียวกันนั้นเป็นสิ่งผิด			
วัยรุ่นที่มีเพศสัมพันธ์กันโดยยังไม่แต่งงานนั้นไม่ผิด หากว่าทั้งสองฝ่ายรักกันและมีการป้องกันการตั้งครรภ์หรือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์			
เด็กหญิง หรือเด็กชายสามารถแต่งงานเมื่อมีอายุน้อยกว่า 18 ปีได้ หากพ่อแม่ หรือผู้ปกครองทั้ง 2 ฝ่ายยินยอม			
ภรรยาไม่สามารถปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์กับสามี เพราะเป็นหน้าที่			
ฉันมั่นใจว่าฉันสามารถยินยอมและต่อรองกับคู่อื่นๆ ได้ทุกครั้งเมื่อมีเพศสัมพันธ์			

54. น้องคิดว่า สามีมีสิทธิปฏิเสธภรรยาในเหตุการณ์ต่อไปนี้หรือไม่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 () ภรรยาทำอาหารใหม่
 () ภรรยาเลี้ยงงา
 () ภรรยาไปไหนโดยไม่บอกสามี
 () ภรรยาทะเลาะเล่นไม่ดูแลลูก
 () ภรรยาไม่ยอมมีเพศสัมพันธ์กับสามี
 () ภรรยาแต่งตัวสวยงาม
 () ภรรยาไม่ซื้อเสื้อผ้าสวยๆ
 () ไม่มีข้อใดเลยที่สามีมีสิทธิปฏิเสธภรรยา

55. น้องเห็นด้วยกับข้อความเกี่ยวกับการมีประจำเดือนในข้อใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 () เป็นกระบวนการปกติสำหรับวัยรุ่นหญิง
 () ในระหว่างที่มีประจำเดือน เด็กหญิงไม่ควรเล่นกีฬาได้ตามปกติ
 () ในระหว่างที่มีประจำเดือน เด็กหญิงควรมีสิทธิในการเข้าไปในสถานที่สาธารณะ
 () ในระหว่างที่มีประจำเดือน เด็กหญิงไม่ควรถูกกักขังออกจากคนอื่น

ส่วนที่ 5 ข้อมูลพื้นฐาน

56. น้องเกิด พ.ศ. ไต
 () 2539 () 2540
 () 2541 () 2542
 () 2543 () 2544
 () 2545 () 2546

57. น้องเรียนอยู่ชั้นอะไร
 () ม. 1 () ม. 2
 () ม. 3 () ม. 4
 () ม. 5 () ม. 6
 () ปวช. 1 () ปวช. 2
 () ปวช. 3

58. คำนำหน้าชื่อน้องคือ
 () เด็กชาย / นาย () เด็กหญิง / นางสาว

59. น้องคิดว่าคำไหนอธิบายความเป็นตัวน้องมากที่สุด
 () กะเทย () สาวประเภทสอง
 () ผู้หญิงข้ามเพศ () เกย์

() ชายรักชาย () ทอม
 () ผู้ชายข้ามเพศ / แทรนส์แมน () ดี
 () เลส () หญิงรักหญิง
 () ใบ () หญิง
 () ชาย () อื่นๆ ระบุ

60. ถ้าน้องจะมีแฟน น้องอยากมีแฟนเป็นคนเพศอะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 [] กะเทย / สาวประเภทสอง / ผู้หญิงข้ามเพศ
 [] เกย์ / ชายรักชาย
 [] ทอม
 [] ผู้ชายข้ามเพศ / แทรนส์แมน
 [] ดี
 [] เลส / หญิงรักหญิง
 [] ใบ
 [] หญิง
 [] ชาย
 [] อื่นๆ ระบุ

61. น้องเคยมีประจำเดือนแล้วใช่หรือไม่ (เฉพาะคนที่ตอบว่าใช่ 58 ว่าเป็น เด็กหญิง/นางสาว)
 () เคยมี ระบุอายุที่มีประจำเดือนครั้งแรก _____ ปี
 () ยังไม่มีประจำเดือน

62. ส่วนสูง _____ ซม.

63. น้ำหนัก _____ กก.

64. เกรดเฉลี่ย (GPA) เทอมที่แล้ว
 () ต่ำกว่า 1.00 () 1.01-1.50
 () 1.51-2.00 () 2.01-2.50
 () 2.51-3.00 () 3.01-3.50
 () 3.51-4.00

65. ปัจจุบัน น้องพักอาศัยอยู่กับใคร
 () อยู่กับพ่อแม่
 () อยู่กับปู่ ย่า ตายาย หรือญาติ
 () อยู่หอพักกับเพื่อน
 () อยู่หอพักกับแฟน
 () อยู่หอพักคนเดียว
 () อื่นๆ ระบุ

66. น้องใช้จ่ายเงินประมาณวันละเท่าไร
 () น้อยกว่า 30 บาท () 30-60 บาท
 () 61-100 บาท () 101-200 บาท
 () 201-300 บาท () 301-500 บาท
 () มากกว่า 500 บาท

67. ผู้ปกครองของน้องจบการศึกษาสูงสุดระดับใด
 () ผู้ปกครองไม่มีวุฒิการศึกษาใดๆ
 () ประถมศึกษา
 () มัธยมศึกษาตอนต้น
 () มัธยมศึกษาตอนปลาย
 () ปวช.
 () อนุปริญญา / ปวส.
 () ป.ตรี
 () ป.โท
 () ป.เอก
 () ไม่ทราบ

2) แบบสำรวจการสอนเพศวิถีศึกษาสำหรับครู

ชื่อโรงเรียน : _____ รหัสผู้ตอบ : _____
 วันที่ _____ เดือน _____ ปี _____

เพศวิถีศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับเพศ ที่ครอบคลุมพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ การทำงานของอวัยวะและการดูแลสุขภาพอนามัย ทัศนคติ ค่านิยม สัมพันธภาพ พฤติกรรมทางเพศ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เอชไอวี/เอดส์ การป้องกันการตั้งครรภ์ มิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตทางเพศ ความเท่าเทียมทางเพศ และหัวข้ออื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน โดยมีการสอนหัวข้อเหล่านี้ในชั้นเรียนเพศวิถีศึกษา โดยเฉพาะ หรือเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาอื่น เช่น สุขศึกษา พลศึกษา วิทยาศาสตร์ ฯลฯ หรืออาจเป็นกิจกรรมเสริมนอกห้องเรียนก็ได้

การประเมินวิชาเพศวิถีศึกษา
 1. ท่านสอนหมวดวิชาอะไร (เลือกทุกข้อที่ใช้)
 o ภาษาไทย
 o คณิตศาสตร์
 o วิทยาศาสตร์
 o สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
 o สุขศึกษา และพลศึกษา
 o ศิลปะ
 o การงานอาชีพและเทคโนโลยี
 o ภาษาดังประเทศ
 o อื่น ๆ (โปรดระบุ) : _____

2. ในปีการศึกษาล่าสุด ในโรงเรียนของท่านได้มีการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาหรือไม่
 o มี
 o ไม่มี
 o ไม่มีในปีล่าสุด แต่เคยมีการเรียนการสอนในปีการศึกษาที่ผ่านมา
 o ไม่ทราบ

3. ในโรงเรียนของท่าน ใครบ้างเป็นผู้สอนในหัวข้อเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษา (เลือกทุกข้อที่ใช้)
 o ครูสุขศึกษา
 o ครูพลศึกษา
 o ครูสังคมศึกษา
 o ครูภาษาไทย

- o ครูภาษาต่างประเทศ
- o ครูวิทยาศาสตร์
- o ครูคอมพิวเตอร์
- o ครูคณิตศาสตร์
- o ครูศิลปะ
- o ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา
- o ครูแนะแนว
- o ครูพยาบาล /ครูอนามัย
- o ครูพิเศษจากชุมชน หรือองค์กรอื่น
- o เจ้าหน้าที่สาธารณสุข
- o เพื่อน
- o อื่น ๆ (โปรดระบุ) : _____

4. ท่านสอนหัวข้อเกี่ยวกับเพศวิติศึกษาบ้างหรือไม่
- o กำลังสอนอยู่ในปีการศึกษาล่าสุด
 - o สอน
 - o ไม่สอน (หากไม่ได้สอน แบบสำรวจจะสิ้นสุดลงที่ข้อนี้)

5. การจัดชั้นเรียนเพศวิติศึกษาเป็นอย่างไร
- o แยกเรียนชายหญิง
 - o ชายหญิงเรียนรวมกัน
 - o บางหัวข้อเรียนแยก บางหัวข้อเรียนรวมกัน
 - o อื่น ๆ (โปรดระบุ): _____

6. ในคาบเพศวิติศึกษา มีนักเรียนจัดกิจกรรมสอน ล้อเลียน หรือแซวเพื่อนในระหว่างเรียนเพศวิติศึกษาหรือไม่
- o มี
 - o ไม่มี (หากเลือกข้อ "ไม่มี" ให้ข้ามไปคำถามข้อ 8)

7. ท่านทำอย่างไร เมื่อมีนักเรียนจัดกิจกรรมสอน ล้อเลียน หรือแซวเพื่อนในระหว่างเรียนเพศวิติศึกษา
- o ห้ามทุกครั้ง
 - o ห้ามบางครั้ง
 - o ไม่ห้ามเลย
 - o อื่น ๆ (โปรดระบุ): _____

8. หัวข้อเกี่ยวกับเพศวิติศึกษาที่ท่านสอน มีการเรียนการสอนอย่างไร
- o สอนเป็นรายวิชาหนึ่ง แยกต่างหากจากวิชาอื่น (หากเลือกข้อนี้ให้ตอบเฉพาะคำถามที่อยู่ในส่วนที่ระบุว่าวิชาเพศวิติศึกษาเป็นวิชาแยกต่างหาก ข้อ 9-21)
 - o สอนทั้งที่เป็นรายวิชาหนึ่งและสอนรวมกับวิชาอื่น (หากเลือกข้อนี้ให้ตอบเฉพาะคำถามที่อยู่ในส่วนที่ระบุว่าวิชาเพศวิติศึกษาเป็นวิชาแยกต่างหาก ข้อ 9-21)
 - o หัวข้อเกี่ยวกับเพศวิติศึกษานำไปสอนรวมกับวิชาอื่น (หากเลือกข้อนี้ให้ข้ามไปคำถามข้อ 22)

วิชาเพศวิติศึกษาเป็นวิชาแยกต่างหาก (คำถามข้อ 9 ถึง 21)

9. ท่านสอนเพศวิติศึกษาในระดับชั้นใดบ้าง (เลือกทุกข้อที่ใช่)
- o ป.1
 - o ป.2
 - o ป.3
 - o ป.4
 - o ป.5
 - o ป.6
 - o ม.1
 - o ม.2
 - o ม.3
 - o ม.4
 - o ม.5
 - o ม.6
 - o ปวช.1
 - o ปวช.2
 - o ปวช.3

10. ท่านมีคาบสอนเพศวิติศึกษาบ่อยแค่ไหน
- o น้อยกว่าหนึ่งครั้งต่อเดือน
 - o หนึ่งครั้งต่อเดือน
 - o 2-3 ครั้งต่อเดือน
 - o หนึ่งครั้งต่อสัปดาห์
 - o มากกว่าหนึ่งครั้งต่อสัปดาห์ แต่ไม่ทุกวัน
 - o ทุกวัน

11. แต่ละคาบเพศวิติศึกษาใช้เวลาสอนนานแค่ไหน
- ระบุ _____ นาที

12. ท่านสอนเพศวิติศึกษากี่คาบในแต่ละปีการศึกษา
- o 1-2 คาบ
 - o 3-4 คาบ
 - o 5-10 คาบ
 - o 11-15 คาบ
 - o 16-20 คาบ
 - o 21-25 คาบ
 - o 26 คาบขึ้นไป
 - o อื่น ๆ ระบุ _____

13. วิชาเพศวิติศึกษาเป็นวิชาบังคับหรือไม่
- o เป็น
 - o ไม่เป็น

14. เพศวิติศึกษาเป็นเนื้อหาวิชาที่จัดการทดสอบวัดความรู้ได้หรือไม่
- o ได้ เด็กนักเรียนควรจะต้องเข้ารับการทดสอบความรู้เนื้อหาวิชาในการสอบประจำปี การสอบระดับประเทศ หรือ การทดสอบทางวิชาการอย่างอื่นระหว่างปีการศึกษา
 - o ไม่ได้ เด็กนักเรียนไม่จำเป็นต้องเข้ารับการทดสอบความรู้เนื้อหาวิชาซึ่งจะมีผลต่อผลการเรียน

15. นักเรียนมี หรือเคยมีหนังสือเรียนสำหรับการเรียนเพศวิติศึกษาหรือไม่
- o มี
 - o ไม่มี (ถ้าเลือก "ไม่มี" ให้ข้ามไปตอบข้อ 18)

16. หนังสือเรียนดังกล่าวเรียกว่าอะไร
- ระบุชื่อหนังสือ _____

17. สัดส่วนของนักเรียนที่มีหนังสือเรียนดังกล่าวเป็นเท่าใด
- o น้อยกว่าครึ่งหนึ่ง
 - o ครึ่งหนึ่ง
 - o มากกว่าครึ่งหนึ่ง แต่ไม่ใช่ทุกคน
 - o นักเรียนมีหนังสือเรียนทุกคน

18. ท่านมีประเมินรายวิชา หรือขอบเขตเนื้อหาการสอนเพศวิติศึกษาที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่
- o มี
 - o ไม่มี

19. ท่านมี/เคยมีคู่มือการสอนหัวข้อเกี่ยวกับเพศวิติศึกษาหรือไม่
- o มี
 - o ไม่มี

20. ท่านมี/เคยมีสื่อการเรียนการสอนอื่นๆ สำหรับประกอบการสอนเพศวิติศึกษาที่ท่านสอนหรือไม่
- o มี (โปรดระบุ ประเภทสื่อ-ชื่อสื่อ/เนื้อหา) : _____
 - o ไม่มี (ถ้าเลือก "ไม่มี" ให้ข้ามไปตอบข้อ 34)

21. ท่านได้รับการเรียนการสอนเพศวิติศึกษานี้จากที่ใด (เลือกทุกข้อที่ใช่)
- o โรงเรียนจัดทำให้
 - o กระทรวงศึกษาธิการ
 - o องค์กรเอกชนสาธารณะประโยชน์
 - o จากครูผู้สอนเอง
 - o อื่น ๆ (โปรดระบุ) : _____

เมื่อเสร็จการตอบคำถามข้อ 21 ให้ท่านข้ามไปตอบข้อที่ 34
วิชาเพศวิติศึกษาที่มีการเรียนการสอนเป็นหัวข้อในรายวิชาอื่น (คำถามข้อ 22-33)

22. ท่านสอนวิชาใดต่อไปนี้ที่มีหัวข้อเกี่ยวกับเพศวิติศึกษาอยู่บ้าง (เลือกทุกข้อที่ใช่)

- o ภาษาไทย
- o คณิตศาสตร์
- o วิทยาศาสตร์
- o สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- o สุขศึกษาและพลศึกษา
- o ศิลปะ
- o การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- o ภาษาต่างประเทศ
- o อื่น ๆ (โปรดระบุ) : _____

23. ท่านสอนหัวข้อเพศวิติศึกษาในระดับชั้นใดบ้าง (เลือกทุกข้อที่ใช่)

- o ป.1
- o ป.2
- o ป.3
- o ป.4
- o ป.5
- o ป.6
- o ม.1
- o ม.2
- o ม.3
- o ม.4
- o ม.5
- o ม.6
- o ปวช.1
- o ปวช.2
- o ปวช.3

24. เมื่อท่านมีแผนการสอนเพศวิติศึกษา โดยแทรกอยู่ในเนื้อหาวิชาต่างๆ โดยเฉลี่ย ใน 1 คาบท่านใช้เวลาที่
- นาที่ในการสอน
- ระบุ _____ นาที ใน 1 คาบ

25. ตลอดทั้งปี ในวิชาที่ท่านสอนอยู่มีคำถามที่เนื้อหาเกี่ยวกับเพศวิติศึกษา

- o 1-2 คาบ
- o 3-4 คาบ
- o 5-10 คาบ
- o 11-15 คาบ
- o 16-20 คาบ
- o 21-25 คาบ
- o 26 คาบขึ้นไป

26. เพศวิติศึกษาเป็นเนื้อหาวิชาที่จัดการทดสอบวัดความรู้ได้หรือไม่
- o ได้ เด็กนักเรียนควรจะต้องเข้ารับการทดสอบความรู้เนื้อหาวิชาในการสอบประจำปี การสอบระดับประเทศ หรือการทดสอบทางวิชาการอย่างอื่นระหว่างปีการศึกษา
 - o ไม่ได้ เด็กนักเรียนไม่จำเป็นต้องเข้ารับการทดสอบความรู้เนื้อหาวิชาซึ่งจะมีผลต่อผลการเรียน

27. นักเรียนมี หรือเคยมีหนังสือเรียนสำหรับการเรียนในหัวข้อเกี่ยวกับเพศวิติศึกษาหรือไม่
- o มี บางหัวข้อ
 - o มี ทุกหัวข้อ
 - o ไม่มี (ถ้าเลือก "ไม่มี" ให้ข้ามไปตอบข้อ 30)

28. หนังสือเรียนดังกล่าวเรียกว่าอะไร
- ระบุชื่อหนังสือ _____

29. สัดส่วนของนักเรียนที่มีหนังสือเรียนดังกล่าวเป็นเท่าใด
- o น้อยกว่าครึ่งหนึ่ง
 - o ครึ่งหนึ่ง
 - o มากกว่าครึ่งหนึ่ง แต่ไม่ใช่ทุกคน
 - o นักเรียนมีหนังสือเรียนทุกคน

30. ท่านมีประมวลรายวิชา หรือขอบเขตเนื้อหาการสอนเพศวิถีศึกษาที่เป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งกำหนดเนื้อหา ที่จะสอนหัวข้อเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษาหรือไม่
 ๐ มี
 ๐ ไม่มี

31. ท่านมี/เคยมีคู่มือการสอนหัวข้อเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษาหรือไม่
 ๐ มี
 ๐ ไม่มี

32. ท่านมี/เคยมีสื่อการเรียนการสอนอื่นๆ สำหรับประกอบการสอนเพศวิถีศึกษาที่ท่านสอนหรือไม่
 ๐ มี (โปรดระบุ ประเภทสื่อ-ชื่อสื่อ/เนื้อหา) : _____
 ๐ ไม่มี (ถ้าเลือก "ไม่มี" ให้ข้ามไปตอบข้อ 34)

33. ท่านได้รับสื่อการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษานี้จากที่ใด (เลือกทุกข้อที่ใช่)
 ๐ โรงเรียนจัดหาให้
 ๐ กระทรวงศึกษาธิการ
 ๐ องค์กรเอกชนสาธารณะประโยชน์
 ๐ จากครูผู้สอนเอง
 ๐ อื่น ๆ (โปรดระบุ) : _____

เมื่อท่านทำข้อ 33 เสร็จแล้วให้ท่านทำแบบสอบถามข้อ 34 ต่อได้เลยค่ะ

34. ท่านได้สอนเรื่อง เพศภาวะ ในหัวข้อใดบ้างต่อไปนี้ หากไม่แน่ใจให้ตอบว่า "ไม่แน่ใจ"

หัวข้อ	มีการสอน	ไม่มีการสอน	ไม่แน่ใจว่ามีหรือไม่มี
บทบาทโอกาส และความคาดหวัง ที่แตกต่างกันของหญิงและชาย			
ความไม่เท่าเทียม การให้โอกาสที่ไม่เท่ากัน และความรุนแรงที่เกิดจากการทำตามบทบาทหญิงชาย			
บทบาทและกฎเกณฑ์ทางเพศเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละท้องถิ่น อายุและยุคสมัย			
เป็นความรับผิดชอบของทุกคนที่จะยุติความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ			
อิทธิพลของสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อออนไลน์ มีผลต่อความคิดเห็นในเรื่องสัมพันธ์ภาพ และเพศวิถี			
การยอมรับและความเข้าใจต่อคนที่มีความหลากหลายทางเพศเช่น ติดยก เกย์ ทอม ดี เป็นต้น			

35. ท่านได้สอนเรื่อง พัฒนาการทางเพศ สุขภาพทางเพศ และพฤติกรรมทางเพศ ในหัวข้อใดบ้างต่อไปนี้ หากไม่แน่ใจให้ตอบว่า "ไม่แน่ใจ"

หัวข้อ	มีการสอน	ไม่มีการสอน	ไม่แน่ใจว่ามีหรือไม่มี
อวัยวะเพศและระบบสืบพันธุ์			
การเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์สำหรับเด็กชาย รวมถึงการฝันเปียก			
การเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์สำหรับเด็กหญิงรวมถึงการมีประจำเดือน			
การตั้งครรภ์เกิดขึ้นได้อย่างไร			
โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (การติดต่อ ชนิดของโรค การป้องกันและการรักษา)			
การใช้ถุงยางอนามัยอย่างถูกต้องและสม่ำเสมอ ช่วยป้องกันการตั้งครรภ์และการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์			
การใช้ถุงยางอนามัยที่ถูกต้องวิธี			
การคุมกำเนิดด้วยวิธีการอื่นที่ถูกต้องและสม่ำเสมอจากถุงยางอนามัย ในการช่วยป้องกันการตั้งครรภ์			
การทำแท้งที่ปลอดภัย			
เชื้อเอชไอวี การติดต่อ การป้องกัน และการรักษา			
โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอชไอวีไม่สามารถสังเกตได้จากสัญลักษณ์นอก			
การไม่มีเพศสัมพันธ์เป็นวิธีป้องกัน การตั้งครรภ์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์			
การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยระหว่างคู่อุปที่เป็นเพศเดียวกัน			

36. ท่านได้สอนเรื่อง สิทธิทางเพศและความเป็นพลเมือง ในหัวข้อใดบ้างต่อไปนี้ หากไม่แน่ใจให้ตอบว่า "ไม่แน่ใจ"

หัวข้อ	มีการสอน	ไม่มีการสอน	ไม่แน่ใจว่ามีหรือไม่มี
สิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะสิทธิทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์			
ทักษะการปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ และสิทธิที่จะมีเพศสัมพันธ์เมื่อพร้อมและยินยอมเท่านั้น			
ความเข้าใจว่าเพศวิถีนั้นเป็นเรื่องที่มากกว่าการมีเพศสัมพันธ์แบบสอดใส่			
การแต่งงานในวัยเด็กและการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ส่งผลลบทั้งด้านสังคมและสุขภาพ			
การดูถูกและกีดกันคนอื่นมีความหมาย รูปแบบ และผลเสียอย่างไร			
การรังแกและกลั่นแกล้งต่อบุคคลอื่น โดยเฉพาะบุคคลที่เป็น ติดยก เกย์ ทอม ดี เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน			
การสัมผัสที่ดี (กอด จับ) ที่แสดงถึงความรู้สึกห่วงใย ความรัก หรือความรู้สึกที่ดีต่อกัน			
การสัมผัสที่ไม่เหมาะสม เช่น การมีเพศสัมพันธ์ที่อีกฝ่ายไม่ต้องการ เป็นการล่วงละเมิดทางเพศ			

37. ท่านได้สอนเรื่อง ความรุนแรง ในหัวข้อใดบ้างต่อไปนี้ หากไม่แน่ใจให้ตอบว่า "ไม่แน่ใจ"

หัวข้อ	มีการสอน	ไม่มีการสอน	ไม่แน่ใจว่ามี การสอนหรือไม่มีการสอน
ความรุนแรงที่เกิดจากความไม่เสมอภาคทางเพศเป็นสังคม เช่น ความรุนแรงต่อภรรยา-สามี-คู่รัก การข่มขืน การล่วงละเมิดทางเพศ			
วิธีการลดความรุนแรง รวมทั้งความรุนแรงที่มีต้นเหตุมาจากความไม่หญิงความไม่ชาย			
หน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคล ในการแจ้งหรือร้องเรียนเมื่อเกิดการล่วงละเมิดทางเพศและความรุนแรงที่เกิดจากความไม่เสมอภาคทางเพศ			
วิธีการหรือช่องทางขอความช่วยเหลือเมื่อเผชิญความรุนแรงและความรุนแรงที่เกิดจากความไม่เสมอภาคทางเพศ			
เหยื่อของความรุนแรงทางเพศ อาจเป็นเด็กชายได้เช่นกัน			
ความรุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ เช่นการโพสต์ข้อความตำ การส่งข้อความคุกคามทางเพศ การแอบถ่ายหรือแชร์คลิปโดยไม่ยินยอม เป็นต้น			
การรังแกในเด็กนักเรียน เช่น ตำพ้อ ล้อเลียนการผลัด ต่อย ตะแคง เป็นต้น			
การรังแกต่อเด็กนักเรียนที่เป็นหรือถูกเข้าใจว่าเป็น ติดยก เกย์ ทอม ดี เป็นต้น			

38. ท่านได้สอนเรื่อง ตัวตนและความสัมพันธ์ ในหัวข้อใดบ้างต่อไปนี้ หากไม่แน่ใจให้ตอบว่า "ไม่แน่ใจ"

หัวข้อ	มีการสอน	ไม่มีการสอน	ไม่แน่ใจว่ามีหรือไม่มี
วิธีการต่างๆ ในการแสดงออกถึงมิตรภาพความรักและความสนใจทางเพศ			
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีทั้งที่ดีและไม่ดี			
เพื่อนสามารถมีอิทธิพลต่อเราทั้งทางบวกและทางลบ			
การเข้าใจและแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเองในเรื่องเพศ			
สิ่งที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในเรื่องเพศ เช่น เพื่อน ครอบครัว และสื่อต่างๆ			
การเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและจะสามารถวางแผนรูปแบบความสัมพันธ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในช่วงชีวิตได้			

คำถามเพิ่มเติมสำหรับ ครูที่สอนเด็กนักเรียนที่มีอายุ 15 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปเท่านั้น (ถ้าท่านไม่ได้สอนนักเรียนที่อายุตั้งแต่ 15 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ให้ท่านข้ามไปตอบข้อ 40)

39. ท่านได้สอนหัวข้อใดบ้างต่อไปนี้หากไม่แน่ใจให้ตอบว่า “ไม่แน่ใจ”

หัวข้อ	มีการสอน	ไม่มีการสอน	ไม่แน่ใจว่ามีการสอนหรือไม่มีการสอน
ความเท่าเทียมกันทางเพศส่งผลให้ทั้งชายหญิงสามารถตัดสินใจได้อย่างเท่าเทียมกันในเรื่องเพศ			
การคุมกำเนิดรูปแบบต่างๆ มีประสิทธิภาพ ประโยชน์ และผลข้างเคียงที่แตกต่างกัน			
เด็กหญิง/ผู้หญิงอาจตั้งครรภ์ได้เมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก			
ท่าของการมีเพศสัมพันธ์ไม่มีผลต่อความเสี่ยงในการตั้งครรภ์หรือการติดเชื้อติดต่อทางเพศสัมพันธ์			
ลักษณะอาการของการตั้งครรภ์และวิธีการตรวจสอบการตั้งครรภ์			
การรู้สถานการณติดเชื้อเอชไอวีและวิธีการตรวจหาการติดเชื้อเอชไอวี เช่น การตรวจเลือด			
ยาป้องกันหลังได้รับเชื้อเอชไอวี (post-exposure prophylaxis (PEP) หรือการรักษาด้วยยาต้านไวรัสระยะสั้นที่ช่วยลดโอกาสการรับเชื้อเอชไอวี			
สถานที่และวิธีการเข้ารับบริการสุขภาพเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ รวมถึงสถานบริการเพื่อป้องกันและดูแลรักษาเมื่อติดเชื้อเอชไอวีและ/หรือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่นๆ			
กฎหมาย กฎ และระเบียบต่างๆในประเทศที่มีผลต่อสุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ของวัยรุ่น			
การเลือกปฏิบัติต่อผู้ที่มีเชื้อไวรัสเอชไอวีนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง			
กฎเกณฑ์ทางสังคมและอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนมีผลต่อการตัดสินใจ และพฤติกรรมทางเพศ			

40. ในชั้นเรียนเพศวิถีศึกษาที่ท่านสอน ท่านได้ใช้วิธีการสอนแบบใดบ้าง (เลือกทุกข้อที่ท่านใช้)

- การบรรยาย
- การอภิปรายในชั้นเรียน
- การทำงานเป็นกลุ่มย่อย
- การระดมความคิดเห็น
- การเล่นบทบาทสมมติ
- การฉายวิดีโอ
- การเล่าเรื่อง
- การเล่นเกม (รวมถึงละครสั้น)
- เกม
- กิจกรรมที่นักเรียนได้แสดงความเห็นว่า “เห็นด้วย” หรือ “ไม่เห็นด้วย” กับข้อความต่างๆจากนั้นอภิปรายเป็นกลุ่ม
- กิจกรรมฝึกการแก้ปัญหา
- ใบงาน
- การเยี่ยมชมร้านที่จำหน่ายถุงยางอนามัย
- การเยี่ยมชมคลินิก (สถานที่ให้บริการด้านสุขภาพ)
- กล้องคำถาม
- สายด่วน หรือหมายเลขโทรศัพท์ที่ให้คำปรึกษาเรื่องเพศ
- การสาธิตการใช้ถุงยางอนามัย
- การวัดความรู้ / การสอบ
- การพบ และพูดคุยกับผู้เชี่ยวชาญ
- กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนพูดคุยกับพ่อแม่ผู้ปกครองเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียน
- ค้นคว้า ทำรายงานด้วยตนเอง
- อื่น ๆ (โปรดระบุ) : _____

41. การสอนทักษะต่อไปนี้ ในหัวข้อเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษา ได้มีการใช้การเล่นบทบาทสมมติ หรือวิธีการอื่นใดที่ให้นักเรียน ได้มีส่วนร่วมหรือไม่:

หัวข้อ	ได้แสดง/มีส่วนร่วม	ไม่ได้แสดง/ไม่มีส่วนร่วม
การปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ต้องการ		
การยืนกรานและต่อรองที่จะใช้ถุงยางอนามัยหรือวิธีการคุมกำเนิดต่างๆ		

42. การสอนเพศวิถีศึกษาเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำกิจกรรม (เช่น การมอบหมายงานให้ไปทำที่บ้าน) ซึ่งส่งเสริมให้ นักเรียนได้สื่อสารพูดคุยเรื่องที่ได้รับในวิชาเพศวิถีศึกษากับผู้ปกครอง หรือผู้ใหญ่คนอื่นที่นักเรียนไว้วางใจหรือไม่

- มี
- ไม่มี

43. ท่านได้รับการฝึกอบรมการสอนเพศวิถีศึกษา ใช่หรือไม่ใช่

- ใช่
- ไม่ใช่(หากเลือกข้อ “ไม่ใช่” ให้ข้ามไปที่คำถามข้อ 47)

44. การฝึกอบรมเกิดขึ้นก่อนที่เข้าไปทำการสอนหรือในระหว่างทำการสอนเพศวิถีศึกษา

- ก่อนทำการสอน
- ระหว่างทำการสอน
- ทั้งสองแบบ

45. ท่านได้รับการฝึกอบรมการสอนเพศวิถีศึกษา ก็ชั่วโมง

- การฝึกอบรมก่อนทำการสอน _____ ชั่วโมง
- การฝึกอบรมระหว่างทำการสอน _____ ชั่วโมง

46. ท่านรู้สึกว่าการฝึกอบรมที่ท่านได้รับนั้นเพียงพอที่จะเตรียมท่านในการสอนเพศวิถีศึกษาหรือไม่

- เพียงพอ
- ไม่เพียงพอ
- ไม่แน่ใจ

47. ผู้อำนวยการโรงเรียนสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนวิชาเพศวิถีศึกษาในโรงเรียนของท่านหรือไม่

- สนับสนุนอย่างเต็มที่
- สนับสนุนแต่ไม่คอยเต็มที่
- ไม่สนับสนุน
- ไม่แน่ใจ

48. ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลนักเรียนมีส่วนร่วมในการสอนวิชาเพศวิถีศึกษาในโรงเรียนอย่างไรบ้าง

- มีการพบปะพูดคุยกับผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลทั้งก่อนและตลอดปีการศึกษา
- ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลอนุญาตให้นักเรียนเข้าร่วมในคาบเรียนวิชาเพศวิถีศึกษา
- ผู้ปกครองและผู้ดูแลไม่มีส่วนร่วม
- อื่นๆ (โปรดระบุ) _____

49. โรงเรียนมีนโยบายดูแล คุ้มครองนักเรียนจากการล้อเลียน รังแก การคุกคาม และการล่วงละเมิด (ทางเพศ) หรือไม่

- มีเฉพาะนโยบายต่อต้านการรังแก
- มีเฉพาะนโยบายต่อต้านการล่วงละเมิดทางเพศ
- มีทั้งนโยบายต่อต้านการรังแกและการล่วงละเมิดทางเพศ
- ไม่มี
- ไม่แน่ใจ

50. ท่านคิดว่าวิชาเพศวิถีศึกษาควรเป็นวิชาบังคับสำหรับนักเรียน หรือควรเป็นวิชาเลือก

- วิชาบังคับ
- วิชาเลือก
- ไม่ทราบ

51. ท่านคิดว่าวิชาเพศวิถีศึกษาสามารถช่วยให้เยาวชนจัดการกับปัญหาต่อไปนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด

หัวข้อ	มี ประสิทธิภาพมาก	มี ประสิทธิภาพ	ไม่มีความแตกต่าง	ไม่มี ประสิทธิภาพ	ไม่มี ประสิทธิภาพอย่างมาก	ไม่ทราบ
หลีกเลี่ยงจากการติดเชื้อไวรัสและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่นๆ						
หลีกเลี่ยงจากการตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์						
ชะลอการมีเพศสัมพันธ์						
มีความสัมพันธ์แบบคู่รักซึ่งทั้งสองฝ่ายมีความเท่าเทียมกัน						
ลดการเลือกปฏิบัติของทั้งตนเองและของผู้อื่น ลดการล้อเลียน รังแกโดยอาศัยเหตุจากความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น ทัศนียภาพของเพศภาวะ						

52. ตามที่ท่านทราบ การสอนเรื่องเกี่ยวกับเพศและเพศสัมพันธ์ในโรงเรียนสามารถทำได้หลายวิธี คำกล่าวต่อไปนี้ ข้อใดที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด

- เมื่อพูดถึงการมีเพศสัมพันธ์ จะต้องมีการกำหนดขอบเขตแก่เยาวชน เยาวชนจะต้องทราบว่าเรามีเพศสัมพันธ์ ก่อนการแต่งงานนั้นเป็นเรื่องที่ไม่อาจยอมรับได้
- สุดท้ายแล้วเยาวชนจะต้องเป็นผู้ตัดสินใจเอง ดังนั้นการศึกษาจะต้องสามารถให้ข้อมูลและแนวทางปฏิบัติให้แก่ เยาวชนเพื่อสามารถป้องกันตนเองได้หากเลือกที่จะมีเพศสัมพันธ์

คำนิยมและทัศนคติ

53. ท่านเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย หรือไม่แน่ใจเกี่ยวกับข้อความดังต่อไปนี้

หัวข้อ	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
ในครอบครัว ผู้ชายควรมีสิทธิมีเสียงในเรื่องสำคัญมากกว่าผู้หญิง			
การตั้งใจเรียนไม่เรียนเป็นเรื่องสำคัญต่อเด็กผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิง			
เด็กผู้หญิงควรมีสิทธิตัดสินใจด้วยตนเองว่าจะแต่งงานกับใครและเมื่อใด			
ความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ที่มิใช่เพศเดียวกันนั้นเป็นสิ่งผิด			
วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์กันโดยที่ยังไม่แต่งงานนั้นไม่ผิดหากว่าทั้งสองฝ่ายรักกันและมีการป้องกันตั้งครรภ์ หรือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์			
เด็กหญิง หรือเด็กชายสามารถแต่งงานเมื่อมีอายุน้อยกว่า 18 ปีได้หากพ่อแม่หรือผู้ปกครองทั้ง 2 ฝ่ายยินยอม			
ภรรยาไม่สามารถปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์กับสามีได้ เพราะเป็นหน้าที่			
ลุงยางอนามัย 1 ชิ้น ใช้ได้มากกว่าหนึ่งครั้ง			
ฉันมั่นใจว่าฉันสามารถยืนกรานและต่อรองกับคู่นอนให้ใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งเมื่อมีเพศสัมพันธ์			

54. ท่านเห็นว่าสามีมีสิทธิปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์กับตนต่อไปหรือไม่ (ให้เลือกทุกข้อที่คิดว่าใช่)

- o ภรรยาทำอาหารใหม่
- o ภรรยาเลียสามี
- o ภรรยาไปไหนโดยไม่บอกสามี
- o ภรรยาละเลยไม่ดูแลลูก
- o ภรรยาไม่ยอมมีเพศสัมพันธ์กับสามี
- o ภรรยาแต่งตัวสวยงาม
- o ภรรยาไม่เชื่อฟังสามี
- o ไม่มีข้อใดเลยที่สามีมีสิทธิปฏิเสธการมี

55. ท่านคิดว่าควรให้ข้อมูลแก่เยาวชนเกี่ยวกับวิธีการและใช้ถุงยางอนามัย รวมทั้งการคุมกำเนิดอย่างไร จะมี

- o ผลกระทบต่อเยาวชนหรือไม่ เมื่อเยาวชนมีเพศสัมพันธ์
- o มีผล โดยเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนมีเพศสัมพันธ์กันเร็วขึ้น
- o ไม่มีผลโดยไม่เป็นการส่งเสริมให้เยาวชนมีเพศสัมพันธ์กันเร็วขึ้น
- o ไม่แน่ใจ/ไม่ทราบ

ข้อมูลพื้นฐานส่วนตัว

56. ท่านอายุเท่าใด _____ ปี

57. เพศของท่านคืออะไร

- o ชาย
- o หญิง
- o เพศที่สาม

58. ท่านสอนหนังสือมาแล้วทั้งหมดกี่ปี _____ ปี

59. ท่านสอนวิชาเพศวิถีศึกษาและ/หรือหัวข้อเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษามาแล้วกี่ปี _____ ปี

60. สถานะการสมรส

- o โสด
- o แต่งงานแล้ว
- o แยกกันอยู่
- o หย่าร้าง
- o เป็นหม้าย

3) ตารางถ่วงน้ำหนัก (Weighting)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในงานวิจัยนี้ จัดให้มีการถ่วงน้ำหนักให้กับข้อมูลในแต่ละภาคแยกตามประเภทของสถานศึกษาเพื่อเป็นการปรับให้ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างสอดคล้องกับข้อมูลในกลุ่มประชากรในการคำนวณค่าน้ำหนักในแต่ละประเภทของสถานศึกษา คณะผู้วิจัยได้คำนวณค่าน้ำหนักของภาคต่างๆ ดังนี้ สัดส่วนของนักเรียนภาคต่างๆ ในกลุ่มประชากร / สัดส่วนของนักเรียนภาคต่างๆ ในกลุ่มตัวอย่าง ผลค่าน้ำหนักที่ได้ดังตาราง

ตาราง การคำนวณค่าน้ำหนัก

ภาค	จำนวนประชากร (คน) 1,2	สัดส่วนประชากร	จำนวนตัวอย่าง (คน)	สัดส่วนตัวอย่าง	ค่าน้ำหนัก
มัธยมศึกษา ^๑					
กลาง	774,530	34.0%	1,418	34.7%	0.98
ตะวันออก	111,520	4.9%	530	13.0%	0.38
ตะวันออก	143,377	6.3%	413	10.1%	0.62
ใต้	286,720	12.6%	614	15.0%	0.84
ตะวันออกเฉียงเหนือ	794,404	34.9%	669	16.4%	2.13
เหนือ	164,734	7.2%	439	10.8%	0.67
รวม	2,275,285	100.0%	4083	100.0%	
ขยายโอกาส ^๓					
กลาง	108,635	20.6%	58	1.3%	15.27
ตะวันออก	32,665	6.2%	958	22.3%	0.28
ตะวันออก	41,802	7.9%	502	11.7%	0.68
ใต้	54,532	10.3%	726	16.9%	0.61
ตะวันออกเฉียงเหนือ	234,434	44.4%	1,501	34.9%	1.27
เหนือ	56,055	10.6%	560	13.0%	0.82
รวม	528,123	100.0%	4,305	100.0%	
อาชีวศึกษา ^๔					
กลาง	116,825	17.3%	161	35.9%	0.48
ตะวันออก	41,779	6.2%	54	12.0%	0.52
ตะวันออก	67,583	10.0%	72	16.0%	0.63
ใต้	86,100	12.8%	54	12.0%	1.06
ตะวันออกเฉียงเหนือ	234,264	34.8%	54	12.0%	2.89
เหนือ	127,562	18.9%	54	12.0%	1.57
รวม	674,113	100.0%	449	100.0%	

4) แนวคำถามการสนทนากลุ่มสำหรับนักเรียน

กระบวนการทำ FGD

1. แนะนำตัว แนะนำกระบวนการ และกล่าวถึงจริยธรรมการวิจัย
2. แจกกระดาษเล็ก ให้นักเรียน เขียน ชื่อเล่น อายุ ระดับชั้น เพศ (กรรณเจส)
3. ให้วาดรูป ประเด็นการเรียนการสอนเรื่องเพศ (สิ่งที่เกิดขึ้น มีใครบ้าง เรียนรู้อะไรบ้าง รู้สึกอย่างไร)
4. อนุญาตให้ใช้ภาพในการวิจัยได้ไหม มีอะไรจะถามก่อนวาดไหม
5. วาดภาพ 10 นาที
6. ให้อธิบายภาพ เล่าเรื่องราวในภาพ ตามเจาะลึกในแต่ละภาพ เพื่อนๆ สามารถถามความคิดว่า

คำถามชวนคุย

- เพศวิถีศึกษาคืออะไร ในความคิดของน้องๆ เมื่อพูดถึงเพศวิถีศึกษา รู้สึกอย่างไร
- เมื่อพูดถึงการสอนเพศวิถีศึกษาในโรงเรียนนั้นคิดถึงอะไร ใครเป็นคนสอน สอนอย่างไร
- เพศวิถีศึกษาในอุดมคติคืออะไร
- ภาพตัวแทนของครูเพศวิถีศึกษาเป็นอย่างไร
- ทำไมโรงเรียนต้องสอนเพศวิถีศึกษา
- ในโรงเรียนมีการสอนวิชาเพศวิถีศึกษาเป็นวิชาหลักเฉพาะ หรือสอนรวมกับวิชาอื่น หรือเป็นวิชาเลือก มีการสอนหรือไม่ เล่าให้ฟังหน่อย
- วิชาเพศวิถีศึกษาสอนเรื่องอะไรบ้าง สอนที่ชม. ที่คาบ ต่อ 1 สัปดาห์ แล้วใน 1 คาบสอนกันเท่าไร
- เริ่มเรียนเพศวิถีศึกษาตั้งแต่เมื่อไหร่
- เวลาที่ครูสอนเพศวิถีศึกษา ครูรู้สึกอย่างไรขณะสอน เพื่อนๆ รู้สึกอย่างไร แล้วน้องรู้สึกอย่างไร (เช่น อึดอัด ซึ้ง สนุกสนาน น่าเบื่อ)
- น้องชอบ/ไม่ชอบ หัวข้อใดมากที่สุด และทำไมถึงชอบ/ไม่ชอบ
- เคยได้ใช้ความรู้จากการสอนบ้างไหม ถ้าได้ใช้เรื่องอะไรบ้าง
- มีเรื่องอะไรใหม่ที่ยากๆ แต่ไม่มีการสอน
- รู้สึกเพศส่วนใหญ่จากไหน
- อยากให้ครูที่สอนเรื่องเพศมีลักษณะอย่างไร อายุ เพศ สอนแบบไหน
- อยากเห็นการสอนเพศวิถีศึกษาเป็นอย่างไรบ้าง
- อยากเห็นการสอนแบบสนุกจากโรงเรียน ในการเรียนเพศวิถีศึกษาอย่างไรบ้าง
- พ่อแม่ หรือผู้ปกครอง รู้หรือไม่ว่ามีการเรียนการสอนวิชาเพศวิถีศึกษา แล้วท่านคิดอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องนี้
- น้องคิดอย่างไรกับการมีแฟนในวัยเรียน และการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน
- น้องคิดอย่างไรกับการท้องในวัยเรียน
- น้องเคยมีเพื่อนนักเรียนท้องหรือไม่ ช่วยเล่าให้ฟัง และเพื่อนนักเรียนคนอื่นฯ ปฏิบัติกับเพื่อนที่ท้องอย่างไร และโรงเรียน มีการจัดการหรือให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่ท้องอย่างไรบ้าง
- สมมุติ หากน้องท้องขณะที่ยังเรียนไม่จบ จะกลับมาเรียนหนังสือหรือไม่ เพราะอะไร
- น้องคิดอย่างไรกับเกย์ กะเทย ทอม ดี
- น้องคิดอย่างไรกับการทำแท้ง เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เพราะอะไร ช่วยอธิบาย
- โรงเรียนของน้องมีการแจกถุงยางอนามัยหรือไม่ น้องเห็นด้วยกับการแจกหรือไม่
- น้องคิดว่าโรงเรียนควรมีตู้หยอดเหรียญสำหรับซื้อถุงยางอนามัยในราคาที่ยืดหยุ่นหรือไม่ เพราะเหตุใด

5) แนวคำถามสัมภาษณ์ที่โครงสร้างสำหรับผู้ปกครอง

ข้อมูลพื้นฐาน

- ชื่อ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ลูกเพศอะไร เรียนชั้นไหน

บริบทโรงเรียน จังหวัดและประเทศ

- ท่านคิดอย่างไรกับสถานการณ์เรื่องเพศของวัยรุ่นไทยในโรงเรียน ระดับจังหวัด และระดับประเทศ
- ท่านเห็นว่าลูกของท่านและเด็กวัยรุ่นไทยโดยทั่วไปมีวิถีภาวะ และศักยภาพในการคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจในเรื่อง เพศได้อย่างเหมาะสมหรือไม่ เรื่องใดที่ควรปล่อยให้เป็นการตัดสินใจของลูกและเรื่องใดที่ท่านเห็นว่าผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการแนะตักเตือน

การพูดเรื่องเพศในครอบครัว

- ทัศนคติที่กังวล/หวงๆ เมื่อลูกเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น/หนุ่มสาว ในประเด็นเรื่องเพศอย่างไรบ้าง
- ท่านพูดเรื่องเพศกับลูกของท่านหรือไม่ มีวิธีการคุยกับลูกอย่างไร และท่านมีวิธีการพูดเรื่องเพศกับลูกที่มีเพศ ต่างจากท่านอย่างไร (ความคาดหวังต่อพฤติกรรมทางเพศของลูก)
- เพศศึกษาควรสอนเรื่องอะไร (และอะไรที่ไม่ควรสอน) เมื่อไหร่และสอนอย่างไรในช่วงอายุต่างๆ
- การสอนเพศศึกษากับเด็กควรเป็นบทบาทหน้าที่ใคร และควรเริ่มตั้งแต่เมื่อใด
- ลูกของท่านเคยถามเรื่องเพศกับท่านหรือไม่ เรื่องอะไรและท่านตอบอย่างไร
- จากประสบการณ์ การพูดคุยกับลูกของท่านเกี่ยวกับเรื่องเพศ ประสบความสำเร็จหรือไม่ อย่างไร (“ประสบความสำเร็จ” หมายถึง ….)

ทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องเพศ

- ท่านคิดอย่างไรกับเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน
- ท่านคิดว่าปัจจัยใดส่งเสริมให้ นักเรียนหญิงตั้งครรภ์ไม่พร้อม และท่านคิดว่าผู้ปกครอง/ทางโรงเรียนควรดูแล และให้การช่วยเหลือ/สนับสนุนเด็กนักเรียนที่ตั้งครรภ์อย่างไร
- ท่านคิดอย่างไรกับการทำแท้ง
- ท่านคิดอย่างไรกับกลุ่มนักเรียนที่มีความหลากหลายทางเพศ และท่านเห็นว่าควรมีการสอนนักเรียนในหัวข้อเกย์ เกย์ ทอม ดี อย่างไร
- ในทัศนะของท่าน ความเท่าเทียมระหว่างเพศคืออะไร (เกย์, เกย์, ทอม, ดี, หญิง, ชาย) (จากแบบสำรวจความเห็น : อาจถามเจาะประเด็น ทัศนคติต่อลูกของนามัย เช่น ท่านเห็นด้วยหรือไม่ ที่จะให้โรงเรียน แจกถุงยางอนามัยแก่นักเรียน)

การเรียนการสอนเพศศึกษาในโรงเรียน

- ท่านทราบเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพศศึกษาของลูกในโรงเรียนหรือไม่ สอนอะไร ท่านสนับสนุน/พอใจหรือไม่
- ท่านคาดหวังให้โรงเรียนสอนเพศศึกษาโดยเน้นหัวข้อใดเป็นพิเศษหรือไม่ และควรสอนนักเรียนหญิง-ชาย และเพศอื่นๆ อย่างไรบ้าง

6) แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างสำหรับครู

- ข้อมูลส่วนตัว
- ชื่อ อายุ วิชาที่สอน สาขาที่จบ ข้อมูลการสอน

คำนิยาม ทัศนคติ เรื่องเพศและเพศศึกษา

- เมื่อพูดถึงคำว่า “เพศศึกษา” ครูนึกถึงอะไร รู้สึกอย่างไร
- เพศศึกษาในอุดมคติคืออะไร
- อยากเห็นการสอนเพศศึกษาเป็นอย่างไร
- ทัศนคติของครูเพศศึกษามีเป็นอย่างไร
- ทำไมไม่โรงเรียนต้องสอนเพศศึกษา
- สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง แต่การสอนเพศศึกษายังล้าหลัง มีเงื่อนไขอะไรทำให้สอนได้ยังไม่เท่าทัน
- มีปัญหาอย่างไรในการสอนเพศศึกษา
- อยากได้รับการสนับสนุนอย่างไรบ้าง
- ท่านคิดอย่างไรกับประเด็น เด็กมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ท่านคิดว่าควรมีวิธีการสอนเด็กในเรื่องนี้อย่างไร และควรสอนแตกต่างกันระหว่างหญิงและชายหรือไม่ การสอนในเด็กหญิง ชาย และเกย์ ทอม ดี ดี ควรเป็นอย่างไร แตกต่าง กันหรือไม่ อย่างไร
- ท่านคิดอย่างไรกับการท้องในวัยเรียน
- เคยมีนักเรียนท้องในชั้นเรียนหรือไม่ ปรึกษาหารือกับนักเรียนที่ท้องอย่างไร
- รวมถึงโรงเรียนมีการจัดการ หรือให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่ท้องอย่างไรบ้าง
- ท่านคิดว่านักเรียนควรมีชุดห้อยสำหรับซื้อถุงยางอนามัยในราคาที่ยุติธรรมหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ในทัศนะของคุณครูเรื่องเพศเป็นสิ่งที่สามารถพูดถึงได้ในชีวิตประจำวันไหม ได้หรือไม่ได้ เมื่อใดและกับใครประเด็นที่ พูดได้และประเด็นที่พูดไม่ได้
- ท่านคิดอย่างไรกับการที่นักเรียนเป็นเกย์ เกย์ทอม ดี
- ท่านคิดอย่างไรกับความเท่าเทียมระหว่างเพศ (หญิง ชาย และเพศอื่นๆ) ความเท่าเทียมระหว่างเพศคืออะไรในทัศนะ ของท่าน
- ตามที่ทัศนะของท่าน การสอนเพศศึกษาควรเริ่มสอนตั้งแต่ระดับชั้นใด
- ตามที่ทัศนะของท่านเด็ก ควรเรียนรู้อะไรบ้างเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา

การเรียนการสอนเพศศึกษา

- แผนการสอนเพศศึกษาเป็นอย่างไร
- มีวิธีการสอนเพศศึกษาอย่างไร ช่วยอธิบาย
- บรรยากาศในห้องเรียนเพศศึกษาเป็นอย่างไรบ้าง ช่วยอธิบาย
- มีการประเมินผลการสอนของท่านหรือไม่ ถ้ามี ประเมินอย่างไร
- นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ในระดับโรงเรียน จังหวัด ประเทศ มีข้อจำกัดอย่างไร ส่งผลกระทบต่อการสอนเพศศึกษาอย่างไร
- เงื่อนไขทางสังคม วัฒนธรรม ที่ส่งผลต่อการสอนเพศศึกษา
- การสื่อสารกับพ่อแม่ให้เข้าใจความสำคัญของการสอนเพศศึกษามีหรือไม่ สื่อสารอย่างไร ทำไม่จึงมี/ไม่มีการสื่อสาร
- การสนับสนุนจากผู้บริหารของโรงเรียนและระดับจังหวัด มีหรือไม่ อะไรบ้าง เพียงพอหรือไม่ อาจได้การสนับสนุนอะไรบ้าง

7) แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างสำหรับนักเรียน

- ข้อมูลพื้นฐาน
- ข้อมูลได้จากกระดาษตอนสนทนากลุ่ม
- ชีวิตความเป็นอยู่ (ครอบครัว, สภาพครัว)
- ชอบเรียนวิชาไหนมากที่สุด ทำไม ครูที่สอนมีผลต่อความชอบวิชานี้ๆ ไหม ลักษณะครูที่ชอบเป็นอย่างไรแล้วครูสอนของครูที่ชอบนั้นเป็นอย่างไร ชอบหรือไม่

ข้อมูลการเรียน การสอนเพศศึกษาในโรงเรียน

- เพศศึกษาคืออะไร ในความคิดของน้อง เมื่อพูดถึงเพศศึกษา รู้สึกอย่างไร
- เริ่มเรียนเพศศึกษาตั้งแต่เมื่อไหร่ ช่วยเล่าให้ฟัง
- ข้อแตกต่างระหว่างการสอนเพศศึกษาแต่ละระดับชั้นมีหรือไม่ อย่างไร
- ลักษณะการสอนเพศศึกษาเป็นอย่างไร เรื่องอะไรที่น้องชอบ การสอนแบบไหน (สื่อ บทบาทสมมติ ฯลฯ) ครูสอน
- แบบไหน ที่น่าประทับใจ บรรยากาศในห้องเรียนเป็นอย่างไร เล่าให้ฟังหน่อย
- ทำไมโรงเรียนต้องสอนเพศศึกษา
- เพศศึกษาในอุดมคติคืออะไร
- อยากเห็นการสอนเพศศึกษาเป็นอย่างไร

- ทัศนคติของครูเพศศึกษาเป็นอย่างไร
- เคยได้ใช้ความรู้จากการสอนบ้างไหม เช่น เรื่องอะไร
- ในห้องเรียนมีการพูดเรื่องเพศนอกเหนือจากบทเรียนหรือไม่ เช่นอะไร
- ถ้าสนใจอยากรู้เรื่องเพศแบบนอกเหนือจากบทเรียน หรือที่ครูสอน น้องหรือเพื่อนๆ จะหาความรู้ได้จากที่ไหน
- การแยกกันเรียนชาย หญิง
- การสอนเรื่องเพศแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร เมื่อกลุ่มนักเรียนมีความแตกต่างกันในเรื่องเพศ (ชาย หญิง, ทอม, ดี, นักเรียนชายออกสาว)
- น้องคิดว่าปัญหาในการเรียนการสอนวิชาเพศศึกษามีหรือไม่ คืออะไร

ทัศนคติเรื่องเพศ และการเรียนการสอนเพศศึกษา

- ถ้าน้องมีปัญหาระหว่างเรียนจะเลือกถามใคร เพราะเหตุใด
- พ่อแม่ไม่เคยพูดเรื่องเพศอย่างไรบ้าง (การคบเพื่อน การมีเพศสัมพันธ์ ฯลฯ)
- พ่อแม่คิดอย่างไรกับการเรียนเพศศึกษา รู้หรือไม่ว่าเรียน ถ้ารู้ท่านคิดอย่างไร
- น้องคิดว่าทำไมเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนเป็นเรื่องปกติหรือไม่ อย่างไร
- การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยในแนวคิดน้องๆ ต้องเป็นแบบไหน (อายุ การป้องกัน ความพร้อม เกี่ยวไหมอย่างไร)
- น้องคิดอย่างไรต่อความเป็นเกย์ ทอม ดี ดี
- น้องคิดอย่างไรกับการท้องในวัยเรียน
- น้องเคยมีเพื่อนนักเรียนท้องหรือไม่ ช่วยเล่าให้ฟัง และเพื่อนนักเรียนคนอื่นๆ ปฏิบัติกับเพื่อนที่ท้องอย่างไร และโรงเรียนมีการจัดการ หรือให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่ท้องอย่างไรบ้าง
- สมมติ หากน้องท้องขณะที่เรียนไม่จบ จะกลับมาเรียนหนังสือหรือไม่ เพราะอะไร
- น้องคิดอย่างไรกับการทำแท้ง ช่วยอธิบาย
- โรงเรียนของน้องมีการแจกถุงยางอนามัยหรือไม่ น้องเห็นด้วยกับการแจกหรือไม่
- น้องคิดว่าโรงเรียนควรมีชุดห้อยสำหรับซื้อถุงยางอนามัยในราคาที่ยุติธรรมหรือไม่ เพราะเหตุใด
- น้องคิดว่าการเรียนการสอนเพศศึกษาจำเป็นหรือไม่ เพราะเหตุใด
- มีข้อเสนอแนะอะไรกับการสอนเพศศึกษาหรือไม่ (สื่อการสอน วิธีการสอน ระยะเวลาในการสอน เนื้อหาในการสอน)

8) แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง สำหรับผู้อำนวยการโรงเรียน

- ข้อมูลพื้นฐาน
- ชื่อ อายุ อายุราชการ ประจําอยู่ที่โรงเรียนนี้กี่ปีแล้ว
- ข้อมูลการเรียน การสอนเพศศึกษาในโรงเรียน
- เมื่อพูดถึงการสอนเพศศึกษา ผู้อำนวยการนึกถึงอะไร
- นโยบายเพศศึกษาเป็นอย่างไร เริ่มมาจากไหน ทำได้หรือไม่ มีอุปสรรคอย่างไร
- ผู้อำนวยการส่งเสริม หรือสนับสนุนการสอนเพศศึกษาอย่างไร
- การนำนโยบายมาต่อยอดในเชิงการทำกิจกรรมสนับสนุนทำอย่างไร (เช่น การทำเว็บไซต์ การให้คำปรึกษา การแจกถุงยางในโรงเรียน)
- การปรับนโยบายจากกระทรวง มาปฏิบัติในโรงเรียนของท่านอย่างไร ทำได้มากน้อยเพียงใด มีปัญหาอย่างไรบ้าง แก้ ปัญหาอย่างไร
- การกำกับนโยบายให้สำเร็จลุล่วง ทำอย่างไร ทำได้มากน้อยเพียงใด มีปัญหาอะไรบ้าง แก้ ปัญหาอย่างไรบ้าง
- นโยบายการศึกษาอื่นๆ จากกระทรวง เช่น “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ส่งผลด้านลบ หรือด้านบวกต่อการสอนเพศ วิชาศึกษาอย่างไรบ้าง
- ระบบการติดตาม ประเมินผล การสอนเพศศึกษา ทำอย่างไร ทำได้มากน้อยเพียงใด มีปัญหาอะไรและแก้ปัญหาอย่างไรบ้าง
- การให้ความสำคัญต่อการสอนเพศศึกษาในโรงเรียนนี้เป็นอย่างดี
- ที่ผ่านมาท่านได้รับการสนับสนุนอะไรบ้าง ท่านต้องการได้รับการสนับสนุนในด้านใดบ้าง เพื่อพัฒนาการสอนเพศศึกษาในโรงเรียนของท่าน
- ทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องเพศ และการสอนเพศศึกษาของผู้อำนวยการโรงเรียน
- ท่านคิดอย่างไร เกี่ยวกับการประเด็นเด็กมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน และการที่เด็กเป็น เกย์ ทอม ดี ดี คิดว่าครูต้องมีการ สอนประเด็นนี้หรือไม่ สอนอย่างไร
- ในทัศนะของท่านเรื่องเพศเป็นสิ่งที่สามารถพูดถึงได้ในชีวิตประจำวันไหม ได้หรือไม่ได้ เมื่อใดและกับใครประเด็นที่พูด ได้ และประเด็นที่พูดไม่ได้
- ท่านคิดอย่างไรกับความหลากหลายทางเพศ และนักเรียนที่เป็นเกย์ เกย์ทอม ดี
- ท่านคิดอย่างไรกับความเท่าเทียมระหว่างเพศ (หญิง ชาย และเพศอื่นๆ) ความเท่าเทียมระหว่างเพศคืออะไรในทัศนะ ของท่าน
- ท่านคิดอย่างไรกับการท้องในวัยเรียน
- เคยมีนักเรียนท้องในโรงเรียนหรือไม่ ช่วยเล่าให้ฟัง และนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนที่ท้องอย่างไร รวมถึงโรงเรียน มีการจัดการ หรือให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่ท้องอย่างไรบ้าง
- ท่านคิดว่า นักเรียนที่ท้องควรกลับมาเรียนหนังสือ หรือพักการเรียนไว้ก่อน เพราะอะไร ช่วยอธิบาย
- ท่านคิดอย่างไรกับการทำแท้ง เห็นด้วยหรือไม่ เพราะอะไร ช่วยอธิบาย
- โรงเรียนของท่านมีการแจกถุงยางอนามัยหรือไม่ ท่านเห็นด้วยกับการแจกหรือไม่
- ท่านคิดว่าโรงเรียนควรมีชุดห้อยสำหรับซื้อถุงยางอนามัยในราคาที่ยุติธรรมหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ตามที่ทัศนะของท่าน การสอนเพศศึกษาควรเริ่มสอนตั้งแต่ระดับชั้นใด
- ตามที่ทัศนะของท่านเด็ก ควรเรียนรู้อะไรบ้างเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา

9) แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง

- สำหรับผู้บริหารการศึกษาระดับจังหวัด
- ชื่อ อายุ อายุราชการ ประจําอยู่ที่นี้กี่ปีแล้ว (กรณีรับราชการ)
- CSE ในอุดมคติ ควรเป็นอย่างไร มีการกำหนดนโยบายในทิศทางใด
- เนื้อหา
- ผู้มีส่วนร่วมระดับต่างๆ (มีบทบาทหน้าที่อย่างไร)
- ผู้รับผิดชอบการสอน / โครงการ-เป็นใคร ทำอะไรบ้าง
- CSE เป็นไปตามนโยบายที่ตั้งไว้หรือไม่ การเปลี่ยนแปลงนโยบายสู่การกำหนดหลักสูตร ทำได้/ไม่ได้ เรื่องอะไร จากปัญหาอะไร
- นโยบายจังหวัด /ประเทศ/กระทรวง
- การสนับสนุนการจัดหลักสูตร เช่น อบรมครู การพัฒนาหลักสูตร
- สังคม วัฒนธรรม
- การประเมินหลักสูตรจากอะไร ตัวชี้วัด ความพึงพอใจในการสอน ที่มีในสังคม โรงเรียนต่างๆ
- การกำกับหลักสูตร/นโยบาย เป็นอย่างไร ควรแก้ไข ปรับเปลี่ยนอะไรหรือไม่
- ในหน่วยงานของท่าน มีข้อกำหนดสำหรับอาจารย์ ที่จะสอนเพศศึกษาหรือไม่ อย่างไร
- ท่านได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการก้าวอย่างเข้าใจหรือไม่ ขอให้ท่านช่วยเล่าความเป็นมาเกี่ยวกับโครงการนี้ใน พื้นที่
- ทุกโรงเรียนในพื้นที่ของท่านได้เข้าร่วมโครงการนี้หรือไม่ อย่างไร ถ้าไม่สนใจเป็นต้นแบบโรงเรียนที่จะเข้าร่วม โครงการนี้ เข้มงวดอะไรในการเลือกโรงเรียนที่จะเข้าร่วมโครงการ
- หน่วยงานของท่านได้สนับสนุนโครงการก้าวอย่างเข้าใจหรือไม่
- หลักสูตรเพศศึกษาที่ใช้สอนในปัจจุบันนี้เป็นหลักสูตรที่พัฒนาโดยใคร หรือเป็นหลักสูตรที่ประยุกต์จากโครงการก้าวอย่างเข้าใจ หรือเป็นหลักสูตรจากกระทรวงศึกษาธิการ

- ทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องเพศ และการสอนเพศวิถีศึกษาของผู้ดูแลระดับจังหวัด
- ท่านคิดอย่างไรกับประเด็น เด็กมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ท่านคิดว่าควรมีวิธีการสอนเด็กในเรื่องนี้อย่างไร และควรสอนแตกต่างกันระหว่างหญิงและชายหรือไม่ การสอนในเด็กหญิง ชาย และเกย์ ทอม ดี้ด ดี ควรเป็นอย่างไร แตกต่าง กันหรือไม่ อย่างไร
 - ท่านคิดอย่างไรกับการทำแท้งในวัยเรียน
 - ท่านคิดว่าโรงเรียนควรมีการจัดการ หรือให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่ท้องอย่างไรบ้าง
 - ท่านคิดว่า นักเรียนที่ท้องควรกลับมาเรียนหนังสือ หรือพักการเรียนไว้ก่อน เพราะอะไร ช่วยอธิบาย
 - ท่านคิดอย่างไรกับการทำแท้ง เห็นด้วยหรือไม่ เพราะอะไร ช่วยอธิบาย
 - ท่านคิดว่าโรงเรียนควรมีการแจกถุงยางอนามัยหรือไม่ เพราะอะไร ช่วยอธิบาย
 - ท่านคิดว่าโรงเรียนควรมีชุดห้อยหรือเสื้อหรือถุงยางอนามัยในราคาที่ยืดหยุ่นหรือไม่ เพราะเหตุใด
 - ในทัศนะของคุณครูเรื่องเพศเป็นสิ่งที่สามารถพูดถึงได้ในชีวิตประจำวันไหม ได้หรือไม่ เมื่อใดและกับใคร ประเด็นที่พูดได้และประเด็นที่พูดไม่ได้
 - ท่านคิดอย่างไรกับการที่นักเรียนเป็นเกย์ กะเทย ทอม ดี
 - ท่านคิดอย่างไรกับความเท่าเทียมระหว่างเพศ (หญิง ชาย และเพศอื่นๆ) ความเท่าเทียมระหว่างเพศคืออะไรในทัศนะของท่าน
 - ตามทัศนะของท่าน การสอนเพศวิถีศึกษาคควรเริ่มสอนตั้งแต่ระดับชั้นใด
 - ตามทัศนะของท่านเด็กๆ ควรเรียนรู้อะไรบ้างเกี่ยวกับเรื่องเพศวิถีศึกษา

10) แนวคำถามสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สำหรับผู้บริหารการศึกษาระดับประเทศ

1. ข้อมูลพื้นฐาน
 - ชื่อ อายุ อายุราชการ ประจำอยู่ที่กี่ปีแล้ว
 - ท่านรับผิดชอบงานในส่วนใดบ้าง ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา (หลักสูตร หรืออื่นๆ)

2. ข้อมูลนโยบายการเรียน การสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษา และทัศนคติที่เกี่ยวข้อง

- 2.1 นโยบาย และ การเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในระดับประเทศ
- นโยบายเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในส่วนงานที่ท่านดูแลเป็นอย่างไรบ้าง
 - ตัวชี้วัดที่จะบอกว่าการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องเป็นอย่างไร มีการวัดอย่างไร
 - ในส่วนงานที่ท่านดูแลมีการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาอย่างไร ลักษณะการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในแต่ละโรงเรียนมีแบบแผนเฉพาะ หรือให้เป็นไปตามบริบทของแต่ละโรงเรียน
 - ประสิทธิภาพการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในปัจจุบัน ท่านคิดว่าเป็นอย่างไรบ้าง
 - ในส่วนงานที่ท่านดูแล มีข้อกำหนดสำหรับอาจารย์ ที่จะสอนเพศวิถีศึกษาหรือไม่ อย่างไร
 - โครงการก้าวอย่างอย่างไร มีบทบาทอย่างไรกับการสอนเพศวิถีศึกษาในประเทศไทย
 - หน่วยงานของท่านได้สนับสนุนโครงการก้าวอย่างอย่างไร
 - หลักสูตรเพศวิถีศึกษาที่ใช้สอนในปัจจุบันเป็นหลักสูตรที่พัฒนาโดยใคร หรือเป็นหลักสูตรที่ประยุกต์จากโครงการก้าวอย่างอย่างไร หรือเป็นหลักสูตรจากกระทรวงศึกษาธิการ
 - ท่านคิดว่าการสอนหลักสูตรเพศวิถีศึกษาโครงการก้าวอย่างอย่างไรแตกต่างกับหลักสูตรปกติอย่างไร

- ท่านคิดว่าอะไรเป็นตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นว่า การเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในโรงเรียนประสบผลสำเร็จ
- ท่านคิดว่าปัจจุบันการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในหน่วยงานที่ท่านดูแลมีประสิทธิภาพหรือไม่ ท่านใช้สิ่งใดเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จหรือไม่สำเร็จนั้น
- การที่จะสอนวิชาเพศวิถีศึกษาในปัจจุบันนั้น คุณครูต้องผ่านการอบรมอะไรบ้าง อย่างไร
- การสอนเพศวิถีศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องมีส่วนประกอบอะไรบ้าง
- หน่วยงานในความดูแลของท่าน ได้มีการสอบวัดผลวิชาเพศวิถีศึกษาหรือไม่ การสอบเป็นในลักษณะใด (มีการสอบปฏิบัติ การสอบปากเปล่า หรือการสอบวัดความเข้าใจ) ในการสอบไล่กลางเทอมและปลายเทอม)
- ท่านคิดว่าปัญหาในการเรียนการสอนวิชาเพศวิถีศึกษาคืออะไร และการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาของคุณครูในปัจจุบันนี้ท่านคิดว่ามีจุดที่ทำให้วิชาเพศวิถีศึกษาไม่น่าสนใจอะไรบ้าง (เนื้อหาที่ไม่อัปเดต ข้อมูลเดิม สื่อการสอนที่ไม่น่าสนใจ)
- ท่านคิดว่าการสอนเพศวิถีศึกษาในอนาคต ควรเป็นอย่างไร มีการกำหนดนโยบายในทิศทางใด (เนื้อหา, ผู้มีส่วนร่วมระดับต่างๆ (มีบทบาทหน้าที่อย่างไร) ผู้รับผิดชอบการสอน / โครงการ-เป็นใคร ทำอะไรบ้าง)
- ท่านคิดว่าการสอนเพศวิถีศึกษาเป็นไปตามนโยบายที่ตั้งไว้หรือไม่ การเปลี่ยนแปลงนโยบายผู้กำหนดหลักสูตร ทำได้/ไม่ได้ เรื่องอะไร จากปัญหาอะไร (นโยบายจังหวัด /ประเทศ/กระทรวง, การสนับสนุนการจัดหลักสูตร เช่น อบรมครู การพัฒนาหลักสูตร, สังคม วัฒนธรรม)

2.2 ทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องเพศ และการสอนเพศวิถีศึกษาของผู้ดูแลระดับประเทศ

- ท่านคิดว่าการสอนเรื่องเพศวิถีศึกษาในโรงเรียนจำเป็นหรือไม่
- ท่านคิดว่าวิชาเพศวิถีศึกษาควรเป็นวิชาหลักหรือควรสอนแทรกอยู่ในทุกวิชาที่เกี่ยวข้อง
- ท่านมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ท้องไม่พร้อมในวัยรุ่น ท่านคิดว่าควรมีนโยบายเพื่อจัดการกับปัญหานี้อย่างไร
- ท่านคิดอย่างไรกับการที่นักเรียนเป็นเกย์ กะเทย ทอม ดี ควรมีเนื้อหาการสอนเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษาสำหรับกลุ่มนี้โดยเฉพาะหรือไม่ อย่างไร
- ท่านคิดอย่างไรกับการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน
- ท่านคิดว่าโรงเรียนควรมีการจัดการหรือให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่ท้องอย่างไรบ้าง
- ท่านคิดว่า นักเรียนที่ท้องควรกลับมาเรียนหนังสือหรือพักการเรียนไว้ก่อน เพราะอะไร ช่วยอธิบาย
- ท่านคิดอย่างไรกับการทำแท้ง เห็นด้วยหรือไม่ เพราะอะไร ช่วยอธิบาย
- ท่านคิดว่าโรงเรียนควรมีการแจกถุงยางอนามัยหรือไม่ เพราะอะไร ช่วยอธิบาย
- ท่านคิดว่าโรงเรียนควรมีชุดห้อยหรือเสื้อหรือถุงยางอนามัยในราคาที่ยืดหยุ่นหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ท่านคิดอย่างไรกับความเท่าเทียมระหว่างเพศ (หญิง ชาย และเพศอื่นๆ) ความเท่าเทียมระหว่างเพศคืออะไรในทัศนะของท่าน
- เรื่องเพศเป็นเรื่องที่ควรพูดถึงหรือไม่ในทัศนะของท่าน แล้วการปฏิบัติตนทางเพศที่ดีควรปฏิบัติตนอย่างไร
- ตามทัศนะของท่าน การสอนเพศวิถีศึกษาคควรเริ่มสอนตั้งแต่ระดับชั้นใด
- ตามทัศนะของท่านเด็กๆ ควรเรียนรู้อะไรบ้างเกี่ยวกับเรื่องเพศวิถีศึกษา
- ตามทัศนะของท่าน โรงเรียนมีหน้าที่จัดการเรื่องเพศของเด็กๆ อย่างไรบ้าง

คณะผู้วิจัย

- ศ.ดร. พิมพ์วัลย์ บุญมงคล *
 เพชรรัตน์ พรหมนารถ **
 ณัฐรัชต์ สาเมาะ **
 ตีโหมะ โอะหะยะเน็น (Timo Ojanen) ***
 ผศ. ดร. โรมัส กวาดามูซ (Asst.Prof.Dr.Thomas Guadamuz) *
 เจมส์ เบอร์ฟอร์ด (James Burford) ***
 คุณากร การชะวี **
 นิภรณ์ สันหจรียา **
 มุจลินท์ ชลรัตน์ **
 ณภัทร จันทสุข **
 กฤษณ์ เสนาเก่า **
 เจษฎา แต่สมบัติ **
 สิริกร โสภา **
 พิมพ์นารา พิรวานันท์ **
 ปริดา จันทร์สว่าง **
 สาวิตรี ศรีสมโภชน์ ****
 ชุติกานต์ สิงห์ศรีเพชร *****

- หัวหน้าโครงการ
 รองหัวหน้าโครงการ
 ผู้จัดการโครงการ
 ที่ปรึกษา
 ที่ปรึกษา
 ที่ปรึกษา
 ที่ปรึกษา
 นักวิจัย
 นักวิจัย
 ผู้ประสานงานโครงการ/ นักวิจัย
 นักวิจัยภาคสนาม
 นักวิจัยภาคสนาม
 นักวิจัยภาคสนาม
 นักวิจัยภาคสนาม
 นักวิจัยภาคสนาม
 นักวิเคราะห์ข้อมูล
 เจ้าหน้าที่การเงิน
 ผู้ช่วยนักวิจัยภาคสนาม
 ผู้ช่วยนักวิจัยภาคสนาม

* ภาควิชาสังคมและสุขภาพและศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข สวัสดิการและสังคม คณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
 ** ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข สวัสดิการและสังคม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
 *** คณะวิทยาการเริ่มรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 **** สำนักวิชาศิลปศาสตร์ หลักสูตรรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

